

אספקלריא

אספקלריא לפרשת במדבר תשפ"ג

חינוך

חידות

אספקלריא לדף היומי

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

2248228@gmail.com

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

אספקלריא לפרשת במדבר תשפ"ג..... 1

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר..... 1
["והיה כעץ שתול על פלגי מים" - מגן על דורו, כמו עץ שהוא מגן ומיצל על](#)

[היושב מתחתיו!..... 1](#)
[המשלת התורה הקדושה ל'עץ' מסוים..... 1](#)

אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים..... ח
[שמירת המקדש..... ח](#)

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים... יז
[מעלת ה'דגלים', והענין שכל שבט עומד בפני עצמו, ורק כך כולם סובבים](#)
[יחד!..... יז](#)

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד ..... כג
[מעשה נפלא! לומר אי"ה!..... כג](#)

באר צבי / הרב צבי קריזר, ראש כולל 'נזר אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ'
בב"ב, מח"ס באר צבי ..... כז
[מנין בני ישראל ומנין הלויים..... כז](#)

בית המשפט / הרב ישי יצחק שרגא, ר"מ בישיבת לב אליהו ומח"ס תורת העובר,
ירושלים..... כט
[שמחים כנתינתן מסיני □ דברים לקראת חג השבועות..... כט](#)

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר ..... לא
[פדיון הבן ע"י אחרים..... לא](#)

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'. לג
[פניני עיון בפרשת השבוע □ פרשת במדבר..... לג](#)

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון
מרוגוטשוב..... לח
[אי"י בצ"ע רח"ק מק"ב..... לח](#)

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן
מלכים ושא"ס..... מב
[מעלת שבט דן כראש דגל..... מב](#)

חלקו של ידיד / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב
'איגרת לידיד', טורונטו - קנדה.....
מה בענין כהנת לפדיון הבן.....
להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב.....
מז האנשים אשר נקבו בשמות.....
לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, ר"מ 'עץ חיים' ו'אהבת תורה', מח"ס 'לקוטי
שערי תשובה', מאנשעסטער.....
נ תשובה לפני לימוד התורה.....
מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות
"אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד.....
נו הדן חברו לכף זכות עושה טובה לעצמו.....
משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, ר"מ בישיבת 'אור אליהו', מודיעין עילית. סד
סד אוהל מועד.....
מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח
החדשות', מודיעין עילית.....
עג משה רבינו משורר ושומר.....
נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, כולל מגדל עוז (רחובות).....
עה טעם פדיון הבן.....
נחלי מים - נושאים בפרשת השבוע, הרב דב יעקב ברטמן, טורונטו.....
עז מספרו המועט של שבט לוי.....
עז דגלים.....
נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן
הגר"ש רוזובסקי זצ"ל.....
עט במספר שמות □ צבי ואיתרעי בן.....
נעימות החיים / הרב שלום אלעזר מאסקאוויטש, רב דחבורת 'נעימות החיים', בן
כ"ק אדמו"ר משאץ שליט"א, בני ברק.....
פא מהי ההכנה לקבלת התורה?!.....
עקבי חז"ל / הרב אברהם יעקב גולדמינץ, מח"ס בדמיך חיי, שבילי דירחא, וש"ס
.....
פד עטרת תפארת ביד ה' - לטוב ולמוטב.....
פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס.....
פח פניני פז בפרשת השבוע ובמעלת הנסיונות.....

פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי	צא
לכל אחד יש דגל פרטי.....	צא
שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער.....	צו
דוד המלך והפטרת מחר חודש.....	צו
שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאונני' במעלת עשרה הראשונים	קג
עיקר נתינת התורה הוא כדי שלא נדבר לשון הרע, ועל ידי קרבתנו לפני ה' בהר סיני כבר זכינו למעלה זו.....	קג
אע"פ שגד היה בכור לזלפה ולא מינהו לראש דגל, שתק משום כבודו של משה רבינו, לכך זכה להיקבר בחלקו!.....	קה
שימו לב אל הנשמה / הרב נפתלי שמואל רייך, משפיע דישיבת 'תורת דוד', מונסי ניו יורק.....	קז
הזמן של 'עת פקוד' וההכנה לקבלת התורה.....	קז
שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממעוררי תנועת התשובה.....	קטז
מנין ישראל במספר ובשמות.....	קטז
תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד.....	קיח
קודש ישראל לה'!.....	קיח
תבונות ההלכה □ מלאכה בלילות ספירת העומר.....	קכב
תשובות הגר"ח □ פנינים מתורת רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א שחלקם טרם נדפסו / הרב אהרן הלוי גרנדש מח"ס תשובות הגר"ח.....	קכה
תשובות הגר"ח בפרשת במדבר.....	קכה
חינוך	קכח
חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי	קכח
קטשופ או מיונז?.....	קכח

חידות..... קל

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'..... קל

[חידה בפרשת השבוע!..... קל](#)

[פתרון חידת 'פתשגן הכתב'..... קלא](#)

אספקלריא לדרך היומי..... קלב

אספקלריא לדרך היומי - הארות במסכת הנלמדת..... קלב

[הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב..... קלב](#)

[הרב יצחק קלונימוס פריד, קרית גת..... קלה](#)

סיפור..... קלז

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק

..... קלז

[פרק י"ג - פתרון יצירתי..... קלז](#)

סיפור / מתוך המדור 'מעדני מלך' באספקלריא הנוכחי..... קמה

[סיפור מצמרר □ לדון לכף זכות..... קמה](#)

אספקלריא לפרשת במדבר תשפ"ג

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)
"והיה כעץ שתול על פלגי מים" - מגן על דורו, כמו עץ שהוא
מגן ומיצל על היושב מתחתיו!

"וְהָיָה כַּעֵץ שְׁתוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם אֲשֶׁר פָּרִיו יִתֵּן בְּעֵתוֹ, וְעָלָהוּ לֹא יִבּוֹל, וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
יִצְלִיחַ". הבאנו כמה מקורות וטעמים לכך שהכתוב ממשיך את תלמיד חכם "כעץ", ונמשיך
בע"ה.

*

יש שפירשו, שהכוונה שהאיש המדובר [אשר לא הלך בעצת רשעים ובתורתו יהגה יומם
ולילה] **מגן על דורו, כמו עץ שהוא מגן ומיצל על היושב מתחתיו**. זאת כדרך שפירש רש"י
(במדבר יג, כ) את הכתוב "היש בה עץ": **"אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו"**.

מהרי"ץ דושינסקיא גאב"ד ירושלים עיה"ק כותב פירוש זה בספרו על תהלים 'תהלות
מהרי"ץ'^א, ושם תורף דבריו, שלמרות שכה רבה זכותו, אף על פי כן הוא משפיל את עצמו
כמרומו ב"על פלגי מים"^ב.

לעומת זאת, **מהר"ש אמסלם אבד"ק מידלת** כותב פירוש זה בספרו 'בני שלמה' באופן
אחר: במה זכה להיות כ"עץ", שזכותו תגן על דורו כמו עץ שהוא מגן ומיצל על היושב
תחתיו, כי תמיד עוסק בתורה שנמשלה למים.

*

חשוב לציין, שלמעשה כבר נכלל פירוש זה בדברי חז"ל (תרגום, ותקוני זהר תקון יג, דף
כו ע"ב), שאמרו ש"עץ" הנזכר כאן הכוונה ל"עץ החיים", ונכללת בזה משמעות שהתלמיד
חכם הוא כמו עץ שמגן על דורו.

*

^א שם תורף דבריו שלמרות שכה רבה זכותו אף על פי כן הוא משפיל את עצמו כמרומו ב"על פלגי מים", וראה הערה
בנוגע לרמז מ"על פלגי".

^ב ענין הענוה נרמז בפסוק 'על פלגי מים' מכמה פנים, ולכשנעסוק בפסוק זה נביא מהם בע"ה.
^ג ראה זוהר הקדוש (פרשת בלק, דף רב ע"א): לא תשחית את עצה - זה תלמיד חכם שהוא בעיר, שהוא עץ החיים,
אילן שנותן פירות. [ב'מתוק מדבש' מביא ביאור: שהוא העיקר בעיר]. ובהמשך שם, על "לא תשחית את עצה":
שהתלמיד חכם נותן עצות לבני העיר איך להנצל מן הדין ומלמד אותם את הדרך ילכו בה, ולחזור בתשובה, ומכין
להם כלי זיין נגד השונא - שמלמד אותם את דרכי התשובה. ובהמשך: "אותם שמשתרלים בתורה הם עצים גדולים
בעולם הזה".

המשלת התורה הקדושה ל'עץ' מסוים

בעוסקנו בפסוקים "כי אם בתורת ה' חפצו ... והיה כעץ שתול", נציין כי מצאנו במדרשי חז"ל בכמה וכמה מקומות שממשילים את התורה ואת תלמידי החכמים לעץ. לעת עתה נמנה בע"ה כדוגמא בעלמא, כמה מקומות בהם המשילו חז"ל את התורה לעץ מסוים, ותן לחכם ויחכם עוד.

לזית ושמן:

שתחילתו - קודם כתישת הזית - מר, וסופו מתוק (דברים רבה, פרשת כי תבוא ז, ג). שמביא חיים לעולם (דברים רבה שם).

שמביא אורה לעולם (דברים רבה שם, עיין ברכות נו, א נוראה תקוני זהר תקון ל, דף עה, א).

שאין השמן יוצא אלא על ידי כתישה, כך דברי תורה מתקיימים בצער (מדרש אגדה בובר תצוה כ, ועיין תנחומא כי תבוא ג "ומה השמן הזה נכתש וכל מה שנכתש הוא משובח, כך התורה ככל האדם מתייגע בה כך היא נעשית משובחת עבור הלומד [עי"ש הלשון, וגו' עץ יוסף "מייגע"]).

שאינו מטפטף כשמתמלא הכוס ממנו, כך דברי תורה אין מטפטפים בדברי ליצנות (שהש"ר פרשה א פסוק ג, אות ב).

שאם נופלת טיפת מים לתוך כוס מלאה שמן יוצאת כנגדה טיפה של שמן, וכן להפך, כך בלב האדם התורה מול הליצנות (שהש"ר שם).

לתאנה:

שנלקטת מעט מעט (עיין במדבר רבה, פרשת נשא יב, ט) שאין בה פסולת (ילקוט יהושע ב בשם מדרש ילמדנו) ראה דימוי נוסף במסכת ברכות (דף נו ע"ב).

לפרדס רימונים:

(עי' שמות רבה, פרשת תרומה לג, א).

אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים

שמירת המקדש

וְשָׁמְרוּ הַלְוִיִּם אֶת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁפַּן הָעֵדוּת (א, נג)

השמירה במדבר, בזמן הבית, ובזמן הזה

כתב הרמב"ן בפתיחת ספר במדבר 'אחר שביאר תורת הקרבנות בספר השלישי, התחיל עתה לסדר בספר הזה המצות שנצטוו בענין אהל מועד, וכבר הזהיר על טומאת מקדש וקדשיו לדורות (ויקרא ה ב ג), ועתה צוה איך תהיה משמרת המשכן וכליו, ואיך יחנו סביב, וכו' ואין בספר הזה מצות נוהגות לדורות, זולתי קצת מצות בעניני הקרבנות שהתחיל בהן בספר הכהנים ולא נשלם ביאורן שם והשלימן בספר הזה'. ודבריו טעונים ביאור מיניה וביה, שהרי כמה מצוות שנזכרו בספר במדבר, וגדולה מכולן מצוות שמירת המקדש, שעליה הוא דן, והיא הוכפל ציוויה, בפרשת במדבר ובפרשת קרח, אף שנוהגת לדורות, כמו שכתב הרמב"ם (פיה"מ ריש תמיד) 'כן היו שומרים המשכן במדבר ובימי שלמה ועד לעולמי עד'.

והנה בספר החינוך (שפח) כתב 'ונוהגת בכהנים ולוים, בזכרים, בזמן הבית', ותמה באבני נזר (יו"ד ח"ב תמט) הרי קדושה ראשונה לא בטלה (רמב"ם ביה"ב ו טו), ולמה לא יהיה חיוב שמירה בזה"ז. והשיב, כי שמירה עבודה היא, שכן כתב הרמב"ם (כהמ"ק ג ב) 'עבודה שלהן היא שיהיו שומרין את המקדש', והוכיח כן מהרמב"ם (ביה"ב ח ו) שכתב שלא היו הכהנים השומרים ישנים בבגדי כהונה, ומשמע דדוקא ישנים לא היו בבגדי כהונה, אבל בשעת שמירה היו בבגדי כהונה, הרי שהיא שעת עבודה וכיון שטמא אינו עובד עבודה, והרי כיום כולנו טמאים, לפיכך בזה"ז אין חיוב שמירה.

ובאמבואה דספרי (ספרי זוטא קרח אות ו) תמה, שהרי בכמה מקומות מוכח ששמירת המקדש אינה עבודה, בריש תמיד שנינו שהשומרים עמדו בעליות בית אבטינס ובעליות בית הניצוץ, והרי גגין ועליות לא נתקדשו, ובעבודה צריך הכהן לעמוד במקום קדוש (זבחים כו ע"א, ורש"י שם דכתיב לעמוד לפני ה' לשרתו), ומוכח דשמירה לאו עבודה הוא. וכן מבואר במפרש (ריש תמיד ד"ה היו עליות) שאם היו הכהנים השומרים עייפים מותרין לישב, כי גגין ועליות לא נתקדשו, אבל בעזרה אסור דאין ישיבה בעזרה וכו', ואילו שמירת המקדש עבודה הוא, הלא נאמר 'לעמוד ולשרת', דאין עבודה אלא בעמידה.

וביותר יש לתמוה על מה שכתב שעבודה זו אינה נעשית בטומאה, כי התינח בשמירת הכהנים, שאין עובדים בטומאה, אך אצל עבודת לויים לא מצינו כלל זה, ומה שקראה הרמב"ם 'עבודה' הלא הוא בעבודת הלויים.

*

מטרת השמירה

בטעם השמירה מצינו כמה לשונות בדברי הראשונים, הרמב"ם (פיה"מ ריש תמיד, בית הבחירה פ"ח ה"א) כתב ששמירת המקדש מצות עשה, ואע"פ שאין שם פחד מאויבים ולא מליסטים, שאין שמירתו אלא כבוד לו, אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרים, וכן כתב גם בסהמ"צ (עשה כב) 'לכבדו ולרוממו ולגדלו'. וכתב הכסף משנה (שם) שמקור הרמב"ם הוא בספרי זוטא (קרח ד) שעיקר חובת שמירה אינו אלא משום כבוד בית המקדש, שגדולה היא למקדש שיש עליו שומרים. וכן דעת החינוך (מצוה שפח).

ובפירוש הרא"ש (ריש תמיד) כתב שמצות השימור יש בה גם כבוד המקדש שלא יסיחו דעתם ממנו לא ביום ולא בלילה, וביאר ש'שימור זה אינו משום חישוב גניבה, דאין עניות במקום עשירות, אלא גזה"כ הוא דכתיב ושמרו', וראה במפרש (שם) שכתב דבגמ' נפקא לן מקרא דבית המקדש צריך שימור, דאי לא נפקא לן מקרא הוה אמינא דלא צריכי שומרים, דאין עניות במקום עשירות, ואי גנבי כלי המקדש יקנו כלים אחרים, ויל"ע מה השמיענו קרא, אם כהרא"ש שמצות שמירת המקדש אינה מצד שמירה מגנבים, או שמא הא גופא קמ"ל שאע"פ שאין עניות, מ"מ יש מצוה לשמור מגנבים.

והנה כל דברי הראשונים שהשמירה לשם כבוד, מעלים תמיהה, שהרי במדרש רבה (במדבר ג יב) מצינו ש'היו שומרים שלא יכנסו שם ישראל, וכל כך למה, שאם היו נכנסין לשם היו נענשים מיתה, ההוא דכתיב (שם א) והזר הקרב יומת', ואמנם כך הוא פשוטו של מקרא, וכמו שפירש רש"י (במדבר ג ו) את הפס' 'הקרב את מטה לוי וכו' ושרתו אותו', ומהו השירות, ושמרו את משמרתו, לפי ששמירת המקדש עליו שלא יקרב זר, כמו שנאמר אתה ובניך אתך וגו', משמע שעיקר חובת השמירה הוא כדי שלא יקרב זר למקדש. וכן כתב רש"י (במדבר יח ב) שהשמירה היא 'להזהיר גם את הזרים מלהתקרב אליהם'. והוא פסוק מפורש (דברי הימים ב, כג יט) 'וַיַּעֲמֵד [יהוידע, את] הַשּׁוֹעָרִים עַל שַׁעְרֵי בֵּית יְהוָה, וְלֹא יָבֹא טָמֵא לְכָל דָּבָר', ולמה כתבו כל הראשונים שהשמירה לשם כבוד.

ואמנם הגר"א (ריש תמיד) כתב שחיוב השמירה מפורש בסדר קרח משום שלא יכנס זר בתוכו, והרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פרק מה) פירט יותר, ששמירת המקדש הוא לכבדו ולרוממו ושלא יהרסו הסכלים גם כן והטמאים אליו ולא בעת אנינות, הרי ששמרו שלא יכנס אליו כל מי שאינו ראוי. ואופן השמירה על דבר זה לא התבאר, כי לא מצינו באיזהו מקומן שמוטל על השמורים לברר טהרתו או אנינותו של כל אחד מהנכנסים, ובודאי אינם

¹ והנצי"ב (משיב דבר תד) נקט ששמירת הלויים מלמדת שאף בכהנים השמירה אינה עבודה.

בוחנים חכמתו או סכלותו, כאשר רוב השומרים אינם עומדים בשערי המקדש כלל, אלא חלקם על פינות הבית וחלקם בתוכו, ואינם פוגשים בנכנסים כלל.

*

זמן השמירה

כדי לבאר את גדר השמירה ואימת חלה מצוה זו, נקדים לברר היכן ומתי מתקיימת השמירה:

הנה הרמב"ם (בית הבחירה פ"ח ה"ב) כתב שמצות השמירה הוא רק בלילה [וכן משמע בסהמ"צ ל"ת סז, אך בעשה כב סתם ולא הזכיר לילה], וכן דעת הר"ש (מדות פ"א מ"א) הרמב"ן (במדבר א, נג) ורבינו שמעיה (מידות שם). אך המפרש (שם ד"ה היו עליות) כתב 'והכהנים היו שומרים אותם בעליות על מקום גבוה כדרך שומרי עיר וכל שומרי עיר בין ביום ובין בלילה לא היו ישנים וכו' שהיו שומרים יום ולילה'. מבואר שסבר שמצותן הוא בין ביום ובין בלילה, וכן כתבו הרא"ש (שם) והראב"ד (שם).

ובמשנה למלך (שם) ותוי"ט (שם) תמחו על דברי המפרש שיש חובת שמירה גם ביום, גם בבאר שבע (שם) כתב שדבר זה לא היה ולא נברא ולא היה חובת שמירה אלא בלילה. ובמנחת חינוך (שם סק"א) יישב, שאדרבה כיון שכל עיקר השמירה הוא כדי לפאר ולרומם בית השם ולא לגנבים ולסטים, אם כן מה ההבדל בין יום ללילה הרי ארמונם של המלכים יש שומרים בין ביום ובין בלילה. וכתב, שאינו ברור מאין לקחו הראשונים דין זה שחובת שמירה נוהגת רק בלילה, וראה בליקוטי הלכות להחפץ חיים (זבח תודה ריש תמיד) שלפי מה שכתבו הראשונים שחובת שמירה הוא שלא ייכנסו זרים וטמאים למקדש, ודאי חובה זו נוהגת בין ביום ובין בלילה.

ומוכח שסיבת השמירה היא שלא יכנסו טמאים או לכבוד הבית, ולא למניעת גנבים, שהרי באמת אין עניות וחשש גניבה, אלא שתקנו את צורת השמירה, שתהיה כמו שמירה מפני גנבים וליסטים, כי כך הוא כבוד פלטרין של מלך, ששומרים לפניו מפני אויבים.

וכן מבואר מדברי הרמב"ם בפיה"מ (ריש תמיד) על מה ששנינו שם ש'הרובין שומרים שם', וביאר דהיינו הרובים ומורים בקשת, ומשמע שכך היתה צורת השמירה, בעמידה עם חץ וקשת, אף שאינם נצרכין כלל, שהרי אין שומרים מפני הגנבים, ובקשת עצמה אין תוספת כבוד, אלא שכך היא צורת השמירה על פלטרין של מלכים.

וכן עולה ממה שכתב הרמב"ם (בית הבחירה ח ו) שהשומרים היו ישנים על הארץ, כדרך כל שומרי חצירות המלכים שלא יישנו על המטות, ובודאי אין המטרה בשינה על הקרקע כדי להשפיל עצמם דרך הכנעה, שהרי אין עבדי המלכים ישנים כך, אלא רק השומרים, וזאת לצורך עירנותם מחשש הפתעת אויב, ואילו חיוב השמירה הוא רק לכבוד, הרי אין בשינה זו תוספת כבוד, ובהכרח, שנקבעה צורת שמירה כדרך ששומרים אצל המלכים.

וכן מצינו בסהמ"צ (עשה כב) 'שצונו לשמור המקדש וללכת סביבו תמיד בכל לילה', ועוד שם (ל"ת סז) 'שהזהירנו מהתעצל בשמירת המקדש ומלכת סביבו תמיד כל הלילה', ומקור

שמירת המקדש

השמירה באופן זה של הליכה סביב המקדש, נמצא במשנה (תמיד א ג) מי שזכה בפיס לתרום את הדשן, נוטל את המפתח ופותח את הפשפש, ונכנס מבית המוקד לעזרה, ונכנסו אחריו [שאר הכהנים] ושתי אבוקות של אור בידם, ונחלקו לשתי כתות, אלו הולכים באכסדרא דרך המזרח, ואלו הולכים באכסדרא דרך המערב. היו בודקין והולכין עד שמגיעין למקום עושי חבתים. הגיעו אלו ואלו, אמרו שלום, הכל שלום, הרי שבדקו אם נעלם כלי, אף שאין עניות במקום עשירות, ואין חשש גניבה. ובהכרח שכך היא צורת השמירה, אף שאין חשש שיהיה סיבה לבדוקה.

ובזה יתיישבו התמיהות למה לא שמרו ביום, ולמה אין שמירה בזמן הזה, מצד השמירה הנעשית לכבוד, כיון שצורת השמירה היא כעין השמירה מגנבים, וביום אין חשש גנבים, וכל שכן כשאין כלל בית במקום המקדש, הרי אין טעם להעמיד שומרים בלא צורך לשמירה.

אולם עיקר התמיהה עדיין במקומה עומדת, למה לא שמרו מצד עיקר הטעם, כדי שלא יכנסו טמאים, ושמירה זו שייכת בכל עת ובכל שעה, ואף בזמן הזה.

*

מי וכמה שומרים במקדש

לפתרון שאלה זו, יש להקדים ולברר מי הם השומרים, ומה הם עושים בשמירתם. המשנה למלך (בית הבחירה פ"ח ה"ה) כתב שמן התורה די בלוי אחד שישמור על כל בית המקדש, שהרי לא הוזכר בתורה לוי השומר אלא משה לבדו, ודוד המלך הוא שתיקן שישמרו עשרים ואחד לויים בעשרים ואחד מקומות, ולא התברר אם כוונתו לחלק בין המשכן למקדש, או שמא גם במקדש היה די בלוי אחד, רק שדוד תיקן להוסיף בו כבוד.

והמפרש (תמיד כה ע"ב) הראב"ד (שם) הרע"ב (שם בי' הראשון) והתוי"ט (שם) כתבו שה'רובים היו שומרים שם, הוא מלשון 'רביא', דהיינו כהנים קטנים, פחותים משלש עשרה שנה, כשרים לשמירה, וכתב המפרש שהכהנים הגדולים [מי"ג שנה] אינם רוצים לשמור אלא לעבוד, ועוד שאין אנו מניחים אותם לשמור כיון שיכולים לעבוד. והרא"ש (שם) הוסיף שכיון שהילדים זריזים הם לעלות בעליות ולפיכך הקטנים הם השומרים. וכ"כ רבינו גרשום (שם כז ע"א) שהקטנים שלא הביאו שתי שערות היו שומרים המקדש, וכן משמע מדברי רש"י (במדבר ג, טו) עי"ש. והאבני נזר (יו"ד ח"ב סי' תמט) כתב שיש מהראשונים שסוברים שכל הפסול לעבודה פסול לשמירה, ולפיכך קטנים פסולים.

והמשנה למלך (בית הבחירה פ"ח ה"ה) תמה, הלא על כל עבודה במקדש היה פיס, וכולם רצו לזכות בה, למה יניחו מצוה זו ויתנוה לקטנים, ואין לומר שעל כל פנים הלוויים היו גדולים והבית המקדש נשמר על ידם, שהרי יש מצות שמירה בכהנים חוץ מלוויים. וגם אין

^ה ונקט הרמב"ם שבילוש העזרה הוא מדיני השמירה, ולא מסדרי עבודת היום, שהרי הביאם בדיני שמירה (כלי המקדש פ"ח) ולא בדיני תמידין ומוספין.

לומר שעל כל פנים בבית המוקד היו גדולים ודין שמירה נתקיים על ידם, שיש חובת שמירה בג' מקומות מעיקר דין תורה. ולכן כתב שה'קטנים' היינו כהנים שלא הגיעו לגיל עשרים.

ובמנחת חינוך (שם אות ב) כתב, שעיקר מצות שמירה הוא לבית דין שיהיו שומרים סביב המקדש וישמרו אותו, ועצם השמירה מתקיימת אפילו בקטנים, שכן מצינו באכילת קדשים שהיא מצוה ואף על פי כן יכולים להאכיל הקדשים לקטנים כמבואר ברמב"ם (מעשה הקרבנות פ"י הי"ז), וכתב עוד, שלכן נראה שמצות שמירה יכולים לקיים אפילו בכהן חרש ושוטה כמו שכשר על ידי קטן, והדברים טעונים ביאור, היכן נתנה מצות שמירה לבית דין, ואילו כן היא נקראת 'עבודה', ואיך הטילה התורה (במדבר יח) את עוון כניסת הטמאים על הכהנים והלויים, כאשר אין השמירה מוטלת עליהם כלל.

*

השמירה חלק מצורת הבית

לכך נראה, שאין חיוב השמירה מצוה על הגברא, אלא הוא מצד החפצא של בית המקדש, שצריך להיות כפלטרינ של מלך שהוא שמור, וכמבואר לעיל שטעם המצוה הוא מצד כבוד המקדש, ורק צורתה היא באופן של שמירת פלטרינ, ונמצא שאמנם עבודת השמירה אינה נעשית בפועל ע"י השומרים, אלא שמכח נוכחותם מתייקר כבוד הבית בעיני הבאים, וממילא כל אדם שומר שלא יכנס כשהוא טמא או אונן, ובאמת 'עבודה' זו מטלת על הכהנים, אך אין בה מעשה מצוה של מניעת הטמאים מלהכנס, אלא בתוצאה מכיבוד הבית המתקיים ע"י הכהנים, ולכן הוטל עליהם עוון כניסת הטמאים בהעדר כבוד זה, ואף אילו בי"ד מצווים להעמידם, הלא אחריות הכבוד מוטלת על הכהנים.

וזו היא כוונת המנחת חינוך בהשוואת מצוות השמירה לאכילת קדשים, והיינו כדברי הבית הלוי (ח"א ס"ב), שאפשר לקיימה בקטנים, כי אין המצוה בעצם מעשה האכילה, אלא שעל ידה מתקיימת מצוות כילוי בשר הקדשים, ולפיכך נתנו את השמירה לאלו שלא היו ראויין לעבודה, ולא משום שזלזלו ח"ו בעבודה זו, אלא משום שאינה כשאר העבודות, כי אין בה קיום עבודה בפועל, אלא כפועל יוצא מנוכחותם מתכבד הבית, וממילא אין הטמאים נכנסים אליו, ולכך די בנוכחות קטנים.

ויתכן שמפני כך מנה הרמב"ם את מצוות השמירה בהלכות בית הבחירה, ולא בהלכות כלי המקדש והעובדים בו, כי באמת אינה מצווה המתקיימת בגברא, אלא היא מדיני צורת הבית ותבניתו, שיהיה מוקף בשומרים דרך כבוד.

ויש בנותן טעם להוסיף בזה, כי כבר דייק הגרי"ז (כלי המקדש פ"ב) בלשונות הרמב"ם שיש חילוק בין מצות הקטרת קטורת שהיא מצוה המוטלת על הכהנים, כמבואר בסהמ"צ (עשה כח) 'שצוה הכהנים להקטיר קטרת בכל יום', לבין שאר קרבנות הציבור שהן מצוות מוטלות על הציבור, כמבואר שם (עשה לט ואילך).

ופירש הגרי"ז על פי דברי הגר"ח שמצות הקטרת קטורת נשלמת במעשה הקטרתה, לעומת שאר קרבנות שמלבד מעשה הקרבן צריך שיעלה הקרבן לרצון, ונפ"מ באופן

שהקטיר שלא לשמן, שהזבחים כשרים אך לא עלו לשם חובה, ואילו קטורת אם היא כשרה, כבר נתקיימה חובתה ממילא בהקטרה, ולכן בכל הקרבנות המצוה מוטלת על כלל ישראל, כי עיקר המצוה היא עליית הקרבן לחובת הציבור, אך קטורת שהמצוה היא מעשה ההקטרה בלבד, נחשבת כמצווה המוטלת על הכהנים.

ודקדוק זה נמצא גם בלשון הרמב"ם במצות שמירת המקדש (עשה כב) 'שצונו לשמור המקדש וכו'', וכ"כ גם במנין המצוות הקצר, וגם ברמזים בריש הלכות בית הבחירה, הרי שלא הזכיר שהכהנים והלויים מצווים בה אלא כלל ישראל, [לעומת החינוך (שפח) שכתב 'שנצטוו הכהנים והלויים לשמור המקדש', 'ונוהגת בכהנים ולויים, כי הם נתיחדו בצוואת שמירת המקדש ולא הישראלים'], ומשמע שהרמב"ם נקט שאמנם אחריות הכהנים לדאוג לקיום מצוות השמירה, אך כיון שאין שמירתם נחשבת כמעשה מצוה, הרי הם עמידתם היא קיום צורת הבית המוטלת על כל ישראל, והרי היא כקרבנות ציבור הכהנים רק אחראים להקרבנותם, אך המצוה אינה נשלמת בהקטרה אלא בעליה לרצון, ולכן אינה נקראת על שם הכהנים.

*

יישוב הקושיות ותוספת ביאור

מעתה מיושבות כל הקושיות כמין חומר, שהרי אין מקום לתמיהה על השמטת הראשונים לעיקר הטעם שלא יכנס טמא, כי באמת השמירה לכבוד הפלטרין של מלך היא היא המונעת את הטמאים לבא בשעריו, והוא בכלל כל מי שאינו ראוי לבא בהם, ולכן אין צורך לעמוד בפתח הבית דיקא, אלא אף העומדים על פיננו מייקרים כבודו, ומונעים כניסת סכל וטמא.

גם נמצא שאדרבא, שמירה זו נצרכת רק בלילה, שאין בו עבודת הקרבנות, אך ביום שהכהנים משמשים בו וניכרת גדולתו, אין צריך לנוכחות השומרים, וכן כתב בתפארת ישראל ריש תמיד שע"י הלכית כהנים אנה ואנה כולו אומר כבוד, הרי שהעיקר הוא שיהיה קיום לצורת 'פלטרין של מלך'. וזה גם הטעם שבזמן הזה אין חיוב שמירה, כי אין חיוב למנוע בפועל את כניסת הטמאים לבית המקדש, אלא רק לכבדו ולרוממו עד כדי שהם עצמם לא יכנסו בו מצד הכרת מעלתו, ובחרבנו אי אפשר ליתן לו כבוד כשמירת פלטרין של מלך, עדי יבנה העליון בית בחירתו במהרה, ויכונן מקדשו על מכונו ויראנו בתפארתו, בקרוב בימינו.

והמקור לביאור זה הוא מסוגיית הגמ' ריש תמיד, שם אמרינן 'מנא הני מילי', ואייתי קרא (במדבר ג לח) 'והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שמרים משמרת המקדש', ובפשוטו הנידון הוא מנין שצריך שמירה ע"י כהנים ולוויים, ועל כך הובא הפס' הנ"ל. ברם, הגר"א שם שנקט שאין הנידון מנין שצריך לשמור דוקא ע"י כהנים, אלא מנין שצריך לשמור על המקדש, ולפיכך תמה הרי מקרא מלא הוא בפר' קרח שלא יכנס זר וטמא, שנאמר (שם יח ד) 'ונלוו עליך ושמרו את משמרת אהל מועד לכל עבודת האהל וזר לא יקרב אליכם'. וביאר, שקושיית הגמרא, בשלמא במשכן היה אפשר

להכנס בכל עת, ולכן הוצרך שמירה, אך למה צריך לשמור בבית המקדש, והלא שערי סגורים בלילה, ואי אפשר להכנס אליו, ועל כך מתרצת הגמרא שיש מצווה לשמור בריבוי כהנים ולווים, וכמשמעות לשון 'החונים עליו' שלא די בשומר אחד.

וביאור המסקנא הוא, שבאמת אין צורך לשמירה כדי למנוע בפועל את כניסת הטמאים, שלזה די בשומר בשער או בנעילת השער, ובהכרח כוונת הכתוב ללמד שצריך שיעמדו שומרים רבים, כי המצווה היא לעשות שמירה המכבדת את הבית, כך שהטמאים ימנעו מאליהם להכנס בו. ואמנם זהו חידוש דין במקדש, כי במשכן שמרו שלא יכנסו בו, ונמצא ששמירת המשכן אינה נוהגת לדורות.

ונמצא שעיקר מצוות השמירה בפועל נאמרה רק במשכן, ולכך די לוי אחד, ואילו הכתוב 'והחונים' שלימד על שמירת המקדש, הוא רק תוספת על צורת הבית, ומיושבים דברי הרמב"ן שכל ספר במדבר עוסק רק במצוות שעה שנצטוו בעמדם במדבר, או במצות בעיני הקרבנות, שהתחיל בהן בספר ויקרא וכאן רק השלים ביאורן, כי מצוות השמירה בפועל נאמרה במשכן, והיא שייכת לספר במדבר, ואילו מצוות הכבוד היא מדין צורת הבית, והיא השלמת ספר ויקרא. וכן מדוקדקים דברי הרא"ש 'שימור זה גזרת הכתוב הוא, דכתיב ושמרו את משמרת אהל מועד, וגם כבוד המקדש' והיינו שיש בזה שני עניינים, גזרת הכתוב של שמירת המשכן, וגם דין מצד שמירה של כבוד מצד צורת הבית.

ואמנם, הרמב"ם בסהמ"צ (כב) כתב 'שצונו לשמור המקדש וללכת סביבו תמיד לכבדו ולרוממו, שנאמר 'ואתה ובניך אתך לפני אהל מועד', וכבר נכפל הצווי באמרו 'ושמרו את משמרת אהל מועד'. ואילו להלכה כתב (בית הבחירה ח א) שמירת המקדש עשה וכו', ואח"כ בפרטי השמירה כתב (ה"ב) ששהשומרים הם הכהנים שנאמר 'ואתה ובניך' ונאמר 'ושמרו' ונאמר 'והחונים קדמה'. והיינו משום שעצם דין השמירה הוא מעצם צורת הבית, ולכן נקבע בדיני בית הבחירה, ואין הרמב"ם מביא מקור למצוה הכתובה בתורה, אלא רק ללימוד פרטיה, אך בספר המצוות מביא לעולם מקור לחיוב המצוה, ויש ללמוד את חיוב השמירה מהזכרת פרטיה.

*

השומרים ובגדיהם חלק מצורת הבית

ולפי האמור ניתן לבאר דברי הרא"ש הנודעים (תמיד כח). שאמרו שם 'איש הר הבית היה מחזור על כל משמר ומשמר ואבוקות דולקות לפניו, וכל משמר שאינו עומד ואומר לו שלום עליך' ניכר שהוא ישן, חובטו במקלו, ורשות היתה לו לשרוף את כסותו, ותמה הרא"ש הרי יש בכך משום בל תשחית על הבגד, ותירץ שהפקר בי"ד הפקר, ותמוה מה

^י ולפי נמצא לכאן שבמשכן לא היו הרובים שומרים, אלא במקדש שבו היתה השמירה רק מצד צורת הבית. וראה בזהר (ח"ב קסד). שהמשכן שמירתו רק בזה שנקרא נער, שנאמר (שמות לג) 'ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל', ואף משכן שילה לא היה שמור אלא בשביל נער אחר, שנאמר (שמואל א ג) 'והנער שמואל משרת'. אבל בית המקדש אין שמירתו אלא בקוב"ה, שנאמר 'אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר', ומיהו השומר הזה, אותו ששומר המשכן, שנקרא נער מטטרו"ן.

איך מועיל ההפקר לעבור על איסור תורה, וביותר, שהרי גם הפקר אסור להשחית. ולאידך תמוה, שהרי בשבת (קה ע"ב) מצינו שמותר לשבור כלים כדי להטיל אימה, ולמה הוצרך הרא"ש להפקר בי"ד כאשר אין בל תשחית כלל.

ומסתבר, שההיתר לשבור כלי להטיל אימה, הוא רק מפני שבכך משנה ייעודו לתכלית הטלת אימה, אך בבגד שעדיין השומר לבוש בו אי אפשר לשנות את יעודו אלא ע"י הפקר בי"ד, והיינו משום שהפקר בי"ד הפקר אין ענינו שהתורה מסרה להם בעלות על הממונות, וכשם שהבעלים בידם להפקיר ולתת במתנה, כך גם בי"ד בתקפם לפעול על כל הדברים האלה. אלא כמו שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מהתורה בשוא"ת, ואין זו הנהגה גרידא, אלא שבתקפן לעקור את המצוה לגמרי, שאין כאן קיום מצוה כלל אף מהתורה, כך כח בי"ד לשנות יעוד החפץ, וממילא בקיום יעודו כרצון בי"ד אין בו בל תשחית, והיינו משום שכחם לגבי ממון אינו ככח של אדם שמהות החפץ כלפיו נקבעת רק לפי התייחסותו אליו, אלא כח הבי"ד חל על עצם מציאות החפץ, וכיון שהנידון הוא בכבוד המקדש, והתבאר שאינו רק מצווה המוטלת על הגברא לשמור, אלא עבודת השומרים נעשית כאשר הם משמשים כחלק מצורת הבית, קבעו חכמים שאף בגדו של השומר יעודו הוא לכבוד הבית, ואין לו מציאות אחרת ששייך בה השחתה.

*

חילוק בין שמירת כהנים והלויים

ובכל החזיון האמור עד כה, אפשר להעמיד נוסח אחר, עפ"ד הרמב"ם (בית הבחירה ה ו) לא היו הכהנים השומרים ישנים בבגדי כהונה אלא מקפלין אותן ומניחין אותן כנגד ראשיהן, והעיר המשנה למלך אם הכהנים שומרים היאך ישנים, ועוד הלא שנינו (תמיד כח.) איש הר הבית היה מחזור על כל משמר ומשמר, וכל משמר שאינו עומד ואומר לו איש הר הבית שלום עליך ניכר שהוא ישן חובטו במקלו וכו' והם אומרים מה קול בעזרה, קול בן לוי לוקה שישן לו על משמרו. ובתוי"ט (תמיד א ב) הביא משלטי הגבורים שרק 'בן לוי' היה לוקה כשהוא ישן, אך לכהנים השומרים הותר לישן, ולכן אמרו 'איש הר הבית היה מחזור', כי היה ממונה רק על הלויים שהם שמרו בהר הבית מחוץ לשערי העזרה, אבל הכהנים שמרו בפנים ויכלו לישן.

ויש לומר שעל הלויים הוטלה שמירה מכניסת זר וטמא, כאמר 'ונלוו עליך ושמרו וגו' וזר לא יקרב אליכם', והיא אינה יכולה להיעשות בשינה, אבל שמירת הכהנים 'החונים עליו' היא רק לכבוד, ומתקיימת אף בשינה על הארץ, כמבואר לעיל שכן דרך שומרי המלכים הדרוכים לעמוד בכל עת. ולפיכך מן התורה די בשמירת לוי אחד, למנוע כניסת זר וטמא, ורק בכהנים ששמירתם לכבוד, הצריכה התורה שלשה, ותוספת השומרים בזמן דוד היא מצד הכבוד שנלמד משמירת הכהנים.

ולנוסח זה יש ליישב דקדוק נוסף בדברי הרמב"ם, שכתב (מצות עשה כג) 'על הלויים לעבוד במקדש', וכ"כ (כלי המקדש ג א) 'ומצות עשה להיות הלויים פנויים ומוכנים לעבודת המקדש בין רצו בין שלא רצו שנאמר ועבד הלוי הוא את עבודת אהל מועד... עבודה שלהן

היא שיהיו שומרין את המקדש, ויהיו מהן שוערין וכו'. הרי שהשמירה נכללת במצות עבודת הלוויים המוטלת עליהם, ושלא כמבואר לעיל מדבריו ששמירת המקדש היא מצוה של כלל ישראל.

ולפי זה יבואר מפני מה שמירת ה'רובים' הוזכרה רק במס' תמיד, לגבי שמירת הכהנים, ואילו במדות לגבי שמירת הלוויים לא הוזכרה, והיינו כמבואר שרק שמירת הכהנים לכבוד, שאינה מצוה מסוימת המוטלת על הכהנים, אלא מצות הציבור, מתקיימת אף ע"י קטנים, והיא המוזכרת בהל' בית הבחירה מדיני צורת הבית, וכל מה שכתב בהל' כלי המקדש הוא אודות שמירת הלוויים, והיא יש בה דין 'עבודת הלוויים', ואין הקטן כשר לה עד שיגדיל.

לתגובות: h0527690963@gmail.com

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

מעלת ה'דגלים', והענין שכל שבט עומד בפני עצמו, ורק כך כולם טובבים יחד!

אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בְּאֶתֶת לְבֵית אֲבֹתָם יִחַנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאֶהֱל מוֹעֵד יִחַנוּ (ב, ב)
א[הנה במקרא הנ"ל כותבת התורה שכל שבט "יחנו" על דגלו, ושוב כותבת התורה שהם "יחנו" סביב לאהל מועד. וצריך להבין מה הם שתי ה"יחנו" הללו.
עוד מצינו בפרשה בפרק א' במנין של בני ישראל, שבתחילה מנו כל שבט בפני עצמו, וכמש"כ רש"י (א, ב) "למשפחותם, דע מנין כל שבט ושבט". ושוב נאמר בפסוק מה: "ויהיו כל פקודי בני ישראל לבית אבותם כו'", ומבאר שם הרמב"ן: "הוצרך הכתוב להגיד מספר הכלל לאחר שהגיד הפרטים, כי נצטוו משה ואהרן שידעו מספר מפקד העם, וידעו מספר כל שבט". וצריך להבין מה מהותם של שני המנינים הללו.

ענין ה'דגלים'

ב[נקדים תחילה לבאר את ענין ה"דגלים".
דהנה במקרא הנ"ל נאמר "אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בְּאֶתֶת לְבֵית אֲבֹתָם יִחַנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", ופירש רש"י: "כל דגל יהיה לו אות מפה צבועה תלויה בו, צבעו של זה לא כצבעו של זה, צבע כל אחד כגון אבנו הקבועה בחשן, ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו".
ואומרים חז"ל (במד"ר ב, ג): "בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני, ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים שנאמר (תהלים סח, יח) "רכב אלהים רבותים אלפי שנאן", והיו כולם עשויים דגלים דגלים שנאמר (שה"ש ה, י) "דגול מרבבה". כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים דגלים, התחילו מתאווים לדגלים, אמרו הלואי כך אנו נעשים דגלים כמותן, לכך נאמר (שם ב, ד) "הביאני אל בית היין" - זה סיני שנתנה בו התורה שנמשלה ביין כו'. "ודגלו עלי אהבה" - אמרו אילולי הוא מגדיל עלי אהבה. וכן הוא אומר (תהלים כ, ו) "נרננה בישועתך וגו'" - אמר להם הקב"ה מה נתאוויתם לעשות דגלים? חייכם שאני ממלא משאלותיכם "ימלא ה' כל משאלותיך", מיד הודיע הקב"ה אותם לישראל ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו".

ועוד אמרו (שם): "חיבבן הקב"ה שעשאם דגלים כמלאכי השרת, כדי שיהיו ניכרין".
ועלינו להבין, מה כונת המדרש שהמלאכים היו עשויים דגלים דגלים. וגם מהו הענין של ה"דגלים" של כל שבט ושבט, שיהיו ניכרים, הרי אדרבה תמיד מחנכים אותנו לנסות לאחד בין המגזרים השונים, ואילו כאן יש ענין שכל שבט ושבט יעמוד בפני עצמו.

יתירה מכך מצינו במדרש תנחומא (במדבר סי' יד) שאמרו: "אמר להם הקב"ה, בעולם הזה נתאוויתם לדגלים ומלאתי משאלותיכם, ולעתיד לבא בזכות הדגלים אני גואל אתכם

ומדלג על הקץ בזכות אבות שנקראו הרים שנאמר (שה"ש ב, ח) "קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות".

ועלינו להבין מה המיוחד ב"דגלים" שמכח זה זוכים לגאולה.

ופתח הדבר מצינו בדברי חז"ל, שגם בלעם הכיר בכח המיוחד של ה"דגלים", ושם מבואר מהו המעלה שבזה.

וכך אומרים חז"ל (במד"ר ב, ד): "אף בלעם הביט בהם ויצאה עינו כנגדן, שלא היה יכול ליגע בהם, שנאמר (כד, ב) "וישא בלעם את עיניו" אלו הם הדגלים. התחיל אומר מי יכול ליגע בבני אדם אלו, מכירין את אבותיהם ואת משפחותיהם שנאמר "שוכן לשבטיו". מיכן למדנו שהיו הדגלים גדולה וגדר לישראל, לכך נאמר "איש על דגלו".

ומבואר שמעלת ה"דגלים" הוא "גדולה וגדר לישראל", בזה שמכירים את אבותיהם ואת משפחותיהם.

ג] ובביאור הדברים מבאר ה"אשד הנחלים" (על המדרש): "שעיקר הדגלים היה, שיהיו בסדר ישר הי"ב שבטים וכל אחד ואחד במקומו הראוי המכוון למול העליונים, כל שבט כפי כוחו ופעולותיו בעליונים. ולהיות כי תכלית הדגלים אינו מן המכוון שיהיה בסדר ישר כדמות מערכי המלחמה, לכן אמר "ודגלו" דגלו המיוחד לו "עלי אהבה", לא דגלי העכו"ם שאין בהם כונה מאומה רק לסדר מצב ומשחית במלחמה".

הרי מבואר לנו, שמעלת הדגלים אינו סמל בלא תוכן (כמו הדגלים של מדינות הגויים), אלא זה מסמל את התפקיד של כל שבט ושבט, וכפי שמאריך הרבינו בחיי בפרשת תצוה (שמות כח, טו) שהצבעים של אבני החושן שהיו על החושן, היו מרמזים על כל שבט ושבט לפי מהותו. וכך גם הדגלים שהיו באותו הצבע, היו מרמזים כל שבט ושבט את מעלתו ועבודתו הרוחנית.

ובנקודה הזו יש מכנה משותף לדגלים של המלאכים, שזה ביטוי שכל מלאך ומלאך יש לו מעלה ושליחות אחרת, וכל אחד מכיר בעבודתו ולא נוגע בשליחות של השני. וכפי שכותב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (ב, ה), וכפי שאומרים בברכות ק"ש "ונותנים רשות זה לזה להקדיש ליוצרם".

וזה היה התאווה והשאיפה של השבטים, שגם הם יעמדו כל אחד ואחד עם דגלו שמרמוז על עבודתו בעולם ומהותו, וכל אחד מכיר את עבודתו ואת עבודת חבירו בעולם, "מכירין את אבותיהם ואת משפחותיהם", ונותנים רשות זה לזה - שכל אחד מכיר את עבודתו ועבודת חבירו בעולם ולא מתנגשים זה בזה. ובכך מעמידים את העולם על מתכונתו, ומביאים אותו לתכלית המכוון, ושיהיה העולם מתוקן ומוכשר לגאולה.

[והנה החרדים (בהקדמה) כותב בנוגע ל'חטא העגל': "ולראיה כי מחל להם מחילה גמורה ואהבתו הגדולה לא זזה ממקומה, עשאם דגלים, איש על דגלו בארבע רוחות ושכינתו ביניהם כו". וצ"ב היאך ה"דגלים" ראייה וסימן לאהבת ה' על עם ישראל.

אך לאור האמור שאומרים חז"ל "חיבבן הקב"ה שעשאם דגלים כמלאכי השרת, כדי שיהיו ניכרין", וגם הבאנו מדברי חז"ל שהדגלים מסמלים "ודגלו עלי אהבה", א"כ נמצא, שכאשר יש דגלים, הרי זה מעיד שיש לכל אחד תפקיד בעולם אשר כנגדו עומד העולם [וזה הכונה "כדי שיהיו ניכרין"], וממילא זה ראיה שעם ישראל הוא העם הנבחר].

מעלת י"ב השבטים

ד] והנה סדר העולם המתוקן עומד על י"ב שבטים. ולכן כשחשב יעקב אבינו שיוסף מת נאמר (בראשית לז, לה) "וימאן להתנחם", ומבארים חז"ל (תנחומא וישב סי' ח): "אמר יעקב אבינו הרי נפרצה ברית השבטים, כמה יגעתי להעמיד י"ב שבטים ורואה אני מאחר שיוסף הלך הרי פסקה אותו הברית. כל מעשיו של הקב"ה כנגד י"ב שבטים, י"ב מזלות, י"ב חדשים, י"ב שעות ביום, י"ב שעות בלילה, י"ב אבנים שהיה אהרן לובש. ועכשיו הלך לו יוסף הרי נפרצה ברית השבטים".¹

הרי שסדר קיום העולם עומד דוקא על ידי הי"ב שבטים, כל שבט יש לו תפקיד בפני עצמו. עד לכדי שכותב המגן אברהם (סי' סח): שהמנהגים שנהגו בשרשי התפלה אין לשנות ממנהג מקומו, כי י"ב שערים בשמים נגד י"ב שבטים, וכל שבט יש לו שער ומנהג, לבד מה שנזכר בגמרא שזה לכל.

ומוצאים אנו, בבגדי כהונה, בספר הברית בפרשת משפטים, וכן בפרשת שופטים ושוטרים, שחילקום לי"ב שבטים. וביחזקאל (מח, לא) מבואר שחילקו את ארץ ישראל כל צד ג' שבטים, והיה לכל שבט שער "וְשַׁעְרֵי הָעִיר עַל שְׁמוֹת שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל".

וראה בחתם סופר (פר' שופטים) שמבאר שכמו שהביא המג"א הנ"ל שיש י"ב שערים בשמים למנהגי שרשי התפילה שעולה תפילתם שם לכל אחד אל שעריו, כן הוא הורדת ההשפעה ושכל העיוני בחלקי התורה, שיש לכל שבט שער וצינורו להורדת שפעו על דרך "ותן חלקנו בתורתך". ומוסיף שלכן רצה הקב"ה שיהיה סנהדרין של כל שבט מתוכו ולא משבט אחר, כדי שלא יצא משפט מעוקל ח"ו. ומבאר שזהו מה שאמר הכתוב "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך" דייקא "אשר ה' אלקיך נותן לך לשבטיך" שיש להם י"ב שערים בשמים, ולכן יהיו השוטרים והשופטים שעי"ז "ושפטו את העם משפט צדק" כל שבט ושבט משופט שלו".

והפעם הראשונה שנתחלקו היה בקריעת ים סוף שנקרע הים לי"ב שבילים [וכך מודגש בתפילת גשם שאומרים "זכור שנים עשר שבטים שהעברת בגזרת מים"], הגם שלכאורה לא היה שום ענין להעביר את עם ישראל מחולקים לי"ב השבטים.

¹ וע"ע מש"כ הנתיחה"מ (בפי' להגדש"פ 'מעשה נסים' פיוט 'אחד מי יודע'): שמה שחילק השי"ת אותנו לי"ב שבטים זהו טובה גדולה שאין לה ערך, כי עי"ז יש קשר ויחס להנהגה ההשגחית עם ההנהגה השמימית. וזהו דבר הכרחי עד שבהעדר שבט אחד ח"ו אי אפשר לחול הנהגה השגחית. ולכן כשנעדר יוסף אמר יעקב (בראשית לז, לה) "כי ארד אל בני אבל שאולה" עכ"ד.

וראה ברד"ק עה"פ בתהילים (קלו, יג) "לגוזר ים סוף לגזרים" שכותב: "עשה חסד גדול עמהם בקריעת הים, שקרעו שנים עשר קרעים לשנים עשר שבטים, כדי שלא יכנסו בערבוביא, אלא כל שבט ושבט עבר בדרכו שנגזר לו, על זה ראוי לומר ולספר חסדו לעולם".

וכך כותב השל"ה (פסחים נר מצוה אות ח) אודות המנהג בחודש ניסן לקרוא את פרשיות הנשיאים: "מנהג טוב לקרות בכל יום ויום פרשת הנשיא של זה היום, כי כל נשיא ונשיא היה לו סודות גדולות, אשר המשיכו שפע הרוחניות כל אחד לשבטו כל ימי עולם. ולא לחנם כתבה התורה כל שבט ושבט ופרטה הקרבן, אע"פ שכולם היו שוות. והיה מהראוי לומר בדרך קצרה, וכן זה הנשיא הקריב, וכן זה הנשיא הקריב כן, אלא לכל אחד היה לו סודות מיוחדות כו'. וכן מצינו הים נקרע ל"ב קרעים כמו שכתוב "לגוזר ים סוף לגזרים", לכל שבט ושבט בפני עצמו".

ומצינו בירושלמי (שקלים א, ג) בענין מחצית השקל עה"פ (שמות ל, יג) "כל העובר על הפקודים", שהכונה "כל דעבר בימא" (כולל שבט לוי).

ובים סוף היה זה הפעם הראשונה אשר נתחלקו בני ישראל ל"ב. וכנראה היה זה במכוון קודם מתן תורה, למען ידעו שיש י"ב שבטים, וכל אחד יש לו תפקיד משלו, באשר הוא תנאי בכל מערכת קיום העולם.

"כמחולת המחנים", עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים

ה' והנה חז"ל אומרים (במד"ר ב, ד): "אומרים להם האומות (לישראל) שובי שובי השולמית הדבקו לנו, בואו אצלנו ואנו עושין אתכם שלטונים הגמונים דוכסין אפרכין אסטרטליטין כו'. וישראל אומר "מה תחזו בשולמית", מה גדולה אתם נותנים לנו, שמא כמחולת המחנים, שמא יכולים אתם לעשות לנו כגדולה שעשה האלהים במדבר דגל מחנה יהודה, דגל מחנה ראובן, דגל מחנה דן, דגל מחנה אפרים, יכולים אתם לעשות לנו כך".

והביאור הוא כפי שנתבאר, שעם ישראל אומרים לאומות העולם, שהאם אתם יכולים לתת לנו תפקיד כמו שנתן לנו הקב"ה. וכאמור שהדגלים מעידים על התפקיד של כל שבט בקיום העולם.

ומוסיף השם משמואל (פר' במדבר תרע"א) על דברי המדרש הנ"ל: "הרי שדימה המדרש דגלי מדבר למחולת המחנים. והנה מחול הוא סיבוב להמרכז, וכענין שאמרו חז"ל (תענית לא, א) "אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר, עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר "ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו"^ח.

^ח ראה גם ברבינו בחיי (דברים לב, י) עה"פ "יסובבנהו": "ולפי התרגום שאמר "אשרינון סחור סחור לשכנתיה", בא לבאר שהיו ישראל בסיני כמחול והכבוד ביניהם, וזהו שכתוב (שה"ש ז, א) "כמחולת המחנים", אותו מחול של שתי

ואת הענין של המחול לצדיקים הנ"ל, מצינו שמבאר בזה הרע"א (חוט המשולש עמ' קפד) דברים נפלאים עד למאוד.

ואלו דבריו: "כי הנה בעולם הזה, כל צדיק וצדיק עובד את השי"ת בדרך אחד לבדו, לא בדרך הצדיק הזה הצדיק הזה. אך לעתיד יתגלה, כי כל אלה הדרכים דרך אחד הוא, וכולם כאחד טובים הולכים על קוטב מרכז תכלית נקודה אחת. וזהו "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים" - היינו אז יתגלה כי כל דרכי הצדיקים בעולם הזה היה בבחינת "מחול", כעיגול סביב סביב שהכל אחד לתכלית מרכז נקודת אמת שביניהם, וזהו "והוא יושב ביניהם".

"וכל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר "הנה אלו קוינו זה קוינו לו" - היינו אף שבעולם הזה היה נראה, כמו שכל אחד הולך בדרך אחד לבדו בעבודתו ית"ש, אז יראה כל אחד על דרך עבודתו, כי הוא זה תכלית הנקודת האמת האמצעית, אשר אליו פונים כל הדרכים הטובים מכל צדיק וצדיק, כי באמת הכל אחד, ואין שום הפרש ביניהם, ושפיר קאמר כל אחד ואחד על דרך עבודתו, הנה זהו לנקודת האמת, כי הכל אמת, והכל נכלל בתכלית האחדות בנקודת האמת נקודה האמצעית".^ט

הרי מבואר מדבריו, שהענין הוא אשר כולם נמצאים מסביב, כל אחד על מקומו, אבל כולם פונים לאותו הנקודה. אמנם כל אחד בשלו, אבל כולם טובים במטרה לנקודה אחת אמצעית.

וכאמור זה גם היה ענין ה"דגלים", שלכל שבט יש את מקומו ודרך עבודתו, אך עכ"ז כולם טובים את השכינה ואת אהל מועד.

וזהו ה"אחדות" האמיתי, לא שצריך לבטל זה את מיוחדותו של זה, אלא כל אחד מגיע בשלו ועבודתו, וכולם יחד טובים ועובדים לקל אחד.

והרי זה דומה לגוף האדם, שיש כבד, לב, מוח, ושאר כל האיברים, ורק כאשר כל אחד פועל בשלו כדבעי, אז כל האיברים השונים מצליחים לפעול יחד. ורחמנא ליצלן אם כל האיברים ירצו לעבוד זהים זה לזה. אדרבה כל אבר צריך לעבוד את העבודה שלו, אבל ביחד עם העבודה של השני, ואז מגיע האיחוד המתוקן!

מחנות, מחנה ישראל ומחנה של מלאכי השרת שירדו שם עמהם, וזהו כענין שאמרו רז"ל (תענית לא, א) "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים בגן עדן וכבודו ביניהם".

^ט מצינו את יסוד דברי הרע"א גם בדברי המהר"ל (באר הגולה באר הרביעי פי"ג) ושם מצינו תוספת ביאור במה שה"מחול" הוא בצורת "עיגול", ואלו דבריו: "ואילו לא היה זה מחול, היה כל צדיק מיוחד בדביקות מיוחד, ולא שהיה לו דביקות מכל, אבל כאשר יש לו מחול שהולך בסבוב, הוא נגד השם יתברך בכל החלקים אשר הם נוכח הנקודה האמצעית. ומזה יש ללמוד כי יש לצדיק לעתיד חבור אל השם יתברך, לא מצד מה, רק מצד הכל, כאשר המחול שהולך בסיבוב הוא כולל כל העיגול כו". ואמר שמראים עליו באצבעו כל אחד ואחד, שכל דבר שמראים עליו באצבע הוא דבר מיוחד מן השאר כו'. כי הצדיקים להם מעלת העיגול, אשר כל הנקודות אשר הם על העיגול נמשכים אל הנקודה האמצעית, כי דבר זה מורה שהם מתחברים נמשכים אל אמתתו במה שהוא מיוחד נבדל מכל, כמשפט הנקודה האמצעית" (וע"ע במכתב מאלהו ח"ד עמ' 149 ושפתי חיים מועדים ח"א עמ' שמג). אך בהשואה של הדגלים לשם, הרי אין הענין דוקא מצד שזהו בצורת "עיגול", אלא מצד שכולם טובים דבר אחד ונקודה אחת.

ו] ועפ"ז נשוב לבאר מה שנאמר ב' פעמים "יחנו".

כי באמת יש חניה אחת מה שחונה כל שבט בפני עצמו על דגלו, וחניה נוספת שכולם יחד סובבים את האהל מועד.

וזהו גם הענין של המנין הראשון של כל שבט ושבט בפני עצמו, והמנין השני שכולם נמנו יחד

וכיוצא בזה מצינו בפרשת ויחי נאמר (מט, כב): "כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר כברכתו ברך אתם", ופירש רש"י: "לא היה לו לומר אלא "איש אשר כברכתו ברך אותו", מה ת"ל "ברך אותם"? לפי שנתן ליהודה גבורת ארי ולבנימין חטיפתו של זאב ולנפתלי קלותו של איל, יכול שלא כללן כולם בכל הברכות, ת"ל ברך אותם".

אך הגם שכלל וברך את כולם יחד, עכ"ז מתחילה בירך כך אחד "איש אשר כברכתו", ורק אח"כ צירף כולם יחד. והטעם כותב בפירוש צרור המור: "ולכן "ויברך אותם איש אשר כברכתו" ולא כולם יחד, לפי שהם כנגד י"ב מזלות וי"ב חדשים, וכל אחד צריך ברכה לעצמו".

לתגובות: 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעורים: 0733-718134

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

מעשה נפלא! לומר אי"ה!

**שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלָתָם.
(א,ב)**

ופי' הכלי יקר וז"ל: "שאו את ראש וגו'. אף על פי שרש"י פירש שהוא לשון קבלת חשבון (שמות ל, יב) מכל מקום הזכירו בלשון שאו, כי תשא, נשא, כי מצד המספר ינטלם וינשאם ביתר שאת על כל העמים אשר אין להם מספר פרטי כמו הקש הזה שאין דרך בעל הגורן ליתן לו מנין, כך אין לאומות השגחה פרטית כי אם כללית לקיום המין כשאר בהמות וחיות ארץ אבל כל איש מישראל מושגח בפרטות ואפילו אחד מהם חשוב כאומה שלימה, כמו שנאמר (שם יט, כא) ונפל ממנו רב, ואפילו אחד מהם שיפול דומה כי רב הוא. על כן נתן להם הקדוש ברוך הוא מספר כמו לכוכבים שנאמר בהם (ישעיה מ, כו) המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא, כך נאמר כאן במספר שמות וגו' להורות שמצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד (דניאל יב, ג) וכל אחד יש לו השגחה פרטית. ומה שמקשה בגמרא (יומא כב, ב) קראי אהדדי כתיב (הושע ב, א) והיה מספר בני ישראל, שמע מינה שיש להם מספר ואחר כך כתיב כחול הים אשר לא ימד ולא יספר. כפי הפשט אין זה קושיא כי אצל הקדוש ברוך הוא ודאי יש להם מספר ככוכבים שמוציאן ומכניסן במספר כך יש להם מספר להורות שהקב"ה משגיח על כל אחד בפרטות, ומה שאמר אשר לא ימד ולא יספר היינו אצל בני האדם שבודאי לא יוכלו לספור אותם לגודל ריבויים, עכ"ל.

מבואר מדבריו, שאנו מונים כל אחד ואחד מישראל, להורות על גודל חשיבותו של כל יחיד ויחיד, שהרי רק 'דבר חשוב' אנו מונים. ומטרת המנין, להורות על גודל "השגחה פרטית", שהשי"ת משגיח על עמו ישראל, אבל על שאר האומות משגיח בהשגחה כללית, שאינם חשובים כל כך.

סגולת ישראל

כתב הרא"ש (ארחות חיים אות כ"ו) וז"ל, "לבטוח בה' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית, ובוה תקיים בלבבך היחוד השלם בהאמין בו כי עיניו משוטטות בכל הארץ ועיניו על כל דרכי איש, ובוהן לב וחוקר כליות, כי מי שאינו מאמין "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" אף ב"אנכי ה' אלקיך" אינו מאמין ואין זה יחוד שלם, כי זה הוא סגולת ישראל על כל העמים וזה יסוד כל התורה כולה", עכ"ל. מבואר כנ"ל, שסגולת ישראל מכל העמים הוא שהשי"ת משגיח עליהם בהשגחה פרטית.

המשגיח ר' יחזקאל לעוינשטיין זצ"ל הביא דברי הרא"ש (אור יחזקאל, אמונה עמ' צ"ט) וכתב וז"ל: "כוונתו וז"ל, שחייב לבטוח בה' וקודם לכן להאמין בהשגחתו הפרטית, כי אמונה והשגחה קודמים לבטחון, ורק אחר שהשיג אמונה יש לו תקוה להגיע למדת הבטחון",

עכ"ל. מבואר, שאם אינו מאמין בהשגחה פרטית, נהרסה אצלו מדת הבטחון. רק אחר שמאמין בהשגחה פרטית שייך לקנות מדת הבטחון.

ה' צלך

ר' זונדל מסלנט כתב באיגרת לבנו וז"ל, "כידוע שהבורא יתברך שמו משגיח בכל רגע על כל אדם בפרטיות עניניו, וכמו שהאדם פונה את לבו לה' כן ה' פונה להשגיח עליו, כמו שכתוב (תהלים קכא, ה): "ה' צלך", ואם פונה יותר גם ה' ישגיח עליו יותר, כמ"ש במדרש: "ה' צלך - מה הצל הזה כשאתה מראה אותו אצבע אחד, הוא מראה אותו אצבע אחת, ואם כל היד, מראה כנגדך כל היד, כן הקב"ה כדרך שבא האדם לראות כך בא ליראות, עיין נפש החיים (שאר א' פרק ט'), עכ"ל.

בדברי המדרש הנ"ל נתחדש יסוד גדול בענין הבטחון בהשי"ת. דהנהגת השי"ת עם כל אחד ואחד, תלויה ממש כפי השיעור שפונה להשי"ת. כפי השיעור שבוטח בהשי"ת, כך זוכה להשגחתו וזוכה שימלא ה' משאלות לבו באותו שיעור. אם פונה להשי"ת לגמרי □ זוכה לישועת ה'. ואם חו"ש אינו פונה להשי"ת, מסיר השי"ת השגחתו מעליו כמו שכתב החובות הלבבות (ריש שער הבטחון) וז"ל, "ומי שבוטח בזולת ה' מסיר האלקים השגחתו מעליו, ומניח אותו ביד מי שבטח עליו", עכ"ל.

חידוש בהשגחת השי"ת

והנה ר' יחזקאל לעוינשטיין (אור יחזקאל אמונה עמ' קכ"ג) הביא דברי ר' זונדל מסלנט וכתב שמבואר מדבריו יסוד גדול וז"ל, "ומתגלה לנו יסוד מחודש באופני השגחת השי"ת, שיש ב' דברים. א' השגחה. ובנוסף לכך יש השגחה מגדר שמירה, שאע"ג שהשגחת השי"ת על כל ברואיו השגחה פרטית, יש לצדיקים וכשרים השגחה נוספת מגדר שמירה. והשגחה זו תלויה לפי מעשי האדם, וכפי אשר אדם פונה אל השי"ת. ובשעה שאדם פונה כולו להקב"ה, משגיח הקב"ה ושומר עליו על כל מעשיו וכמו הצל כאשר אתה מראה לו כל גופך הוא מראה לך כל גופך, אך כאשר פונה אליו רק אצבע, אף השגחתו ושמירתו ה' היא רק בדרך זו. והיינו שאף שהשגחת ה' על כולם, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן גוזרים עליו למעלה, אבל אף נקיפת אצבע זו מגיעה לאדם עבור מעשיו, וכאשר אדם פונה אל השי"ת בכל נפשו, שומרו הקב"ה אף מנקיפת אצבע, אך בשעה שאינו ראוי, דהיינו שאינו פונה אל השי"ת משגיחין עליו ונותנין לו חשבון נקיפת האצבע בעולם הבא. וזה יסוד האמונה בהשגחה שצדיקים הקב"ה משגיח עליהם ושומרם שיבאו לעולם הבא נקיים... אמנם כאשר אין האדם פונה אל השי"ת ואינו סומך עליו בכל עניניו הנהגת הקב"ה עמו בדרך אחר, להענישם... והכל תלוי לפי המדה שאדם בוטח בשי"ת", עכ"ל. ועי' שם בכל דבריו הק'.

מעשה נפלא

ויש להביא כאן מעשה נפלא, מדברי המדרש: "מעשה באדם אחד עשיר גדול שהיו לו קרקעות הרבה ולא היו לו שוורים לחרוש. מה עשה נטל כיס מעות בידו והלך לעיר אחרת על יום השוק לקנות שוורים. אמת שהיה האיש הזה נדיב גדול בעל צדקה ומכניס אורחים,

אבל לא היה לבו שלם כראוי באמונה של השגחה פרטית. והתאמר תמיד בלבבו לאמר: "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" - כי הון מרבה עושר. בדרך פגע בו אליהו הנביא ז"ל שהלך גם הוא על יום השוק, כמנהגו תמיד להמצא על כל השווקים. והיה אליהו נדמה לפני האיש ההוא כמו סוחר, וישאל אותו אליהו: "להיכן אתה הולך", ויענהו: "על שוק הזה אני הולך לקנות שוורים". א"ל אליהו: "אמור 'אם ירצה ה' או אם יגזור השי"ת', א"ל הסוחר: "הרי המעות בכיסי והדבר תלוי ברצוני". השיבו אליהו: "א"כ לא תהיה בזה הצלחה". אח"כ נפל הכיס עם המעות מצלחתו ולא הרגיש הסוחר. ויגביה אליהו את הכיס ויניח אותו על שן סלע בעובי היער במקום אשר אין אדם עובר שם. כאשר קנה הסוחר שוורים ורצה לשלם ראה שאבד בדרך את המעות וחזר לביתו בפחי נפש.

שוב נטל מעות אחרים והלך על יום השוק לקנות שוורים. והנה פגע בו אליהו הנביא שהלך ג"כ על יום השוק ונדמה לו כזקן. א"ל: "להיכן אתה הולך", השיבו הסוחר: "שהולך על השוק לקנות שוורים", א"ל אמור: "אם ירצה ה' או אם יגזור השי"ת", והוא השיבו כאשר ענה בראשונה. ויפל אליהו עליו תרדמה וישב הסוחר לנוח מעט וירדם, ולקח אליהו ממנו את הכיס עם המעות, ולא הרגיש מאומה. והניח אותו גם כן בעובי היער במקום אשר הניח את הכיס הראשון. ויקץ הסוחר וירא כי אין לו המעות, ויאמר אין זה כי אם גנבים גנבו ממנו את כיסו ושוב הלך אל ביתו בפחי נפש.

בדרך עלה בדעתו כי אך יד אלקים היא זאת, על אשר איננו מאמינן בכל לבו בהשגחת הבורא ית"ש. והתיישב בדעתו כי מהיום והלאה יתחיל לומר "אם ירצה השי"ת" על כל דבר אשר ירצה לעשות. וינסה הסוחר פעם שלישית ויקח אתו כיס מעות וילך על יום השוק לקנות שוורים. ויפגע בו עוד אליהו בדמות נער עני המבקש עבודה להשכיר עצמו אליה, וישאל את הסוחר להיכן אדוני הולך? והשיבו: "על השוק לקנות שוורים אם ירצה השי"ת". ויברך אותו אליהו שיקנה בהצלחה, ויאמר לו, אבל דבר אחד אבקש שכאשר יקנה אדוני שוורים ויוצרך משרת שיעזור לאדוני להוליכם הביתה, אמצא נא חן בעיני אדוני לשכור אותי לעבודה הזאת, כי עני גדול אנכי ואל השכר הזה אני נושא את נפשי, ויאמר לו הסוחר טוב הדבר, אם אך "יעזור לי השי"ת" שאקנה שוורים תבוא אלי ואקח אותך לעזור לי בזה.

ויקח הסוחר שוורים טובים בזול וישכור את אליהו להנהגת השוורים הביתה. כאשר היו בדרך ועברו עם השוורים על יד היער הגדול אשר באמצע הדרך נבהלו השוורים ויברחו לתוך עומק היער, המה רדפו אחריהם והשוורים ברחו הלאה והלאה ויעמדו לפני שן הסלע, אשר עליו היו מונחים שני הכיסים הראשונים עם מעותיו, כאשר הגיע הסוחר שמה וירא והנה שני כיסים שלו עם מעותיו מונחים, וישמח מאד ויודה להקב"ה, אח"כ הלכו השוורים בנחת וישמעו לקול מנהיגם עד אשר בא הסוחר לביתו בשלום, אז נעלם פתאום הנער, ונפקחו עיני הסוחר להבין כי אך ההשגחה העליונה היתה בכל זאת, ויקרא על עצמו הכתוב (תהלים צב): איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת, ע"כ המעשה. [הובא בספר אליהו הנביא]

לימוד למעשה:

חזינן ממעשה זה, גודל השגחה פרטית שזוכה רק אם מאמין בהשגחת השי"ת. וכיון שלא אמר "אם ירצה השם", שלא האמין באמונה שלימה, לא הצליח בעסקו. רק בפעם השלישית שאמר "אם ירצה השם" זכה להצלחה גדולה, וקנה השוורים בזול.

והמעשה נפלא עד מאוד!!

לתגובות: adebstein@gmail.com

באר צבי / הרב צבי קרייזר, ראש כולל 'נור אברהם'

ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ' בב"ב, מח"ס באר צבי

מנין בני ישראל ומנין הלויים

שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (א, ב)

הנה הרמב"ן (א, מה) כתב שני טעמים בצורך המנין של בני ישראל, א', כדי לידע מספר חלוצי הצבא שיצאו למלחמה, וכן פירש הרשב"ם. ב', ועוד, שיחלק להם הארץ למספרם, וידע כמה חבלים יפלו להם מן הארץ, כי לפני חטא המרגלים היו אמורים להיכנס מיד, ולאחר ששהו ארבעים שנה במדבר הוצרכו למנין חדש בפרשת פנחס.

והנה שבט לוי לא היה לו חלק ונחלה בארץ ישראל. ואילו אם היה יוצא בצבא או לא, מצאנו בזה לכאורה מחלוקת, דלהלן בפרשת מטות על הפסוק לכל מטות ישראל תשלחו לצבא (לא, ד) הביא רש"י מהספרי (ל"ה) שזה בא לרבות את שבט לוי. ובשפתי חכמים ביאר דמה דבעינן לרבות שבט לוי הוא משום דהוה אמינא הואיל ושבט לוי לא נטלו חלק בארץ גם לא יצאו לצבא. ומבואר, שגם שבט לוי יצא בצבא. [אמנם גירסת הגר"א שם בספרי היא "להוציא שבטו של לוי"].

אולם ברמב"ם (בפיי"ג מהל' שמיטה ויובל הי"ב) כתב "לא עורכין מלחמה כשאר ישראל", ומבואר לכאורה דלא ס"ל כהספרי, ויש לעיין מה מקורו, ואולי ס"ל דכל הריבוי של שבט לוי שיצאו למלחמה היה דוקא גבי מלחמת מדין על פי הדיבור. ויש לעיין. [וראה להלן].

ומעתה לכאורה צריך ביאור בטעם השני הנ"ל שהמנין הוא משום ירושת הארץ, דמהא שמנו גם את שבט לוי שלא היה לו חלק ונחלה בארץ, משמע לכאורה שאין המנין משום חלוקת הארץ. אמנם יש להקשות גם להטעם שהמנין הוא לצורך הצבא, דאף אמנם דהבאנו את דעת הספרי דגם הלויים יצאו לצבא, אך מכל מקום עדיין צריך ביאור דהא את שבט לוי מנו מבין חודש, ולצבא הרי אין יוצאין אלא מבין עשרים שנה ומעלה, ואם כן על כרחך שאין טעם מניינם משום הצבא.

ועל כרחך צריך לומר, דמה שמנו את הלויים היה מטעם מיוחד לצורך פדיית הבכורות של בני ישראל, ועל כן גם נמנו מבין חודש. מה שאין כן המנין של בני ישראל אע"פ שכל ענין המנין הוא להראות חיבתן, וכמו שהביא רש"י בריש הפרשה, מכל מקום נמנו דוקא כשהיה בזה צורך מסויים, ומאחר וסיבת המנין היה לצורך חלוקת הארץ או לצורך הצבא, לא נמנו אלא מבין עשרים. [וכמבואר בב"ב (ק"ז. ק"ט). דהארץ נתחלקה לבני עשרים ומעלה]. ואם כן אין ראיה ממנין שבט לוי על טעם מנינם של בני ישראל.

אלא דאכתי צריך ביאור להטעם שמנו את בני ישראל כדי לידע כמה יש יוצאי צבא, ואם נימא כהספרי שגם שבט לוי יוצאין לצבא, והרי ברור שגם שבט לוי לא יוצא בפחות מבין עשרים, ואם כן הרי היו צריכים לפקוד את בני לוי עוד מנין נוסף של בני עשרים ומעלה לידע כמה מתוכם יוצאים לצבא. [אם זה היה כל סיבת מנינם של בני ישראל], ולכאורה נראה

מזה דהרמב"ן והרשב"ם ס"ל כדעת הרמב"ם ששבט לוי לא יצאו בצבא, וכל טעם מניינם הוא רק משום פדיית הבכורים ולא משום יציאת הצבא כלל, ולפיכך לא נמנו כלל בני עשרים אלא רק מבין חודש.

אולם באמת יש לומר דקושיא מעיקרא ליתא, דהנה בכתבי מרן הגרי"ז זצ"ל על מסכת סוטה (מג. ד"ה ואלו) הביא, שהקשו על הרמב"ם הנ"ל שכתב ששבט לוי אינם עורכים מלחמה כשאר ישראל, ממה ששנינו בסוטה שם "ואלו שאינן חוזרין [מעורכי המלחמה] וכו', המחזיר את גרושתו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט", וכן פסק הרמב"ם עצמו (בפ"ז מהלכות מלכים ה"ח). ומבואר שהכהנים יוצאים למלחמה. [והרי מדובר אפילו במלחמת הרשות, שהרי במלחמת מצוה שנינו (שם מד:) שהכל יוצאים ואפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה]^{יא}.

וכתב שנראה ליישב, שאין כוונת הרמב"ם שהלויים מופקעים לגמרי מיציאה למלחמה, אלא כוונתו שאין מוציאים אותם לכתחילה להכנס למלחמה כשאר ישראל. [כיון שהם חיל ה' והובדלו לעבוד את ה' ולשרתו, ולהורות דרכי ה' ומשפטיו]. אבל אם היו צריכים להם בשעת המלחמה, אף הם היו יוצאים. עכ"ד.

ומעתה לפי זה יתכן שאין כאן סתירה בין שיטת הרמב"ם להספרי, ולכולי עלמא שבט לוי לא היו חייבים לצאת לצבא מאחר והיה להם תפקיד אחר לשרת את השם. ומכל מקום יש ריבוי בפרשת מטות "לכל מטות ישראל תשלחו לצבא" שגם שבט לוי היו יכולים לצאת לעת הצורך. [ויתכן לומר שבאמת במלחמת מדין היה נחשב לשעת הצורך, ומשם בית אב לכל שעת הצורך. ואין זה גזירת הכתוב מיוחד להוציא מן הכלל, אלא זהו מכלל הדין הכללי של שעת הצורך]. ונמצא שגם לדעת הספרי אף שהלויים היו יכולים לצאת לצבא, מכל מקום זה לא היה עליהם חובה ככל שבטי ישראל, ולפיכך לא היו צריך למנות אותם במיוחד לצורך זה.

^{יא} וכן קשה מהמשנה בסוטה (מד.) רבי עקיבא אומר הירא ורך הלבב כמשמעו וכו' רבי יוסי אומר אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכו' הרי הוא הירא ורך הלבב מעבירות שבידו [על שנשא גרושה וכו'], ולא יצא למלחמה עיי"ש. וא"כ מדויק דבעלמא כהן שפיר יוצא למלחמה. עוד יש להוסיף ולהקשות מדאיתא בקידושין (כא:) איבעיא להו כהן מהו ביפת תואר, חידוש הוא לא שנא כהן ולא שנא ישראל, או דילמא שאני כהנים הואיל וריבה בהן מצות יתרות וכו'. ויעויין ברמב"ם (בפ"ח מהל' מלכים ה"ד) שכתב שכהן מותר ביפת תואר עיי"ש. והרי כל דיני פרשת יפת תואר אינם שייכים אלא ביוצאים למלחמה, ואף על פי כן מבואר דשייך גם בכהנים, ועל כרחך שיצאו למלחמה. ומעתה יקשה אף סתירה בדברי הרמב"ם גופיה, שכן בהלכות שמיטה ויובל הנ"ל פסק שאינם יוצאים למלחמה, ואילו בהלכות מלכים גבי יפת תואר מבואר דס"ל שיוצאין. ושורר שבעיקר הקושיה מהמשנה בסוטה הנ"ל כבר עמד בזה מרן החיד"א ב'ברכי יוסף' (אבהע"ז סי' ו' אות ו') עיי"ש.

בית המשפט / הרב ישי יצחק שרגא, ר"מ בישיבת לב אליהו ומח"ס תורת העובר, ירושלים

שמחים כנתינתן מסיני □ דברים לקראת חג השבועות

איתא בגמ' סוכה (כח.): אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל, בשעה שיושב ועוסק בתורה, כל עוף שפורח עליו מיד נשרף. וכ' התוס', כל עוף היה נשרף, שהדברים שמחים כנתינתם בסיני שנתנה תורה באש, וכענין זה מצינו במדרש בעובדא דרבי אליעזר ורבי יהושע שהיו מסובין בסעודה וליהטה האש סביבם. ע"כ. ומבואר מד' התוס' דיש תורה בדרגה גבוהה הרי היא באש, דוגמת נתינת התורה בהר סיני שהיה באש.

וד' המדרש שהזכירו התוס' המה בד' הירושלמי חגיגה (פ"ב ה"א), וז"ל: א"ר אליעזר לר' יהושע, עד דאינון עסיקין בדידהון נעסוק אנן בדידן, וישבו ונתעסקו בדברי תורה, מן התורה לנביאים, ומן הנביאים לכתובים, וירדה אש מן השמים והקיפה אותם, אמר להן אבויה, רבותיי, מה באתם לשרוף את ביתי עלי, א"ל ח"ו, אלא יושבין היינו וחוזרין בדברי תורה, מן התורה לנביאים, ומן הנביאים לכתובים, והיו הדברים שמיחים כנתינתן מסיני, והיתה האש מלחכת אותן כלחיכתן מסיני, ועיקר נתינתן מסיני לא ניתנו אלא באש [דברים ד יא] וההר בוער באש עד לב השמים. ע"כ. ומבואר שהיה עסק התורה באופן שהיה כנתינתן מסיני, ולזה האש היתה מלחכת אותן כלחיכתן מסיני.

ויש לומר שזהו הביאור בד' הזוה"ק (רע"מ פ' פנחס דף רל סוע"א): ואמרו חכמים כשהיה ר"ע דורש במעשה מרכבה ירדה אש מן השמים וסבבה האילנות, והיו מתקבצין מלאכי השרת כבמזמוטי חתן וכלה, ע"ש. והיינו שהאש הזה היה בבחינת הר סיני. ומבואר מאוד מש"כ הזוה"ק עוד (שם ע"ב): כד הוה פתח רבי עקיבא במעשה מרכבה פומיה הוה סיני. ע"כ. והיינו, כשהיה דורש במעשה מרכבה, וירדה אש מן השמים, אז אמרו עליו שפומיה היה סיני, דוגמת הר סיני אשר ירד עליו ה' באש.

והנה בחינה זו ממש מצאנו אצל רשב"י ביומו האחרון עלי אדמות, עת אשר גילה את כל הסודות וכמבואר בריש האדר"ז, וז"ל: תאנא, באותו היום שרצה רשב"י להסתלק מהעולם, והיה מסדר את דבריו, נתאספו החברים לביתו של רשב"י, בכה רשב"י ואמר, בזמן אחר כשהייתי חולה היה רפב"י לפני, וכאשר חזרתי לבריאותי, 'אסחר אשר מקמאי' □ האש היתה סובבת לפני, ולא נפסקה לעולמים, ולא היה אדם יכול להיכנס אל מקומי אלא ברשות, וכו', וע"ש כשגילה רשב"י הסודות, אסחר אשא בביתה □ האש סיבבה את כל ביתו של רשב"י. ומבואר שבעת שרשב"י גילה הסודות היתה אש סביבו ממש שדוגמת הר סיני אשר ירד עליו ה' באש.

ונראה שזה הביאור במה שמצאנו בזוהר בכמה מקומות שרשב"י נקרא סיני, וכמ"ש בזוה"ק (פ' פנחס דרי"ט. על הרע"מ): אתו כללו ובריו ליה ואמרו ליה, סיני סיני דקודשא בריך הוא ושכינתיה מליל בפומי. ובתיקוני הזוהר (הקדמה ג: על הרע"מ): אתא אליהו וכל מארי מתיבתא, ואשתטחו קמיה, ואמרו סיני סיני מאן יכיל למימר מלין קמך. ועוד בתיקוני

זוהר (תקון כב דס"ג): פתח ואמר, רבי רבי, בוצינא קדישא דפימא דילך איהו ממלל רברבן באורייתא, מניה מזדעזעין עלאין ותתאין, ופומא דילך אתמר בה וזה סיני עשן כולו וכו'. ע"ש. ולמדנו שעל פיו של רשב"י נאמר: וזה סיני עשן כולו, שהוא דוגמת הר סיני.

וכ' איש האלוקים מהר"ם קורדובירו בביאור אור יקר לתיקו"ז שם (עמ' רכז) וז"ל: דפומא דילך וכו', הענין, שר' שמעון ע"ה בטוב הכנת גופו בחסידותו וקדושתו לצורך השכינה וגלותה, נתן לו רשות לגלות סודות התורה בחבור זה, מה שלא נתן רשות להגלות ממעמד הר סיני ועד ר"ש, כדפירשתי בכמה דוכתי, ולכך הוצרך ר"ש ע"ה להזדכך זכוך יותר גדול כדי שתהיה נשמת התורה וסתריה נובעות הסודות, עד שנעשה פיו הכנה להשרות בה השכינה כסיני אל נתינת התורה. עכ"ל.

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר

פדיון הבן ע"י אחרים

וּלְקַחַת חֲמִשָּׁת חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגַלְגֹּלַת בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשָּׁקֶל: וְנִתְּנָה הַפֶּסֶף
לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הָעֲדֻפִּים בָּהֶם (ג, מז-ח)

מבואר כאן בכתובים פדיון בכורי ישראל שע"י משה, ודייק מזה מהר"י אסאד בשו"ת
יהודה יעלה (יו"ד רסה) שא"כ מפורש בתורה דין פדיון ע"י שליח, והקשה על הרמ"א ביו"ד
(ש"ה ס"י) שאין האב יכול לפדות ע"י שליח, וגם אין בי"ד פודין אותו בלא האב. והש"ך
והט"ז (שם סק"א) מקשים מאי שנא משאר מצוות ששלוחו של אדם כמותו. וביותר יש
להקשות, דהרמ"א גופיה מקשה כן (דר"מ יו"ד רסד סק"א) על האו"ז ודעימיה שאין שליחות
במילה, איך אמרו כן והא קי"ל בכולי תלמודא דשלוחו ש"א כמותו. וכע"ז הקשה הגר"ח
פלאג"י זצ"ל בשו"ת לב חיים (סי' צא, בנדמ"ח ח"ב עמ' רלג).

והש"ך והט"ז מסקו שם דבאמת מהני שליחות במצוה זו כמו בשאר מצוות. וכ"כ בלב
חיים שם מהרבה אחרונים. ובמחנה אפרים (זכיה ומתנה ז') כתב אף יותר מכך, שאפילו
בא לפדות בן חבירו בלא שליחות ובלא דעתו ג"כ מהני. ויש לדייק כן מהרמב"ם, שכתב
(עשה פ) "שציונו לפדות בכור אדם" ולא כתב "לפדות בכורנו", הרי שאין המצוה דוקא ע"י
האב.

האומנם דבאמת צ"ב היאך זה יתכן, והא אין חיוב הפדיון מונח עליו שייחשב מעשהו
למעשה מצוה. יב ועל הש"ך והט"ז לא יקשה, דהא הם איירו כשהאב שולחו או מדין זכין
לאדם, אולם להמחנ"א שאינו מדין זכיה אלא שכל אחד ואחד יכול לפדות הבכור, צ"ב
איך זה שייך.

והנה לקצוה"ח (רמג סק"ד) והגר"א (יו"ד שה סק"ז) גדר המצוה היא פרעון חוב, א"כ
פשוט דשייך לקיימה ע"י אחר, כמו דפריע"ח יכול כ"א לפרוע בשביל חבירו. וכ"כ שם
הגר"א להדיא. אולם גם אי נימא דאי"ז פריע"ח אפשר לבאר זה עפ"מ שנראה מהרמב"ם
שם בגדר מצוה זו, שכתב "שנפדהו מן הכהן, וכאילו הוא כבר זכה בו ונקנהו ממנו בחמש
סלעים", הרי שענין המצוה הוא קנין ומקח וממכר. וכן נראה נמי מהריב"ש בתשובותיו (סי'
קלא ד"ה ואשר) דפדה"ב עדיפא משאר מתנו"כ "כיון שזכה בבן ונותנו לאב בפדיונו". ואי
הווה מקח וממכר א"ש שכל אחד יכול לקנות הבן, מידי דהווא אשאר קניינים דחבירו
שיכול לעשותם בשבילו.

יב וכה"ג יש להבין גם במצות פדיון פטר חמור שהפודה פט"ח של חבירו פדיונו פדוי (יו"ד שכא ס"ז), וכ"ה בתוס' בב"ק
(סח: ד"ה הוא). וגבי תרו"מ נמי נפסק ביו"ד (שלא ס"ל) דהתורם משלו על של חבירו ה"ז תרומה.

אך עדיין צ"ב, דהכא שורש החוב או הקנין הוא ממצוה, וממילא מי שאינו מחוייב הוי כמי שנוטל לולב בשאר ימות השנה, שאע"פ דמעשה זה הוזה מעשה מצוה כשהוא מחוייב בו, מ"מ אינו כלום כשאינו מחוייב בו.

וי"ל, דאם היתה התוה"ק מצווה בלשון כללית שצריך לתת מעות תמורת הבכור ולא מפרשת גדר הנתינה ההיא, יתכן שהיה ציווי זה חובת הגוף שא"א שאחר יקיימה, אבל השתא שהוציאה התוה"ק התשלום הלזה בלשון פדיון, הרי שבזה הגדירה התורה ענין תשלום זה, וכיון ש"פדיון" שייך לעשותו ע"י אחר, לזה כאו"א יכול לפדות בכור חבירו.

א"נ פדה"ב דמי לתרו"מ, דכמו דהתם פשוט דהוזה חובת חפצא לתקן הפירות מטבלם, ולכן יכול כאו"א להפריש פירותיו של חבירו, ה"נ פדה"ב אינה חובת גברא על אבי הבן לפדות את בנו, אלא חובת חפצא לפדות הבן מקדושת בכור, ולכן יכול כאו"א לעשותה וכמדוייק מדברי הרמב"ם שבתחילת הדברים. אמנם יעויין בחי' מהרד"ם על ספר המצוות דפשיט"ל דפה"ב שאני מתרו"מ, וחובת גברא הוא, וצ"ע.

והנה התוס' בבכורות (מח: ד"ה דר"מ) חילקו בין תשלומי ד' וה' לחוב דפדה"ב, דתשלומי ד' וה' אפשר לתת לחצאין ד"תשלומים נינהו ויש לו לשלם מה שהוא חייב" משא"כ פדה"ב א"א לחצאין ד"מצות חמש סלעים רחמנא רמי עליה". ומדבריהם נמצא דאינה פריע"ח או שהחוב הוא מכח "מצות" פדה"ב, ושוב נאמר שמי שלא נתחייב בה ל"ש שיפדה. ולהאמור שאינו חוב סתמא כי אם "פדיון", א"ש דאיכא בזה תנאים דוגמת זה שא"א לפדות לחצאין, דאה"נ "מצות" פדיון היא זו ואית בה תנאים בקיום המצוה כבכל מצוה ולא חוב בעלמא, אבל אינו סותר שאחר יכול לפדות.

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת השבוע □ פרשת במדבר

ג, א: ואלה תולדת אהרן ומשה.

בדרשות תלמיד הרא"ש [פרשת משפטים ד"ה ועל עמ' 176] כתב שהטעם שנכתב תולדת חסר וי"ו בתרא, שלא נזכרו שם אלא בני אהרן ולא בני משה, וגם לא מצינו שמנה אותם עם פקודי ישראל, לפי שהיו מזרע יתרו שהיה עובד עבודה זרה. מכאן אחז"ל שהנושא אשה צריך לבדוק במשפחתה, שהרי אף זרע משה נפסל מפני שהיתה אשתו בת עובד עבודה זרה.

*

ג, טו: מבין חודש ומעלה.

פירש"י משיצא מכלל נפלים לקרותו שומר משמרת הקודש. בספר ארץ צבי [ח"ב עניינים קצרים עמ' ת] כתב חידוש גדול אצלי מה שהוסיף רש"י ז"ל תיבות אלו לקרותו שומר משמרת הקודש, כי כפשוטו הוא מצות עשה בפני עצמו למנותו מבין חודש, והיכא רמיזא שהמנין היה כדי שיקרא מאז שומר משמרת הקודש.

*

ג, לט: כל פקודי הלויים וגו' שנים ועשרים אלף.

בדעת זקנים מבעלי התוספות כתב וכנגדן בא הקב"ה במלאכים בשעת מתן תורה שנאמר רכב אלקים ריבוטיים ולא נדרש אלפי שנאן [תהילים סח, יא] שאינן [עיי' ע"ז ג, ב] אלא שנאן וריבוטיים ואלפי הם כ"ב אלף, ולפי שגלוי וידוע לפני הקב"ה שכל ישראל יעבדו לעגל חוץ משבט לוי, לפיכך לא הביא מלאכים אלא כנגד שבט לוי עכ"ד.

ולכאורה מה בכך שיעבדו בעתיד עכשיו כולן צדיקים הם. אמנם יש לומר שכבר במתן תורה היתה איזה התחלה בזה כדאיתא בשמו"ר [מב, ח] ר"מ אומר אף לא יום אחד היה אלא היו עומדים בסיני ואמרו בפיהם נעשה ונשמע וליבם היה מכוון לעבודת כוכבים שנאמר [תהילים עח] ויפתוהו בפיהם עכ"ד. ולכך לא באו מלאכים רק כנגד שבט לוי בלבד.

אמנם ברבינו בחיי [במדבר ב, ב ד"ה ואחריו] כתב ושנים ועשרים אלף הללו היו קרובין לשכינה, והנה הלויים משרתי המקדש זכו אל המעלה העליונה הזאת כי היה במספרם כמספר מלאכי השרת הקרובים לשכינה, ואין ספק כי ירדו שם צבאות רבות ומחנות עצומות של מלאכים מלבד אלו והיו רחוקים לשכינה מפני שלא היתה מעלתן כל כך.

*

ג, מ: פקוד כל בכור זכר לבני ישראל.

כתב המשך חכמה אמר לבני ישראל ולא מבני ישראל, יתכן דקיי"ל לוייה שילדה מישראל בנה פטור מחמשת סלעים מ"ט דפטור רחם תלא רחמנא ורחם דילה דלוי הוא. ונראה לי דזהו דוקא השתא דנתקדשו הלויים וולדותיהם בין זכר ובין נקיבה קדושים ופטורים, אבל במדבר דעדיין לא נתקדשו בקדושת לויים, א"כ הנקיבה שנולדה עדיין לא היו הלויים קדושים ואחרי זה לא נתקדשו רק הזכרים, א"כ לוייה שילדה [במדבר] בנה חייב בפדיון הבן, ולכן אמר בכור זכר לבני ישראל ואע"ג שאמו לוייה או כהנת, ועיין בכורות דף ד בזה ודו"ק היטב עכ"ד.

ויש לעיין בדבריו הכיצד השינוי דנכתב לבני ישראל משמע אפילו אמו לוייה או כהנת, ועוד אי גם כהנת שילדה מישראל בנה חייב בפדיון הבן, קשה אפילו תימצי לומר דלא קדשו לויים במדבר, אהרן ובניו נתקדשו מיום שניתנה תורה בהר סיני כדאיתא בתו"כ. וכן ברמב"ן כאן ריש פס' יד, וכיון דבפטור רחם תלא רחמנא בנה פטור מה' סלעים, וצ"ע.

ואולי י"ל באופן אחר עפימש"כ הרוקח וז"ל פקוד כל בכור זכר לבני ישראל, בגימטריא לא משותפות הגוים [עם הכולל], כדאיתא בריש בכורות [ג, א] עכ"ד.

ונראה לפי"ז דהלשון כל בכור זכר לבני ישראל כולל בין בכור אדם ובין בכור בהמה ובעינן שיהא אותו בכור בהמה כולו שייך לישראל ואם היה בו חלק משותפות עכו"ם פטור מן הבכורה כדאיתא בריש בכורות.

ולפי"ז יתיישב גם דיוק רבינו המשך חכמה אמאי אמר לבני ישראל ולא מבני ישראל, משום ד"מבני" משמע להיפך מקצת ולא כולו, כמו שדרשו חז"ל על הפסוק "ולקח מדם הפר" מקצת דם הפר יקבל. וכאן הלא מקצת של ישראל ומקצת עכו"ם פטור דבעינן כולו של ישראל, לפיכך כתיב לבני ישראל דמשמע כולו של ישראל.

*

ג, מה: קח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל.

בשם משמואל [שנת תרעב במדבר ב, ב ד"ה איש על דגלון] כתב יש להתבונן מדוע נפסלו ישראל ע"י חטא העגל מעבודת הלויים אחר התשובה, בשלמא עבודת הכהנים יש לומר כמו כהנים ששימשו לע"ז, אבל מעבודת הלויים שלא מצינו שנפסל המשמש לע"ז למה נפסלו ישראל. ואדרבא כי כהנים ששימשו לע"ז תנן [מנחות פי"ג מ"י] שהרי הם כבעלי מומין חולקין ואוכלין אבל לא מקריבין, וא"כ לויים דאין המומין פוסלין בהם כדכתיב [במדבר ח, כד] זאת אשר ללויים ואמרו ז"ל [חולין כד, א] שנים פוסלין בהם ואין המומין פוסלין בהם, למה יפסלו במה ששימשו לעגל. עיין שם.

*

ג, מז: ולקחת חמשת חמשת שקלים.

כתב הרמ"א [יו"ד שה, י] דאין האב יכול לפדות ע"י שליח [ריב"ש סימן קלא]. ובש"ך [סקי"א] כתב זה תמוה דהא קיי"ל בכל התורה שלוחו של אדם כמותו, וכן תמה הגר"א שם ועוד.

המעייין בדבריו שם יראה שכן כתב השואל לריב"ש דשליח לא מהני, והריב"ש לא דחאו משמע דס"ל הכי, ובביאור טעמו של הריב"ש האריכו האחרונים בזה יעויין בהגהות והערות על הטור שירת דבורה אות נד מה שהביאו בזה.

והנה בפנים יפות כתב דממה שכתוב כאן ולקחת חמשת חמשת שקלים וכו' יש ראייה לדעת הט"ז והש"ך, דיכול האב לפדות ע"י שליח, שהרי עיקר הפדיון כאן ע"י משה שהיה שליח, עיין שם.

ולכאורה א"כ מה הגמ' מחפשת בריש פרק האיש מקדש ילפותות דשלוחו של אדם כמותו, ולא לומדים מכאן דהוי פסוק מפורש דשליח מהני.

ובאמת בבמדבר רבה [ד, י] על הפסוק ויתן משה את כסף הפדיום וגו' אמרו, מלמד שלא נתן להם עד שנאמר לו מפי הקב"ה תן להם עיין שם.

וכתב בשירת דוד ששמע ממו"ר הגרי"ד זצ"ל בשם אביו הגרי"ז זצ"ל דמשמע מלשון הפסוקים שחלות הפדיון כבר נעשה בנתינת הכסף למשה אלא שמשם נצטוו ליתן הכסף לאהרן ולבניו, והכי משמע גם במדרש שהבאנו שלא נתן משה כסף הפדיון לאהרן ובניו עד שאמר לו הקב"ה שיתן, ואילו משה היה רק שליח לקבל הכסף בשבילם מה הוצרך ציווי מיוחד לתת להם הכסף. ולהנ"ל ניחא שבאמת חלות הפדיון כבר נגמר ע"י הנתינה למשה ורק שמשם נצטוו אח"כ ליתן הכסף לאהרן עכ"ד. א"כ אין ראייה מכאן דשליח מהני בפדיון הבן.

*

ד, ו: ונתנו עליו כסוי עור תחש ופרשו בגד כליל תכלת מלמעלה ושמו בדיו.

ראיתי במדרש רבה [ד, יג] דבשעה שנוסעים פרשו על הארון בגד כליל תכלת, למה שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד שנאמר [יחזקאל א, כו] וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר וגו', ללמדך שהארון היה דומה לכסא הכבוד ולכן נאמר בו כליל תכלת. [שאין מין אחר מעורב בו, רש"י שמות כח, לא] שכולו היה דומה לו, ולפי שהארון דומה לו ולכך היה הבגד תכלת מלמעלה פניו כנגד הרקיע הדומה לו מה שאין את מוצא בשאר כלים שיהיה בגד תכלת מלמעלה, אלא בגד תכלת מלמטה וכיסוי עור תחש מלמעלה, אבל בארון כיסוי עור תחש מלמטה ובגד תכלת מלמעלה, ועוד בארון נאמר בו כליל תכלת מה שלא נאמר בשאר כלי המשכן למה שהוא חשוב מכל כלי המשכן עכ"ד.

ועל דרך הפשט י"ל עוד דהנה רש"י פירש [פסוק י] מכסה עור תחש כמין מרצוף כלים [פ"כ מ"א], וכתב בשפתי חכמים שק גדול ששמים בו סחורות. ולפי"ז י"ל דארון הברית שבו לוחות וס"ת מונחין אינו כבוד להן שיראה מבחוץ שנשאים כמשוי שאר סחורות, וכמו שכתב הרמב"ם בסוף הל' ס"ת דלא יניח ס"ת על ראשו כמשאוי... אלא מניחו בחיקו כנגד לבו, ולכך היה ראוי להפוך שהכיסוי עור תחש מלמטה והכליל תכלת מלמעלה דהכליל תכלת דומה לכסא הכבוד [חולין פט, א] ובזה ניכר לכל כבוד הס"ת גם בשעת נשיאה, אבל

בשאר הכלים שהן בדרגה הפחותה יותר שפיר שמו הכיסוי עור תחש מלמעלה כדי להגן עליו מפני הגשמים והאבק. ומפורש כן ברמב"ן ואבן עזרא כאן.

*

ד, ו: ושמו בדיו.

יש לדקדק דבארון [כאן] ומזבח הנחושת [פסוק יד] כתיב **ושמו בדיו**, ואילו בשלחן [פסוק ח] ומזבח הזהב [פסוק יא] כתיב **את בדיו**, ומאי שנא. שוב ראיתי בבעל הטורים [בפסוק יא] דבשלחן [בתרומה כה, כז] ומזבח הזהב [ובויקהל ל, ד] כתיב לבתים לבדים, **ולכך כתיב את בדיו לרבות הבתים עכ"ל**.

וקשה לי דבמזבח הנחושת כתיב נמי [ויקהל לח, ה] בתים לבדים, וכאן [פסוק יד] לא כתיב "את" וצ"ע.

*

ד, ז: ועל שולחן הפנים יפרשו בגד תכלת וגו'.

מה שהוצרך לפרש שולחן "**הפנים**" כאן, והלא כבר נתפרש בפרשת תרומה, ביאר הכתב והקבלה כי שני שולחנות היה ללחם הפנים, האחד שהיו מונחין עליו תמיד והוא היה בפנים בתוך הקודש לפני קדש קדשים, והשני באולם מבחוץ שעליו היו מניחין את הלחם ביציאתם בו מן הפנים בשעת הקטרת הבזיכין, לכן אמר ועל שולחן הפנים יפרשו וגו', **כלומר על השולחן העומד בפנים יפרשו התכלת ויתנו הקערות וגו' לא על השולחן השני העומד באולם**, כי אף שתשמישו היה ללחם הפנים אינו כי אם הנחת שעה לא תמידית, פנים הוא לשון פנימי היפך החיצון.

*

ד, ט: ולקחו בגד תכלת וכיסו את מנורת המאור וגו'.

יש לדקדק דהיה צריך לומר "**ועל מנורת המאור יפרשו בגד תכלת**" כדכתיב בשלחן בפסוק ז ובמזבח הזהב פסוק יא.

שוב ראיתי בהעמק דבר שכתב הקדים במנורה לקיחת הבגד קודם שהזכיר את המנורה ולא ככל כלי שרת שבפרשה, **ללמדנו דכח פלפולא של תורה בעיא סייעתא דשמיא לעמלים בה עוד קודם שהגיעו להיות תלמידי חכמים** שיהיו יכולין להגיע לסוף כבודה עכ"ל. וצריך ביאור על דרך הפשט.

*

ד, יא: ועל מזבח הזהב יפרשו בגד תכלת וגו'.

בבנין שלמה [נדפס בסוף חלק ב] כתב ומה דלא כתבה התורה גבי מזבח הזהב "**ודשנו**" כמו דכתיב להלן גבי מזבח הנחושת [פסוק יג], היינו משום דבכל יום היו מדשנין את המזבח כל הדשן שמונח עליו וכמו דתנן בתמיד [פ"ג מ"ט] דבאחרונה כיבד כל השאר

לתוכו, אבל במזבח הנחושת שלא היה מרים רק מלא הקומץ בכל יום [יומא כד, א] וכל הדשן היה נשאר על המזבח וכמו דתנן בתמיד, ולפיכך כתיב ודישנו את המזבח.

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב

אי"י בצ"ע רח"ק מק"ב

אִישׁ עַל הַגָּלוּ בְּאַתֶּת לְבֵית אֲבֹתָם יִחַנּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ב, ב)

איתא במדרש אגדה (בפרשה זו סי' ב'): "וכשם שהיו אותיות לכל שבט ושבט, כך היו סימנים לכל דגל ודגל, על שם אברהם יצחק ויעקב. אות של דגל מחנה יהודה, היה איי ראשי שמות האבות. דגל מחנה ראובן היה כתוב בצע, על שם האבות השניות. דגל מחנה אפרים היה כתוב על שם האבות השלישית רחק. ובדגל מחנה דן כתוב עליו על שם האבות האחרונות מקב. וזהו האותיות איי כלומר אודותי. בצע מן הגזל. רחק רחקו עצמכם מע"ז ומן הדומה לה. מקב והוא כלי גרזן, כלומר חייב אדם להרוס ע"ז, כמו שנאמר כי הרס תהרסם. וה' של אברהם לא היה כתוב בדגלים, אלא על ארון הקדש במחנה לויים, וה' משמו של הקב"ה, שאמר הקב"ה לאברהם ויוצא אותו החוצה, כלומר ארון הקודש בענן הולך לפני ישראל, והענן היתה נעשית כמו ה', וכל זמן שה' עומדת היו ישראל חונים, וכשהיתה מסתלקת היו ישראל נוסעים, והיינו דכתיב לנחותם הדרך, וכתיב להנחותם בהדרך (נחמיה ט יט), על ידי ה' מורה להם הדרך, ועוד כתיב ובהאריך הענן על המשכן, על ידי ה' מאריך הענן. ובהעלות הענן, על ידי ה' עלות הענן. וזהו הה' שהוסיף הקב"ה לאברהם, שנאמר לא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב וגו'. ה' מנין אותיותיו עולין כ"ו לפיכך אמר הקב"ה אהיה אשר אהיה, ומניין אהיה כ"א, נשתיירו מן המניין ה' שהוסיף הקב"ה לאברהם, ובעבור אותו הה' שהוא משמו של הקב"ה, לכך היתה על ארון הקדש בענן".

ובספר ערוגת הבושם שחיבר חד מקמאי רבינו אברהם ב"ר עזריאל (ח"א עמ' 187) הביא מדרש לא ידוע שגם בו כתובים הדברים הללו בתוספת עניינים נפלאים, וזה לשונו:

"כיצד היה קבוע, אמרו רבותינו ארבעה דגלים היו, דגל יהודה למזרח ודומה לאריה שנא' גור אריה יהודה, והיה על ראש דגלו דמות אריה ויוצא למעלה ממנו ויום של זהב דמות סייף, ועל ראש הסייף הוריד הקב"ה אמה מן הענן השביעי וכתוב בו ג' אותיות מג' אבות העולם, א' מאברהם י' מיצחק י' מיעקב, סימן אי"י, והיו אותיות האלו מזוי שכינה. ובדרום היה חונה דגל מחנה ראובן, שנאמר דגל מחנה ראובן תימנה, והיה על ראש הדגל ווי"ן של זהב דמות סייף, והיה על ראש הדגל דמות אד"ם הדומה לדודאים, על שם וימצא דודאים בשדה, ולמעלה מאותו סייף היה אמה מן הענן, וחקוק על אותו ענן ג' אותיות מג' אבות העולם, ב' מאברהם צ' מיצחק ע' מיעקב, וסימן בצ"ע, והיו האותיות הללו מזוי שכינה. ובמערב היה חונה דגלו של אפרים, שנאמר דגל מחנה אפרים ימה, והיה על ראש דגלו ויום של זהב כדמות סייף, ודמות הדגל דמות דג על שם וידגו לרוב, ולמעלה מאותו סייף היה אמה מן הענן, וחקוק מג' אותיות מג' אבות העולם, ר' מאברהם ח' מיצחק ק' מיעקב, וסימן רח"ק, והיו האותיות הללו מזוי שכינה. ובצפון היה חונה דגל מחנה דן שנאמר דגל מחנה

דן צפונה, והיה על ראש דגלו ווים של זהב דמות סייף, והיה דמות דגלו כמו נחש על שם יהי דן נחש עלי דרך, ולמעלה מן הסייף אמה מן הענן וחקוק בו מ' מאברהם ק' מיצחק ב' מיעקב, וסימן מק"ב, והיו אלו האותיות מזיו שכינה. נשתייר ה' מאברהם, הוסיף עליו הקב"ה [יו"ד] משמו שבו נברא העולם שנאמר כי ב"ה ה' צור עולמים. העמיד הקב"ה עמוד ענן למעלה מן הארון שהדגלים מסבבין אותו, שנאמר סביב לאוהל מועד יחנו, וקבע באותו ענן שתי אותיות הקדושות שהם י"ה, והיה זיום הולך בכל מחנה ישראל, היה מאיר ביום כשמש ובלילה כירח, ובהן היו יודעין [בין יום ובין לילה]. ובשעה שהיה רוצה המ'ק'וים' ליסע המחנות היה עמוד ענן שבו י"ה קבוע נוסע מעל גבי הארון, והיו הד' עננים שבהן קבוע אי"י ב'צ'ע' ר'ח'ק' מ'ק'ב' נוסעים אחריו, וכשרואים הכהנים העננים הללו נוסעים ועומדים, נוסעים ועומדים אחר העמוד [שבו] י"ה, ותוקעין בחצוצרות, והיו רוחות העולם מקטרות מר ולבונה, לכך כתיב מי זאת עולה מן המדבר וגו' י"ג.

וכל הדברים הללו [במעט שינויי לשון] הובאו גם בספר הפליאה (דף מ"ה ע"א), ונוסף שם עוד ענין נפלא, וז"ל: "ואותן שתי אותיות הקדושים שהן י"ה היו פורחין הנה והנה נדים ונעים ונראים על כל ד' דגלי השבטים כל ימות השבוע, לפעמים על דגל זה ולפעמים על דגל זה. וכן היה מנהגם כל ימי השבוע, עד יום ה' סמוך לערב שבת, ובמקום שהם עומדים כשקדש עליהם את היום שם היו נחים, ולא היו זזים ממקומן מעת שהגיע בהם רגע כניסת שבת עד רגע מוצאי יום הקודש, אז היו חוזרין ופורחין לכל דגל ודגל כמנהגם. וכן היה מנהגם כל הימים".

וכעין דברים אלו כתב גם הציוני בפרשה זו, וזה לשונו:

"ואף סימנים היה להם בכל מפה, והדבר מקובל איש מפיו איש עד משה, כי בדגל ראובן היה בו צורת אדם על יסוד המדרש וימצא דודאים בשדה, והיה חקוק בו שלשה אותיות מאבות העולם, ב' מאברהם צ' מיצחק ע' מיעקב, והיו האותיות מזיו שכינה וג' צירופים משם של ארבע אותיות... ובדגל יהודה צורת אריה כי כן המשילו אביו, ואי"י מג' אבות, ושלש צרופים... דגל אפרים צורת שור ע"ש בכור שורו הדר לו, וג' אותיות מג' אבות רח"ק וג' צרופים... דגל דן צורת נשר ע"ש כנשר יעיר קנו, ושבת דן היה מאסף לכל המחנות, והוא היה מעורר ומזרז, וג' אותיות מג' אבות מק"ב ס' מאברהם ק' מיצחק ב' מיעקב, וצירופי... ונשאר ה' מאברהם הוסיף הק-ל יתברך י' משמו והיה י"ה שבו נברא העולם והעמיד הקב"ה עמודים למעלה וענן למטה מן הארון, ובאותן שני עננים היו חקוקים אלו שתי אותיות, ובעת שרצה הקב"ה להסיע את המחנות היה העמוד שבו י"ה קבוע נוסע מעל הארון, והיה ד' ענני כבוד שבהם איי בצע רחק מקב נוסעים, וכמין קורה היה יוצא מתוך הענן אל מקום תחנותם ושם ינוחו".

וראה גם בחזקוני (במדבר ב ב) שכתב: "על דגלו באתת בדגלים היה כתוב אותיות של שמות האבות, וכיצד היו כתובות, בדגל ראובן היה כתוב אי"י בשני בצ"ע בשלישי רח"ק

^{יג} המוסגר הם הגהות שלי ע"פ ספר הפליאה.

ברביעי מק"ב. ראשונות שבתיות הם אברם השניות יצחק השלישית יעקב, והענן היה מסכך על ישראל כמין ה"א דאברהם".

ובתוספות השלם (שמות מ כא) הובא לשונו של אחד מבעלי התוס': "ובהעלות הענן מלמד שענן המשכן לפניו ה' של אש פורחת, קרי ביה ובה' עלות, לפי שבד' דגלים היו חקוקים האבות אברהם יצחק יעקב, וכשתשים ג' אותיות ביחד מאלו ג' שמות האבות, ישאר לך ה' שאין לה בן זוג, אי"י בצ"ע רח"ק מק"ב, הרי ה' נשארה מאברהם, והיא הפורחת לפניו, זהו איש על דגלו באותות". עכ"ל. והדברים מתאימים קצת לדברי ספר הפליאה הנ"ל שכתב שהה"א היתה פורחת יחד עם האות יו"ד.

ובצורור המור בפרשה זו כתב: "וכן אמרו שהיו באלו הדגלים אותיות אברהם יצחק ויעקב בסדר הזה. אל"ף מאברהם, יו"ד מיצחק, יו"ד מיעקב, בענין שהיה בדגל יהודה איי. ובדגל ראובן בי"ת מאברהם, צד"י מיצחק, עי"ן מיעקב, והוא בצע. ובדגל אפרים רי"ש מאברהם, חי"ת מיצחק, קו"ף מיעקב, והוא רחק. ובדגל דן מ"ם מאברהם, קו"ף מיצחק, בי"ת מיעקב, והוא מקב. נשאר הה"א מאברהם, שהוא היה הענן הגדול הנוסע לפניו והוא כנסת ישראל. באופן שבזכות אברהם יצחק ויעקב היו נוסעים. ולכן תמצא באלו הד' תיבות ראשי תיבות שלהם אברם, ואמצע תיבות יצחק, וסופי תיבות יעקב. וכן יש רמזים גדולים באלו התיבות ואין להאריך בהם, לפי שכבר כתבתי שענין הדגלים הוא דבר עליון רמז לדברים עליונים".

ובספר עמודיה שבעה (להג"ר בצלאל מסלוצק, עמוד החמישי) מצא לענין זה רמז נפלא בלשון פסוק "אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בְּאֶתֶת לְבֵית אֲבֹתָם", דהנה מצינו בספר יצירה שכל תיבה נקראת 'בית' וכל אות שבתיה נקראת 'אבן'. ועל פי זה ביאר דזהו שאמר הכתוב 'אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בְּאֶתֶת לְבֵית אֲבֹתָם', 'באותות' היינו שעל כל דגל היו אותיות, ומנין היו אלו האותיות? על זה אמר הכתוב 'לבית אבותם', דהיינו שהאותיות באו מהתיבות של שמות האבות אברהם יצחק ויעקב, שהרי תיבה נקראת 'בית' כנ"ל, ומכל תיבה באה אות אחת לכל דגל, ועפ"ז ביאר עוד דקדוקים בפסוקי הפרשה, ע"ש.

ובזמירות ליל שבת בזמר 'מה יפית' כתב: "דְּבַר סִימָן טוֹב לָךְ בְּמֵן וְאוֹת דָּגָל, סִמְבִּטְיוֹן הַמִּתְגַּלְגֵּל בְּכָל יוֹם נָח כְּעֵם סָגֵל". ופירש בסידור היעב"ץ: יש ג' סימנים למנוחת שבת: א. המן לא ירד בו שלא יטרחו ללקטו. ב. שהעמיד ה' עמוד ענן למעלה מהארון שסבבוהו הדגלים, וחקוק בענן שם י"ה, והאותיות פרחו הנה והנה כל ימי השבוע ונראים על כל ד' דגלי השבטים פעם בזה ופעם בזה, ובמקום שעמדו כשקידש יום שבת נחו עד מוצאי שבת ואז חזרו לפרוח וכן תמיד. ג' סמבטיון נח בשבת".

וכן כתב בספר ארץ החיים (להג"ר אברהם חיים הכהן נכד הסמ"ע) על תהילים (כא ו-ז): "וכשהשם י"ה נוסע נוסעים אחריו איי בצע רחק מקב, וכשראו ישראל שהשם י"ה חונה אז היו חונים, ובוזה היו יודעים גם כן זמן שבת, ועל זה נאמר בזמירות של שבת של מנהג אשכנז דבר סימן טוב לך במן ואות דגל סמבטיון המתגלגל".

ובאדרת אליהו ס"פ עקב (ט כז) כתב רבינו הגר"א:

"זכר לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו. פירוש, בזכות הג' אבות תכפר על אלו הג', שהם אותיות שלישיות של האבות. ר' ח' ק'. שהן ר"ת ר'שעו ח'טאתו ק'שי. והיינו בזכות אברהם תכפר רשעו, כי הוא חסד, וכפר גם על רשע, ויצחק דין אינו מכפר רק על חטא. ויעקב הוא רחמים מכפר על הקשי. **ולכן היה כתוב על הדגלים אי"י בצ"ע רח"ק מק"ב.** כי האותיות הראשונות המה הג' שמות של שמע"י, והוא נגד ק"ש. ואותיות השניות הם נגד התפלות שהם ע"ר ב'וקר צ'הרים אשיחה ואהמה כו'. אותיות השלישיות הוא כנ"ל^{טו}. ואותיות הרביעיות הוא נגד שלש קדושות. ק'דוש. ב'רוך. וימ'לוך. שכלם נכללים בהאבות. ועל ידם תכפר לאלו הג'. דוק".

יד אי"י ר"ת ה' אלקינו ה', שהם ג' השמות שבפסוק שמע ישראל.
^{טו} ר'שעו ח'טאתו ק'שי.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים וש"ס

מעלת שבט דן כראש דגל

אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בְּאֶתֶת לְבֵית אֲבֹתָם יִחְנֻ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאַהֲל מוֹעֵד יִחְנֻ (ב, ב)
בעל הטורים כתב כאן: "שיעקב רמז להם מי יהיה ראש דגל, שכל מי שדיבר עמו לנוכח, היה ראש דגל, כמו: "ראובן בכורי אתה" (בראשית, מ"ט, ג'), "יהודה אתה יודוך אחיך" (שם, פס' ח'), יוסף □ "מאל אביך ויעזרך" (שם פס' כ"ה), דן □ לישועתך קויתי ה' (פס' י"ח) "עכ"ל.

מבואר מדברי בעל הטורים, שפירש כי התיבות "לישועתך קויתי", מתפרשות על דן, שאביו התפלל כי מייחל הוא לישועת בנו דן.

ולכאורה יש לשאול, שהרי פשטות הפסוק: "לישועתך קויתי ה'", מתפרשת על יעקב שמתפלל הוא לה' שיושיעו, ומדוע פירשו על הטורים דקאי על דן.

וכן מבואר מדברי רש"י שכתב: "נתנבא שינקרו פלישתים את עיניו, וסופו לומר זכרני נא וחזקני נא אך הפעם" עכ"ל. מבואר מדברי רש"י, כי בפסוק זה נתנבא יעקב על מצבו של שמשון שיצא מן, שבעת אשר ינקרו הפלישתים את עיניו ישא תפילה מעומק לבו לה'. ומבואר עכ"פ, כי תיבו אלו: "לישועתך קויתי ה'", מוסבות על ה' ממש.

וכן נראה מדברי התרגום יונתן שם, שתרגם פסוק זה: "אמר יעקב כד חמא ית גדעון בר יואש וית שמשון בר מנוח דקיימין לפרוקין (ר"ל שעומדין לגאולת ישראל בבוא העת), לא לפורקניה דגדעון אנא מסכי, ולא לפורקניה דשמשון אנא מודיק, דפורקנהון פורקן דשעתא, אלהין לפורקנך סכית ואודיקית ה' דפורקנך פורקן עלמין" עכ"ל. הרי שמבואר להדיא כי בפסוק זה היתה תפילת יעקב לצפות ולייחל דווקא לישועת ה' שהיא תשועת עולמים, ולא לישועת בשר ודם שהיא רק תשועה זמנית. ומבואר עכ"פ מדבריו כי תיבות אלה מתפרשות על הקב"ה ולא על יעקב.

גם הרמב"ן כתב בפירוש התרגום יונתן, וז"ל: "לישועתך קויתי ה' - לא היה בכל שופטי ישראל מי שנפל ביד אויביו זולתי שמשון שהוא הנחש הזה, כדכתיב (שופטים, ב', י"ח) "והיה ה' עם השופט והושיעם מיד אויביהם כל ימי השופט", והוא היה האחרון לשופטים, כי שמואל נביא היה, ולא נלחם להם, ובימיו מלכו המלכים. וכאשר ראה הנביא תשועת שמשון כי נפסקה, אמר: "לישועתך קויתי ה'", לא לישועת נחש ושפיפון, כי בה' אושע לא בשופט, כי תשועתך תשועת עולמים" עכ"ל.

ויסוד לדבריהם, כי פסוק זה אמרו יעקב דווקא כאשר הביע את מורת רוחו משמשון שיצא משבט דן, מוצאים אנו אף בדברי המדרש (בר"ר צ"ט, י"ב), וז"ל: דבר אחר יהי דן נחש עלי דרך, כשם שהנחש נקמן כך היה שמשון, שנאמר (שופטים ט"ז) "ואנקמה נקם אחת". כיון שראה אותו יעקב, אמר: "לישועתך קויתי ה'", אין זה מביא את הגאולה אלא מגד, שנאמר:

"גד גדוד יגורנו והוא יגוד עקב", לאותו שהוא בא בעקב" עכ"ל. ועוד הובא שם: "לפי שהיה יעקב אבינו רואה אותו וסובר בו שגאולה מגעת בימיו, כיון שראה אותו שמת, מיד אמר: "לישועתך קויתי ה'" ע"כ. הרי דפס' זה אמרו יעקב כתפילה לה' על שיגאל את ישראל בבוא העת, ושאין להתיאש מן הגאולה.

ועוד עיין בפירוש ר"ש בן חפני עה"ת, ופירוש ר' אברהם בן הרמב"ם על התורה, שפירשו כי יעקב אבינו התפלל בפס' זה לה' שיושיע את שמשון כאשר יהא בצרתו.

אכן כדי ליישב דברי בעל הטורים, נציין כי מצאנו כמה מקורות לדבריו, מהם עולה כי תיבת "לישועתך" מתפרשת כתפילה לישועת דן דווקא.

דהנה הרשב"ם שם כתב בזה"ל: "לישועתך דן קויתי ה' - אני מקוה ה' שיושיע אותך, וישגבך על האומות" עכ"ל, הרי שהבין כדברי בעל הטורים כאן, שתפילת יעקב היתה לנוכח כלפי דן, בתפילה על העתיד שה' יושיעו ואת זרעו מכל המצפה להם.

וכן עולה מדברי האבן עזרא שם שכתב ז"ל: "וטעם לישועתך קויתי ד', בעבור שהוא נושך עקבי סוס, יפחד מרוכב הסוס שלא ישוף ראשו בחרבו. על כן אמר הנביא: לישועתך קויתי ד', והכ"ף לנוכח דן, ופי' קויתי השם להיות ישועתך. או בא שם תחת שם הפעל, והטעם להושיעך. וכן: "נרננה בישועתך" (תהילים כ', ו'), אם הכ"ף לנכח דוד או המשיח בנו, ויאמר הנגיד כי תחסר מלת ויאמר, וכן ראוי להיותו: ויאמר לישועתך קויתי ד'" עכ"ל.

הרי כי אף האבן עזרא פירש דכ"ף ד"לישועתך" קאי על דן וזרעו, שמקוה הוא שה' יושיעו, ובדבריו מפורש כי דברים אלו הם "לנוכח" כדברי בעל הטורים כאן.

וכן נראה לדייק מדברי הרלב"ג (בפירושו לשופטים פט" ז שם), שביאר כי תפילה זו של יעקב, היתה מכוונת להצלת זרעו, וזה לשונו: "ומן הנראה שזאת ההשגחה היתה עוד מצד תפלת הנביא יעקב, שאמר: "לישועתך קויתי ה'", וזה שכשראה הרע הראוי לבא לשמשון לסוף הענין מפאת הנשים, אמר שהוא מקוה מהשם יתברך יושיעו מזה על דרך ההשגחה" ע"כ. הר דגם לדבריו לשון "ישועתך" קאי על דן ושמשון.

וכן מצאתי שכתב החזקוני שם, וז"ל: "לישועתך קויתי ה', לדן היה אומר כן, דן קויתי ה' שיושיעך וישגבך על אויבך. דבר אחר, לישועתך שתעשה שתושיע את ישראל, כדכתיב: "והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלישתים" (שופטים, י"ג, ה') עכ"ל. הרי כי מב' הפירושים שיש בדברי החזקוני, עולה כי תיבת "לישועתך" מתפרשת על דן המתברך.

מבואר כי אע"פ שכמה מן המפרשים ומדרשי חז"ל ביארו כי פסוק: "לישועתך קויתי ה'" מתפרש הקב"ה, ובכמה דרכים: א. או שהתנבא יעקב אבינו על שמשון שעתיד להתפלל לה' (רש"י). ב. או שהיתה זו תפילה לה' על שמשון כאשר יעמוד בצרה שיושיעו ה' (ר"ש בן חפני ור"א בן הרמב"ם). ג. או שדווקא שלאחר שראה את שמשון שמת, או מבקש לנקום, ידע שאין ממש בגאולתו ונשא תפילה לה' שיגאל גאולת עולם (תרגום יונתן, רמב"ן ומדרשי חז"ל).

מכל מקום מצאנו יסוד לדברי בעל הטורים בפרשתינו, מדברי כמה מן המפרשים אשר ביארו כי לשון "לישועתך קויתי ה'" מתפרשת מלשון תפילה: א. או על דן בעצמו (רשב"ם ואבן עזרא, וחזקוני בפ' ראשון). ב. או על שמשון שיצא מזרעו (רלב"ג וחזקוני בפ' השני), וכדבריהם ביאר בעל הטורים את פרשתינו.

חלקו של ידיד / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב 'איגרת לידיד', טורונטו - קנדה

בענין כהנת לפדיון הבן

וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת פֶּסֶף הַפְּדִיִּים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו (ג, נא)

הנה כתבו התוס' בקידושין ח. רב כהנא שקל סודרא בפדיון הבן - משמע הכא דרב כהנא היה כהן. ותימה דבסוף אלו עוברין (פסחים דף מט.) משמע דלא היה כהן, דקאמר אי לאו דנסיבי כהנתא לא גלאי וי"ל דתרי רב כהנא הוו אי נמי י"ל דבשביל אשתו היה לוקח כדאשכחן בפרק הזרוע (חולין דף קלב.) רב כהנא אכל בשביל אשתו: וכן כתבו התוס' בפסחים מ"ט. שכסף הפדיון ניתן לכהנת.

אכן הרא"ש בסוף בכורות חלק עליו והביא ראיה מהא דחולין קל"א: עולא הוה יהיב מתנתא [זרוע לחיים וקיבה] לכהנתא, איתיביה רבא לעולא מנחת כהנת נאכלת מנחת כהן אינה נאכלת ואי אמרת כהן ואפילו כהנת והכתיב וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל, אמר ליה רבי מטונך אהרן ובניו כתובין בפרשה, והיינו שחלוק דין מנחה דכתיב בה להדיא **אהרן ובניו** ואם כן נתמעטה כהנת □

ולפ"ז כ' הרא"ש [וכן הרשב"א ח"א תתל"ו שהביא תשו' מהר"ם מרוטנבורג], שהרי בפדיון הבן כת בפרשתנו ויתן משה את כסף הפדוים **לאהרן ולבניו**. ולפ"ז חלוק גם פדיון הבן ממתנות ואינו ניתן לכהנת. וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהל' ביכורים ה"י - וכן פדיון הבן - **לזכרי כהונה**, שכן נאמר בו ונתת הכסף לאהרן ולבניו.

וליישב דעת התוס' כ' בשו"ת חת"ס יו"ד ש"א דס"ל כדרשת הירושלמי, שמנחת כהנת אינה נשרפת נתמעט ממ"ש תחתיו מבניו, ולכן בפדיון הבן שלא נתמעט כך, עדיין כהנת בכלל. ובס' אהל משה להגאון רא"מ הרויץ זצ"ל, כ' דלדעת התוס' אין למדים מפרשתן, שכן לא נאמר הדבר, בתורת מצוות פדיון הבן ממש, אלא מעשה שהיה כך הי' ע"פ הדיבור. [אכן ברמב"ן כאן ג' מ"ה, כ' וינתן הפדיון לאהרן ולבניו כאשר היא מצוה לדורות.

ובשו"ת חת"ס שם הק' וז"ל וצ"ע קצת איך ליתן מתנות כהונה או מכ"ש פדיון לאשה שיש לה בעל ישראל או מכ"ש לבעלה בשבילה, הא גוזל השבט, דה' סלעים או זרוע לחיים וקיבה שנותן לאשה קנתה הגוף, והפירות לבעל [שכך היא הלכה בקנתה אשה קנתה בעלה הוא דווקא לפירות ע' רמב"ם פ"ג מהל' זכייה ומתנה הי"א ע"פ הירושלמי] וממילא חזר חסרה לי' שווי הפירות, ולא יהיב להשבט כל הסך המגיע, אם לא שיתן לאשה על מנת שאין לבעלה רשות בה. עכ"ל יעו"ש.

ולכאוי' יש להעיר, שבמקום שיש חיוב נתינה של ה' סלעים, מקיים החיוב אף בנתינת גוף הדבר, אע"פ שאין הפירות למקבל. הרי מ"מ נתן לה שווי ה' סלעים. ומה שלא ניתן לה

להרויח בזה, אינה מגרע ממה שניתן לה. ויתכן שהחת"ס לא התכוון שלא יצא ידי חובת פדיון הבן, אלא שעם זאת עדיין יש כאן קיפוח וגזל השבט.

עוד יש להעיר, הנה אי' בירושלמי פ"ב דערלה ה"א, דאע"פ שתרומה שנתבטלה צריך להוציא ערך כזה וליתנו לכהן מפני גזל השבט, מ"מ מין פירות זולים כגון תרומת הכליסין החרובין והשעורין שבאדום אינו צריך להרים. והרי שדבר שאין מקפידין ליכא גזל השבט.

והנה תנן בב"ב ל"ב: לא לאיש חזקה בנכסי אשתו, ואי' שם מ"ט. שמכיון שאין אשה מקפידה על בעלה שאוכל פירות ואפילו כשאינו אוכל כדין כגון שאומר שדין ודברים אין לו על נכסיה. ולפ"ז י"ל שמכיון שאינה מקפדת על הפירות [כ"ש הכא שהוא כדין] אולי י"ל שאין זה גזל השבט וצ"ע בזה.

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב

האנשים אשר נקבו בשמות

ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות (א, יז)

בפרשתנו נצטווה משה רבינו למנות את בני ישראל יחד עם נשאי השבטים, והתורה כתבה את שמות כל הנשיאים שהיו באותו זמן. ובסיום שמותם כתוב: "ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות". והמפרשים התקשו מה לחדש בפסוק זה^{טז}, שהרי בוודאי שיקח את אותם אנשים שנזכרו לעיל, ולמה הוצרך להוסיף: "אשר נקבו בשמות". במדרש (אגדה) איתא עה"פ "ואלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם". לשון 'האנשים' בא לומר שניתן 'לדרוש' בשמותם, דהיינו שבכל שם משמות הנשאים שנאמרו כאן יש רמז.

א. **לראובן אליצור בן שדיאור**: נקרא 'אליצור'. לרמוז שהקב"ה מחל לראובן על חטאו, שבלבל יצועי אביו. כי בדומה לאבן 'הצור'. שסובל כל הבית נדהיינו שהוא חזק ובונים אותו כיסוד הבניין] כך הקב"ה סבל עונו ומחל לו. 'בן שדיאור'. לרמוז ממי למד ראובן לחזור בתשובה, מיהודה אחיו, שבעת שצווה להשליך תמר כלתו לאור. שלחה לו הסימנים, והודה ולא בוש. ואמר "צדקה ממני". וכשראה ראובן שיהודה הודה, אף הוא הודה על עונו והקב"ה מחל לו. וכמו שדרשו חז"ל (מכות יא.) עה"פ "יחי ראובן ואל ימות.. וזאת ליהודה". אמר משה מי גרם לראובן שיוודה, יהודה שנאמר וזאת ליהודה, וכשם שמחלת לראובן, כך תמחול ליהודה.

ב. **לשמעון שלמיאל בן צורישדי**: 'שלומיאל' לרמוז שאעפ"י שיצא משבטו זמרי בן סלוא, שעל ידו מתו עשרים וארבעה אלף במגפה, עשה לו הקב"ה שלום, וזה שקראו 'שלומי-אל'. וסמכו אצל ראובן, שהיה בעל תשובה, ולכך נאמר 'בן צורי'. הוא ראובן.

ג. **ליהודה נחשון בן עמינדב**: שבשעה שעמדו ישראל על שפת ים סוף, קפץ ראשון למים, ולכך נקרא 'נחשון' שירד לנחשול של ים תחלה בטרם שנבקע, כי נז"ן מתחלף בלמ"ד. 'בן עמינדב'. שעל ידי זה נעשה נדיבו של הקב"ה, ולכך זכה יהודה למלכות. כמו שנאמר "בצאת ישראל ממצרים.. הייתה יהודה". (תהלים קיד, א-ב). שבזכות שקידש שמו של הקב"ה על הים, זכה ונעשה מושל על ישראל.

ד. **ליששכר נתנאל בן צוער**: לפי ששבט יששכר נתנו את לבם על התורה, ולזה נקרא 'נתנאל'. שנתן לבו על התורה שניתנה ע"י 'האל'. כמו שנאמר "ויט שכמו לסבול ויהי למס עובד". (בראשית מט, טו). 'בן צוער'. שקבלו עליהם צער וטורח כל ישראל, שהיו שואלים

^{טז} ועי' מש"כ בשם התולדות יצחק בישוב קושיא זו במאמר: מנין על שום מה?

להם ומשיבים לה. וכמו שנאמר "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים וכל אחיהם על פיהם". (דברי הימים, א יב, לג).

ה. **לזבולן אליאב בן חלון:** על שם מה שיעקב בירך את זבולון "לחוף ימים ישכון". (בראשית מט, יג). ולכך נקרא שמו 'אליאב'. 'אלי'. מלשון אלונים, כמו שנאמר: "אלונים מבשן עשו משוטיך". (יחזקאל כז, ו), 'אב' על שם הספינה, שנאמר "חלפו עם אניות אבה" (איוב ט, כו). 'בן חלון'. על שם הברכה שבירכו משה רבינו. שנאמר "ושפוני טמוני חול". (דברים לג, יט).

ו. **לבני יוסף לאפרים, אלישמע בן עמיהוד:** כי יוסף עמד בניסיון עם אשת פוטיפר. וזה שנקרא 'אלי שמע'. ששמע להקב"ה ולא שמע לאדונתו. 'עמיהוד'. אמר הקב"ה עמי היה שכבש את יצרו לעשות רצוני. והגאון חיד"א (במדבר קדומים) הוסיף לדרוש עפ"י מה שאמרו חז"ל 'אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו'. (קידושין ל:). ואעפ"כ הקב"ה נתן לו שכר מושלם 'עמי - הוד'. שנתן לו הוד מלכות. עוד פירש 'עמי הוד' שהיו נושאים ארונו של יוסף אצל ארונו של חי העולמים.

ז. **למנשה גמליאל בן פדהצור.** רמז בשמו את שכרו של יוסף 'גמלו האל'. על שקידש שמו, שפדאו צורו ונעשה מלך על כל מצרים. והגאון חיד"א (שם) כתב אף שלאמיתו של דבר 'פדה צור'. דהיינו שעזרו להתגבר על יצרו, מכל מקום על מחשבתו גמלו אל כאילו הוא עשה הכל לבדו.

ח. **לבנימין אבידן בן גדעוני:** כי בשעה שנולד בנימין מתה אמו מפני קושי לידתה, והייתה סבורה שגם בנימין ימות כמותה, ולכך קראתהו 'בן אוני'. כלומר שיהיה מתאונן והולך. אבל אביו קראו בנימין, כלומר שיגיע לאריכות ימים ולא ימות. כי 'ימין' מלשון 'ימים'. כמו שנאמר "ותעמוד לגורלך לקץ הימין". (דניאל יב, יג). ולכך נקרא אבידן, 'אבי דן'. כי אביו דן בין דבריו אמו לדבריו. 'בן גדעוני'. כי אמו קראתו 'אוני' כי עי"ן מתחלף באל"ף. ואביו קראוהו בנימין, שהוא חזק שירבה גדודים, שעתיד לגדע משתיתו של שרש עמלק והם שאול ומרדכי.

ט. **לדן אחיעזר בן עמישדי:** כי בזמן שבנו את המשכן היה על ידי בצלאל משבט יהודה, ואליהב משבט דן, וזה שקראו 'אחיעזר'. שנעשה אח ליהודה לעזרו במלאכת המשכן. ואין עזר אלא יהודה, שנאמר "ועזר מצריו תהיה" (דברים לג ז). 'בן עמי שדי'. שדן עמו כיהודה, וכן את מוצא כשם שנקרא יהודה אריה, כך דן נקרא אריה.

י. **לאשר פגעיאל בן עכרן:** כי אשר התברך בבנות נאות שראויות למלוכה, וכמו שהתנבאה אמו "כי אשרוני בנות". (בראשית ל, יג). ולכך בירכו משה רבינו "יהי רצוי אחיו". שאם היה לו קטטה עם אחד מן השבטים, היו נושאים השבטים מבנותיו ומרצים הכעס, שהיה להם עליו, וזה פירוש הכתוב: "וכימין דבאך". (שם כה). ומתרגמין 'וכימי עולמין תוקפך'. ללמדך כי אשה 'זקנה' משבט אשר, הייתה נאה וחזקה כמו 'נערה' של שאר שבטים. ולכך נקרא 'פגעיאל בן עכרן' שכל מי שהיה 'עכור' דהיינו שהוא חייב מיתה למלך, כמו שנאמר אצל עכן "יעכרך ה'". (יהושע ז כה). הייתה בתו מבקשת עליו רחמים לפני

המלך, ומוחל לו, כי 'פגעיאל' לשון בקשה ותפלה, כמו שנאמר: "ויפגע במקום ההו'". (בראשית כח, יא). ואומר: "ואתה אל תתפלל בעד העם הזה .. אל תפגע בי". (ירמיה ז, טז).

יא. לגד אליסף בן דעואל: שאחרי שקיימו דברי משה רבינו שהלכו במלחמה עם אחיהם, ולא שבו עד התנחל בני ישראל, התקיים בהם ברכת יהושע בנכסים רבים "שובו אל אהליכם". (שם שם ח). שנלחמו עם בני מצרים ולקחו כל ממונם, וזה שקראו 'אליסף' שהוסיף הקב"ה בממונם. 'בן דעואל' כי אחרי שכבשו את ארץ ישראל, שבו בני גד ובני ראובן לנחול בעבר הירדן, בנו לעצמם מזבח 'גדול למראה'. ועם ישראל עלה עליהם בצבא גדול שמא פרשו מעבודת ה', עד שנשבעו להם: "אל אלוהים.. הוא ידע.. ואם לא מדאגה מדבר עשינו את זאת לאמור מחר יאמרו בניכם לבנינו לאמור מה לכם ולה' אלוהי ישראל.. ושמע פינחס הכהן ונשיאי העדה... וייטב בעיניהם". ולזה נקרא 'דעואל'. עדות לאל.

הראשונים הקשו שבהמשך הפרשה כתוב "ומטה גד ונשיא לבני גד אליסף בן דעואל". (ב, יד). והרמב"ן כתב שאות דל"ת מתחלפת ברי"ש. וסיים: ונקרא 'דעואל'. שידע את האל, 'רעואל', ששם רעיון לבו באל, כמו "ולי מה יקרו רעיון אל". (תהלים קל"ט יז).

ובחיד"א (בספרו חמת אנך) כתב לבאר בשם ספר אמרי נעם (בפרשת ויצא) שגד זכה שיקבר מרע"ה בחלקו, לפי שכשמינה ראש דגל לדן, היה יכול גד לומר אני בכור לזלפה, ודן בכור לבלהה, למה אני איני ראש דגל כמוהו? ולא דיבר נגד מרע"ה, לכך כתיב אליסף בן דעואל וכתוב ברי"ש רעואל שעלה וזכה לריע אל, שהוא מרע"ה שיקבר בחלקו עכ"ד.

והוסיף החיד"א ולפי"ז מה טוב שדוקא בדגלים כתב רעואל ברי"ש. אמנם בתחילת הפרשה והנשיאים בקרבנות כתיב דעואל בדל"ת, ועל פי האמור נרמז דוקא בדגלים להורות דבעבור הדגלים זכה לזה ואתי שפיר. עכ"ל.

יב. לנפתלי אחירע בן עינן: 'אחו' מלשון ארץ שמנה כמו שכתוב "ותרענה באחו". 'רע' מלשון רצון כמו שמתרגם רצון 'רעוא'. שהיתה ארץ נפתלי עושה פירות כרצון בעליה. 'בן ענן' שהיו עננים משקים ארצו ומעיינות הרבה היו בארצו ועל זה אמר "ומלא ברכת ה'". (שם שם), וכמו שנאמר מבורכת ה' ארצו (דברים לג, יג).

ובראשונים (הדר זקנים ועוד) כתבו בדרך שאלה, 'וכי יש לך אדם שקורא לבנו אחירע? אלא אל יאמר אדם שכתוב בתורה דבר שלא לצורך'. כי על שם המעשה נקרא כך, שבשבטו של דן היה פסלו של מיכה ופלטם הענן, ובקש דן לנפתלי אחיו שיבקש עליו רחמים שלא יהיה הענן פולטו ואמר לו שיהיה לו 'אחיעזר בן עמישדי'. דהיינו שיהיה לו אח לעזרה שיהיה בן עם אל שדי. ונפתלי השיבו 'אחירע בן עינן' בתמיה כלומר אחי רע שיש בו עבודה דרה יהיה בתוך הענן?

ורבינו אור עיננו האו"ח הקדוש זיע"א כתב (במדבר ז, עח). לבאר עפ"י מה שאמרו חז"ל עה"פ "נפתלי שבע רצון". מלמד שהיה נפתלי שמח בחלקו, בימים בדגים בפרגיות ומלא ברכת ה' ים גינוסר. ולזה נקרא 'אחי רע'. פירוש שחלק אחיו היה בעיניו רע בערך חלקו, והיתה עינו מלאה מחלק שנפל בגורלו.

לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, ר"מ 'עץ חיים' ו'אהבת תורה', מח"ס 'לקוטי שערי תשובה',

מאנשעסטער

תשובה לפני לימוד התורה

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינִי בְּאֶהֱל מוֹעֵד בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר (א, א)

הפסוק הראשון של ספר במדבר לא נראית בהשקפה ראשונה שבא להורות לנו הוראות מיוחדות, אולם זכינו לאורו הגדול של הנועם אלימלך שמראה לנו נפלאות בהאי פסוק □ ויהיה כהקדמה להסוגיא של "תשובה לפני הלימוד". ואלו דבריו "נראה דהתורה מלמדת לאדם שיתנהג עצמו כי להיות שהתורה ניתנה בסיני, למען ילמד אדם להיות תמיד מוכנע גדול ונבזה בעיניו כדרך שעשה השם יתברך ברוך הוא שמאם בהרים הגבוהים ובחר בהר סיני הנמוך מכולם. וזהו במדבר סיני. רק לזה צריך האדם שלא יתעצב מחמת גודל הכנעה יפול בעצבות, וזה הוא מניעה גדולה מעבודת הבורא יתברך, לכן הזהירה תורה עליו שיראה להיות תמיד בשמחה, כי אין השכינה שורה מתוך עצבות. וזהו "באהל מועד", פירוש שיכניס עצמו לאהלו של מועד הוא לשון שמחה, כי מועד היא לשון יום טוב "באחד לחדש השני". פירוש ואם יאמר האדם, ואיך אוכל לשמוח כיון שהרבתי לפשוע, ולזה אמרה תורה, אף על פי כן, יראה לעשות תשובה בשמחה ויתחזק עצמו לאמר "הרי אני כאלו נולדתי היום הזה ולא אשוב עוד לכסלה", וזה נקרא חידוש שנתחדש כבריה חדשה. וזהו "באחד לחדש השני", כי האדם הזה הוא נתחדש ב' פעמים, האחד ביום שנולד, והשני ביום שעושה התשובה ונתכפר לו". עכ"ד המאירים. ולזה נמשיך לענינא דיומא □ לקשר פרשת התשובה להכנה לקבלת התורה □ להרהר בתשובה לפני הלימוד.

הקדמה

הלכה פסוקה בשו"ע (יו"ד רמ"ו, י"ח) שתלמוד תורה שקול כנגד כל המצות. "ומרגלא בפומי תמיד שמי יתן והיה, שכמו שאנו מוצאים בני אדם מחמירים ומדקדקים במצוות, זה במצוות צדקה, וזה בארבע מינים, וזה בתפילין, וכיוצא, כן ימצא כאלו המדקדקים בלימוד התורה..". מילים אלו כתבם הגה"צ ר' יעקב הלל שליט"א בהסכמתו לקונטרס "כבוד התורה", ויהיו כפתיחה לדבר שהטריד אותי בענין לימוד התורה"ק במשך שנים רבות, שיש מקום גדול להדר ולדקדק במצות תלמוד תורה באופן ההכנה לקיום המצוה. והוא, מה שמצינו בכמה ספה"ק שמזהירים לשוב בתשובה (עכ"פ בהרהור) לפני לימוד התורה"ק, והוא דבר חמור ביותר כמש"כ הבאר היטב (הלכ' תענית תקע"א ס"ק א') וז"ל "ודע שכל המעשים שאדם עושה, ותורה שלומד, בעודו רשע בעו"ה מוסיף כח בקליפות עד שחוזר בתשובה מוציא מהקליפה". ומקור הדברים מדברי האריז"ל. ורציתי בס"ד לעיין בספרי

רבותינו אשר מפיהם אנו חיים, מתי ואיפה הדברים נאמרים, וללמד זכות למה נמנענים לשמוע הרבה אודותיה, ובכל זאת להבין גודל מעלתה.

דברי רבותינו

והנה מכיון שכמה אנשים חושבים שהדבר שייך ביותר להחדר של הבעש"ט ותלמידיו, אקדים להעתיק הדברים מספר נפש החיים מהגר"ח מוולאזין, וז"ל בספר נפש החיים (שער ד' פ"ו) "זו היא הדרך האמתית אשר בזה בחר הוא יתברך שמו, **שבכל עת שיכין האדם עצמו ללמוד, ראוי לו להתיישב קודם שיתחיל, על כל פנים זמן מועט ביראת ה' טהורה בטהרת הלב, להתודות על חטאתו מעומקא דלבא, כדי שתהא תורתו קדושה וטהורה**". וכמו כן להלן בפרק ז' כותב "ולזאת ראוי להאדם להכין עצמו כל עת קודם שיתחיל ללמוד, להתחשב מעט עם קונו יתברך שמו בטהרת הלב ביראת ה', ולהטהר מעונותיו בהרהורי תשובה, כדי שיוכל להתקשר ולהתדבק בעת עסקו בתורה הקדושה בדבורו ורצונו יתברך שמו". ובספרי תלמידי הבעש"ט מצינו שמזהירים מאד על זה בכמה מקומות, ונציין רק חלק מהם. בספר תולדות יעקב יוסף פ' נשא אות י"ב, מסעי אות ג', ומובא במאור ושמשי בכמה מקומות וביניהם בפ' דברים שמבאר אשר לכן משה רבינו הקדים להוכיח כלל ישראל לעוררם בתשובה לפני שהתחיל ללמוד עמהם, ע"ש. וע"ע בזרע קודש פ' יתרו אשר לכן נסעו מרפידים מתוך תשובה בכדי שיהיו ראויים לקבלת התורה, ע"ש. הבני יששכר מאריך בהאי ענינא בהקדמת ספרו דרך פקודיך, ע"ש.

ביאור החובה

וביאור הדבר מבואר בראשית חכמה (שער התשובה □ פ"ב) וז"ל "כי קודם שיעסוק בתורה צריך שיקדים לו החרטה והתשובה, הא קודם החרטה והתשובה אין תורתו רצויה ומקובלת, כאומרו (תהלים כ, יב) ולרשע אמר אלקים, מה לך לספר חוקי. וכן כל אשר בו מום לא יקרב, ואם זה בצואת עונותיו מסריח, היאך יתקרב לפני המלך, אדרבה המלך יתרחק. ולזה כיון החסיד רבי יהודה בר אלעאי ע"ה באומרו אשרי מי שעמלו בתורה, ועושה נחת רוח ליוצרו, פירוש שהעוסק בה נקי מחטא ועון, שאז המלך משתעשע בו ובתורתו, אבל מי שהוא מלא מסרחון צואת עונותיו אין תורתו נחת לבוראו".

וממשיך הראשית חכמה לבאר טעם הדבר וז"ל "והטעם, כי בעסק התורה האדם מושך השכינה עליו, ובהיותו נקי מחטא, מצאה השכינה כסא ומושב שבו תשב ותנוח, כאדם היושב בכסא מתוקן כראוי שהכסא הוא נחת רוח לו, כן צריכה התורה נקיה כסא מתוקן למשוך השכינה שתשרה בו, אבל בהיות האדם מלוכלך בכתמי עונותיו, אין התורה שורה בו, כי אין בו כסא לשרות לא התורה ולא השכינה, כי כל חטא יהיה קוץ מכאיב וסלון ממאיר ליושב על הכסא, ולכן קודם צריך שירחץ צואת עונותיו בתשובה כראוי, ואחר כך יעסוק בתורה. ויקח דמיון מהדין הפסוק בגמרא ובפוסקים, כי במקום שיש ריח רע אסור לעסוק שם בתורה ובתפלה, וצריך להרחיק ארבע אמות ממקום שכלה הריח, כן הדבר לעוסק בתורה וטומאת צואת עונותיו עליו, כי כל הקדושים העליונים מתרחקים. וכן נודע שהעונות נקראים צואה, דכתיב אם רחץ ה' צואת בנות ציון", עכ"ד. והשל"ה הק' (מסכ')

ר"ה אות קכ"א) מעתיק דברי הראשית חכמה. וא"כ עלינו לדעת למה באמת נמנעים לשמוע הרבה אודות האי ענינא חמורא.

לימודי זכות

והנה לכאן מצינו לימוד זכות בהקדם סתירה בהאי ענינא. דהנה מחד גיסא מצינו מקרא מפורש הנ"ל (תהלים נ') ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי ותשא בריתי עלי פיך וגו', וכמו כן בגמ' (סוטה כא, א) דואג כיון שספר לשון הרע, אף חכמתו לא עמדה לו ולא הגינה עליו תורתו. אולם מצד שני מצינו שם (בסוטה) כי אע"פ שעבירה מכבה מצוה, מ"מ אין עבירה מכבה תורה.

והנה דרכים שונים מצינו בישוב הך סתירה. רבינו יונה בשערי תשובה (ג', ר"ט) מיישב כי מה שאמרו דאין עבירה מכבה תורה היינו "העובר עבירה דרך מקרה אמרו, ולא על הפורק על אוהרת העברה מעליו".

ובספר יערת דבש (ח"ב דרוש א') מיישב באופן אחר כי יש שני מיני עבירות, סוג אחד, מה שהטבע והשכל מחייבו מבלי לעשות, כגון רציחה וגזל וחמדת אשת רעהו, אשר על ידי כן תמלא הארץ זימה, וסוג שני מה שאין השכל אנושי מחייבו, אבל מתת אלקים הוא לבחיריו, וקדשנו במצותיו ברצונו, כי הוא נגיד ומצוה. והנה בעוברו על סוג השני, התורה מכפרת ומכבה עבירה, כי גדולה תורה לפני הקב"ה עד שאינו מקפיד כל כך אם עבר על מצותיו, ותועיל לכפר עם תשובה, אבל בעוברו על סוג ראשון, דבר מה שהוא נגד השכל, איך תכבהו התורה הבנויה על שכל אמיתי, כשעשה נגד השכל וטבע המוטבע מיוצר הכל, ועל זה נאמר ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי.

נמצינו למדים כי הך קרא ד"ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי" לדעת רבינו יונה נאמר רק על מי שפורק עול מהזהרה מסויימת. ואילו להיערת דבש הפסוק נאמר על מי שנכשל ברציחה וגזל וכו' שהטבע והשכל מחייבם. ולכן בדרך כלל, בלומדי תורה, אף אם ח"ו נכשלים בדרך מקרה באיזה ענין, הרי ע"פ רוב נכללים בהני לימודי זכות.

משנת החיד"א אודות דברי האריז"ל

וביותר, לפי מה שמצינו בחיד"א שמוסיף להקשות מדברי האריז"ל על הגמ' הנ"ל, והוא בספרו חומת אנך (בראשית כ"ו, כ') וז"ל ויש לחקור דכפי מ"ש רבינו האר"י זצ"ל ויסודתו בהררי קדש דברי הזהר הקדוש כל התורה שלומד בעודו רשע הולכת לסט"א. וקרא הכי כתיב ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיך, ואיך אמרו דעבירה אינה מכבה תורה.

ומיישב החיד"א □ על דרך רבינו יונה הנ"ל - ונראה לומר דיש הפרש בין כשעבר עבירה או עבירות והוא בדעתו להיות צדיק, רק דיצריה אנסיה בשוגג או במזיד לעבור העבירות, אבל כשעובר עבירה ופורק עול ודעתו להיות רשע, אז הסט"א לוקח התורה שלומד ועליו כתיב ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי, עכ"ד.

לפי דבריו נמצינו למדים כי כאשר האדם אינו פורק עול רח"ל, ואין בדעתו להיות רשע ח"ו, הרי בכה"ג לא נאמר אך קרא ד"ולרשע אמר אלקים וכו'", ובכה"ג לא ילך לסט"א.

דברי הרמח"ל

והנה הרמח"ל מבאר באריכות החיוב לזוהר בהאי ענינא □ ראה בספרו "דרך השם" (חלק ד פרק ב - בתלמוד תורה) ונעתיק חלק מדבריו הנפלאים וז"ל "בכלל ההשפעות הנשפעות ממנו יתברך לצורך בריותיו, יש השפעה אחת עליונה מכל ההשפעות, שענינה הוא היותר יקר ומעולה שבכל מה שאפשר שימצא בנמצאים, והיינו שהוא תכלית מה שאפשר שימצא בנמצאות מעין המציאות האמיתי שלו ית', ויקר ומעלה מעין אמתת מעלתו ית', והוא מה שמחלק האדון ית"ש מכבודו ויקרו אל ברואיו. ואמנם קשר הבורא ית' את השפעתו זאת בענין נברא ממנו ית' לתכלית זה, והוא התורה".

וממשיך שם לבאר כי בכדי להמשיך השפעה זאת יש שני תנאים, והוא היראה בעת הלימוד, ושוב ממשיך וז"ל "והתנאי השני הוא תיקון המעשה. כי הנה מי שירצה להמשיך השפעה, ראוי שיהיה הוא הגון ומוכן להמשיכה. אכן אם הוא מטמא את עצמו באשמות ופשעים, ומרחיק עצמו מבוראו, וזונה מאחריו אחרי כחות הטומאה והרע, ודאי שיאמר בו, ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי וכו', וכן אמרו ז"ל, כל המלמד לתלמיד שאינו הגון כאלו זורק אבן למרקולים. והנה איש כזה, ודאי שתורתו לא תמשיך מן ההשפעה שזכרנו שום מדריגה כלל".

ושוב מסיים בדברים נוראים עד למאד, וז"ל "ואולם מי שמטהר ומקדש עצמו במעשיו, הוא ימשיך בתלמודו השפעה כשיעור ההכנה שהכין את עצמו, וכשיעור שירבה בהכנה כן ירבה יקר התלמוד וכחו (!) והוא מה שמצינו בחכמים הקדמונים, שתורתם היתה מעטירתם כח גדול ונותנת להם מעלה ויקר, מה שלא נמצא בדורות האחרונים, מפני יתרון הכנתם על הכנת האחרונים. וכבר אמרו על יונתן בן עוזיאל, שבשעה עוסק בתורה כל עוף שהיה פורח עליו היה נשרף, מפני עוצם השראת השכינה שהיתה שורה עליו על ידי לימודו".

והנה לפני איזה שנים, בלמדי בכולל בארץ ישראל, זכיתי לשמוע שיחת הכנה לשבועות מאת הגאון ר' דוד יהושע טורשין שליט"א מפרושים, והאריך בדברי הרמח"ל הנזכרים, וביאר עפ"י למה נתנה התורה"ק זמן הכנה של שבע שבועות, לקראת מתן תורה. והוסיף כי אף שמו של היו"ט הוא שבועות, כי מעיקרי הכח של לימוד התורה"ק הוא ההכנה לקראתה.

י' ומוסיף שם וז"ל "ואעפ"כ רז גדול גלו לנו החכמים ז"ל, שאלו לא היו הרשעים עוזבים את תלמוד התורה, סוף שהיו חוזרים למוטב, כי אע"פ שאין בכחם להמשיך שום המשך מלפניו ית' כמ"ש, כבר דברי התורה בעצמם מקודשים ועומדים מצד עצמם, עד שבהתמיד העסק בהם יגיע מהם פעם אחר פעם קצת התעוררות, וכמו דמות הארה קטנה שבקטנות, אל העוסק בהם, שסוף סוף תגבר עליו ותחזירנה למוטב. והוא מה שכתבו ז"ל, הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו שהמאור שבה מחזירן למוטב", עכ"ד.

הנהגת והוראת גדולי ישראל

אמנם, אף שהשתדלנו ללמד זכות כנ"ל, מ"מ מצינו מפי ספרים וסופרים שהורו לזוהר בהאי ענינא. הבאנו לעיל דברי הנפש החיים להתוודת בפה לפני הלימוד, וע"ע בצעטעל קטן מהנועם אלימלך זי"ע (אות י') שכותב אשר כל פעם שיישב את עצמו ללמוד, יאמר תחלה תפלת השב לרבינו יונה. (וע' בספר "ולא שבט הלוי בלבד" (תולדות על בעל שבט הלוי זצוק"ל) עמוד ס"ח, שהיה רגיל לומר זאת התפלה בכל יום).

ובספר פלא יועץ (ערך דיבור) מצינו לישנא קצרה לומר לפני הלימוד וז"ל "מי שהוא רשע ואינו מהרהר בתשובה, תורתו הולכת על הקליפה, ומוסיף כח בהסט"א, וע"כ נאמר "ולרשע אמר אלקים, מה לך לספר חוקי, ותשא בריתי עלי פיך", נויש לדייק כי משמע קצת כי לא ס"ל להלימודי זכות הנ"ל ולכן צריך להרהר קודם כל לימוד, וכל תפלה, שהוא מתחרט חרטה גמורה ע"כ מה שהכעיס את בוראו ואף שיחזור לסורו כמארז"ל רשעים מלאים חרטות, מ"מ כל שמתחרט מלב ומנפש עבד, ומהני לשיעלו תפלותיו לרצון לפני ה', ומה טוב שיהא רגיל לומר בפה קודם כל לימוד וכל תפלה "הריני מתחרט חרטה גמורה על כל מה שהכעסתי את בוראי, ואני רוצה בלב שלם ובנפש חפצה, לשוב בתשובה שלימה, ולעבוד את בוראי עבודה שלימה עבודה תמה, עזרנו אלק"י ישענו על דבר כבוד שמך והצילנו מכבוד שמך על דבר כבוד שמך".

והנה יש לציין כי גם בשבת ויו"ט שייך האי ענינא על דרך שמצינו בקיצור של"ה (ערך "דיני האכילה") וז"ל "ובשבת ויו"ט שאין אומרים וידוי, יאמר במקום הוידוי זה הפסוק "ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך, לאהבה את ה' אלקיך, בכל לבבך בכל נפשך, למען חייתך", ולהרהר תשובה בלב".

גודל מעלת המהרהר בתשובה

וראוי לציין כי מצינו בכמה הנהגות מצדיקים שמורים דרך לתלמידיהם, לכה"פ להרהר בתשובה. בסוף ספר "מאור עינים" בהנהגות ישרות כותב וז"ל וקודם לימוד בתורה או התפלה יחזור בתשובה ולהתוודות ולפחות הרהור תשובה כדי לידבק בהבורא ית"ש, עכ"ל. וע"ע בתחלת ספר "ליקוטי תורה" מהטשערנאבילער מגיד (הנהגות אות י"א) שכותב "לפני כל לימודך תהרהר בתשובה". וכמו כן בספר זהב שמואל שמלקט הדרכה ומוסר מהישמח משה זי"ע ומביא שם באות ל"ד להרהר בתשובה לפני הלימוד.

ומן הראוי לדייק כי גם להרהר (בלי וידוי בפה) מכתירו בשם צדיק, כידוע מדברי המנחת חינוך (מצוה שס"ד) שמוכיח בגמ' קידושין (מ"ט:): המקדש אשה על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור הרי זו מקודשת מספק שמא הרהר בתשובה, אשר מזה מבואר כי צדיק ורשע אינה תלוי בכפרת העון, כי הרי לא התודה כלל בפיו, אלא כיון שהרהר בתשובה בלבו כבר נקרא כבר "צדיק". וצינינו לאור זרוע (סי' קי"ב) שמשמע שהוא אפי' צדיק "גמור" (וע"ע בקול אליהו (שו"ת סי' ב' וחסדי דוד סוף מסכ' יומא, וראה באוצר הפוסקים אהע"ז סי' ל"ח סעיף ל"א).

ויש לסיים במש"כ בספר עבודת הלוים עמ"ס שבועות בהקדמה וז"ל אדמו"ר הגה"ק רשכה"ג זצוקללה"ה מצאנו בעל הדברי חיים אמר על ספר קצות החושן ז"ל שנתקבל כל כך בעולם, וכבר היו גאונים גדולים יותר, ולא זכו לזה, אלא שלימוד קצוה"ח היה ביראה גדולה, וקודם שישב ללמוד היה דרכו שהלך בחדר מיוחד, ועשה תשובה בבכיה עצומה שלא יהיה בכלל "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי". עכ"ד.

בהא נחתינן וסלקינן, כי האי ענינא של תשובה לפני הלימוד (עכ"פ בהרהור) מעיקרי ההכנה לתורה"ק, אף כי יש ללמד זכות על הנמנעים ממנה כמשנ"ת לעיל. וזאת ביחד עם המבואר בקובץ "קול התורה" חוברת פ"ו (ניסן תשע"ח) שבס"ד ביררתי שיטות הראשונים והקדמונים ב"תורה לשמה", והעולה שם, אשר לפני שהאדם ניגש ללמוד בתורה"ק, ראוי לו להתיישב קודם שיתחיל לכוון לקיים המצות עשה של תלמוד תורה, ללמוד ע"מ לקיים, ולכוין להתדבק בלימודו בו בתורה בו בהקב"ה.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

הדן חברו לכף זכות עושה טובה לעצמו

במדבר פרק א (א) וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינִי בְּאַהֲל מוֹעֵד בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: (ב) שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלָתָם: (מח) וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (מט) אַךְ אֶת מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד וְאֶת רֹאשָׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

א. יש לשאול, כיצד כתוב בתורה שאו את ראש "כל עדת בני ישראל" ומאידך בהמשך מפורש אך את מטה לוי לא תפקוד, וא"כ אינו "כל" כיון ששבט לוי הוא חלק מעדת בני ישראל?

ב. ועוד מהו הלשון שאו ולא כתב תספרו או תמנו?

הנהגת החברה

כאשר נתבונן במתחולל בחברה הרגילה לצערנו כאשר רואים פעולה או מעשה שנראה שלילי תיכף מתעוררת הביקורת על אותו אדם ואף מסתכלים עליו באופן שלילי לאור מעשיו והתנהגותו, כלל לא עולה על הדעת לחשוב אולי יש מניעים שגרמו לכך ועוד יותר כאשר הדבר נראה כל כך ברור שהוא שלילי ודאי שלא ידון אותו לכף זכות, ותורתנו מלמדת אותו שחובת האדם לדון כל אדם לכף זכות כאשר נבאר.

תירוץ הבא"ח ללמד זכות על כל ישראל

ותירץ ה"עוד יוסף חי" מדוע כתבה התורה "כל" ישראל אין כוונתה לכלל הכמות של השבטים אלא אותם שבטים שכן הוא מונה ימנה את כולם בלי הבדל בדרגתן ומעלתן, בכדי לכלול כל הרמות והדרגות של בני אדם ללא הבדל, שהתורה רוצה ללמדנו שאין לקטרג על שום אדם מבני ישראל ואפילו על הרשעים, אלא תמיד צריך ללמד זכות על כל אדם כיוון שבודאי תהיה לו איזו זכות, שהרי מצינו שהקב"ה הקפיד על משה רבינו בשביל שכינה את בני ישראל "שמעו נא המורים" למרות שמרדו בשם, וכן הקפיד על ישעיה הנביא שאמר על ישראל "בתוך עם טמא שפתיים אנכי יושב" למרות שחטאו, וכן על אליהו הנביא שאמר על ישראל "עזבו בריתך" למרות שעבדו עבודה זרה, ועוד אחרים שהקב"ה הענישם על שאמרו מילה אחת של גנאי על בני ישראל, קל וחומר לכל אדם שפותח את פיו בלי חשבון ומגנה ומשפיל או מוציא שם רע על בני ישראל שעונשו חמור מאוד אלא אדרבה ראוי תמיד לחפש איזו זכות לסנגר על בני ישראל ועל ידי זה יהיה רצוי לבורא יתברך.

רמז לדבר כתב הדברי חיים מצאנז

הדן חברו לכף זכות עושה טובה לעצמו

האדמו"ר בעל "דברי חיים" מצאנו זצ"ל היה מפרש את הפסוק **"לא הביט און ביעקב, ולא ראה עמל בישראל, ה' אלוֹקיו עמו"** במדבר כ"ג כ"א, מי שאינו רואה און ביעקב ולא עמל בישראל ותמיד הוא מצדיק את הבריות ומלמד עליהם זכות איש כזה זוכה שה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו. [תהלת חיים שמלות בנימין]. ויש להוסיף שגם רמוז בפסוק שכתב פעם יעקב ופעם ישראל שבכל דרגה הן בדרגת יעקב או ישראל ידון לכף זכות.

גם באדם רשע צריך לדון לכף זכות

והוסיף הבא"ח לספר מעשה שהיה עם הבא"ח שבא אליו אדם וסיפר על אנשי אירופה שמעשיהם מקולקלים אמר לו הבא"ח מדוע אינך מסנגר עליהם? ענה אותו אדם ואמר שלא מצא שום זכות בהן, אמר לו הבא"ח בוא ואספר לך סיפור שהיה בדור הקודם עם אחד מעשירי אירופה ומתוך עושרו היה מקורב למלכות והיה אוכל ושותה עמהם עד שהיה ממש כגוי, ולמרות זאת היה מתפאר ביחוסו כיהודי עיי"ש. וזוהי כוונת הפסוק לומר כל בני"י לרבות אותם הרשעים וכן כתב למשפחותם ולבית אבותם היינו אפילו בשביל אותה זכות שמייחס את עצמו למשפחתו ולאבותיו. **עוד נלע"ד** יש להוסיף שלכן כתב "שאו" לרמוז שיש לרומם כל אדם מבני"י כולל הרשעים שבהם אפילו בשביל אותה זכות בודדת שהן משתבחים בייחוס היהודי וקל וחומר כאשר יש זכויות רבות לכל אחד ואחד שחובה עלינו ללמד זכות ולמצא את הטוב שבו ולהמנע מקיטרוג, כמאמר חז"ל **במסכת עירובין דף יט ע"א, וכן במסכת ברכות דף נז ע"א, ומסכת חגיגה דף כז ע"א, וכן במסכת סנהדרין דף לז ע"א** אפילו פושעי ישראל מליאין מצות כרמון שנאמר [שיר השירים ו'] כפלח הרמון רקתך. ואמר רבי שמעון בן לקיש אל תיקרי רקתך אלא ריקתך, שאפילו ריקנין שבך מליאין מצות כרמון על אחת כמה וכמה סתם יהודי. ולכן יש ללמד זכות על כל אדם מישראל.

לדון לכף זכות גם אם הדבר רחוק מהשכל

והם דברי התנא **במסכת אבות פרק א משנה ו** יהושע בן פרחיה אומר עשה לך רב, וקנה לך חבר, והוי דן את כל האדם **לכף זכות**: שהתנא מלמד את האדם לאחר שביאר כיצד לעשות רב, ואיך לקנות חבר, מבאר כיצד יתנהג עם כלל הציבור ומייעץ התנא שירגיל עצמו לדון כל אדם לכף זכות, ותמיד יחפש את המעלות שיש בחברו ולא את החסרונות, ועל ידי זה ירבה אהבה ואחוה ויתחברו אליו. אפילו רחוק מהשכל צריך לדון לכף זכות כמבואר בחז"ל **במסכת שבת דף קכז ע"ב** תנו רבנן הדן חבריו לכף זכות דנין אותו לזכות. ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעל הבית אחד בדרום שלש שנים. ערב יום הכפורים אמר לו תן לי שכרי, ואלך ואזון את אשתי ובני. אמר לו אין לי מעות. אמר לו תן לי פירות. אמר לו אין לי. תן לי קרקע. אין לי. תן לי בהמה. אין לי. תן לי כרים וכסתות. אין לי. הפשיל כליו לאחוריו, והלך לביתו בפחי נפש. לאחר הרגל נטל בעל הבית שכרו בידו, ועמו משוי שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים, והלך לו לביתו. אחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו. אמר לו בשעה שאמרת לי תן לי שכרי ואמרתי אין לי מעות במה חשדתני? אמרתי שמא פרקמטיא בזול נודמנה לך, ולקחת

הדן חברו לכף זכות עושה טובה לעצמו

בהן. ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה ואמרתני אין לי בהמה במה חשדתני? אמרתני שמא מושכרת ביד אחרים. בשעה שאמרת לי תן לי קרקע ואמרתני לך אין לי קרקע במה חשדתני? אמרתני שמא מוחכרת ביד אחרים היא. ובשעה שאמרתני לך אין לי פירות במה חשדתני? אמרתני שמא אינן מעושרות. ובשעה שאמרתני לך אין לי כרים וכסתות במה חשדתני? אמרתני שמא הקדיש כל נכסיו לשמים. אמר לו העבודה, כך היה הדרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה, וכשבאתי אצל חבירי בדרום התיירו לי כל נדרי. ואתה, כשם שדנתני לזכות המקום ידין אותך לזכות. **הראת לדעת** אפילו שרחוק מהשכל לדון כך לכף זכות כיון אל האמת, וזו כוונת התנא דקדק בלשונו לדון את **כל האדם** ללמדנו שחובת האדם גם כאשר הדבר רחוק מהשכל. **ונפסק בשו"ע חו"מ סימן יז סעיף י** אין לדיין וכו', ואם באו לפניו אחד כשר ואחד רשע, לא יאמר זה רשע וחזקתו משקר וזה בחזקת שאינו משנה בדבורו אטה הדין על הרשע, וכו' וידון לפי מה שיראה לו מהדברים, וכשיפטרו מלפניו יהיו בעיניו ככשרים, כשקבלו עליהם את הדין, וידון **כל אחד לכף זכות**.

אכלה את העוגיות של השני

אישה אחת ישבה בשדה התעופה וחיכתה למטוס התיישבה על ספסל, קראה ספר ואכלה מהעוגיות שקנתה בקפיטריה בשדה התעופה. פתאום ניגש אדם לשקית העוגיות של הגברת ולקח ממנה עוגיה ועוד עוגיה בזמן שהוא מחייך לעברה חיוך רחב. הגברת הופתעה מהחוצפה. בדבר כזה היא עוד לא נתקלה. איש חצוף, חשבה בליבה. והוא ניגש עם ידו לשקית ולקח עוד עוגייה. על כל עוגיה שהוא לקח, לקחה גם היא אחת. כשנשארה רק עוגיה אחת, היא תהתה מה יעשה עכשיו. והוא בחיוך על פניו, לקח את העוגיה האחרונה וחלק אותה לשניים, חצי הוא הציע לה בעוד החצי השני כבר היה לו בפה. בעצבנות גוברת ועם מחצית עוגיה בידה חשבה לעצמה, הוא גם גנב וגם חצוף, ואפילו לא אמר תודה. נשמעה הכריזה הטיסה לאיטליה ממריאה בעוד עשר דקות, הגברת סגרה את הספר הכניסה אותו לתוך התיק, ולפתע רואה את שקית העוגיות שלה סגורה ומלאה בכל העוגיות. ורק אז היא מבינה שאלו הן העוגיות שלה, והעוגיות שאכלה בספסל היו של האיש שישב לצידה הוא חלק אותן עימה והתברר לה שהיא החצופה והוא נדיב לב שלא העיר לה ואפילו העוגיה האחרונה חלק איתה. ללמדנו עד כמה צריך לדון לכף זכות.

תמיד לדון לכף זכות

כמה אנו צריכים להיזהר ולהקפיד לשפוט כל אדם לכף זכות והנה סיפור שימחיש זאת: רב חשוב הגיע לכנס גדול למסור את הרצאתו. בסוף האולם ישבו שני אנשים ובמשך כל ההרצאה דיברו אחד עם השני. הרב רתח בתוכו: "איזו חוצפה" "איזו עזות" אבל לא אמר להם כלום. הדבר המוזר הוא שבסוף ההרצאה ניגש אליו אחד מהמדברים ואמר לו: "כבוד הרב, יישר כח, ההרצאה הייתה מאלפת" כאן הרב כבר לא יכל להתאפק ואמר לו: "איך הקשבת אם כל הזמן דיברת? והאיש ענה: "כבוד הרב, זה שישב לידי לא מבין עברית, אני פשוט תרגמתי לו את כל ההרצאה מילה במילה."

הדן לכף זכות מקבל שכרו בעוה"ז ולעוה"ב

הדן חברו לכף זכות עושה טובה לעצמו

עוד מבואר גודל שכר הדן לכף זכות במסכת שבת דף קכז ע"א אמר רב יהודה בר שילא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן **ששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא.** ואלו הן הכנסת אורחין, וביקור חולים, ועיון תפלה, והשכמת בית המדרש, והמגדל בניו לתלמוד תורה, **והדן את חברו לכף זכות.** וכו' **תנו רבנן הדן חברו לכף זכות דנין אותו לזכות.** ולמדו הדבר חז"ל **במסכת שבועות דף ל ע"א ד"א** בצדק תשפוט עמיתך **הוי דן את חבריך לכף זכות.** **וכן כתב המגן אבות לרשב"ץ על אבות פרק א.**

ביאור הבעש"ט איך זה עוזר לאדם

הבעל שם טוב הקדוש מחדש כאן חידוש גדול: בזה שאדם דן את חברו לכף זכות הוא מציל את עצמו! לא פחות! וכל כך למה? דע לך אומר הבעל שם טוב, כל מה שיהודי רואה או שומע, משמים הראו לו כך, כיון שיש בו גם כן משהו מאותו הדבר השלילי שראה, זה לא חייב להיות בדיוק אותו דבר, זה יכול להיות משהו חלקי או דומה, וכשהוא יבדוק הוא ימצא, והוא גם צריך לתקן את עצמו בזה. וכשהוא מלמד זכות על חברו, הוא בעצם מלמד זכות בשמים גם על עצמו.

סיפור מצמרר □ לדון לכף זכות

מסופר על בחור צעיר שומר תורה ומצות שהלך לתומו ברחוב ז'בוטינסקי המחבר בין הערים בני ברק ורמת גן, באחד מלוחות המודעות הוא ראה מודעה על בחור צעיר שחלה במחלה הנוראה וזקוק בדחיפות להשתלת מוח עצם. "כל מי שמוכן יהיה לתרום יבוא על שכרו מן השמים." הבחור התרגש והלך לקופת החולים כדי לבצע את הבדיקות הדרושות על פי הנתונים המופיעים במודעה. לאחר כמה ימים התקשרו מקופת החולים להודיע לו שהוא נמצא מתאים, ניגש הבחור הצעיר אל הרופא המטפל וביקש לפגוש את הבחור החולה שאמור לקבל ממנו את תרומת מוח העצם, לאחר זמן מה כשנפגשו השניים ראה התורם למולו בחור חילוני אשר חזותו תעיד עליו שאין לו כל קשר לאורח חיים דתי. השניים שוחחו שיחה ארוכה של כמה שעות, על המחלה, על הדת וכמובן על החיים, שיחה בה הם נקשרו אחד לשני בלב ובנפש, חיבור של השגחה פרטית. חזר הבחור לביתו וסיפר לאביו על הפגישה המרגשת שהייתה לו היום, והוסיף על כוונתו לתרום מוח עצם לבחור צעיר שחלה במחלה נוראה. אביו הקשיב לכל מילה ושאל מי הבחור ומאיזו משפחה הוא. ברגע שהבין אמר מי הבחור ומי אביו, זעק אביו זעקה גדולה ואמר: "מי, הוא? אני אוסר עליך בכל תוקף לתרום לו, על גופתי המתה אתה לא תתרום לו האב היה נראה כעוס במיוחד. הבן נבהל מאוד מתגובת אביו "אבל אבא זה פיקוח נפש." והאבא המשיך בשלו: "אתה לא תתרום לו." הבן לא הבין מה קרה לאביו, הוא ניגש וסיפר את זה לרב המשפחה אשר מתגורר בסביבה שהגיע באופן מיידי לביתם, וניסה לדבר אל לבו של האב ולשאול למה הוא מתנגד. אמר האבא לרב: "אני מכבד מאוד את כבוד הרב. ובודאי שלא אגרש אותך מביתי, אבל אם תמשיך לנסות ולשכנע אותי, אני אצא מביתי". אמר לו הרב:

הדן חברו לכף זכות עושה טובה לעצמו

"הרי כל המציל נפש אחת מישראל כאילו הציל עולם ומלואו". אולם האב נשאר קר וקפוא ולאחר כמה דקות, ולעיני כל ההמומים, פתח האב את דלת ביתו ויצא לחוץ בכעס. הרב היה בהלם ואמר: "כנראה יש פה סוד גדול שאני חייב לדעת אותו". ענה הבן ואמר: "אבא אדם סגור, אבל כשהוא שותה יין, לבו נפתח. בליל הסדר יש מצוה לשתות ארבע כוסות של יין, אם כבוד הרב יוכל בבקשה להגיע אלינו בסוף ליל הסדר, אולי נוכל לדבר אל לבו". אכן כך היה, הרב הגיע לביתם בסיום ליל הסדר, האב שכבר היה מבושם מהיין פנה אל הרב ואמר: "כבוד הרב, אני מתנצל לפניך על התנהגותי באותו יום, אספר לך את הסיפור שעומד מאחורי הסירוב שלי שבני יתרום לבנו מוח עצם, ואין לי ספק שהרב יסכים איתי". הקשיב הרב לכל מילה והאיש החל לספר: "אני ניצול שואה. בגטו היינו כמה גברים בתוך חדר קטן, עובדים קשה ולא מקבלים אוכל, הבן שלי הקטן היה איתנו, אבל הגרמנים לא ידעו על קיומו כי היינו מחביאים אותו בתקרת העץ של החדר. בלילה היינו מוציאים אותו והוא היה גונב לגרמנים אוכל ומביא לנו. אותו אדם שאתם רוצים ומתחננים שנתרום לבנו מוח עצם היה מומחה לבניית פצצות. הוא היה עובד בשביל הנאצים ובונה עבורם פצצות, ולכן הוא היה מכובד מאוד, היה מסתובב בגטו בגאווה עם שני שומרי ראש. יום אחד הוא נכנס לחדר שלנו עם מקל בידו והחל לדפוק על הקירות עד שהגיע לתקרה. כשדפק בחוזקה על התקרה, נפלו כמה עצים והבן שלי צנח מהתקרה, הוא תפס בבני בחוזקה, עיקם את ידו, הוציא אותו החוצה, סגר את הדלת ושתי יריות נשמעו באוויר. שתי יריות שפילחו את לבי לנצח. נו ועכשיו תאמר לי כבוד הרב, איך אוכל לסלוח? "בני לא יציל את בנו!". הרב, שהיה מוצף בדמעות, פנה אל האב ואמר: "אני מבין ללבך אבל מה הבן שלו אשם? אולי יש משהו שמסתתר כאן ואנחנו כלל לא מודעים אליו? הרי נסתרות הן דרכי האל". לאחר שעות רבות של שכנועים מצד הרב, הסכים האב. הם הגיעו לפתח ביתו של האיש וכשנפגשו עיניהם, האב הנרגש כמעט והתמוטט. אבל אז פתח האיש את פיו ואמר: "אתה כועס עליי שנים רבות וכל החיים חיכיתי לרגע שאראה אותך כדי שתדע את כל האמת, ומשמים זימנו לנו להיפגש. הגרמנים רצו להרוג את כל הגברים בחדר שלכם, הם ידעו שיש שם ילד קטן שגונב להם. אני רציתי להפחית את הנזק ואמרתי להם שאלך ואהרוג רק את הילד בכדי להציל אתכם. כשהוצאתי אותו החוצה, לא הייתי מסוגל להרוג אותו, ולכן יריתי שתי יריות והרגתי את שני השומרים והברחתי את הילד למנזר בקרבת מקום. הגרמנים ידעו שבגדתי בהם, ולא יכלו להרוג אותי כי הם היו זקוקים למידע שלי בבניית פצצות ולכן הם פגעו בגופי כדי שלא אוכל להוליד ילדים לעולם. כשנגמרה המלחמה, ידעתי שאין לי סיכוי להוליד ילדים, והלכתי למנזר וביקשתי את הילד שהשארתי שם. הם החזירו לי אותו, ואני גידלתי אותו כל השנים בחום ואהבה, והילד הזה, שזקוק להשתלת מוח עצם הוא בעצם הילד שלך."

אגרת הרמב"ן לראות במעלת חברינו

הדן חברו לכף זכות עושה טובה לעצמו

וכמ"ש הרמב"ן באגרת לבנו חז"ל וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, ואם חכם או עשיר הוא עליך לכבדו, ואם רש הוא ואתה עשיר או חכם ממנו, חשוב בלבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד ע"כ.

דברי רבי ישראל מסלנט

אך מטבע האדם במקום ללמוד הטוב מהזולת ולתקן ולהשלים את חסרונותיו, הופך הקערה על פיה כמימרא הידועה ומפורסמת בשם ר' ישראל מסלנט זצ"ל שהקב"ה ברא לאדם שני עיניים אחת להסתכל על חסרונותיו ואחת להסתכל על מעלות חברו בכדי ללמוד מהן, אולם האדם הופך תפקידו בעין אחת מסתכל על חסרונות חברו ובעין השנייה מסתכל על מעלות עצמו. זאת ועוד אפילו כבר האדם מסתכל על מעלות חברו ומשבחו בהן בדרך כלל מוסיף אבל יש לו חסרון מסויים למען לא יחשבו שחברו טוב ממנו כי יש לו איזה חיסרון, ונמצא אפילו כבר דן לכף זכות אינו דן אותו בצורה מושלמת, וגם לזה כיון התנא באומרו את "כל האדם" ללמדנו שידון את כולו בלי לחפש חסרונות כי לא מעוקצין ולא מדובשך ועדיף שלא ישבח ולא יעקוץ. ולכן מדגיש התנא בלשונו לדון את כל האדם בה"א הידיעה, כדי ללמדנו שלא יבא לידי גינוי מתוך שמשבחו בדבר מסויים יגנהו בדבר אחר, כמ"ש חז"ל **במסכת בבא בתרא דף קסד ע"ב, וכן במסכת ערכין דף טז ע"א** לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי גנותו. אלא חובתו לדון את כולו לכך זכות כיון שהכלל אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו, היינו למצבו הבראותי הכלכלי והחברתי והמשפחתי וכו' שיתכן גם אתה אילו היית נתון במצבו לא היית נוהג אחרת וידונו אותו בשמים כפי שדן את חברו כדברי הבעש"ט שבשביל זה הראו לו, ורק בדרך זו אפשר להרבות אהבה ואחווה ולחיות עם חברה טובה בשלום.

המורה הדייקן

מסופר על מחנך מסור וגם דייקן, המשקיע את מיטב כוחותיו במקצועו, כמו כן מקפיד מאוד שלא לאחר, מעולם לא אחר לשיעור, יום אחד בשל סיבות שאינן תלויות בו היה חייב לאחר, זה גרם לו צער רב, ובכל זאת השתדל למעט באיחור כלל שניתן, והגיע באיחור של חמש דקות רץ מתנשף ומזיע לכיתתו, ליד הדלת המתין לו דני, אחד מתלמידיו, כשהוא מחייך ומצביע על שעונו, וכאילו אומר לו המורה, אחרת, המורה כץ נפגע עד עמקי נשמתו, זה מה שמגיע לי כתמורה לשנים של מסירות? הרים את ידו וסתר על פניו של דני. האם אתה מסוגל לדון מקרה כזה לכף זכות, בערב קבל המורה שיחת טלפון מאמו של דני, כשהיא שואלת מדוע ככה עשית, כשהסביר המורה כיצד לגלג עליו דני, ענתה אימו, המורה, אתה לא הבנת, לדני היה אתמול יום הולדת, ובגלל שהוא כל כך אוהב אותך, הוא חיכה לך להראות לך את השעון החדש שקבל במתנה.

חסד של אמת

סיפר הרב אריה לויין פעם אחת השתתפתי בהלויתו של אחד מנקיי הדעת מירושלים. לאותו נפטר היה ידיד ורע משכבר הימים, שהיו נאהבים ונעימים בחייהם, ושעבדו

הדן חברו לכף זכות עושה טובה לעצמו

במחיצה אחת במשך שלשים שנה. לפתע ראיתי שידידו זה פורש מן ההלויה, שהיתה בתחלת דרכה, אינו מלוה את חברו המנוח לבית עולמו כראוי, ובמקום זה נכנס לחנות פרחים שהיתה בסמוך, כדי לקנות עציץ... חשבתי בלבי: הכך ינהג ידיד לחברו הקרוב שהטיב עמו בחייו, ולא יגמל עמו חסד של אמת כלום אינו יכול למצא שעה אחרת לקנות את העציץ, והוא צריך לקנותו בעת ההלויה דוקא. האם אתה מסוגל לדון מקרה כזה לכף זכות? סוף הסיפור כדי לא לעבור על הכתוב "הוכח תוכיח את עמיתך", נגשתי אליו והוכחתי על פניו ואמרתי לו ילמדני ואדע גם אני, הלא שנים היית רע כאח למנוח, ומדוע פרשת מהלויתו כדי לקנות עציץ. הסביר לי אותו יהודי ואמר מזה שנים מטפל אני במצורע זה אשר מת אתמול. מטעמים מובנים החליטו הרופאים, שאינם יהודים, לשרוף את כל בגדיו וחפציו, שבכללם היה זוג תפלין. התקוממתי בכל לבי ששרפו את התפלין, ואז סוכם ביני לבין הרופא, שעד שעה שתים עשרה בצהרים אביא עציץ, והתפלין יונחו בתוך העציץ העשוי חרס, ויגנוזו בתוך האדמה כדין. מוכרח הייתי איפוא לרוץ ולקנות את העציץ על מנת לקבור את התפלין. מאז הוסיף ואמר רבי אריה קבלתי על עצמי לדון כל אדם לכף זכות (ר' אריה לויין איש חסיד היה).

מורה שלא השתתפה ביוזמה

מורה פעלתנית בבית הספר שבו בת דודתי עובדת, ארגנה מבצע: היא יצרה קשר עם ארגון שמסייע למשפחות של חולי סרטן, וביקשה מהמורות להירשם להכנת ארוחות למשפחות אלו. חדר המורות כולו נרתם לפעילות, חוץ ממורה אחת שישבה בשקט בצד. "מה איתך?" שאלה המארגנת, "איזו ארוחה את לוקחת?" "אני עוד צריכה לחשוב על זה", ענתה המורה השקטה, וזכתה למבטים צורבים מהחברות. המארגנת הפעלתנית לא ויתרה, והרימה את הקול: "מה יש כל כך הרבה לחשוב? מה מסובך בלבשל לעוד משפחה חוץ מהמשפחה שלך? ובכלל, יש לך מושג מה זה להיות משפחה של חולה סרטן? את יודעת כמה לחץ זה? נו, רק תרשמי". אז הגיע הצלצול וגאל את המורה השקטה מהצורך לענות. שבוע אחר כך המורות גילו שהמורה השקטה חולה בסרטן כבר כמה שנים. היא החליטה לשמור את זה בסוד מכל מי שיכלה, ובמאמצים אדירים המשיכה להגיע וללמד, עם מינימום היעדרויות. הפנים החיוורות של המורות ברגע הגילוי הזכירו את הפנים שלה, כששאלו אותה אם יש לה מושג מה זה להיות משפחה של חולה סרטן. לא, אין לה מושג מה זה להיות המשפחה של החולה. יש לה מושג מה זה להיות חולה בעצמה.

מוסר השכל

עלה בידנו עד כמה חייב האדם לדון כל אדם לכף זכות ועוד יותר בביתו כי תמיד אפשר לחפש ולמצא איזה מעלה בחברנו וצריך להאמין שאפילו הדבר רחוק מהשכל הוא האמת וזו הדרך שהתורה מנחילה לנו לנהוג ובזה שאוחז במידה זו **אוכל פירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא** וכן זוכה שבאותה מידה נוהגים איתו בשמים, ואף בהנהגה זו נרבה אהבה ואחוה ואחדות ישראל שזו הסגולה לקבלת התורה ונוכה לראות בבניין ביהמ"ק ב"ב "אמן".

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך,
אמרי מרדכי ועוד

הדן חברו לכף זכות עושה טובה לעצמו

בידידות ואהבה ובברכת שבת שלום ומבורך

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, ר"מ בישיבת 'אור אליהו', מודיעין עילית

אוהל מועד

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינִי בְּאֹהֶל מוֹעֵד (א, א)

במדבר סיני. שם זה קורה, ה'דיבור'.

ויש גם כתובת יותר מדויקת: אוהל מועד.

עוד לפני שהיה אוהל מועד, היה 'דיבור' □ בכל מיני מקומות. רק ארץ מצרים היתה 'מופקעת' מאותה קדושה. ולא בגלל עצם ה'מקום' של מצרים, אלא בגלל מה שהוא הכיל. גילולים, תועבות (עי' במדרשי חז"ל על שמות יב, א).

כל שאר המקומות □ היו כשרים.

כעת, כל המקומות □ נפסלו. זהו. אין 'דיבור' בשום מקום.

□ חוץ □ מאוהל מועד (עי' רמב"ן כאן). מהרגע שהוקם המשכן □ רק שם יש דיבור. 'וידבר ה' אל משה' □ 'באוהל מועד' בלבד.

ואולי יהיה מותר לנו לשאול □ מדוע. מה הענין בזה.

וגם, מה רע בשאר המקומות. בשאר הארצות. למשל □ בכל מרחביו העצומים של 'מדבר סיני'.

*

הדיבור שלנו

ארץ ישראל.

הארץ המובטחת. הארץ הקדושה.

□ וגם שם □ יש 'אפליה' כזו. רק ארץ ישראל. שום מקום אחר לא.

'כל הארצות, כשרות לדיבור' □ עד שלא נתקדשה ארץ ישראל. אבל משנתקדשה ארץ ישראל □ לא היה דיבור עם הנביאים בכל מקום' (מדה"ג שמות יב, א. ועוד מדרשי חז"ל שם).

נמצאנו למדים, שצריך מקום מיוחד ל'דיבור'.

ה'דיבור' שלנו, אחד עם השני, הוא משל □ לדיבור שלמעלה. ככה זה. 'מבשרי' □ אחזה אלוק'. מה'בשר' שלי, אני יכול 'לחזות' □ ב'אלוק'. במה שיש למעלה.

ברור שאצל ה' יתברך הכל שונה לגמרי; אבל ה'רעיון' □ צריך להיות דומה. כך מלמדים אותנו רבותינו.

אז לכאורה מותר לנו להקשות. הלא אנחנו □ מדברים. ודי הרבה.

□ ואף פעם לא נזקקנו לאיזה 'מקום' מיוחד כדי לדבר!

אצלנו זה □ 'בוא, נדבר בדרך'. פשוט וקל. למה לסבך את העניינים.

ובפרט, שזה לא תמיד היה ככה. הלא בתחילה □ 'כל הארצות כשרות לדיבור'. וגם □ 'מעת שהוקם המשכן... לא נדבר לו אלא משם' (הרמב"ן דלעיל); משמע □ קודם לכן, זה היה בסדר גמור. היה אפשר לדבר בכל מקום.

אז למה זה השתנה. מה הנקודה.

□ וגם □ האם גם אצלנו צריך להיות משהו דומה, אולי אנחנו לא מספיק מודעים לעצמנו?...

*

רעיון ומילים

מה זה 'דיבור'?

□ מה השאלה? פשוט מדברים!

משוחחים. מפטפטים. מעבירים מידע. מעבירים את הזמן.

□ יתכן.

אבל יש כאן משהו נוסף. עמוק יותר.

יש לי משהו ב'ראש'. חשבתי על רעיון כלשהו.

וכשזה עדיין ב'ראש' □ זה בלתי מוגדר. אין לזה 'מילים'. אתה חושב על משהו בשניה, ואחר כך מסביר אותו בעשרים משפטים.

כל 'שיעור כללי' זה ככה. יש 'הבזק' של רעיון. ברגע אחד. רק לאחר מכן, זה 'נכנס' לתוך מילים.

ויש פעמים שאתה מרגיש שלא הצלחת להכניס את הרעיון לגדר הצר והמצומצם של המילים. זה יותר 'גדול' ממה שיש למילים שלך להציע. אבל עדיין □ אלו ה'כלים' בהם אנחנו משתמשים.

מילים □ זהו משהו מוגדר. עם תחום. עם גבול. ורק כך אפשר להעביר את התוכן הלאה. בלי הכלים הללו, המילים, הרעיון שלך □ היה נותר אצלך בראש.

אז 'מילה', זהו כלי □ שיכול להכיל את הרעיון, ולגלות אותו. כלי שמוגבל ביכולת שלו; אבל דוקא בגלל המוגבלות הזו □ אפשר להשתמש בו כדי להעביר מסרים. כדי לגלות מחשבות למישהו אחר.

כדי שהמישהו האחר □ יוכל לקלוט את המסר.

כי רעיון בלתי מוגדר, לעולם לא יוכל להיות מועבר הלאה כפי שהוא. אי אפשר לקלוט מציאות שאין לה גדרים.

כדי להבין משהו □ אתה חייב גבול. והגבול הזה □ הוא במילים. ב'דיבור'.

הבלתי מוגבל □ בתוך המוגבל

כך גם ב'דיבור' שלמעלה.

שם □ יש מציאות 'בלתי מוגבלת'. זו החכמה העליונה, שאין לה גדר וגבול.

וכשעולה לרצון לפניו יתברך 'להעביר' משהו אלינו, אז יש 'דיבור'. גדר. גבול.

וכך, הרעיון הבלתי מוגבל □ נכנס אל תוך מילים מוגבלות. אל תוך סדר. דבר דבור על אופניו. מילה ראשונה, ומילה שניה. משפט ראשון □ ומשפט שני. ואם תבלבל ביניהם □ לא תבין כלום.

הרעיון □ הוא נקודה אחת, שלמה. בלי 'התפרטות' לחלקים. בלי התמשכות של זמן. הוא לא צריך זמן. זו מציאות שלמה □ ברגע אחד.

אבל הדיבור, ה'גילוי' של הרעיון □ הוא התפרטות. משפט אחר משפט. וצריך זמן. התמשכות. בלי זמן □ לא תוכל להסביר מאומה.

'כל התורה על רגל אחת' (עי' שבת לא.), זה לא באמת אפשרי. זה רק כדי לבטא את ה'רעיון' איכשהו. ומעתה □ 'ואידך זיל גמור'. לך, תלמד. זה יקח זמן. זה בכלל לא 'על רגל אחת'.

ויתכן, ששמאי הזקן, שמידתו היתה 'דין', והדין הוא תמיד גדר וגבול □ לא היה רוצה להעביר את התורה 'על רגל אחת'. כשאינן גדר וגבול □ זה לא שייך.

אז ה' יתברך □ מדבר אל משה. מדבר אלינו.

וכך הוא מעביר את המסר שלו. את ה'רעיון' שלו.

וה'בלתי מוגבל' □ צריך איזה כלי מוגבל, מגביל, כדי להעביר את ה'רעיון', את המסר.

*

שותפות ב'אני'

רעיון של אדם, הוא חלק ממנו עצמו.

זהו רצון פנימי. התפתחות של ה'אני', בצורה מסויימת. מה שאני 'מנפיק', מייצר, חוצב ממעמקי נשמת.

□ לא תמיד. לפעמים זה סתם מסר לא חשוב. פטפוטי דברים בעלמא.

אבל פעמים רבות זה חלק מה'אני', שיוצא ומתגלה □ ל'חוץ'.

כשאתה מדבר □ אתה 'מבטא את עצמך'. אתה 'מבטא' □ מגלה ל'חוץ' □ את 'עצמך'. את האני הפנימי שלך.

וכשמישהו מקשיב לך, מבין אותך, וגם מראה לך שהוא הבין □ זו תחושה חזקה מאוד של חיבור. של שותפות. של מישהו ש'נושא' עימך □ את חלק ה'אני' הזה, שיצא זה עתה מפוך.

ובפרט, כשהוא מבין □ ש'הרבה יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן'. שהוא יודע לקרוא 'בין השורות'.

□ שהוא יודע כיצד להבין את ה'רעיון'. כיצד להוציא אותו מהמילים.

וכעת □ אנחנו מחוברים!

נזה אחד מהקשיים במלאכת היעוץ. להבין, ולהבין בין השורות. לתפוס את ה'אני' שהאדם שמולך מנסה לבטא. לתת לו 'תהודה' אצלך. להראות לו שאתה איתו, גם ב'רעיון'. גם במה שהוא לא הצליח לבטא.

וחשוב גם □ להראות, שאתה לא באמת מבין 'הכל'. שנשאר לו סוד פנימי, 'אני' פנימי, שלעולם לא יהיה חשוף 'על השולחן'.

ומי שלומד ויודע את אומנות ההקשבה הזו, יש לו בידים 'כלי' להיטיב עם חבריו, עם סביבתו. ובעיקר □ עם ה'בית' שלו, עם ילדיו. הקשבה נכונה היא חסד עצום. קשה לתאר עד כמה זה מיטיב עם זה ש'מוציא', ואשרי מי שיודע לעשות זאת.]

ושוב, מה'בשרי' הזה □ 'אחזה אלוק'.

ה', מדבר אלינו. בתורה הקדושה, וגם במציאות עצמה. במה שקורה סביבנו.

וזה לא רק 'העברת מסר'.

□ זה חיבור!

חיבור □ ל'אנכי ה' אלוקיך'. ל'אנכי' הזה, שכעת יוצא אלינו. 'משתתף' איתנו.

אנחנו □ וה' יתברך □ שותפים, ב'אנכי' שלו!

קשה לתאר. קשה לחשוב על זה. אבל זו האמת.

*

מקום פנוי

נחזור ל'מבשרי'.

ונעבור □ לצד ה'מקשיב'. המקבל את המסר. המתחבר.

יתכן, שכדי להבין 'מילים' □ אפשר 'תוך כדי'. אפשר 'לדבר על זה בדרך'. אפשר לקלוט ב'חצי אוזן'.

ואז אתה מבין □ מילים. בלי יותר מידי תוכן.

אבל כדי להבין את ה'רעיון' שמאחורי, את התוכן, את ה'אני' שמונח שם 'בפנים' □ אתה חייב להיות ב'שקט' נפשי. להתרוקן מכל ה'אני' שלך, כדי לקבל אל תוכך □ את ה'אני' של השני.

אם לא ננהג כך, אז אנחנו עלולים להכניס את ה'אני' שלנו □ אל תוך המילים שנשמע.

למשל.

'אבא. אני רוצה שוקולד'.

□ לגיטימי...

הוא ילד, הוא רוצה שוקולד. נורמלי לגמרי. לפעמים אפילו אנחנו קצת פוזלים לכיוון ההוא. רק לפעמים.

אז האבא □ מסכים. למה לא.

והוא אומר לו: 'בסדר, קח לך מעט שוקולד'.

הילד, אץ רץ ל'שם'. בקושי שומע את סוף המשפט.

בדקות הבאות, נשמעים רשרושים. משהו שם 'נשמע' קצת יותר מידי.

הוא ניגש לבדוק. הילד עומד שם, ולועס בשקיקה. שלש קוביות כבר בפיו, והשלש הנוספות □ בדרך.

ואז:

□ חמודי, מה זה?

□ אבא, אתה הרשית!...

□ נכון! אבל אמרתי 'מעט'!

הילד מגיב, בקול 'מתנגן' כזה: אבא, לקחתי מעט!...

מה זה 'מעט'??

□ לפי הפרשנות. לפי ה'אני'. לפי מה שאני רוצה.

אם הילד היה 'פנוי', וקצת קשה להיות פנוי כשאתה רוצה שוקולד □ אז יתכן שהוא היה מבין את התוכן של ה'מעט' שאמר אביו.

אבל הוא לא היה פנוי, אז הוא הכניס אל ה'מעט' של האב □ את ה'תוכן' שלו. את ה'אני' שלו. ושם היה די הרבה 'מעט'.

□ ואולי גם האבא אינו 'טלית שכולה תכלת'.

כי הילד □ רוצה שוקולד!...

ואביו שומע אותו. בחצי אוזן. וגם עונה, בחצי פה. טוב, תיקח קצת.

אם הוא היה פנוי לשמוע, יתכן שהוא היה 'מכניס' לתוך בקשת השוקולד הזו □ משהו אחר לגמרי.

אולי הוא צריך יחס. אולי איזה חיבוק אבהי חם. אולי הוא צריך □ שדוקא אביו האוהב יגיש לו את השוקולד, שתהיה לו תחושת 'אבא' אוהב, שממתיק לו את החיים.

אז כדי לשמוע את ה'אני' של השני, צריך 'פניות'. מקום פנוי.

כדי שה'אני' שלך, יתבטא באוזנים שלי, בלב שלי □ עלי להיות 'ריק'.

צריך שיהיה □ 'מקום פנוי'. באוזנים, בלב.

□ 'מקום'.

*

מקום

אז מהי מהותו של 'מקום'?

נתחיל מהתחושה. מהחווייה.

אדם שאין לו מקום. שאין לו בית. יתכן שיש איזה מבנה שהוא הבעלים שלו, והוא גם דר בו □ אבל הוא לא באמת 'מקום' עבורו.

הוא מרגיש □ ערער בערבה. עלה נידף כזה. לא 'בטוח'. לא רגוע. לא 'יושב' טוב. קשה להתרכז, קשה לפעול משהו.

בית, זה ה'מקום' של האדם. של כל מה שהוא. שם הוא מרגיש בטוח לעשות הכל. שם הוא 'מסיר את הנעלים'. וגם עוד כמה 'עטיפות'.

בבית □ 'מקבלים' את האדם כפי שהוא. בלי חכמות. בלי לנסות לשנות אותו. וגם אם כן □ נותנים לו תמיד את הבחירה. דהיינו, גם אם הוא לא אשתנה, הוא רצוי שם. אהוב שם. מקובל שם.

ה'אני' של האדם, בתוך ביתו □ יכול להישאר 'אני'. לא צריך להתחפש. מה שהוא □ זה הכי טוב שיש.

וכשאדם מרגיש כך, אז יש לו 'לגיטימציה' □ לבטא את ה'אני' שלו, כאן. להוציא לפועל את הכוחות שלו. בלי שמישוהו יעקם את האף. יש לו 'מקום' □ לפעול בו. להפעיל אותו, ולפעול □ דרכו.

כשהאדם רגוע, ו'יושב טוב' □ הוא יכול גם להעניק. לתת. לפעול, לעשות. להוציא את רעיונותיו ורצונותיו □ אל הפועל.

האדם, 'מבטא' את הרעיון שלו □ ב'מקום' שלו. דרך המקום שלו.

ה'מקום', במהותו, הוא 'ריק' לגמרי. ומה ש'ממלא' אותו □ זה ה'דיבור' של האדם. המילים שלו. הביטוי של הרעיונות שלו.

ועד כמה שהמקום הזה הוא באמת 'ריק' □ הוא יהיה מסוגל להכיל גם את מה שעומד מאחורי המילים: את ה'רעיון'.

□ את ה'אני' הפנימי.

אז בתחילה □ יש 'רעיון'. זה 'אני' פנימי, בלתי מוגדר.

ולאחריו □ יש 'מילים'. משהו מוגדר, שתפקידו □ לגלות את ה'רעיון', את ה'אני'.

ולאחר מכן, יש גם 'מקום'. שם המילים □ וגם הרעיון וה'אני' שמאחוריהן □ 'מתקבלים'. ומתבטאים. ויוצאים לפועל.

וכשיש לאדם באמת 'מקום', אז יש כאן חיבור עצום, בין האדם □ למקום שלו. בין ה'אני' שלו □ לבין מה ש'מכיל' את האני הזה, ומבטא אותו.

*

המקום של ה'

ומעתה □ 'אחזה אלוק'.

היכן ה' יתברך, כביכול □ מרגיש 'בבית'. היכן ה'מקום' שלו.

במדבר □ זה היה במשכן. באוהל מועד.

ולאחר מכן, בארץ ישראל.

אלו המקומות ש'מתאימים' לו יתברך. שהוא רוצה 'לדבר' בהם. לגלות את רצונו, לגלות את 'אנכי הוי"ה אלוקיך'.

העולם כולו, הוא העולם שהוא יתברך 'ברא'. זה כמו 'להברות' יער. 'ובראת לך שם' (יהושע יז, טו). זהו מקום 'פנוי' □ כדי להוציא את מחשבתו יתברך אל הפועל.

'ברא', זה גם 'חוץ'. משהו שהוא 'חוץ' ממך. זה לא אתה ממש. אבל זה 'מתחבר' אליך. אבל גם ב'מקום' הגדול הזה, ה'עולם', היה צריך מקום מוגדר יותר. יתכן שמהו כאן השתנה לאחר החטאים הקדמונים; ובכל אופן, נכון לעכשיו □ זה המצב. צריך מקום פרטי.

אגב, גם בהמשך הפרשה אנו לומדים את אותו העיקרון:

'שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֶדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת'.

עם ישראל □ נמנה. יש להם 'מספר'. לכל אחד □ יש מספר משלו.

וכשהם נמנים □ אז זו 'נשיאת ראש'.

מספר □ זו הגדרה ברורה. מקום ברור. ל'אין גבול' □ אין גם מספר.

וכשיש לאדם מספר, מקום, אז הוא יכול 'לשאת את ראשו'. יתכן, שכך ה'ראש', הרעיון, 'נישא'. משהו 'נושא' אותו.

□ יש לו מקום.

*

ארץ הקודש

כעת, אין לנו 'אוהל מועד'.

אז לכאורה, לה' □ אין 'מקום' לדבר בו. לגלות בו.

□ לכאורה.

כי ארץ ישראל, כן קיימת. והקדושה הראשונה □ לא בטלה ממנה.

וגם □ אנחנו קיימים.

□ אנחנו □ המקום שלו יתברך!

אנחנו, 'העם בחר' □ לנחלה לו' (תהלים לג, יב).

□ 'נחלה'. מקום.

אצלנו ה' אמור □ כביכול □ 'להרגיש בנוח'. זה צריך להיות ה'מקום' הטבעי שלו. היכן שהוא יכול להוציא לפועל את מחשבתו, את רעיונותיו. את רצונו.

והמקום ב'עולם' □ זו ארץ הקודש.

ה'ארץ' □ של ה'קודש'. היא 'מכילה' את ה'קודש'.

אז לגבי ארץ ישראל, עלינו להכיר בזה. להבין את זה. 'לדעת' את זה. 'רבי אבא היה מנשק כיפי דעכו' (כתובות קיב.). יש כאן קדושה, ואפשר לנשק את האבנים עצמם.

ועלינו גם לדעת □ זו הארץ שלו.

□ לא של אף אחד אחר!

תאר לעצמך, שאתה נכנס הביתה.

ו□ הפתעה. לא הכי נעימה. מישוהו זר יושב שם, על הכסא שלך.

לאחר רגע של הלם, אתה מגיב: 'מה אתה עושה כאן?'

והוא:

□ אוה, שלום לך. אתה יכול להיכנס לחדר הפנימי. לשעה אחת. אין בעיה. בעוד שעה □ תבוא אלי, אני אסדר אותך במקום אחר. אל תדאג.

אתה המום.

□ הלו, זה הבית שלי!!!

הוא רגוע. לגמרי. אפילו משדר אמפתיה.

□ אני מבין אותך. אבל כעת □ המצב השתנה.

אני חוזר שוב □ לא תישאר בחוץ. אני תמיד אדאג לך. יהיה לך מקום כאן. ולגבי אוכל ושתיה, ניפגש בעוד שלש שעות. ננהל משא ומתן, ונגיע להסכם כתוב.

איך הסיפור הזה?...

□ מקומם!! מרגיז!!

□ אכן.

ורק נחשוב □ מה יש לה' יתברך, כאן. בארצו. במקומו שלו. בבית הפרטי שלו.

במציאות הנוכחית כאן, יש כאלו ש'מרשים' לו להיכנס. אם רק יהיו לו מספיק 'מנדטים'.

□ ושלא ידאג! יהיה לו מקום כאן! באמת!

אפילו בכותל המערבי, ישאירו לו מקום. לאחר ה'חלוקה' ה'צודקת'.

הלא לכל 'דת', וגזע, ו'זרם' □ המקום שלו. הלא 'כל אחד' □ והאמת שלו. אגב, זהו אולי השקר הכי גדול שיש.

□ אז יש לו מקום!

אבל המקום הזה, צריך קצת 'שיפוצים'.

והשיפוץ החשוב ביותר □ זו הדעת שלנו. שלפחות אנחנו □ נכיר בכך, שזו ארצו שלו. הבית שלו. לא של אף אחד אחר.

*

חרדים

ולגבי ה'נחלה לו'.

□ אנחנו.

אנחנו □ המקום שלו יתברך.

□ אלו ה'חרדים לדבר ה'.

'חרדים'. חרוצים וזריזים (כמו 'הנה חרדת אלינו את כל החרדה הזאת'. מלכים ב, ד, יג).
[נזה לשונו של הרש"ר הירש (שמות ז, יא):

... "חרד", שהוראתו כפולה: התרגשות גדולה מתוך ציפייה לדבר מה, ופעילות מוגברת, פנימית וחיזונית, לשם ביצוע מטרה מסויימת: "חרדת אלינו את כל החרדה הזאת" (מלכים ב' ד, יג), "וחרד על דברי", "החרדים אל דברו" (ישעיה סו, ב וה).]
ואנחנו חרדים □ אל דברו. אל דבר ה' יתברך. אל ה'מילים' שלו.
בין היתר, זה מתבטא בציפייה הגדולה שלנו □ לחג מתן תורה. ל'דברו'. ל'גילוי' □ שלו יתברך. של ה'אנכי'.

□ לחיבור הגדול הזה. ל'נשיקות פיהו' □ שהם כל התורה כולה.

חיבור. קשר. אהבת עולם.

הלא אנחנו □ ה'מקום' שלו.

ובדומה □ לאיש ואשה. האשה, היא ה'מקום' □ בו 'מתפתחים' ה'רעיונות' של בעלה. וכפי שהבהרנו.

מקום, זה ה'ריק'. מה שאני מוכן 'לפנות'.

□ וכמה אני מוכן באמת לפנות עבור ה' יתברך?

לפנות □ ולרוקן □ עבור הרצון שלו? עבור ה'רעיון' שלו?

עבור □ ה'אנכי' שלו?

□ ולא דוקא כדי לקבל שכר! זה לא 'פינוי' אמיתי, הלא 'אני' נמצא שם! כל כולי!

ואל דאגה. זה 'מתאים' לנו. לשם כך נבראנו. זה האושר האמיתי שלנו. החיבור האמיתי. האהבה הגדולה והעצומה, של 'בוז יבוזו לו'.

וגם השכר □ בוא יבוא.

אבל לא זו המטרה האמיתית, בפרט לא □ כאן. בארצו שלו.
עלינו לעבוד □ למענו יתברך. למען רצונו. שיתגלה. שיתבטא. שיצא לפועל.
□ להיות □ 'מקום', עבורו יתברך.
לסיכום:

יש רצון פנימי. 'אני' פנימי.
והוא רוצה □ להתבטאות. להתגלות.
אז כשהאדם נמצא ב'מקום' משלו, מקום רגוע, שמקבלים אותו כפי שהוא □ שם הוא יכול להתבטא. לגלות את הרצון שלו.
וה'מקום' הזה, הוא גם זה שמוציא את ה'אני' הזה □ מהכח אל הפועל.
ומבשרי □ אחזה אלוק.
ה' יתברך. 'אנכי'.
והוא רוצה □ להתגלות.
וכדי להתגלות, יש 'דיבור'. וידבר ה' אל משה. התורה הקדושה.
והוא צריך גם □ מקום. זה היה במשכן, ולאחריו □ בארץ ישראל.
ויש לו גם מקום 'אנושי': אנחנו. ה'חרדים לדבר ה''. חרדים □ ל'דיבור' שלו. לרצון שלו. ל'אנכי' שלו.
ועלינו להבין, ו'להפעיל', את שני הדברים האלו.
האחד □ ארץ הקודש. שב'דעת' שלנו □ זה יהיה המקום שלו בלבד. לא של אף אחד אחר.
והשני, זה אנחנו עצמנו. להיות 'פנויים', לרצון שלו. 'לשמוע' אותו באמת. להקשיב, כשהלב שלנו 'ריק' מכל דבר אחר.
כך נוכל להשיג □ עד כמה שניתן לנו □ את ה'אנכי'.
ה' יזכנו.

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו
הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין
עילית

משה רבינו משורר ושומר

וְהַחֲנִיּוֹם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד מִזְרָחָה מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו שֹׁמְרִים מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָזֶר הַקָּרֵב יוֹמֵת (ג, לח)

איתא בערכין י"א ע"ב. אמר אביי נקיטין משורר ששיער בשל חבירו במיתה, שנאמר (במדבר ג-לח) והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד וגו' והזר הקרב יומת, מאי זר אילימא זר ממש הכתיב חדא זימנא אלא לאו זר דאותה עבודה.

מקשה רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל מהא דריש מס' תמיד מתני' בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש מנא ה"מ אמר אביי יאמר קרא (במדבר ג-לח) והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרח משה ואהרן ובניו שומרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל כו' אמרי הכי קאמר והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרח משה ואהרן ובניו שומרי משמרת המקדש אהרן בחד מקום ובניו בשני מקומות. ובערכין (שם) איתא חנניא בן אחי רבי יהושע אמר מהכא (שמות יט-יט) משה ידבר והאלקים יעננו בקול על עסקי קול [שהיה מצוהו לשורר לפי שמשה לוי היה - רש"י]. מבואר איפוא דמשה רבינו היה גם שומר וגם משורר, ואיך הותר בשני עבודות.

ותירץ רבינו, דשמירה מבואר ברמב"ם סוף הלכות בית הבחירה ובתוס' עירובין דף כ"ג וביומא דף י' ע"ב (ד"ה רבנן סברי) דהיא בלילה, ואילו שירה היא רק ביום. נמצא שהעבודות אינם שייכים זה לזה. ולכן מותר לעשות אדם אחד על שני הענינים. [מקורות: צ"פ מתנו"ע עמו' 54 ושו"ת צ"פ ורשא סי' רנ"ח (ושם בחדשות ח"ה סי' י"ב) רצ"ו וראה בס' חבצלת השרון במדבר עמו' מג-מהי"]

*

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים/תמונות הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל:

tp089744873@gmail.com

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, כולל מגדל עוז (רחובות)

טעם פדיון הבן

קח את הלויים תחת כל בכור בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֶמְתָּם וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם
אֲנִי ה' (ג, מה)

הערה □ מה נתחדש בפרשה זו יותר מן האמור בפר' בא

לאחר מניינם של שבט לוי ומנין בכורות עם ישראל נצטווה משה רבינו "קח את הלויים תחת כל בכור בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'" (פרק ג פס' מה), ובפרשה זו נבחרו שבט לוי להיות משרתי ה' חלף הבכורות וזאת על ידי שכל בכור יעביר את קדושתו לבן לוי. אולם, כיון שמנין הבכורות היה גדול במעט ממנין הלויים, נתחדש בתורה עניין ה'פדיון' שהבכורות העודפים יפדו עצמם בחמישה שקלים, והיא מצוות פדיון הבן הנוהגת לדורות. ומפשטות הכתובים נראה שמצוה זו של פדיון ממון לבכורי ישראל נתחדשה עתה, אחר שנמנו שבט לוי ונמצא שמספרם פחות מהבכורות. ויש להבין, הרי מנין זה היה רק באחד לחודש השני בשנה השנית, ועוד הרבה קודם לכן בפר' בא נצטוו ישראל (שמות יג יג) "וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָךְ תִּפְדֶּה", ואם כן מה נתחדש עוד בפרשתינו.

שני טעמים שונים יש לפדיון הבן

והביאור בזה, ששני טעמים יש לפדיית הבכורות ונרחיב בכך בהקדם כמה הערות. קודם מכת בכורות נצטוו ישראל לעשות היכר ולסמן את פתח ביתם שלא ינזקו מהמכה. ויש להבין, שבכל המכות היה הבדלה בין ישראל למצרים, ולא מצינו ציווי מיוחד להבדיל בין בני ישראל למצרים, ואדרבה חלק מן המטרה שבמכות היא שיראו כולם כיצד "וְהִפְלִיטִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת אֶרֶץ גִּשְׁן וגו'" (שמות ח יח), ובמה נשתנתה אפוא מכת בכורות שהוצרכו להיכר. ומבואר עוד, שכיוון שניצלו בכורות ישראל לכן מעתה נצטוו לפדות כל בכור שהוא 'פטר רחם' כלומר בכור לאמו, אולם בכור מאב בלבד אין זקוק לפדיון. ויש להבין, שבכל התורה כולה ענין הבכורה מתייחס אל הבכור לאב וכגון בירושה ובמינוי שררה וכדו', ואילו כאן דווקא בכור מהאם נפדה ולא בכור מהאב (יעויין ברע"א דרוש וחדוש עה"ת פר' בא).

מדוע נגזירה כליה על בכורי ישראל

ויסוד הדברים נמצא בדברי הנביא (ישעיה מג ג) "נָתַתִּי כְּפָרְךָ מִצְרַיִם כֹּיֶשׁ וְסָבָא תַּחְתִּיךָ" וביאר רש"י שעל בכורי ישראל נגזרה כליה, והקב"ה פדה אותם על ידי הריגת בכורי מצרים. ומבואר שבשעת יציאת מצרים נגזרה כליה על בכורי ישראל, ועומק העניין עפ"י מה שכתבו בספרים (זוה"ח מח ב; שאלתות ריש פר' וישב; ויעויין עוד פסיקתא דרב כהנא ב; רבינו בחיי בראשית לו כח ועוד) שמלבד שביאת ישראל למצרים התגלגלה על ידי מכירת יוסף, אף גלות ושעבוד מצרים באה כדי לכפר על עוון המכירה. ומכיוון שיצאו

ישראל טרם זמנם, לא נתכפר עוון זה לגמרי, והיה קיטרוגו קיים (להורות נתן פר' קורח) וכנגד מה ששבטי ישראל מכרו את יוסף שהיה בכור לאמו, נקצב עונש מיתה על בכורי ישראל מאמם, אלא שהקב"ה ברחמיו פדה אותם, וכנגדם מתו בכורי מצרים. ולכן בכל מקום אנו מודים בנפרד על מכת בכורות, לפי שנתחדש בה הצלתם של בכורי ישראל.

ומחמת הצלתם של הבכורות ציוותה התורה שיש לפדותם לדורות באותו סכום שבו מכרו אחי יוסף את אחיהם שהוא חמישה סלעים (רש"י במדבר ג מו), לפי שכל הגזירה עליהם נשתלשלה מכח אותה מכירה. ומבואר היטב מדוע רק בכורות מהאם צריכים להפדות ולא בכורות מהאב, שרק על הדומים ליוסף שהיה בכור לאימו נגזרה הגזירה. וכתב הספורנו (במדבר ג יג) שמיד ביציאת מצרים נפדו הבכורות בחמישה סלעים נומבואר במשך חכמה (שמות יג יג) שבכסף זה הקריבו קרבן או שנעשה הקדש]. וברמב"ן (ג מה) כתב שאף שנצטוו על פדייתם, לא קיימו זאת בפועל מיציאת מצרים ועד עתה, כיון שלא נאמר למי להעביר את כסף הפדיון.

גם לאחר ציווי פדיונם עדיין נשארו הבכורות בקדושתם

ובאותה שעה גם לאחר שנצטוו הבכורות על פדיונם, עדיין הייתה עבודת המקדש מוטלת עליהם, כפי שמתחילת הבריאה הייתה עבודת המקדש מוטלת על הבכורים, ולכן חפץ יעקב אבינו לקנות את הבכורה מעשיו (רש"י בראשית כה לא). וקדושה זו להיות משרתי ה', הפסידו הבכורות בשעה שחטאו בעגל ונבחרו הלויים במקומם (רש"י במדבר ג יב). ובהעברת קדושה זו אין צריך ליתן חמשה שקלים דווקא, אלא ישנה דרך אחרת, והיא שהבכור יעביר את קדושתו ללוי בלא פדיון [ולדברי הרמב"ן שהבכורות טרם פדו עצמם בחמישה סלעים כתב המלבי"ם שבפרשתנו נתחדש שכל הבכורים שהעבירו קדושתם ללויים לא הוצרכו ליתן פדיון על הצלתם במכת בכורות]. והוסיפה התורה וחידשה שאותם שלא היו לויים תחתיהם צריכים לפדות קדושה זו בחמישה סלעים [וכתבו הבכור שור והרמב"ן (פס' מה) שהלויים שיוולדו בדורות הבאים אינם יכולים לפדות את הבכורות שיוולדו, כיון שהלויים נולדו מאבותיהם שכבר נפדו, ועומדים בקדושתם מכוח אביהם משעת לידתם, אבל הבכורות שנולדו, אינם מהבכורות שנפדו במדבר, אלא נולדו לפשוטי ישראל שלא נפדו מעולם, ולכן צריכים פדיון].

ונמצא אפוא, שהיו שני שלבים בפדיון הבכורות, מתחילה נצטוו על נתינת חמישה שקלים על הצלתם במכת בכורות, אולם עדיין היו משרתי ה'. ובפרשתנו נתחדש טעם נוסף לפדיון - להפקיע את קדושתם מעבודת המקדש, ופדיה זו נעשית גם על ידי העברת הקדושה לבן לוי בלא פדיון, ומשעה שנתקדשו הלויים שוב אין יכולים הבכורות להתפיס בהם קדושתם וזקוקים לפדות עצמם בחמשה שקלים, והוא עיקר הטעם שנקבע לדורות.

נחלי מים - נושאים בפרשת השבוע, הרב דב יעקב ברטמן, טורונטו

מספרו המועט של שבת לוי

כָּל פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם וְגו', כָּל זָכָר מִבֶּן חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שְׁנִים וְעֶשְׂרִים אֶלֶף (ג, לט)

מספרם המועט יחסית של שבת לוי מעורר תמיהה. שאר השבטים נמנו מגיל עשרים שנה, ולא היה בהם שבת שמספר אנשיו פחות משלושים אלף איש, ואילו שבת לוי נמנה כבר בהגיעם לגיל חודש, ומספרם הגיע לעשרים ושניים אלף בלבד. מהו איפה ההסבר לכך ששבת לוי, שבת של "עבדיו וחסידי ברוכי ה'" - כלשון הרמב"ן - היה כה מועט? להלן שלושה הסברים.

א. דעת הרמב"ן שדבר זה נבע מכעסו של יעקב אבינו על לוי, על הרגו את בני העיר שכם לאחר מעשה שכם ודינה, וזה לשונו: "ואולי היה זה מכעס הזקן עליהם. כי שמעון שהוא עכשיו מרובה באוכלוסין נתמעט בכניסתו לארץ לעשרים ושנים אלף, ולוי שהוא שבת חסידי לא נתמעט במגפה". שמעון שנטל אף הוא חלק במעשה ומנה שבטו כעת כתשעים וחמשה אלף, נתמעט לפני כניסתו לארץ במגפה על דבר פעור, עד שמנה כעשרים ושנים אלף בלבד (במדבר כו, יד), אך את שבת לוי חסידי ה', לא רצה ה' למעט במגפה, וסיבב שבאופן טבעי יתרבו אך מעט.

ב. האור החיים הקדוש אומר ששבת לוי גרשו את נשותיהם במצרים בגלל גזרת 'הבן הילוד', כמעשה עמרם אשר שילח את אשתו, ולכן לא התרבו כשאר השבטים שנשארו עם נשותיהם. בהסבר הדבר מדוע נהג שבת לוי באופן שונה משאר השבטים, כותב האוה"ח: "לצד שהיו מעונגים ולא נשתעבדו לא נמס לבבם כל כך לראות נטעיהם מושלכים ביאור כמעשה איש ישראל אשר מצד השעבוד ועול העבודה הוזל והוקל בעיניהם ובלבם לראות ילדיהם מושלכים ביאור. גם שהיו מזלזלים בעצמן לילד ולעזוב בשדות ובמחילות הארץ, אשר אין אדם נכבד שנפשו מכובדת עליו כשבת לוי עושה כן".

ג. המשנה למלך בספרו פרשת דרכים מקדים שאלה ידועה אחרת והיא, כיצד יצאו עם ישראל ממצרים אחרי מאתיים ועשר שנים, הן הגזרה היתה שהשעבוד יהיה למשך ארבע מאות שנה? ומתרץ שהגזרה היתה על שיעור עבודה של ארבע מאות שנה, ומה שנתרבו ישראל שלא כדרך הטבע השלים לחשבון של ארבע מאות שנה. היינו, שאת שיעור העבודה שהיו ראויים לעשות בארבע מאות שנה, הספיקו לעשות בזמן מועט, מחמת ריבוי האנשים.

לאור האמור מסביר בעל המשנה למלך: "דשאר השבטים שהיו בשעבוד, הוצרך ה' לרבות אותם כדי שישלימו גזרת השעבוד, אבל שבטו של לוי שלא היו בכלל השעבוד, לא היה שום תועלת נמשך מרבוים, וא"כ היו פרים ורבים כדרך כל הארץ". ההתרבות של שאר השבטים הייתה על טבעית, ונעשה להם נס זה כדי שיוכלו להשלים את שיעור העבודה

של ארבע מאות שנה בזמן מועט. אך שבט לוי שלא היו כלולים בגזרת השעבוד לא, לא היה להם צורך בנס, והתרבו כדרך כל הארץ.

*

דגלים

בשתי פרשות □ במדבר ובהעלותך □ מאריכה התורה בענין הדגלים. להלן עיקרי דברים מספר 'הארת דרך' מאת הגאון הצדיק הרב אורי וייסבלום שליט"א אודות משמעותם של הדגלים.

פרשת הדגלים מתחילה במלים 'איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל' וגו' (במדבר ב,ב). רש"י מפרש "כל דגל יהיה לו אות, מפה צבועה תלויה בו, צבעו של זה לא תצבעו של זה, כל אחד כגון אבנו הקבועה בחושן, ומתוך כך יכיר כל אחד דגלו".

תפקיד רוחני מיוחד היה לכל שבט ושבט, תפקיד המותאם להפליא אל תכונות הנפש ואל הכוחות הרוחניים המיוחדים המאפיינים כל שבט. כל דגל היה עשוי מצבע ייחודי ובו ציורים מיוחדים אשר מזכירים את מעלותיו של השבט, כדי שכל אחד מבני השבט יכיר את המעלה המיוחדת שניחון בה שבטו, וינסה לשמור עליה כעל בבת עינו, ויפתחנה בכל יכולתו.

בזה מקבלים אור אחר דברי המסילת ישרים בראש ספרו: "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו". מדוע מתבטא המסילת ישרים במלים "מה חובתו בעולמו", האם אין ראוי יותר לכתוב 'מה החובה בעולם'?

רואים מדבריו, שאם כי ישנה חובה השווה לכולם, אבל בתוך החובה הכללית מוטלת חובה אישית על כל יחיד ויחיד לברר ולאמת לעצמו, מהי החובה המיוחדת לו בעולם שלו. כל יחיד, עם האישיות המיוחדת לו, עם כשרונותיו, מדותיו, תכונותיו, מחשבותיו הפרטיות המקוריות, עם הרקע המיוחד לו □ עליו לעבוד את ה'. רק כך יגיע לגדלות. אין אפשרות להגיע לגדלות עם כלים שאולים.

מאריכה התורה בענין הדגלים להעמידנו על אחד היסודות הגדולים בעבודה □ הכרת האישיות המיוחדת לכל אחד וכיוון העבודה על פיה. גם כיום בנוי כלל ישראל על עדות שונות, ובאותה עדה על יוצאי ארצות שונות, אשר כל מחוז מטביע חותמו על אופי הצבור השוכן בו □ כל עדה עובדת את ה' על פי התכונות המיוחדות לה □ רק כך מגיע לתכליתו. הקרקע עליו עומד סולמו של רבי פנחס בן יאיר הוא "מה חובתו בעולמו".

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

בְּמִסְפַּר שִׁמוֹת □ צבי ואיתרעי בן

שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֶדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שִׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלָתָם
(א, ב)

בספר פני דוד להחיד"א על פסוק זה כותב, "צריך להבין במספר שמות מה פירושו".
ובהמשך דבריו, פירש בעל הפני דוד, על פי מה שידוע, שאדם ששונא את חבירו אינו יכול להזכיר שם שונאו, ובמקום זה הוא מכנה אותו על שם אביו או כינוי אחר, ועל כל פנים הוא נמנע ככל האפשר מלהזכיר את שמו, ולהיפך מי שמחבב את השני הוא משתדל להזכיר את שמו. וכן מצינו בשאל המלך ששואל את יהונתן, מדוע לא בא בן ישי אל הלחם, וכאשר יהונתן משיב, נשאל נשאל דוד מעמדי וכו', עונה לו שאל, הלא ידעתי כי בוחר אתה בבן ישי וכו', כלומר שאל מקפיד לומר, בן ישי, ואילו יהונתן מדבר על דוד, ודוקא בכך רואה שאל ומבין כמה יהונתן מחבב את דוד בן ישי. וזהו שאמר כאן הכתוב, בְּמִסְפַּר שִׁמוֹת, כאומר חביבין עלי שאני רוצה שתזכיר שמותם שיש לי נחת רוח בזכירת שמם. עד כאן דבריו הנפלאים של החיד"א, עי' שם וכן בהפטרות מחר חדש.

והנה למידין אנו מזה חובתן של ישראל עם קדושים, שהקדוש ברוך הוא כביכול מחבבן, ורוצה שיוזכר שמם שוב ושוב, וציוה גם כן לפקוד אותם, עד שכל חומש במדבר נקרא חומש הפקודים.

וכמו כן כל יהודי באשר הוא, חביב לפני הקדוש ברוך הוא, ואמרו באבות, חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר כי בצלם אלקים ברא את האדם. וחביבין ישראל שנקראו בנים למקום.

וכמה עלינו להתעורר מזה לחבב כל יהודי באשר הוא, שהרי הוא חביב אצל הקדוש ברוך הוא כביכול. ותנן איזהו מכובד המכבד את הבריות.

והנה חובתו של כל אדם ואדם, היא מפני האישיות שלו המיוחדת, ותפקידו המסויים שניתן בדווקא לו, כי לכל אדם יש אופי שונה ומיוחד, והוא מתאים ומותאם לתפקיד אותו יעד עבורו הבורא יתברך. ובעם ישראל באופן מיוחד, יש לכל אחד ואחד תפקיד יחודי, ומטרה מסויימת שעבורה נברא. והקדוש ברוך הוא מחבב כל אחד ואחד, ומסייע בעדו לבצע את מה שהוא צריך לבצע, וזה חביב לפניו יתברך עד מאד. עד שבראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, שנאמר היוצר יחד ליבם המבין אל כל מעשיהם. כי כל אחד יש לו את הלב המיוחד שלו, לפי המעשים שהוא אמור לעשות.

ואולם התפקיד של כל אחד ואחד יש לו גם כן השפעת גומלין, על כל הבריאה בכללותה, וממילא גם יש לה השפעה במישרין או בעקיפין על תפקידם של באי העולם, ולכן הם נימנו **במספר שמות**, כי גם המספר קובע, ולא רק השם. וזהו **במספר שמות...**

וכאשר אנו מתקרבים מידי יום יותר ויותר לחג השבועות הבא עלינו לטובה. זכור נזכור כל אחד ואחד מאחינו בית ישראל בתפקידו ומעמדו המיוחד, ונשתדל לסייע לו במה שאפשר, וכמובן שבד בבד לא נסיח דעת מתפקידינו אנו. **והשם יתן חלקינו בתורתו.**

נעימות החיים / הרב שלום אלעזר מאסקאוויטש, רב דחבורת 'נעימות החיים', בן כ"ק אדמו"ר משאץ שליט"א, בני ברק

מהי ההכנה לקבלת התורה?!

פרשת 'במדבר' חלה תמיד סמוך ונראה לפני 'שבועות'. עלינו להתבונן מה הרמז שרמזו לנו חז"ל בזה שתיקנו פרשה זו דווקא, ולא בחרו בפרשה אחרת?!

בכוונת הספירה, כתבו המקובלים לכוון בכל יום תיבה אחת מתוך 'למנצח' □ ואנא בכח'. והנה בתחילת ספירת היסוד אנו מכוונים את התיבות: 'כולם' □ יחיד'. וצריך ביאור כיצד מתקשר ענין זה לספירת 'היסוד'?! *

בפרשתנו מוזכר ענין הדגלים שהיה לכל שבט ושבט מישראל.

בספרי החסידות כתבו, כי ענין הדגלים בא להורות על ענין האחדות והאהבה שהיה בין בני ישראל, כי הדגל מורה על ענין האהבה כמו שכתוב: "ודגלו עלי אהבה".

שלימות התורה הוא על ידי שלימות קומת ישראל, כי בתורה יש ששים ריבוא אותיות כנגד ששים ריבוא נשמות מישראל, כאשר חסר אות אחת הספר תורה פסול.

כאשר בני ישראל קיבלו את התורה נאמר: "ויחן שם ישראל" □ כאיש אחד בלב אחד, כי ענין קבלת התורה הוא רק כשיש אחדות בין הלבבות.

זהו מה שהקדימו את פרשת במדבר לפני קבלת התורה, כי בו מוזכר ענין הדגלים, להורות כי הדרך לקבלת התורה הוא בכח האחדות בין בני ישראל, כמו שאמר הלל: 'ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה'.

*

הרה"ק הבית אהרן זיע"א מבאר ענין הדגלים - להורות את החשיבות של כל יחיד מישראל.

זה לשונו:

"איתא במדרש, שהדגלים היה צבועים ועל כל דגל ודגל היה תלוי מפה צבועה כפי מראה האבנים של אבני האפוד שהיו נגד י"ב שבטים, ואותו המראה בעצמו היה צבע הדגלים כל אחד כפי מראה האבן של שבטו... היוצא לנו מזה, שחיוב על כל איש ישראל לידע ולחשוב שהוא יחיד בעולם בבחינתו, ושהוא וגם איש כמוהו לא היה עדין בעולם, כי אם היה כבר כמוהו בזה העולם לא היה הוא נצרך עוד להיות בעולם, רק באמת כל איש ואיש הוא דבר חדש בעולם, וצריך לתקן מדתו בזה העולם שבוודאי זהו העיכוב לביאת משיחנו שיבוא במהרה בימינו, וצריך לתקן מדותיו ותורתו השייכים להנשמה שלו עד שיתוקן כל

העולמות על ידי כלל ישראל, ויהיה אי"ה ביאת גואל הצדק במהרה בימינו אמן כן יהי רצון".

*

בכל הדורות, מאדם הראשון ועד לדורנו אנו □ לכל איש ואיש מישראל יש תכלית ותפקיד מיוחד בעולם, כל יחיד הוא חידוש! השם יתברך לא ברא אף בריאה לחינם! היופי של הדגלים, כאשר כל אחד מתמקד בגוון ובצבע שלו □ בשליחות הפרטי שלו, זהו שלימות התיקון הנצרך לעולם ובוזה תלוי ביאת משיח צדקנו. זהו מאמר הרשב"י בזוהר: 'אנן בחביבותא תליא מילתא', להכיר בחביבות ובאהבה מצד השם יתברך לכל יחיד מישראל.

"איש על דגלו באותות לבית אבותם" □ על כל אדם לזכור את האות שלו □ את הסימן והמיוחדות שלו כי הוא חידוש יחיד בעולמו של הבורא יתברך.

*

ידוע מה שהשיב הרבי ר' זושא זיע"א לשואל □ האם היה ברצונו להיות 'אברהם אבינו'? והשיב: לא! כי באם היה רצון השם יתברך שיהיה אברהם אבינו □ אזי היה נברא אברהם אבינו ולא הרבי ר' זושא!

במשחק הפאזל, המורכב מהרבה חלקים קטנים, באם חסר חלק אחד קטן אפילו על רקע מן הצד □ התמונה תאבד את שלימות היופי. כך כל איש ישראל אפילו הקטן והפחות ביותר יש לו יחיד וחידוש גדול בשליחות שלו בעולם.

כל אחד צריך להיות מה שהוא □ **"איש על דגלו באותות לבית אבותם"**.

*

הנה מצאנו שני מהלכים בענין הדגלים, ענין חשיבות היחיד, וענין התאחדות הרבים.

כשנתבונן נראה, כי שני המהלכים עולים בקנה אחד.

כאשר האדם אינו מכיר בעצמו, כי הוא היחיד בעולם שיכול לעשות את תפקידו □ אזי אינו יכול להכיר במעלת השני □ וממילא נוצר פירוד הלבבות.

אך כאשר האדם שומר על 'הרשות היחיד' שלו □ על החידוש הנפלא של מציאותו □ ביכולתו להביט על חברו כי אף הוא חידוש נפלא בעולם.

ובאם חסר הכרה במעלת החידוש של החבר □ אות וסימן כי לא זכה עדין להגיע אל רשות היחיד שלו □ להרגיש קשר פרטי עם הבורא עולם.

*

ספירת ה'יסוד', המורה על ענין הקשר והדבקות בהשם יתברך.

התחלת הקשר בין האדם לבוראו - הוא דייקא על ידי הכרת מעלת החידוש שלו בהיותו יחיד בעולם בשליחות המקום.

ממקום זה מגיע אהבת ישראל באמת, להכיר ביופי החידוש של כל יחיד.
זהו ענין הכוונה בספירת היסוד הפותחת בתיבות: 'כולם - יחיד'.

*

□ זהו התנאי לקבלת התורה, להכיר במעלת ובערך עצמו, ובמעלת כל אחד מישראל
ללא זה האדם יכול להתרחק מתפקידו ושליחותו האמתית בעולם.

יעזרנו ה', שנזכה לימלאה הארץ דעה את השם', לדעת ולהכיר בקשר הפרטי הקיים בין
הבורא עולם לבין כל יחיד מישראל, לאהוב כל יחיד מישראל, למלאות את תפקידנו
הפרטי, ולקבל את התורה מאהבה. בדרך זה נזכה לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

עקבי חז"ל / הרב אברהם יעקב גולדמינץ, מח"ס בדמיון חיי, שבילי דירחא, ושא"ס עֲטָרַת תְּפָאֶרֶת בְּיַד ה' - לטוב ולמוטב

תאריך מדויק

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר סִינִי בְּאֶהָל מוֹעֵד, בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְיֵצֵאתָם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם, לֵאמֹר (א, א). התאריך כתוב במדויק, לפרטי פרטים. לשם מה צריך לפרט כל כך, מדוע התורה כתבה את היום בו היה מנין בני ישראל, האם יש נפקא מינא, האם היה הבדל אם זה היה כמה ימים לפני כן או לאחר מכן. ובקיצור, לשם מה אני צריך לדעת את התאריך המדויק.

ראיתי ספר שעל כל פרק כתוב בדיוק מתי הוא נכתב, במוצ"ש פרשת שמות וביום רביעי פרשת בשלח. בשביל מה אנחנו צריכים לדעת את זה, באמת לקורא הפשוט זה לא משנה, אבל למחבר זה אומר הרבה, מפני שכל חידוש וכל הארה שנכתבה בספר היא התרגשות מיוחדת, וחשוב לו לדעת מתי היא נאמרה.

פירוט התאריך והזמן המדויק של מנין בני ישראל, מראה לנו את חשיבותו. התיאור המדויק מראה על חביבות, על קורת רוח, על דבר שהקב"ה מתפאר בו - לגדל את עם ישראל.

קניה מיוחדת - מתפאר או מתבייש

כאשר התחילה מלחמת רוסיה אוקראינה, חבר שלי סיפר לי שהציעו לו לקנות מניות רוסיות, מניות שכעת נופלות ונופלות ואולי עוד מעט יעלו. הוא סיפר לי שלחצו עליו, עכשיו כולם מוכרים ועוד מעט זה יעלה שוב. כעבור תקופה, היכן זה שהציע לו, לאן הוא נעלם.

או במילים אחרות, ההוא מתאר שהרויח 15% בהשקעה במניות, אמרתי לו כל שקל שהרווחת משהוא אחר הפסיד.

נכון שהיו הרבה מקרים שאנשים הרויחו הון במניות, אבל היו גם הרבה שהפסידו. אלו שהרויחו מדברים על כך, ואלו שהפסידו מתביישים ולא מספרים. אז הסיפורים שנשמעים הינם על ההצלחות, ואחרים לא מדברים.

אותו סיפור קורה להרבה אנשים בשנים האחרונות. אנחנו מכירים את אלו שמתרברבים ומתארים כיצד הם הרויחו משוטטות וקניה דרך המחשב (אולי הם הרויחו כסף, בלי קשר לכמה שהם בזבזו באותם מחוזות. ודאי הם הפסידו זמן יקר והרבה מאוד רוחניות). אנחנו לא יודעים כמה אנשים הפסידו, כמה קיבלו לא בדיוק מה שהזמינו והרי לא תמיד אפשר להחזיר. אני משער שכנגד כל הצלחה אחת יש לפחות עשר כשלונות, אבל הם לא מדברים על זה.

מכסים אותה במה שהיא

חזקיה בר רבי חייא אמר, הגיגית הזו במה מכסין אותה, בכלי חרס. ממנהי בה [=ממה שהיא נעשה, בה מכסין אותה], כשם שהיא של חרס, כך מכסין אותה בכלי חרס (במדבר רבה א, א).

בגדים באיכות ירודה

ישנה חנות בגדים, שכולם יודעים שהאיכות שם גרועה ביותר. הסוודרים מתקלקלים תוך כמה שבועות, ונראים בני כמה שנים. מי יחשוב שהצעיפים שלהם טובים, אולי הם פחות נשחקים בגלל השימוש העדין יותר, אבל לא נחשוב שהם איכותיים וטובים, הרי מדובר על אותו יצרן, על אותו צמר באיכות ירודה, גם הצעיף לא יראה טוב.

מה שהם הכינו - כח ההרגל

כאשר הרשעים מגיעים לעולם האמת, הם מקבלים את מה שהם הכינו. כיון שלא זיכרו את גופם ונשמתם, הרי הרוע נדבק בהם, ומלווה אותם גם בעולם האמת. המכסה הוא מה שהכלי הכין, אותו אחד שטיפח את גופו ותאוותו, אותו אחד הכין את המכסה שנמצא למעלה, שמלווה אותו אחרי מאה ועשרים. נשארה הנשמה בלי גוף.

אבל שמה תהיה מופשטת מכל דבר חושיי, ונשארת בכח תשוקתה הנפשית לבד... יען ראינו מטבע הנפש שתפעול בה ההרגל כפי טבעה שהוטבע בה, כן בהיותה בחיים חיותה, כן עת שתפרד תשאר עם רעיונותיה אשר הרגילה בעודה בגופה, עד שלא תוכל לנקות ולמחות מליבה (אשד הנחלים). כל המעשים שנעשו בחיי חיותו היו להבל ולריק, אף אחד לא ירצה לשוחח אודותם, ולדעת מתי בדיוק הם היו. הוא יעדיף להסתיר אותם.

הסיפור על הדיבוק

סיפר רבי אליהו לופיאן על הרוח שהיה בזמן החפץ חיים, כי היה הדיבוק צועק לפעמים אצל ר' מנדיל שם בקולי קולות ובפחדים נוראים, שכל השומעים היו נפחדים ומזדעזעים, והיה אומר שמלאכי חבלה מחכים שיצא מגופה של האשה ויקרעוהו לגזרים וכו'. ואחרי עבור כמו רגעים היה מתחיל לדבר דברי ליצנות וניבול פה באופן מגועל, עד שכל השומעים היו סותמים את אוזניהם שלא לשמוע דברי נבלות. ושאלו אותו היתכן, מלפני כמה רגעים צעקת בפחדים גדולים, וכעת אתה מדבר דברי נבלה וליצנות. ויען להם בזו הלשון: תדעו, כי אם אין עושין תשובה ואין נעשים נקיים מהחטא, אזי הנפש למעלה מתאוה לרע כמו שהיתה למטה.

שם הוא נמצא במצב של אחרי, הוא כבר רואה את האמת, ומתחרט. אבל התאוות נשארו אצלו, הוא קיבל את מה שהוא הכין. או בדרך המשל של המדרש, לכל סיר יש מכסה. נכון שעכשיו יש רק את המכסה ולא את הסיר, את המכסה שהוא הכין לעצמו במשך חייו. והתוצאה היא בושה וחרפה.

מתבייש בקניות שלו

מי שיקנה באותה חנות גרועה, למרות המחיר הזול הוא יתבייש לפרסם זאת, יתבייש להגיד שהוא קנה שם לפני שבועיים וחמישה ימים. הוא יתחמק מלהגיד את התאריך המדויק בו הוא קנה את הסחורה. אבל מי שקנה מוצר איכותי, ישמח לספר לכולם שזה סוודר מלפני שנתיים, ועדיין נראה מצוין.

לגדל את ישראל

המשל של המדרש דיבר בדרך השלילה, מה לא קורה אצל עם ישראל. ובעצם הוא אומר לנו מה עלול לקרוא, ממה עלינו להישמר. המשל לימד אותנו על תהליך ותוצאה, על תהליך שאם הוא יהיה גם אצלינו אז נתחרט עליו, שנישא בתוצאות ונתבייש בעצם הדבר שעברנו כזה תהליך.

ולעומת זאת, התהליך של קבלת התורה ועם ישראל במדבר הוא תהליך נפלא, הוא דבר שהקב"ה מתפאר בו, ומפרסם את התאריך המדויק.

כך הן הרשעים... ולפי שהן חשוכין, הקדוש ברוך הוא מורידן לשאול שהיא חשוכה, ומכסה עליהם את התהום שהוא חושך... אף משפט שאתה מביא בסתר... אבל מי שהוא בא לגדל ישראל, מפרסם אי זה יום אי זה מקום אי זה חדש אי זו שנה אי זו אופטיאה [= שררה ושלטון] (במדבר רבה שם).

היחס לתאוות

אף אחד לא מספיד אנשים בכך שתאוות האכילה היתה מפותחת אצלם, ולא רק משום עונג שבת. הוא אהב פיצות בצורה יוצאת מגדר הרגיל, והוא היה בקי בטיב של חנויות הפלאפל בכל העיר. למה לא, כי בשלב הזה זה נראה צחוק, זקן מנאף, מה אתה מחפש לאכול בלי שיניים. [שמעתי על הספדים כאלו בקיבוצים חילונים, אבל לא במקומות אחרים, אפילו מקומות שלא אמונים על חיי תורה.]

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א הדגיש שהמושג 'חיי איכות' אין לו מקור בתורה, השקר הוא האיכות הגבוהה ביותר לדבריהם, המטרה שלנו להתעלות מעל תאוות העולם הזה, והזקן שתאוותו נחלשה הוא איכותי יותר, השעות שלפני המוות כשאדם שבור בגופו ובנפשו, הם בעלי איכות גבוהים (שושנת העמקים הע' כה עמ' פ). לפעמים רשום במודעות אבל 'שהזדכך ביסורים קשים ומרים'. הייסורים מזככים את הנשמה ומטהרים אותה. [נתיבות השבת רפואה ב סי' שכט סע' ד אות ד]

מקום מדויק

בימי בחרותי בישיבת מיר, התקשר שדכן לאימי מורתי ושאל אותה אודותי. היא ענתה לו היכן אני יושב בכל סדר, באיזה בית מדרש ובאיזה מקום מדויק. השדכן אמר יפה תודה רבה, ורצה לסיים את השיחה. אמא שאלה אותו, האם לא תרצה לברר עוד, לשאול מי הם הרבנים המכירים את הבן יקיר, ומי חבריו. והשדכן ענה: אם את יודעת להגיד לי במדויק היכן הוא יושב, סימן שהוא נמצא, ברור שהוא לומד, אין צורך בשאלות נוספות.

[בדרך הלצה אומרים, כאשר האבא מגיע לבקר מחוץ לארץ, הבן יראה לו בדיוק היכן הוא יושב, אבל כאשר האבא מגיע ממקום קרוב, הבן יסביר לו שהוא יצא אליו לכביש, חבל שהאבא יטרח לחפש חניה. והסיבה לכך היא, כאשר האבא מגיע מחוץ לארץ, בפעם הבאה הוא לא יבוא בהפתעה, הוא יודיע קודם, ואז הבן ידאג להיות במקומו, אך כאשר האבא מגיע ממקום קרוב, הוא מסוגל להגיע פעם נוספת בלי להודיע לבנו, ולמצוא את המקום שלו ריק.]

הידיעה הברורה מתי היה מנין בני ישראל, הידיעה הברורה על מהלכם במדבר, מראה על דבר ידוע וברור, מראה על דבר חיובי. לעומת העונשים, שמעדיפים לא לשוחח אודותם יותר מידאי, אין צורך לדעת את כל הפרטים, מעדיפים להסתיר אותם. הדברים הטובים נעשים בשמחה ובטוב לבב, מפרסמים עושי מצוה.

תפנית בחיים

בעלי תשובה מספרים על התפנית בחייהם, על היום ששינה אותם מן הקצה על הקצה, על אותו רגע שבו הרגישו הארה מיוחדת או קיבלו תובנה ששינתה את החיים שלהם. וזה לא רק בעלי תשובה, המושג 'יום עומדי על דעתי' נמצא בכמה מקומות בגמרא. ובאמת כל אחד מאיתנו לפעמים זוכה לאיזו הארה משמים שמשנה את מהלך החיים שלו - והוא יודע מתי והיכן הקב"ה הוביל אותו לתפקידו בעולם הזה.

כך גם הקב"ה מתפאר בבני ישראל, מנין בני ישראל איננו רק צורך המציאות, הוא עֲטָרַת הַתְּפִאָּרֶת בְּיַד ה' (ישעיהו סב, ג).

[בצד תמרה זו]

ויכול להיות שכל זה רמוז בדברי הגמרא אמר רבי זירא אמר רבי אסי אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא אמר רב, בצד עמוד זה התפלל רבי ישמעאל ברבי יוסי של שבת בערב שבת. כי אתא עולא אמר, בצד תמרה הוה ולא בצד עמוד הוה, ולא רבי ישמעאל ברבי יוסי הוה אלא רבי אלעזר ברבי יוסי הוה, ולא של שבת בערב שבת הוה אלא של מוצאי שבת בשבת הוה (ברכות כז, ב). הדיוק בפרטי הפרטים מורה על חשיבות השמועה, חשיבות דברי התורה, והשמחה במסורת הקבלה מרב לתלמיד.]

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס

פניני פז בפרשת השבוע ובמעלת הנסיונות

א. מה הסיבה שרק הכהנים והלוויים שרתו בביהמ"ק, ולא כל יהודי שטיהר מעשיו.
ב. לכל שבט ככלל, ולכל יחיד בפרט יש תפקיד שונה, ולפי מילוי תפקידו הוא מקבל את שכרו.

ג. ככל שיש לאדם יותר נסיונות זה מוכיח שהקב"ה יותר סומך עליו ובטוח בו.
ד. כשיש לאדם הרבה נסיונות הריהו בן שעשועים של הקב"ה.
א.

בפרשה מבואר תפקידם של משמרות הכהונה, גרשון על המשכן, על היריעות, ועל המזבח. משמרת קהת היתה שומרת על כלי המשכן. ובני מררי על יתדות ואדני המשכן.
טענת איוב שיש אנשים שגורל עתידם נקבע מלכתחילה, ומענה חבריו שהתורה מסייעת לאדם לשנות את עתידו

ויש להתבונן מדוע ניתן בכלל דין כהונה, והרי מהתמיהות הקשות ביותר שהקשה איוב הרי זה נטילת כוח הבחירה כמבואר בגמ' (בב" טז) 'רצה איוב לפטור את העולם מן הדין אמר לפניו רבוננו של עולם בראת שור פרסותיו סדוקות בראת חמור פרסותיו קלוטות בראת גן עדן בראת גיהנם בראת צדיקים בראת רשעים מי מעכב על ידך', והשיבו חברי איוב, שיש לאדם בחירה, ללמוד תורה וזה יסייע לו להתגבר על היצר הרע, ולהיות צדיק.

והיינו שלא יתכן שהעולם נברא בצורה כזו שיש עתיד מובטח ומזהיר לאדם אחד ואילו חיים קשים לאדם אחר, ולא בשל מעשיהם אלא בשל המשפחה ותוכנות נפש שנולדו עימם, זו היתה טענת איוב שלכאורה יש אנשים שנקבע עתידם מראש לרעה ולחיים קשים ואין להם יכולת לשנות זאת, כי לכך נבחרו, וע"ז השיבו לו חבריו, שהתורה מסייעת לאדם 'אף אתה תפר ייראה ותגרע שיחה' ושיחה זו תורה שנאמר 'כל היום היא שיחתי'. כלומר התורה נותנת לאדם כוחות וכלים להתמודד עם אתרי החיים.

לפי"ז קשה מדוע רק הכהנים משרתים בביהמ"ק ולא מי שטיהר מעשיו

ולאור זה יש להבין את המובאר בפרשה שמשמע שאם אדם נולד כהן יש לו את הזכות הנעלית לשרת בביהמ"ק, ואילו אדם אחר אף אם יהיה קדוש וצדיק יותר אך לא יהיה ממשפחת הכהונה לא יוכלו לזה, וטעמא בעי מדוע ניתן כך סדר השמירה על ביהמ"ק שניתן רק לכהנים ולא לכל יחיד מישראל אשר יישר אורחותיו, וטיהר מעשיו.
ב.

המעלה של עם ישראל זה בכך שלכל אחד יש תפקיד משלו ואת זה הוא עושה בצורה המושלמת ביותר

ואולי אפשר לומר שהייחוד של עם ישראל מתבטא בזה שהוא מאמין שהתפקידים שהוא עושה בעולם הם לא בכדי לממש את היכולות הנפשיות שיש בו, אלא לעשות את רצון ה', ולהשלים את הייעוד שלשמו הוא נשלח לעולם.

ואכן עם ישראל במדבר התנהל כ"ב שבטים שלכל שבט היה דגל, ומהות אחרת, ודרך עבודת ה' שונה. ודבר זה עצמו הוא זה שאיחד אותם כעם מושלם, אחר שכל אחד יודע שהוא עושה את תפקידו בצורה הנאמנת והמושלמת ביותר, זה מה שגורם לתוצאה טובה. כמו במפעל שלכל פועל יש תפקיד שונה וזה מה שמגמר את המוצר ובאם כל הפועלים יעשו אותו הדבר, לא יושלם המוצר, כן בעבודת ה', כל שבט יש לו תפקיד אחר ומהות אחרת.

לפי זה בכך ששבט מסוים נבחר לעשות פעולה שהיא נעלית במעלתה על שבטים אחרים, הרי זה לא מחמת שבני השבט עצמם בהכרח צדיקים יותר וכדו' אלא שזה התפקיד שה' בחר בהם לעשות בעולמו, למען שלמות כלל ישראל.

מעתה לכל שבט ויחיד בכלל ישראל יש מטרה שלשמה הוא נשלח לעולם, וכבר כתוב במדרש רבה 'אין לך חביב לפני הקב"ה כשליח המוסר נפשו למלא שליחותו', וכתב האריז"ל שלכל יהודי יש תפקיד בעולם, ואין שעה אחת דומה לחברתה בתפקיד של יהודי בעולם.

ומאחר ובחר ה' בשבט לוי ובשבט הכהונה להתעסק בבימה"ק ובמשכן אין דבר זה מחמת מעלתם על בני ישראל אלא כחלוקה לפי שבט ולא כמעלה של יחידים על אחרים.

וכמו ששמעתי סיפור על נהג שהסיע קו פנימי שכמעט והיה ריק, והחליט על דעת עצמו להחליף לקו אחר שיש בו יותר נוסעים וכך להכניס יותר כסף לחברה, ואכן הצליח בידו, אך לאחר כמה ימים הוא זומן לשימוע לקראת פיטורים, כשהסביר את מעשיו למען החברה, הם אמרו לו שכל הנהגים מקבלים שכר לפי השירות שהם נותנים, ולא משנה כמה 'הקו מרוויח', לכל קו יש מסלול וצרכים אחרים להגיע לקהל יעד שונה, ובעקבות שהוא מספר ימים לא עשה את מסלולו המיועד לו, מספר אנשים לא הגיע למקומות עבודה ולבתי חולים וכו'.

לכל יהודי יש תפקיד, וגם אם במבט מצומצם זה נראה שחיינו מתנהלים בצורה קשה לא קלה, עוברים תקופות לא קלות בחיים, ולאחרים החיים זורמים בלא יצרים קשים, בלא טרדות מיותרות, ללא קושי בפרנסה וגידול ילדים. אל לו לקנא בתפקיד של מישהו אחר, לכל אחד והתפקיד שלו, והשכר נקבע לפי היעילות שכל אחד עושה וממש את מלוא כוחותיו הנפשיים למען התפקיד שהועיד לו הקב"ה.

ככל שיש ליהודי נסיונות וקשיים, זה מוכיח שהקב"ה בטוח בו

ולכשתמצא לומר למי שיש קשיים רבים יותר הר"ז משום שהקב"ה סומך עליו ומאמין בו יותר, ובטוח בו שיצליח לעמוד בנסיון ולא יפול, לא כן במי שכוחות נפשו פחותים יותר, ויש חשש שמנסיון קשה הוא יפול ויתרסק מטה מטה, 'אין ברירה' אלא להקל עליו, ולעשות לו חיים פחות מאתגרים.

מי שמתנסה הרבה זה מוכיח שהוא 'בן שעשועים'

ואפשר להסמיך בזה את מה שנאמר 'הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו, זכור אזכרנו עוד' ואפשר שהכוונה בזה שגם אם יש לאדם הרבה בנים בכל אופן יש ילד שעשועים מי שיש אליו מסוימת לצורך שעשוע, ואין הנאה גדול יותר לאב כאשר הבן מבקש ממנו שיסייע לו במשחק או להצליח באיזה אתגר, ויגדל ההנאה כשאת האתגר האבא עצמו יצר בשביל הבן, והבן מבין שרק אביו יכול לעזור לו כי הוא יצר זאת.

מי שניתן לו תקופות מורכבות, זה מוכיח שהוא 'בן שעשועים של הקב"ה' הקב"ה משתעשע איתו, הוא רוצה שיקרה אליו ויבקש את עזרתו, וחוזר חלילה, ואל לו להתרעם על כך מה יכול להיות לאדם בעולם יותר טוב מקשר עם הקב"ה, ולמלא את תפקידו בנאמנות ובשלימות.

פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

לכל אחד יש דגל פרטי

איש על דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל (ב, ב)

אומר על כך המדרש (במדבר רבה ב, ג): בשעה שנגלה הקדוש ברוך הוא על הר סיני ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים, שנאמר (תהלים סח, יח) רכב אלקים רבתיים אלפי שנאן, והיו כלם עשויים דגלים דגלים, שנאמר (שיר השירים ה, י) דגול מרבבה, כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים דגלים, התחילו מתאווים לדגלים, אמרו הלואי כך אנו נעשים דגלים כמותן, וכו'. וכן הוא אומר (תהלים כ, ו) נרננה בישועתך וגו', אמר להם הקדוש ברוך הוא מה נתאוויתם לעשות דגלים, חייכם שאני ממלא משאלותיכם, (תהלים כ, ו) ימלא ה' כל משאלותיך, מיד הודיע הקדוש ברוך הוא אותם לישראל ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו.

המשגיח רבי לייב חסמן זצ"ל, בספרו אור יהל (חלק ג' עמוד שנ"ו), מבחין בהבדל יסודי בין המלאכים לבין בני האדם, כדלהלן:

בקרב המלאכים אין קנאה או שנאה ותחרות, ולכן "כולם אהובים כולם ברורים כולם גבורים וכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה ונותנים רשות זה לזה". לעומת זאת האדם, יסודו מעפר וסופו לעפר, בנפשו יביא לחמו, ורבה הקנאה השנאה והתחרות וממילא רחוקה האחדות.

משה רבנו חשש מכך, ולכן כשבקשו דגלים והשי"ת הסכים לכך, אומרים חז"ל בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה עשה אותם דגלים כמו שנתאוו, התחיל משה מצר, אמר עכשו עתידה המחלקת להנתן בין השבטים, אם אני אומר לשבטו של יהודה שישרה במזרח והוא אומר אי אפשרי אלא בדרום, וכן ראובן וכן אפרים וכן כל שבט ושבט (במדבר רבה ב, ז).

כאשר מלאך רואה מעלה בחברו, אינו מתקנא בו, אלא אדרבה מרומם אותו עליו, וכמו שציטטנו "כולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה ונותנים רשות זה לזה". זו אחדות שלימה ואמיתית. לזה נתאוו ישראל.

בורא עולם הבין זאת ולכן "אמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו". בשעה שהיא הגיעו ישראל למעלה הגבוהה ביותר, מכיון שבערה בם אש קודש ותשוקה להיות כמלאכי השרת, נסתלק מהם כל שמץ של פירוד לבבות וכל מידותיהם היו מופנות רק לרומם את מי שראו בו מעלה □ יהודה בראש, אם כי ראובן הבכור, ואינו מתקנא בו. יששכר וחבולון אצל יהודה וכן כולם ללא קנאה או שנאה ותחרות.

***

ראש ישיבת נחלת שלמה, הרה"ג אברהם ארלנגר שליט"א, מאיר את עינינו בעקבות כך (מוסף שבת קדש, אמור תשפ"ג): אחר מאות שנים של עבדות במצרים, כאשר הגיעו ישראל למ"ט שערי טומאה, נכנסים בני ישראל בבת אחת לתואר של "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מְמַלְכֶת כְּהֲנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שמות יט, ו).

איך הגיע עם שרק לפני כמה שבועות אמרו עליהם מלאכי השרת: "הללו והללו עובדי עבודה זרה", לעם קדוש? מה רומם אותם להכנס להדגרה של "ממלכת כהנים"?

התשובה היא □ עצם האמירה הזו. עצם זה שהם נקראים על ידי מלכו של עולם "ממלכת כהנים וגוי קדוש" נסך בהם תחושה שך נסיכים. הם שמעו מילים מרוממות וזה מה שנתן להם את הכוחות לעלות ולהתעלות לרום פסגות. בורא עולם מחשיב אותנו!

אחרי כל שיטות החינוך שניסו בכל הדורות, ואחר כל אמצעי המשמעת והענישה, קמה וגם ניצבה הדרך המקורית □ לרומם כל תלמיד. לתת לו את חשיבותו ולהעריך אותו. כשירגיש חשוב, רוב מעשיו הקטנוניים והליכותיו העקלקלות יעלמו מאליהן, כי 'בן מלך' הולך ב'דרך המלך'.

שמעתי מידידי הרב יצחק שוורץ (שנכח בשעת מעשה) שהגאון רבי ישעיהו גולדשמידט זצ"ל סיפר לגאון רבי מנחם צבי ברלין שליט"א, שכאשר היה בחור בישיבה, הבחורים התקשו מאוד למצוא בת זוג. למרות שהיו אז בחורים שידעו את הש"ס עם הפוסקים על כף היד, בני הישיבות היו בעדיפות נמוכה באותה תקופה ונאלצו להמתין שנים רבות עד שימצאו מי שתסכים להנשא להם.

שאל הרב ברלין: מה החזיק את הבחורים כל אותן שנים? איך הם שרדו עשר ולפעמים עשרים שנה בישיבה?

השיב הרב גולדשמידט: ראשי הישיבה רוממו אותנו, החשיבו אותנו והוקירו וייקרו כל בחור. אם אחד שאל שאלה טובה, זה היה הנושא המדובר באותו היום בבית המדרש. כולם רעשו וגעשו בדיונים מקיפים על שאלתו.

כאשר בחור השיב על קושיא של ראש הישיבה, הוא שמח ועלו להכניס את כולנו לאוירת השמחה הגדולה עד שכתלי בית המדרש רגשו ורעשו ואף 'רקדו' מעוצמת התשובה ומרוב שמחה.

***

ממשיך הרב ארלנגר: הדבר אינו אמור רק ברב ותלמיד. בכל בית אלו הכללים. ומביא על כך סיפור:

בערב פסח הכל טרודים בהכנות לחג. הלחץ גורם פעמים רבות גם למתח. באחד הבתים 'הגיעו מים עד נפש' עד שאחד הילדים, רגיש ופגיע, אשר בלאו הכי התחיל 'לנשור' ממסגרת הלימודים ולפזול החוצה, עזב את הבית. הוא לא יכל לסבול את האוירה הזו...

מאותו רגע התערבה אורית ההכנות לחג בדאגה לילד, היכן הוא? האם ישוב? מה לעשות? היכן לחפשו?

הלילה ירד. תפילת ערבית הסתיימה זה מכבר בבתי הכנסת, אך הילד איננו. אבי המשפחה פנה למרן הסטייפלר להתייעץ: מה עושים?
השיב הסטייפלר: אל תתחילו את עריכת הסדר עד שהוא ישוב!
ממתינים וממתינים, והילד בושש לבוא.
האב שוב פנה לסטייפלר, והא שוב אמר: תמתינו!
והנה, הדלת נפתחת! הבן מגיע!

כשנכנס פרצו כולם בקריאות שמחה! מעולם לא שמחו כל כך כשנכנס הביתה... הוא הביט על שולחן הסדר בערוך, וראה שכולם סביב השולחן, אך לא התחילו אלא המתינו לו..

הוא נעמד ושאל, וכמעט המילים נעתקו מפיו: חיכיתם לי?!?!... ופרץ בבכי. גם בני הבית בכו כנגדו...

לא ניתן לכמת במילים מה שזה עשה לו. הוא הרגיש שהוא 'שוה משהו' כולם המתינו רק לו, ועוד מתי? בליל הסדר העמוס והארוך והמלא תוכן!!! מחכים רק לו!
בבת אחת נעלמו כל הרגשות השליליים והכעס, והבחור חזר לקדמותו! החל מתפקד בבית, חזר להתפלל בציבור ושב ללימודים, והכל בגלל התחושה הברורה שחש בלילה זה: אני שוה משהו!

***

בספר "נאה דורש" מביא רבי יעקב שיש שליט"א: שמעתי סיפור מדהים בשם הרב וקסמן שליט"א, ראש ישיבת מאור יצחק, וכך סיפר:

בצעירותי, כשלמדתי ב'חידר', המלמד היה יהודי הונגרי, ניצול שואה, שעבר את התופת הגרמנית בשנת תש"ד. אנחנו היינו קבוצה של ילדים מאוד שובבים, וכשעברנו את הקו האדום היינו רואים שהוא ממלמל מילים מוזרות □ זה היה נשמע כמו קללות בהונגרית □ זה חזר על עצמו כל אימת שהיינו משתוללים.

בסוף השנה, כשבאנו להיפרד ממנו ולהגיד לו תודה רבה, אחד התלמידים אור אומץ ושאל אותו: "מה הם הדברים האלה בהונגרית שהרב היה ממלמל לעצמו בשעה שהשתוללנו?"

נענה המלמד ואמר: "לא היו אלו מילים בהונגרית. אמרתי את שמות אבני החושן, כפי שמתרגם אותם האונקלוס: 'סמקן ירקן וברקן, אזמרגדין שבזיז וסבהלום, קנכירי טרקיא ועין עגלא, כרום ימא ובורלא ופנתיירי'. אמרתי לעצמי: אמנם אתם מאד מרגיזים אותי, מכעיסים אותי, אבל כל ילד הוא יהלום! גם אם ילד משתולל סוף סוף הוא אבן מאבני החושן! הילד הזה הוא אודם, השני פטדה והשלישי ברקת. נכון, עכשיו הוא משתולל, אבל בהמשך החיים הוא ינווט את עצמו, ואת כל האנרגיות שלו הוא ינצל לדברים טובים.

ההתנהגות שלו היא חיצונית בלבד, אבל בפנימיות שלו הוא יהלום נוצץ. בצורה הזאת הצלחתי להרגיע את עצמי.

***

הרב יהושע לייבוזון מביא מעשה ששמע מהגאון רבי יחיאל צוקר שליט"א ומופיע בספר דורש טוב:

זהו סיפורו של בנו של אחד משופטי בית המשפט העליון שחזר בתשובה. היום הוא משמש כמרצה בכיר, ר"מ בישיבה, ותלמיד חכם גדול. הוא סיפר סיפור מדהים על הגורם המרכזי לחזרתו בתשובה.

הסיפור מתחיל כשהצעיר החליט שהוא יוצא לטיול בהודו, 'קצת להתאוורר'. בהודו החוק אוסר למי שבא לחוף הים להביא עמו משקאות חריפים מהבית, אלא □ אם רצונו לשתות □ עליו לקנות זאת בקיוסק הממוקם על חוף הים. כך יכולים הזכיינים, שזכו במרכז על ניהול הקיוסק, לגבות מחיר מפולפל על כל פחית בירה □ אדם שנתפס מוציא פחית בירה מתיקו □ צפוי לקנס כספי גבוה.

אך לדאבונו, כולם יודעים ש'ישראלי' הוא שם לוואי לטיפוס חצוף, לא ממושמע, משום ש"כשהם יורדים □ יורדים עד התהום", ולכן גם מיודעינו החליט לא להיות 'פרייאר', ולא הסכים בשום פנים לשלם חמישה דולר על פחית בירה שעולה חצי דולר בחנות רגילה, ולכן הביא איתו פחית מהבית.

דא עקא, באותו רגע ששלף את הפחית מהתיק, קפץ לעברו הודי אחד, והחל לצעוק עליו באנגלית "גנב! חצוף!"

לאחר שסינן לעברו עוד כמה קללות מפיו. לפתע □ בבת אחת נעצר, ופנה אליו: "רגע! האם אתה יהודי?" ומשהשיב בחיוב, החל הלה להתנצל: "סליחה! לא התכוונתי! לא התכוונתי לפגוע ביהודי..."

ההודי מיהר להסתלק, אך לאחר כמה דקות חזר, ופנה אל אותו ישראלי ושאל: "האם תוכל לעשות לי טובה, ולבוא איתי אל הכפר שלי? יש לי וְסָפָה, ואני מבטיח לך שבדרך לכפר, אכנס אתך לכל מיני אתרים מעניינים, שתהנה מהם מאד. הרי באת לכאן כדי להנות □ סמוך עלי, ואתה תהנה!"

ההודי עמד על שלו ופשוט שיגע אותו, עד שלבסוף הסכים. ואכן ההוא עמד בהבטחתו! הוא הכניס אותו לכל מיני מקומות מדהימים ביופיים, שאמנם האריכו את משך הנסיעה, אבל הדבר היה שווה בהחלט.

בסופו של דבר הגיעו לכפר. לפי התנהגות התושבים, שהתייחסו להודי בהדרת כבוד, הבין שהוא היה ה'מוכתר' של הכפר. הוא הורה לאורח לשבת על ספסל שעמד במרכז הכפר, ולהמתין. הוא בעצמו נסע עם הוְסָפָה, ועבר מבית לבית, לקרוא לכל תושבי הכפר להתאסף ולבוא אל הספסל עליו ישב הבחור.

כעבור דקות ספורות התאספו כל תושבי הכפר, הודים כפרים תמימים, סביב מיודעינו הישראלי. ההודי ירד מעל גבי הַסֵּפֶה, השתיק את כלם, ואמר להם:
"היושב כאן על הספסל הוא מהעם הנבחר! הוא יהודי! הוא חלק מהעם שהאלוקים בחר בו!"

כל הכפריים החלו להתרגש □ להזיע...

חלקם מהרו להביא פרחים, וחלקם מהרו לבתיהם להביא לו שקדים ואגוזים.
מרוב התרגשות הם פשוט לא ידעו מה לעשות עם עצמם...

"אני מבקש שתבינו", המשיך הלה לספר את סיפורו האישי, "ישבתי שם, חילוני גמור, עם קוצים ועגילים, ואמרתי לעצמי: על מה הוא מדבר? על מה התרגשות הקהל? מה זה עם נבחר? במה אני שונה מהם? הרגשתי כל כך לא טוב עם זה ונדרתי בליבי: הדבר הראשון שאני עושה כשאחזור לארץ, הוא לברר מה המשמעות של להיות חלק מהעם הנבחר? ממה הם כל כך מתלהבים ומתפעלים?"

"ואכן כששבתי ארצה בררתי על מקום בו אוכל ללמוד על משמעות היותי בן העם הנבחר. שלחו אותי לסמינר של ערכים, וכך החל תהליך חזרתי בתשובה" □ עד כאן הסיפור שסיפר.

כל אומות העולם מכירים במעלתו של העם הנבחר. כולם יודעים שהיהודי הוא "בן אלוקים". הבעיה המרכזית היא שאנחנו לא יודעים את זה...

אנחנו לא מכירים בייחודיות שלנו! אנחנו לא מתהלכים עם התחושה הזאת שאנחנו "בני אלוקים"!

במה מתבטא חוסר הידיעה הזאת? - ברצון להיות "כמו כולם"! כולם מתלבשים כך □ גם אני רוצה להיות כמו כולם...

זוהי כניעה מוחלטת לעמלק ששאף לכך שבני ישראל לא יכירו במעלותיהם הייחודית, וישאפו להיות "כמו כולם". הוא ידע היטב כי אין כל סיכוי לשנות את עם ישראל אם הם יקפידו לשמור על היותם "בני אלוקים". כדי לדרדר אותם לשאול תחתיות יש להכניס להם לראש את הרצון והשאיפה לחקות את פלוני, להידמות לאלמוני, להיות "כמו כולם"...

אנחנו נמצאים בסוף ימי ספירת העומר ומתקרבים בצעדי ענק לקראת יום מתן תורתנו. זה המקום וזה הזמן להפנים בנו את כל זה וכך לזכות ל"ובאו כולם בברית יחד נעשה ונשמע אמרו כאחד"!!!

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: Blu.israel@gmail.com

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

דוד המלך והפטרת מחר חודש

ראש חודש סיון הבאה עלינו לטובה יחול ביום ראשון, ועקב כך אין מפטירין הפטרת הפרשה אלא הפטרת "מחר חודש", וכמו שאמרו חז"ל (מגילה לא.) "ראש חדש שחל להיות באחד בשבת, מאתמול מפטירין ויאמר לו יהונתן מחר חדש".

והנה הדבר צריך ביאור, דלא מצינו שתיקנו הפטרה מיוחדת כשחל יום טוב ביום ראשון שנקרא הפטרה מיוחדת מחמת היום טוב המשמש ובא, וטעמא בעי במה חשוב כל כך יום זה של ערב ראש חודש והלא ערב ראש חודש אינו מעין המאורע ולמה ידחה הפטרת פרשת השבוע, וכמעט ולא מצינו בספרי הלכה או במפרשים שיסבירו את זה, והוא דבר פלא.

בספר ארץ צבי (עה"ת עמ' רלט) מהגאון ר' צבי אריה פרומר הי"ד אב"ד קוזיגלוב, כן תמה על זה וז"ל "הענין שמפטירין מחר חודש בשבת שלמחרתו ר"ח משמע שיש איזה ענין ושינוי מהות ביום שלפני ר"ח ולא מצאנו כיוצא בו מחר שבת מחר יו"ט" וכתב לבאר ע"פ דרוש בשם האבני נזר, שלפי השיעור שהאדם מכיר שהוא חייב כך לפי שיעור זה יזכה לזכות וכדברי רש"י (ויצא ל, ו) עה"פ "דנני אלקים", "דנני וחייבני וזכני" דאם מכיר את ערכו השפל שאינו ראוי לישועה מזה עצמו תוכל לצמוח לו הישועה.

וכמו כן לענין ר"ח "חידוש הלבנה שהוא אחר מיעוט הלבנה בתכלית ומכוח המיעוט עצמו נצמח אחר כך חידוש הלבנה, ועל כן יום שמחרתו חודש הוא גם כן קצת יו"ט כי ביום זה הלבנה בתכלית המיעוט וכיון שהמיעוט גורם לחידוש הלבנה אחר כך, על כן הוא גם נחשב קצת יו"ט עכ"ל.

*

כי נפילתי קמתי

ועוד מצאתי בספר מאמרי הרמ"ע מפאנו (עמ' קעז, מאמר מעין גנים חלק א) שכתב וז"ל "ודע כי יש לחידוש הלבנה יחס וקשר אמיץ עם אהבת דוד ויהונתן עד שאין להפליא אם אנו דוחין עפ"י הראיה והגמרא הפטרת השבוע בשביל מחר חדש דלא גרע משבע דנחמתא והנך דלפניהן ולאחריהן שהוקבעו לאומרן עפ"י הפסיקתא (ע' טור ס' תכ"ח), וטעם מחר חדש הזמנה אל החידוש, ועוד הוא כטעם (מיכה ז, ח) כי נפילתי קמתי כי אשב בחשך ה' אור לי" עכ"ל.

הרי שטעם הפטרת מחר חדש בא לחזק אותנו כי גם כאשר אנו נמצאים ח"ו במצב של "נפילתי" נזכה "כי קמתי" וגם כאשר אנו נמצאים במצב של "אשב בחשך" נזכה ש"ה' אור לי". וכדי לפרש את דברי הרמ"ע מפאנו יש להקדים את דברי הגמרא ר"ה (כה.) שרבינו הקדוש אמר לרבי חייא שיקדש החודש וישלח לו סימן שאכן קידש החודש ואמר לו מהו

הסימן "ושלח לי סימנא דוד מלך ישראל חי וקים". וביאר שם רש"י שדוד המלך נמשל ללבנה וכמ"ש (תהלים פט, לז) "אחת נשבעתי בקדשי אם לדוד אכזב, זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם". וכתב הרה"ק מברדיטשוב זי"ע בספרו קדושת לוי (דרוש לפסח) "יום טוב של פסח הוא נגד אברהם כידוע ושבעות נגד יצחק וסוכות נגד יעקב, וראש חודש נגד דוד ולכך אנו מזכירין במוסף דראש חודש ובשירי דוד עבדך וכו'. וזהו רמז בגמרא (ר"ה כה.) זיל לעין טב וקדשא לי ירחא כו' ושלח ליה סימנא דוד מלך ישראל חי וקיים".

ובספר תולדות יצחק בן לוי מהרה"ק ר' ישראל מפיקוב זי"ע (פר' ויחי) בנו של הרה"ק מברדיטשוב זי"ע גם הזכיר יסוד זה שר"ח כנגד דוד המלך והביא כן בשם האר"י ז"ל, ובוה ביאר שלכן צוה רבינו הקדוש לרבי חייא שילך דוקא לעין טב לקדש שם הלבנה, שזה רמז לדוד המלך שהיה "טוב ראוי" ונאמר טוב עין הוא יבורך".

והנה סימן זה שאמר רבינו הקדוש לרבי חייא שישלח לו, היה בקשר למעשה שקרא בערב ראש חודש, והיינו שמבואר בגמרא שם שתמיד יש כ"ד שעות בין ראיית הלבנה הישנה ובין ראיית הלבנה החדשה, וקרא פעם שרבי חייא ראה הלבנה הישנה בתחלת הבוקר של יום עשרים ותשעה, ואם כן ידע שא"א שיופיע הלבנה החדשה בליל שלושים ונמצא שלא יהא שייך לקדשה ביום שלושים, "שקל קלא פתק ביה ואמר לאורתא בעינן לקדושי כך ואת קיימת הכא זיל איכסי", ומאחר שרבי חייא ראה הלבנה בבוקר של יום כ"ט אמר לו רבינו הקדוש שיסע משם לעין טב בכדי שלא ירננו בני עירו שראו את הלבנה ביום כ"ט ואיך הוא מקדש החודש ביום שלושים, וע"ז צוה לו רבינו הקדוש שישלח לו לסימן דוד מלך ישראל חי וקיים.

ובמסורות הש"ס הביא גירסא בגמרא "שקל קלא פתק ביה ואמר לאורתא בעינן לקדושי כך ואת קיימת הכא, אזלא ואכסי", כלומר שהיה כאן מעשה ניסים שהלכה ונתכסית הלבנה, וכן איתא בירושלמי (פר' ב' הל' ד) "מיד איתבלע מן קומוי", שנעלם הלבנה מן הראייה.

*

אחר שתכלה מלכות דוד שוב יתחדש אורו

ודברים נפלאים כתב המהרש"א (סנהדרין לח.) בביאור גמרא זו וז"ל בקיצור "א"ל רבי לר' חייא זיל לעין טב וקדשיה ושלח לי סימנא דוד מלך ישראל חי וקיים והכונה כמ"ש במדרשות (בראשית רבה טו, כו) שכמו שהלבנה אחר ט"ו יום שנתמלאה תתחיל לחסר כן היה מלכות בית דוד אחר שהיו מזרעו ט"ו מלכים נחסר המלכות בימי צדקיהו ולא נשאר לו רק ממשלה קצת ר"ג בבבל ונשיא בא"י, וכמו שהלבנה הולכת ומתחסרת ט"ו יום עד שתחסר לגמרי ואחר כך מתחדשת באורה, כן אחר שתכלה ממשלת מלכות בית דוד לגמרי דאף ר"ג בבבל ונשיא בא"י יכלו, שוב יתחדש מלכותו, ולזה כוון שכיסוי הלבנה הוא סימן לרבי שהיה נשיא שיכלה נשיאותו לא רצה הוא לומר כן זיל איכסי רק על ידי רבי

חייא, גם לא רצה הוא לקדשה ביום ל' כאלו היא מכוסה אז שזה סימן רע לנשיא, דאדרבה שכל עוד שאינו מתכסה הוא סימן טוב על הנשיאות שימשך.

ועל כן אמר לרבי חייא דלקדשיה אז ע"פ אותו הכיסוי שא"ל זיל איכסי, ולזה אמר ליה רבי שלח לי סימנא דוד מלך ישראל כו' ר"ל דאף שהכיסוי של הלבנה הוא סימן רע לנשיאות שיכלה הנה מצד אחר הוא סימנא טבא דדוד מלך ישראל חי וקים שאחר שיכלה הנשיאות יתחדש מלכותו ויצמח קרן דוד וע"כ אמר זיל לעין טב וקדשיה ע"ש סימן טב".

(וז"ל המדרש בקיצור: החדש הזה לכם, עד שלא הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים ברמז הודיע להם שאין המלכות בא להם עד שלשים דור שנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים, החדש שלשים יום ומלכות שלכם שלשים דור הלבנה בראשון של ניסן מתחלת להאיר וכל שהיא הולכת מאירה עד ט"ו ימים ודסקוס שלה מתמלא ומט"ו עד שלשים אור שלה חסר, בשלושים אינה נראית כך ישראל ט"ו דור מן אברהם ועד שלמה, ומשם התחילו המלכים פוחתין והולכין (דה"א ג) ובן שלמה רחבעם ובן רחבעם אביה ובנו אסא יהושפט יהורם אחזיהו יואש אמציהו עזיה יותם אחז יחזקיה מנשה אמון יאשיהו יהויקים. כיון שבא צדקיהו דכתיב (ירמיה לב) ואת עיני צדקיהו עור חסר אורה של לבנה"):

וכן כתב המהר"ל (ר"ה כה.) וז"ל "ולפיכך אמר שלח לי סימן דוד מלך ישראל חי וקיים, פי' חי וקיים אחר שהקב"ה המשיל את המלכות של דוד ללבנה, כמו שקיים הלבנה לעד כך מלכותו קיים לעד גם כן. וזהו שאמר (תהלים פ"ט) וכסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם, תלה הכתוב הנצחית של כסא דוד בירח, ופי' הדבר כסאו כשמש נגדי כמו שהשמש הוא מלך ומושל גדול כך מלכותו, וכמו הירח אף אם נפסד אורו חוזר להתחדש כך מלכות בית דוד חוזר להתחדש אף אם גלתה. ולפיכך אמרו (סנהדרין מ"ב.) שעתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים. וזה שאמר שלח לי סימנא דוד מלך ישראל עדיין חי וקיים, כלומר סימן מלכותו וכאלו הוא קיים וזה ידוע".

ובזה מבואר דברי הרמ"א (ס' תכו ס' ב) כתב "ונוהגין לומר (בקידוש לבנה) דוד מלך ישראל חי וקיים, שמלכותו נמשל ללבנה ועתיד להתחדש כמותה, וכנסת ישראל תחזור להתדבק בבעלה שהוא הקב"ה, דוגמת הלבנה המתחדשת עם החמה". ובביאור הלכה שם כתב "ונוהגין לומר דוד מלך וכו' - עיין בפר"ח שכתב שיש לזה סמך מפרק ב' דר"ה דאמר ליה רבי לרבי חייא זיל לעין טב וקדשיה לירחא ושלח לי סימנא דוד מלך ישראל וכו' וע"ש בפירש"י".

*

מחר חודש סימן להתחדשות מלכות בית דוד

והנה בפירוש רבינו בחיי עה"ת (שמות יב, ב) איתא "וכתב רבינו חננאל ז"ל קביעות החדשים אינו אלא על פי החשבון לא על פי ראית הלבנה והראיה שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היה הענן מכסה אותם ביום ועמוד האש לילה ולא ראו בכולם שמש ביום ולא ירח בלילה, וכן תמצא מדברי דוד ליהונתן שאמר הנה חודש מחר ואנכי ישוב אשב

עם המלך (שמואל א כ, ה), ומהיכן היה יודע דוד שמחר חודש לולא שעל פי החשבון היו קובעים, כי אולי לא תראה הלבנה ולא יקבעו מחר חודש".

כלומר שמדוד המלך אנו לומדים שאפילו בזמן שהלבנה מסתתר מעמנו אנו יודעים בבירור על פי חשבון שמחר חודש. הרי שבא דוד לחזק ברכיים כושלות, דהגם שיש זמנים שהלבנה אינה נראית והיא נתכסה, תדע נאמנה ש"מחר חודש" ועוד יזרח ויתחדש אורה ודוד מלך ישראל חי וקיים וכמה נפלא הדבר שגימטריא "ראש חודש" היא "דוד מלך ישראל חי וקיים". וכלשון הזה כתב הרה"ק האמרי אמת זצ"ל במכתב בסיום מלחמת העולם השנייה כאשר שמעו השמועות הנוראות של השואה רח"ל, וז"ל:

*

מה היום מאפיל ומאיר אף אתם עתיד להאיר

"עת צרה היא ליעקב שלא היתה כמוהו בישראל ואין עצה אחרת אלא ההתחזקות באמונה ובטחון בהש"ת עם ה' חזקו ונתחזקה אם הצרות מתגברות הם חבלי משיח וצדיק באמונתו יחי, עלינו לחזק ולהתחזק בקיום התורה ומצות בחינוך הבנים ובנות בדרך התורה והמסורה ובאהבת ישראל. במדרש תנחומא אתם נצבים היום כלכם מה היום מאפיל ומאיר אף אתם כשאפלה לכם והוא עתיד להאיר לכם אור עולם שנאמר והי לך ה' לאור עולם אימתי בזמן שתהיו כלכם באגודה אחת וכו שאין ישראל נגאלין עד שיהיו כולם אגודה אחת".

הרי שזהו חלק מאמונתנו בגלות להאמין "מה היום מאפיל ומאיר אף אתם כשאפלה לכם והוא עתיד להאיר לכם אור עולם שנאמר והי לך ה' לאור עולם", וזהו מה שאמר דוד ליהונתן "מחר חודש" שעוד יאיר אור הלבנה ודוד מלך ישראל חי וקיים.

ואיתא בספר אהבת שלום (לר"ח אדר שני) וז"ל "הנה כתיב (שמואל א כ יח-כח) 'ויאמר לו יהונתן מחר חודש ונפקדת כי יפקד מושבך' וגו', ויפקד מקום דוד, פירוש שבראש חודש יש פקידה למלכות בית דוד, כי פסוק זה נאמר בתחילת חודש ובתחילת החודש הוא מילוי הלבנה":

ומעתה מבואר שהתחדשות החודש היא סימן להתחדשות מלכות דוד שנמשל ללבנה, ולכן דייקא בערב ראש חודש שאז היא הזמן שהלבנה מתחסרת לגמרי וא"א לראות הלבנה, דייקא אז אנו קוראים הפטרת מחר חודש שבו נאמר שדוד המלך הוצרך להסתיר את עצמו "ויפקד מקום דוד", ולחזק את עצמינו בימי הגלות דאע"פ שעדיין לא זכינו שנתקיים "הקם מלכות דוד ושלמה" אבל אנו בטוחים שכמו "וללבנה אמר שתתחדש, עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו", שנזכה בקרוב להתחדש כמותה.

*

בעטרה שעטרה לו אמו

ובזה יש לפרש המשך הגמרא בר"ה שם "תנו רבנן פעם אחת נתקשרו שמים בעבים ונראית דמות לבנה בעשרים ותשעה לחדש כסבורים העם לומר ראש חדש ובקשו בית דין לקדשו אמר להם רבן גמליאל כך מקובלני מבית אבי אבא אין חדושה של לבנה פחותה מעשרים ותשעה יום ומחצה ושני שלישי שעה ושבעים ושלשה חלקים, ואותו היום מתה אמו של **בן זוא** והספידה רבן גמליאל הספד גדול, לא מפני שראויה לכך אלא כדי שידעו העם שלא קידשו בית דין את החדש": ובשפתי חכמים ביאר "לא מפני שראויה לכך" כלומר שלא הרבה בשבחיה, אלא שהרבה לדרוש בדברי תורה.

והנה אדם זה הנקרא "בן זוא" לא מופיע עוד הפעם בש"ס ולא במדרש, ולא נודע מיהו (ובהג' יד אליהו מהגאון ר' אליהו שולזינגר זצ"ל כתב אולי הוא בר זוזא המוזכר בירושלמי פ"ו דב"ק ה"ז) אבל לפי המדרש והמהרש"א הנ"ל שכיסוי הלבנה היא סימן שיכלה נשיאות מלכות דוד אחרי ט"ו דורות, ורבן גמליאל רצה להוכיח לכולם שלא היה יום ההוא ראש חודש אלא ערב ראש חודש ועוד לא נראתה הלבנה החדשה, יש לומר שלזה הדגיש הגמרא שרבן גמליאל בא להספיד דייקא אמו של **בן זוא**, ששמו בגימטריא ט"ו, שביקש שנזכה שיקויים בנו "נא הקם מלכות דוד ושלמה **בעטרה שעטרה לו אמו**". (ויש לציין שהשם "זוא" כבר מוזכר בספר דברי הימים א (פרק' ב, לג) מבני שבט יהודה).

ובזה מבואר למה תיקנו הפטרה מיוחדת כששבת חל בערב ראש חודש ואנו דוחין הפטרת הפרשה, ונראה הביאור כנ"ל, שבערב ראש חודש הוא היום שבו מתחסרת הלבנה לגמרי וא"א לראותה, אז ביותר צריכים אנו לחזק את עצמינו שיתקיים בנו (מיכה ז, ח) **כי נפילתי קמתי כי אשב בחשך ה' אור לי**, וזהו דאיתא בגמ' ברכות (ד:): "אמר רבי יוחנן מפני מה לא נאמר נו"ן באשרי מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל דכתיב (עמוס ה, ב) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל", וביאר שם המהרש"א "ר"ל מה שחסרה הנו"ן הוא רמז כאלו הנפילה חסירה ואינה גמורה אלא שתחזור לקום", ובספר חומת אנך להחיד"א (עמוס שם) כתב "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, פירשו בזה הקדוש לא תוסיף קום מעצמה אלא הקב"ה יקים אותה כדכתיב אקים את סוכת דוד הנופלת".

ועוד כתב החיד"א בספרו פתח עינים (ברכות ד:): "ובזה יתבאר כונת הכתוב אל תשמחי אויבתי לי כי נפילתי קמתי כי אשב בחשך ה' אור לי הביאור אל תשמחי אויבתי לי כי נפילתי דכתיב נפלה לא תוסיף קום, כי ה"ק קמתי דכשאמר נפלה היינו שלא יש ליפול עוד אז קום בתולת ישראל וא"כ כי נפילתי ממש שהיא נפילה עד העפר אז קמתי. ולא עוד אלא משכחת לה כי אשב בחשך שעדין נופל' והיינו אשב ולא נפילתי ה' אור לי דזכו אחישנה":

ולכן אנו עושים "סימנא טבא דדוד מלך ישראל חי וקים שאחר שיכלה הנשיאות יתחדש מלכותו ויצמח קרן דוד" (כלשון המהרש"א הנ"ל) דאע"פ שעבר הרבה מאורעות ואיומים על חיי דוד המלך וכמו שקוראים בהפטרה "ויסתר דוד בשדה" "ויחר אף שאול וכו' ועתה שלח וקח אותו אלי כי בן מות הוא" "וידע יהונתן כי כלה היא מעם אביו להמית את דוד" וכו' בסופו של דבר דוד מלך ישראל חי וקיים, וכן יש לנו לבטוח בסימן זה דאע"פ שכלל ישראל הנמשל ללבנה מתחסרת ועדיין לא נתחדש אורה כבראשונה, בקרוב נזכה ש"את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך" בב"א.

למה יאמר דוד אני אברך ולי נאה לברך

ובזה יש לפרש דברי הגמרא שהרבה מפרשים נתקשו בה, דאמרו חז"ל (פסחים קיט:)
"עתידי הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמל חסדו לזרעו של יצחק, לאחר
שאוכלין ושותין נותנין לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך, ואומר להן איני מברך שיצא
ממני ישמעאל. אומר לו ליצחק טול וברך אומר להן איני מברך שיצא ממני עשו. אומר לו
ליעקב טול וברך אומר להם איני מברך שנשאתי שתי אחיות בחייהן שעתידה תורה לאוסרן
עלי. אומר לו למשה טול וברך אומר להם איני מברך שלא זכיתי ליכנס לארץ ישראל לא
בחיי ולא במותי. אומר לו ליהושע טול וברך אומר להן איני מברך שלא זכיתי לבן דכתיב
יהושע בן נון נון בנו יהושע בנו. **אומר לו לדוד טול וברך אומר להן אני אברך ולי נאה לברך
שנאמר כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא**".

ושאלו המפרשים דאם האבות הקדושים רבינו ויהושע בין נון ברוב ענותנותן חשבו את
עצמם כאינם ראויים לברך, איך יתכן שדוד המלך שאמר על עצמו (תהלים כב, ז) "אנכי
תולעת ולא איש" שאינו במדריגת הראשונים, למה אמר שלו נאה לברך.

ונראה לומר דדוד המלך לא היה אומר שלו נאה לברך משום שהיה אוחז את עצמו ראוי,
אלא שידע שכל שנות הגלות כלל ישראל מתפללים תמיד "ולירושלים עירך ברחמים תשוב
וכו' וכסא דוד עבדך מהרה לתוכה תכין" וכו' "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו
תרום בישועתך" וכו', ותפלה זו שגור בפי כל אחד מתי נראה ונוכה לראות הרמת קרן דוד
המלך, וכן אנו מבקשים בברכת המזון "רחם נא על ישראל עמך וכו' ועל מלכות בית דוד
משיחך" וכתב הרמב"ם בהל' ברכות (פר' ב, ד) "וכל מי שלא אמר מלכות בית דוד בברכה
זו לא יצא ידי חובתו מפני שהיא ענין הברכה שאין נחמה גמורה אלא בחזרת מלכות בית
דוד" (וע"ע בב"ח או"ח ס' קיח).

ובמשך כל שנות גלותינו יש לכלל ישראל תפלה תמידית בשפתותיהם מתי נזכה לראות
בחזרת מלכות בית דוד, וזהו דכתיב בספר הושע (פר' ג, ה) שבאחרית הימים "אחר ישובו
בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם" שכלל ישוב אחר דוד המלך לראות אותו
יושב על כסא ממלכתו וכמ"ש (תהלים קכב) "ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו כו'
כי שמה ישובו כסאות למשפט כסאות לבית דוד".

וכן אנו מבקשים בכל שבת ויו"ט "שמחנו ה' אלקינו באליהו הנביא ובמלכות בית דוד
משיחך, וכו' על כסאו לא ישב זר ולא ינחלו אחרים את כבודו כי בשם קדשך נשבעת לו
שלא יכבה נרו לעולם ועד". וביארו המפרשים שהיא השבועה הכתובה בספר תהלים (פר'
פ"ט) "אחת נשבעתי בקדשי אם לדוד אכזב, זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי כירח יכון
עולם ועד שבחך נאמן סלה".

הרי שדוד המלך יודע שכלל ישראל מבקשים תמיד לראות אותו בחזרה למלך ישראל,
וכלשון הרמב"ן (סוף ספר במדבר) "וכאשר עשה עם אבותינו הגדולות והנוראות, יחיש
בימינו קץ הפלאות, יבנה הבית והלשכות וגבול לפני התאות, ויכין שם לבית דוד כסאות

ועינינו רואות". והגם שבשנות הגלות היה מלכותו מכוסה כדוגמת הירח, אבל כשמגיע זמן הגאולה **עתידי להתחדש כמותה**. ולכן אמר על עצמו שנאה לו לברך, לא משום שהחזיק את עצמו יותר ראוי מהראשונים אלא שיאמר כן כדי למלאות ולשמח כלל ישראל שכה ביקשו והתחחנו שיזכו לראות הרמת מלכות דוד המלך, ובזכותם מגיע לו לברך.

וקרוב לזה מצאתי בספר הריקאנטי (פר' עקב פר' ח) וז"ל **"וסוד מלכות בית דוד בבונה ירושלים, מטעם זה אמרו רז"ל בפסחים (ק"ט): אומרים לדוד טול וברך אומר אני אברך ולי נאה לברך"**. הרי שהריקאנטי תלה בקשת דוד המלך שלו נאה לברך בזה שאנו מזכירין מלכות בית דוד בתפלתינו (וראה במגן אברהם ס' קפ"ג סק"ג) משא"כ בהאבות הק' ומשה רבינו ויהושע בין נון, הגם שאנו מעוררים זכותם בתפלתינו, אין אנו מבקשים כסגנון הזה שנזכה לראותם כמו שאנו מבקשים על דוד המלך, ויהי שנזכה לראות קיום הפסוק (תהלים קלב, י) **"בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך" בב"א**.

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאונני' במעלת עשרה הראשונים
עיקר נתינת התורה הוא כדי שלא נדבר לשון הרע, ועל ידי קרבתנו לפני ה' בהר סיני
כבר זכינו למעלה זו

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאונני' במעלת עשרה הראשונים

**עיקר נתינת התורה הוא כדי שלא נדבר לשון הרע, ועל ידי
קרבתנו לפני ה' בהר סיני כבר זכינו למעלה זו**

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינִי בְּאֶהָל מוֹעֵד וּגּוֹ', שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם וּגּוֹ' (א, א-ב)

א] מובא במדרש (ילקוט שמעוני תורה, רמז תרפד): בשעה שקבלו ישראל את התורה
נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם פיהן הקדוש ברוך
הוא אמר להן הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנאמר (תהילים צו, ז) "הבו לה' משפחות
עמים" כשם שבני מביאין "ויתילדו על משפחותם" (במדבר א, יח), לכך מנאם בראש הספר
הזה אחר המצות, "אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני" (ויקרא
כז, לד), ואחר כך "וידבר ה' במדבר סיני שאו את ראש כל עדת בני ישראל" (א, א-ב) **שלא**
זכו ליטול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהם, עכ"ל.

ב] ובביאור דברי המדרש כתב החיד"א בספרו 'חומת אנך', בהקדים מה שיש לעיין במה
שנאמר ב'הגדה של פסח': "אילו קרבנו לפני ה' סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו",
דלכאורה צריך ביאור איזוהי תועלת ישנה בקרבתנו לפני ה' סיני בלא שנקבל את התורה.
ואפשר לבאר זאת, לפי מה שאמרו רבותינו ז"ל במדרש שוחר טוב (סוף מזמור ט"ל) **לא נתן**
הקדוש ברוך הוא את התורה לישראל אלא כדי שלא יעסקו בלשון הרע ודברים בטלים. עוד
אמרו רבותינו ז"ל בתנחומא פרשת תבוא - לא היתה התורה צריכה לינתן בעולם הזה כי
ה' עתיד ללמדם בעולם הבא, ולמה ניתנה, כדי שכשיבוא הקדוש ברוך הוא ללמדם ידעו
באיזו פרשה הוא עוסק, עכ"ד (המדרש).

והנה על דרך מה שכתוב (דניאל ב, כא) "יהיב חכמתא לחכימין". גם אנו נאמר שישראל
במצרים היה להם ארבעה דברים יקרים וחשובים כמו שאמרו רבותינו ז"ל במכילתא פרשת
בא, ושניים מהם **שלא היה בהם דלטורין והיו גדורים בעריות.** ואילו השניים, שניים שהם
אחד, דברית הלשון והמעור כאחד הם. והפוגם ברית הלשון הוא פוגם ברית המעור כמ"ש
רז"ל (עי' ספר יצירה פרק א' משנה ג'), ולפי ששמרו ברית הלשון זכו לשמור ברית המעור.
ובעבור שהיו גדורים בעריות יצאו ממצרים כמו שאמרו במדרש רבה (במדבר פ"ג).

וכיון שכבר היו שומרים ברית הלשון וברית המעור בקרבתם לפני ה' סיני, הועילה להם
טובה זו ופסקה זוהמתן והוסיפו עוד שלא לדבר לשון הרע. וזהו שכתוב "אילו קרבנו לפני
ה' סיני" שפסקה הזוהמא ועל ידי זה לא נדבר לשון הרע, "ולא נתן לנו את התורה, דיינו",
דעיקר נתינתה שלא נדבר לשון הרע ולזה מועיל קרבת אל-הים בהר סיני. וזהו שכתוב

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאוני' במעלת עשרה הראשונים
עיקר נתינת התורה הוא כדי שלא נדבר לשון הרע, ועל ידי קרבתנו לפני ה' בהר סיני
כבר זכינו למעלה זו

"ולא נתן לנו את התורה" כלומר שהוא יתברך לעתיד יתן התורה, ובנתיים כדי שלא נדבר לשון הרע לזה מועילה קריבת הר סיני. והיינו עירוב פרשיות דבסוף פרשת בחוקתי כתוב "אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני" וסמוך לו "וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד"...

וזהו שאמר "וידבר ה' אל משה וכו' שאו את ראש וגו'", ולזה נתקנאו אומות העולם על קריבת הר סיני שפסקה זוהמתם וכמעט היה מועיל כקבלת התורה. ואמר להם הביאו לי ספר יוחסין - שהיה לישראל ענוה ושמרו ברית הלשון וברית המעור וזכו לרבות בנים והיינו שהיו מיוחסין, ולכך זכו לתורה ודוק היטב, עכ"ד החיד"א שם (בשינויי לשון קלים).

*

המקדש דיבורו ונזהר מלשון הרע זוכה ללמוד תורה לשמה ולקנות מידת הענוה

ג] והנה אאמו"ר הרה"ג רבי אברהם חבשוש שליט"א העירני, דמצינו בדברי חז"ל שבמדבר הוא לשון דיבורי, ולפי זה יתכן שיש לרמוז בתיבות "במדבר סיני" שבשביל לזכות לקבלת התורה, צריך שיזהר האדם בדיבורו וישמור פיו ולשונו מלדבר לשון הרע, עכ"ד. ויתכן שיש לרמוז כאן עוד, שהזהיר בדיבורו הוא זוכה ל"סיני" - היינו לקנות מידת הענוה. וכדמצינו ש'סיני' הוא בגימטריא 'ענוה' [וכדלהלן בחיד"א].

ד] עוד יתכן לבאר זאת, בהקדים דברי החיד"א בספרו 'חומת אנך' (פרשת צו) עה"פ "להקריב את קרבניהם לה' במדבר סיני" (ויקרא ז, לח), שכתב וז"ל: שילמדו ממדבר סיני שניתנה תורה על הר סיני שהוא נמוך. וזהו "במדבר" לשון דיבור, "סיני" שניתנה עליו תורה, גם 'סיני' גימטריא 'ענוה' עם הכולל, עכ"ל. - ולפי דבריו יתכן להוסיף עוד, שהיות ומצינו שניתנה תורה בדיבור על הר סיני, מזה יש לנו ללמוד כמה צריך האדם שזכה למעלת 'מדבר', לקדש את דיבורו בדברי תורה, ולהימנע מלדבר לשון הרע ושאר דיבורים אסורים. ובזה יזכה לגדול בתורה כראוי, וללמוד תורה בטהרה. וממילא יקנה מידת הענוה וכמו שאמרו (אבות פ"ו מ"א) על הלומד תורה לשמה: נקרא ריע אהוב, אוהב את המקום אוהב את הבריות משמח את המקום משמח את הבריות ומלבשתו ענוה וכו'.

ה] ולשלימות הדברים יש להביא מש"כ כאן החיד"א בספרו 'נחל קדומים' בשם רבינו אפרים, וז"ל: "במדבר סיני" גימטריא בשלום. כי מיום שיצאו ממצרים היו נוסעים בקטטה עד שבאו למדבר סיני, נשלמו כולם יחד שנאמר (שמות יט, ב) "ויחן שם ישראל". "במדבר סיני" גימטריא כבוד שמו, ואין כבוד אלא תורה שנאמר (משלי ג, לה) "כבוד חכמים ינחלו" וזהו כבודו של הקדוש ברוך הוא שבניו עוסקים בתורה לשמה, וזהו "הבו לה' כבוד שמו" (תהילים צו, ח - ובדברי הימים א' טז, כט) - כלומר, הבו לו מתנה שתעסקו בתורה לכבוד

י" עיין זוהר פרשת בלק (רה, ב) על הפסוק "אבינו מת במדבר" (הביאו החיד"א בכמה מקומות). ועיין עוד באורך בספר 'קהלת יעקב' (להגה"ק רבי יעקב ישראל אלגאזי) 'מענה לשון' לשון תורה (מערכת אות מ', סימן תקפד) שציין לעוד הרבה מקומות בחז"ל שמצינו שבמדבר הוא לשון דיבור, עיי"ש באורך.

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'משחרי ימצאוני' במעלת עשרה הראשונים
אע"פ שגד היה בכור לזלפה ולא מינוהו לראש דגל, שתק משום כבודו של משה רבינו,
לכך זכה להיקבר בחלקו!

שמו, "שאו מנחה" הביאו אותה עמכם בפטירתכם מן העולם ותהיה לפניו מנחה ותזכו
לחזות פני שכינה, עכ"ל.

*

אע"פ שגד היה בכור לזלפה ולא מינוהו לראש דגל, שתק משום כבודו של משה רבינו, לכך זכה להיקבר בחלקו!

וַיִּמָּטֶה גֹדֶר וַיִּנְשֵׂא לִבְנֵי גֹדֶר אֶלְיָסָף בֶּן רְעוּאֵל (ב, יד)

א] החיד"א בספרו 'חומת אנך' הביא קושית המפרשים^{כא}, מדוע כאן בדגלים כתוב רעואל בריש. ואילו למעלה בתחילת הפרשה (א, יד) כתוב רעואל באות דלת וכן בפרשת נשא בקרבנות הנשיאים (להלן ז, מב). - והביא מספר 'אמרי נועם' (פרשת ויצא) שכתב: דגד זכה שיקבר משה רבינו ע"ה בחלקו, לפי שכשמינה ראש דגל לזלפה לומר אני בכור לזלפה וזן בכור לבלהה, למה אני איני ראש דגל כמוהו, ולא דיבר נגד משה רבינו ע"ה. לכך כתיב "אליסף בן רעואל" וכתיב ברי"ש רעואל שעלה וזכה לריע א-ל שהוא משה רבינו ע"ה, שיקבר בחלקו, עכ"ד^{כב}. ולפי זה מובן היטב, מדוע דוקא בדגלים כתב רעואל ברי"ש, ואילו בתחילת הפרשה ובקרבנות הנשיאים כתוב רעואל בדל"ת. ולפי מה שנתבאר נראה שנרמז דוקא בדגלים רעואל, להורות שבעבור הדגלים זכה לזה, עכ"ד^{כג}.

ב] ובספרו 'ראש דוד' דברים (פרשת וזאת הברכה), הוסיף החיד"א עוד, וז"ל: ולפי זה אפשר לפרש פסוק וירא ראשית וגו', הכונה שכל הבכורות מהאמהות היו ראשי דגלים, ראובן יוסף דן, וגד גם כן בכור וזהו "וירא ראשית לו", ראה שראוי לו להיות ראש שהוא בכור ולו נאה, ואף על פי כן לא דיבר כלום אלא ראה בעין השכל ושתק, וזהו וירא ראשית לו שלא היה אלא ראייה דוקא ולא דיבור שלא שאל ולא ערער לכך זכה "כי שם חלקת מחוקק ספון", והוי מדה כנגד מדה להיות שהוא ראה והטמין בלבו שלא לדבר - לכך זכה כי שם חלקת ספון גניז וטמיר. ואובין ואדון בברכת דן, עכ"ל.

כ ועוד הוסיף וז"ל: "במדבר" גימטריא אברהם כלומר בזכות אברהם נדבר עמהם ונתן להם את התורה. "סיני" גימטריא עני שהיה נכנע ושפל משאר הרים. "באהל מועד" כמנין מועד ימים עמד משה בהר ג' פעמים מ' יום, עכ"ל.

כא עיין רמב"ן ורבינו בחיי ועוד.

כב ספר 'אמרי נועם' הוא ליקוט מבעלי התוספות על התורה, שנלקט על ידי רבי יעקב דליקאטש (וכפי שציין גם החיד"א בספרו 'שם הגדולים' מערכת א', עיי"ש). אכן היות שהמקור הראשוני הוא בספר 'מושב זקנים', יובא בזה מלשוננו. וז"ל ספר 'מושב זקנים' (לקט מבעלי התוספות על התורה) פרשת ויצא (בראשית ל, ט): "ותאמר לאה בגד". רמזה לו שבחלקו יהיה קבור אותו שנולד בג"ד ומת בג"ד באדר, דהיינו משה רבינו דנקבר בחלקו של גד, ואם תאמר למה זכה להיות משה רבינו ע"ה קבור בחלקו. ויש לומר לפי שלא ערער על דן בשעה שאמר משה דן יהא בראש דגל, והיה יכול גד לומר אני בכור זלפה, וזן בכור לבלהה, למה אני איני ראש דגל כמותו, ולא דיבר כנגד משה כלום. אמר לו משה 'הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים' (אבות ד' כ'), ולכן כתיב במקום אחר אליסף בן רעואל (במדבר א, יד) ותמורתו בן רעואל (שם ב, יד). וזכה לריע אל - דהיינו משה רבינו שנקבר בחלקו, עכ"ל.

כג בספרו 'לב דוד' (פרק י"ג), הוסיף החיד"א בזה"ל: אם כן נמצא שגד היה לו ענוה, והגם כי למראה עיניים היה מקום לטענתו, שתק ולא ערער כלום, ומזה יש ללמוד שלא להתגאות, עכ"ל.

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאוני' במעלת עשרה הראשונים
אע"פ שגד היה בכור לזלפה ולא מינוהו לראש דגל, שתק משום כבודו של משה רבינו,
לכך זכה להיקבר בחלקו!

לתגובות: Ci9335108@gmail.com

שימו לב אל הנשמה / הרב נפתלי שמואל רייך, משפיע דישיבת 'תורת דוד', מונסי ניו יורק הזמן של 'עת פקוד' וההכנה לקבלת התורה

שלמה המלך כותב בספר קהלת (פ"ג): "לִפְלֹא זְמַן וְעֵת לְכָל חֶפֶץ תַּחַת הַשָּׁמַיִם", ומונה עשרים ושמונה עתים שונים, כי לאו כל העתים שוות. אדם צריך לדעת מהי העת שהוא נמצא בה, כי רק כך ידע להתנהג כראוי.

לפעמים אנו מתנהגים באופן אימפולסיבי, בלי לתת את הדעת על השאלה 'האם זה הזמן הראוי לכך?' □ ואחר כך אנו מצטערים. לדוגמא, קורה שאנחנו משמיעים ביקורת למאן דהו בדיוק בזמן שהיינו צריכים לתת לו חיזוק ועידוד... זוהי טעות שיכולות להיות לה השלכות קשות מאוד. כל זאת משום שהאדם לא חשב לפני כן באיזו עת אני נמצא עכשיו? האמנם זו ה'עת' המתאימה? האם זהו הזמן הנכון והראוי לביקורת?!

*

כמו בחיי הפרט, גם בחיי הכלל ישנם זמנים שונים ותקופות שונות. כל עת □ והתפקיד שלה, ההזדמנות שלה והעבודה שלה.

אדם שלא יודע את העת, לא זו בלבד שבהכרח יתנהג בצורה שאינה תואמת את הזמן, אלא אף גרוע מכך □ הוא עלול לפספס הזדמנויות מאוד מיוחדות! נסיק אפוא, שעלינו לחשוב ולהתבונן תמיד: באיזו עת אנו נמצאים כרגע?

*

צדיקי אמת לימדו אותנו, כי יהודי □ חווה את חייו יחד עם פרשת השבוע, "א איד לעבט מיט די פרשה!". כלומר, מענייני פרשת השבוע יכול יהודי ללמוד 'מה ה' אלוֹקֵיךְ דורש ממך', מהו אופייה של העת העכשווית, וכתוצאה מכך □ מהי העבודה הנדרשת ממנו כעת.

פרשת במדבר פותחת בציווי לספור את בני ישראל □ "שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם ... כָּל יֵצֵא צֶבֶא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם וגו'". נבחין, כי ענין הספירה מוזכר כאן בלשון 'פקידה'. שורש פק"ד חוזר על עצמו שוב ושוב בפרשתנו, למעלה מחמשים פעמים! □ "וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינַי", "פְּקִידָהֶם לְמִטָּה רְאוּבֵן", "פְּקִידוֹ בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגִלְגָּלָתָם", "פְּקִידָהֶם לְמִטָּה שְׁמֵעוֹן", וכן הלאה. כל זה מורה לנו משהו □ פרשת במדבר היא פרשה של פקידה, זוהי 'עת פקוד'!

*

ענין ה'פקידה' הוא הזיכרון לרצון לפני ה'. השייכות שלו לספירת בני ישראל תובן לנו על פי דברי רש"י בתחילת הפרשה: "מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה. כשיצאו ממצרים

□ מנאן, וכשנפלו בעגל □ מנאן לידע מנין הנותרים. כשבא להשרות שכינתו עליהם □ מנאם. באחד בניסן הוקם המשכן, ובאחד באייר מנאם."

אכן יש להתבונן, מה כל זה דורש מאתנו? מה אומר לגבינו אם עכשיו היא 'עת פקוד', איך עלינו להתייחס לתקופה מיוחדת זו?

עוד עלינו להתבונן: כידוע כמעט בכל השנים נקראת פרשת במדבר בשבת שלפני חג השבועות, והדבר מלמד על קשר ישיר ביניהם. בפרשה זו מונח כל תוכן ההכנה וההיערכות האחרונה לקראת קבלת התורה. מהו אפוא הקשר בין ה'עת פקוד' שמתגלה בפרשת במדבר, לענין קבלת התורה?

*

כדי להבין את הענין, נקדים ברעיון נפלא מהספר 'שם משמואל'.

בפרשת יתרו מתוארים הימים שלפני קבלת התורה □ "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי. וַיַּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי, וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר, וַיַּחֲנוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר". ידועים דבריו הנפלאים של האור החיים הקדוש על פסוקים אלו [שמבאר כל מילה ומילה באהבה ובחשק, עד שנראה כאילו דלקו מקולמוסו גיצי אש של אהבה בשעת הכתיבה]. בין דבריו שואל האור החיים על סדר הפסוקים □ מדוע מקדימה התורה לספר את ענין ביאת ישראל למדבר סיני לפני סיפור הנסיעה מרפידים? הלוא לכאורה קודם היתה צריכה לומר שנסעו מרפידים ורק אחר כך 'בחודש השלישי...' באו מדבר סיני? שם מבאר את הענין על פי דרכו, בדברים נפלאים ומתוקים מדבש ונופת צופים. כעת נלמד את דבריו של ה'שם משמואל', שמתרץ את הקושיה באופן נוסף על דרך העבודה, וזה תוכן דבריו:

חז"ל (מגילה כט, א) דרשו את הפסוק "וַיָּבֹא עַמְלָק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרְפִידִים" □ "שֶׁרְפוּ יְדֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה". החנייה ברפידים היתה זמן של נפילה איומה עבור בני ישראל. עד כמה היתה נוראה הנפילה שם, אנו רואים בפרשת בשלח (תחילת פרק יז): וַיִּרְבּוּ הָעָם עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תָנוּ לָנוּ מִיָּם וְנִשְׁתָּה. וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מֶה תִּרְיֹבוּן עִמָּדִי מֶה תִּנָּסוּן אֶת ה'. וַיִּלֶּן הָעָם עַל מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָהֶמֶית אֹתִי וְאֶת בְּנֵי וְאֶת מִקְנִי בַּצָּמָא. וַיַּצַּעַק מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר מֶה אֶעֱשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מֵעַט וּסְקָלָנִי.

הלוא משה רבינו הוא ה'רעיא מהימנא' שהוציא אותם ממצרים ובקע להם את הים! שהתמסר כל כך עבורם ועשה להם את כל הניסים! וכי כך הם מתנהגים כלפיו? פותחים במריבה אתו עד שהוא פשוט חושש לחייו? הרי זו נפילה איומה! למרות זאת, משם המשיכו לקבלת התורה! איך אפשר להבין את זה?

אומר ה'שם משמואל' דבר נורא: בדיוק את זאת בא הכתוב להשמיענו בפרשת יתרו, באומרו 'וַיַּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי' □ ללמדנו, כי הדרך היחידה שאנחנו יכולים להגיע להר סיני □ היא על ידי 'ויסעו מרפידים'! על ידי שאנו עוברים את הנפילה של רפידים □ ולמרות זאת 'ויסעו'! אנחנו לא נשברים! לא מתייאשים! גם לאחר הנפילה

האיומה הזאת, מסוגל כלל ישראל לאסוף את עצמו ולהמשיך הלאה במסע לקראת קבלת התורה בהר סיני □ ואכן בזכות זה הם זוכים לקבל את התורה!

לכן מזכירה התורה את פסוק זה דוקא לאחר שהגיעו למדבר סיני, כי זה מה שבא הפסוק ללמדנו: כיצד זכו להגיע למדבר סיני, לעמוד בתחתית ההר כאיש אחד בלב אחד, מוכנים ומזומנים לקבל את התורה? □ רק משום שעברו את רפידים □ ויסעו! הם עברו נפילה כה איומה □ ולא התייאשו, אלא המשיכו הלאה!

והאמת היא, שכאשר מתבוננים בפרשיות המתארות את מהלך האירועים מיציאת מצרים ועד מעמד מתן-תורה □ אנו מוצאים זאת לכל אורך הדרך.

פרשיות אלו מתארות את תקופת ארבעים ותשעת ימי ההכנה לקראת קבלת התורה. היו אלו לכאורה ימים של עלייה, בהם הוכשרו בני ישראל להיות ראויים לקבלת התורה, ולצד זאת הרינו מוצאים בהם כמה וכמה נפילות קשות ואיומות! מלבד הנפילה של 'מסה ומריבה' שהיתה ברפידים, ישנה הנפילה על הים, שם צעקו "הַמִּבְלִי אֵין קָבְרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בְּמִדְבָּר?" וכן ישנן התלונות במרה ובמדבר סין. שוב ושוב היה נראה שבני ישראל רק נופלים ויורדים ממדרגתם □ אך את האמת אנו יודעים, כי למעשה כללות התקופה הזאת הכשירה אותם והובילה אותם לקבלת התורה!

איך יתכן הדבר?

אין זאת אלא כדברי ה'שם משמואל'! כי באמת כל הנפילות שעברו, הן הן היו שלבי הסולם שדרכם עלו למעלתם הגדולה! על ידי שהתרומו מכל נפילה ונפילה ולא נתנו לנפילות להכריע אותם! זהו הכח של "ויסעו מרפידים" שבזכותו זוכים ל"ויבואו מדבר סיני"!

ניתן לדמות זאת לחץ וקשת. רק על ידי שמושכים את החץ אחורנית □ מקבל הוא את הכוח לעוף למרחקים אדירים. כאלו הן הנפילות של בני ישראל, אם רק לא נתקעים מאחור, אם רק מתחזקים ומתאמצים להמשיך הלאה למרות הנפילה הגדולה □ הרי שכאשר משתחררים מהנפילה, מזנקים ועפים מעלה מעלה!

*

לפני שהסתלק יוסף הצדיק מן העולם, דיבר אל אחיו, בני ישראל. מה היה המסר האחרון שלו אליהם, שעה שעומדים לפני תחילתה של גלות ארוכה וחשוכה?

"וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֶלְקִים פֶּקֶד יִפְקֹד אֶתְכֶם ... וַיִּשָּׁבַע יוֹסֵף אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹקִים אֶתְכֶם ..." (בראשית נ, כד-כה). כל השנים שהיו בני ישראל במצרים הם שרדו בזכות ה'פקוד יפקוד' הזה! מה מונח במלים אלו?

כפילות הלשון 'פקוד יפקוד' מלמדת אותנו מסר חשוב מאוד מאוד! יש את הפקידה הגדולה שתהיה בעת הגאולה, אבל ישנה גם פקידה בתוך הגלות! אף בזמנים שנראה כביכול שכח אותנו הקב"ה □ האמת היא שזה לא נכון! יש 'פקוד' גם לפני ה'יפקוד'! הקב"ה חושב עלינו כל הזמן!

אולי אנחנו לא מרגישים את זה, לפעמים אנו חשים דחויים ולא רצויים אצלו ח"ו, כאילו מושלכים בגלות □ אבל עלינו לדעת ולהתחזק באמונה כי ישנה פקידה גם בתוך הגלות, וכי הגלות עצמה היא שמובילה אותנו אל הגאולה! הכל מתחבר יחד.

את הרעיון הזה כולנו חייבים להפנים עמוק עמוק בלבנו, כי לכל אחד מאיתנו ישנם רגעים שהוא מרגיש בפשיטת רגל... מחשבות של ייאוש מכרסמות בלבו והוא חש אבוד, חסר ישע ותקנה. נדמה לו שהוא החטיא לגמרי את המטרה שלמענה נברא, ושכבר אין לו תקוה. הוא סבור שהקב"ה כבר לא חושב עליו ר"ל, כאילו אינו פוקד אותו... אבל האמת היא שזהו הזמן שהקב"ה הכי 'סופר' אותנו! זהו הזמן של 'עת פקוד', בו אנו מסוגלים לשוב בחזרה ביתר שאת ויתר עז, ולהשיג מעלות רמות שלא הכרנו מקודם!

דוקא אז, כאשר יהודי מתבונן בתפקידו, 'מעשה איש ופקודתו', וחש חוסר אונים מול מצבו הדל □ אם ינצל את הפקידה הזאת להתחזק ולהתרומם, נגד כל התחזיות ונגד כל הסיכויים, הרי שזוהי ה'עת פקוד' שלו! על ידי כך יזכה להתחבר בחזרה ולחזור לתכלית האמתית שלו, לגאולה שלו!

*

דוד המלך אומר בתהלים (מזמור ל): 'אֲרוּמָמְךָ ה' פִּי דִלִּיתָנִי'. דלי יורד מטה אל תוך הבאר, ומשם □ מעומק הבאר □ הוא מעלה מים חיים. על דרך זה, הקב"ה הרים אותנו רק 'כי דליתנני', משום שקודם הוריד אותנו מטה לתחתית הבאר.

אכן, כדי לזכות לכך שה'דל' יהפך לדלי', שדלות מצבנו תביא אותנו לעלייה □ חייבים להוסיף יו"ד ל'דל'! להכניס אמונה לתוך המצב האומלל שלנו! להאמין כי כל הקשיים שאנו עוברים, כל הצער והכאב, תנאי חיים המורכבים והאתגרים הרבים שלנו □ כולם עם תכלית! אז, כאשר חיים עם אמונה, ה'דל' נהפך ל'דלי', כל הירידה אינה אלא כדי לגלות את המים החיים שבעומק הבאר, לשאוב ולהעלות אותם מעלה מעלה!

*

בשבוע שעבר חגגנו את יום ל"ג בעומר. ארצה לשתף אתכם ברעיון נפלא ששמעתי מש"ב הגאון המופלג רבי ישראל שמחה שארר שליט"א.

ספירתו של יום ל"ג בעומר היא כידוע 'הוד שבהוד'. זוהי הספירה השלושים ושלוש כאשר סופרים מ'חסד' ל'מלכות', ואילו כאשר סופרים מ'מלכות' ל'חסד', אזי הספירה הל"ג היא 'תפארת שבתפארת'. מהו הקשר בין 'הוד שבהוד' ל'תפארת שבתפארת', ואיך זה קשור באופן מיוחד לרשב"י?

ידוע ש'יהודי' הוא מלשון 'הודיה', כי הוא חי בעולם של הודיה על האמת. הוא מכיר באמת שלו, כמה הוא נכשל וכמה הוא רחוק, והוא מודה ומתוודה על כך. לכן סובל היהודי כל כך מייסורי מצפון, כי "לֵב יוֹדֵעַ מֵרֵת נִפְשׁוֹ". דבר זה ששייך לעומק מהותו.

אמנם, את הוידוי הזה חובתנו לכוון למקום חיובי. אם ה'הוד' של היהודי, הוא כולו דין ח"ו, אם ה'הודיה' של יהודי אינה מכוונת למקום חיובי, הרי שבסופו של דבר זה יוביל

אותו לחורבן! ייסורי המצפון שלו יובילו אותו למחשבות של ייאוש, כמו "זהו! אני בין כה גמור!", "בכל מקרה כבר הפסדתי את המערכה!", וכיוצא באלו. לכן, העבודה שלנו היא לקחת את ה'הוד' של מידת הדין, את כל ענין התוכחה שיש לנו בפנים, ולנתב אותו שיוביל ל'הודיה' של שמחה! למצב של בהירות, בו אנו נותנים שבח והודיה לקב"ה!

זוהי היה כחו המיוחד של רבי שמעון בר יוחאי!

ההילולא של רבי שמעון בר יוחאי היא ביום ל"ג בעומר, כי הכח המיוחד שלו היה כפי שהעיד על עצמו: "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין!" (סוכה מה, ב). רבי שמעון יכול לקחת את ה'הוד' שנהפך למשחית, ההוד של מידת הדין של האדם שנפל למקום הנמוך ביותר, ולגלות בו את ה'הוד שבהוד'! את הנקודה הפנימית של ההוד □ הלא היא האור הפנימי של יהודי. את נקודה זו המחברת את החושך עם האור, ואת הגלות עם הגאולה! הוא רואה את ה'תפארת שבתפארת' שנמצא בתוך ה'הוד שבהוד', כי הכל אחד! והנה, פרשת בחוקותי נקראת תמיד בשבוע שחל בו ל"ג בעומר, וזו הפרשה הל"ג מפרשיות התורה. בפרשת בחוקותי נמצאת ה'תוכחה', והיא מונה ל"ג פסוקים, ומיד לאחר התוכחה רשומה פרשת 'ערכין' שעוסקת בערך של כל יהודי, ואף היא מונה ל"ג פסוקים! הדבר בא ללמדנו, כי תכלית כל התוכחה היא, כלשון הכתוב בתהלים: "אֹכִיחֶךָ וְאֶעְרְכֶּךָ לְעֵינֶיךָ" (נ, כא). הקב"ה אומר: 'אוכיחך' □ אתן לך תוכחה, אשלח אותך לגלות ואייסר אותך, אבל התכלית בכך היא "ואערכה לעיניך!" □ להראות לך את הערך שלך! לפתוח לך את העיניים, שתדע את התכלית והתפקיד שלך, וכמה שאתה יקר אצלי! לגלות את ה'תפארת שבתפארת' שבתוך ה'הוד שבהוד'!

זוהי העבודה שלנו בשעה שאנו חשים שבורים ומדוכדכים מנפילותנו ומשברינו. לקחת את הנפילה שלנו, ובמקום לנסות לברוח ממנה ולהתחבא מתחת לשמיכה □ להבין שזהו רגע ההזדמנות שלי! זהו 'עת פקוד'! דוקא עכשיו, כאשר אני חש כה מוכה ומתוסכל, יש לי קרש קפיצה! אוכל לזכות לגאולה על ידי שאקיים "ויסעו מרפידים", ובזכותו אזכה ל"ויבואו מדבר סיני"!

*

במגילת רות מקבל רעיון זה ביטוי בצורה שאין דומה לה בשום מקום אחר, ובוזה נבין ביתר שאת את הקשר בין מגילת רות לחג השבועות. פירושים רבים נאמרו בטעם הדבר שנוהגים לקרוא ספר רות בחג השבועות, ואילו לאור האמור, אין לך הקדמה טובה יותר לקבלת התורה מאשר ספר רות! כי זהו הספר שממחיש באופן הכי חזק כיצד ניתן לקיים "ויסעו מרפידים", אשר זו ההקדמה הנחוצה כדי לזכות ל"ויבואו מדבר סיני"!

בספר רות מוזכרות שלש דמויות מרכזיות: נעמי, רות ובוועז, וכל אחת מהן עברה מסע של 'ויסעו מרפידים'. לאחר שסבלו את המכות הקשות ביותר בעולם, הם אספו את עצמם ונסעו הלאה בעוז ובגבורה!

נעמי, האשה הגדולה והאצילית היתה נשואה לאלימלך גדול הדור, מבניו של נחשון בן עמינדב, מצאצאי יהודה שבט המלוכה. אלימלך עוזב לשדה מואב מחמת הרעב שהיה

בארץ, ונעמי, שהיתה בסך הכל אשה כשרה שהולכת אחר בעלה, רואה לדאבונה את כל משפחתה מתפוררת מול עיניה כתוצאה מאותו צעד. קודם מת בעלה על פניה, ואחר כך הבנים מתחתנים עם בנות מואב, ולבסוף גם הם מתים שם באופן טראגי. אז, בתוך שעה קשה זו, שומעת היא "כִּי פָקַד ה' אֶת עַמּוֹ" (רות א, ו), והיא עושה את דרכה בחזרה לארץ ישראל.

נתאר בנפשנו באיזה שברון-לב היתה שרויה נעמי באותם ימים. היא, האשה הגדולה והחשובה, יוצאת משדה מואב בערום ובחוסר כל. במדרש מבואר שהלכה יחפה ולבושה סמרטוטים. מסתבר כי אשה אחרת במצבה היתה מעדיפה להישאר אי-שם במואב, להצטמק בפינה ולהיעלם מעיני הציבור ומעיני העולם, אבל כתוב "וַתֵּקָם הִיא וְכָל־תִּיהָ!" נעמי קמה וגם ניצבה, לחזור לעמה ולמולדתה!

מנין שאבה את הכוח לכך? בפרט שהרי יודעת היא אילו בושות יהיו מנת חלקה כאשר תחזור במצבה לארץ ישראל □ וכפי שאכן ארע, ככתוב: "וַתַּהוֹם כָּל הָעִיר עָלֶיהָ וַתֵּאֱמָרְנָה 'הֲזֹאת נָעֲמִי?'", ומובא בגמרא (בבא בתרא צא, א) שאמרו "חזיתם נעמי שיצאת מארץ לחוץ לארץ מה עלתה לה?". היא יודעת שהיא חוזרת לבושות כאלו, ובכל זאת היא עושה את דרכה חזרה! למה? אומר לנו הפסוק (א, ו): "כִּי שָׁמְעָה בַשָּׂדֶה מוֹאֵב כִּי פָקַד ה' אֶת עַמּוֹ לָתֵת לָהֶם לָחֶם!" היא מבינה שזו עת פקידה! זהו זמן שהקב"ה פוקד את עמו, וזה מה שמניע אותה לחזור! יש כעת 'עת פקוד', הקב"ה מגלה את אהבתו לעמו וצריך לתפוס את זה! ואכן בזכות הצעד הזה נורע הגרעין של מלך המשיח □ האור של הגאולה!

*

נתבונן במציאותה של רות, שהיא הסמל של קבלת התורה. היא הרי הגיעה ממקום כה רחוק! היא היתה מצאצאי לוט, שאמר לו אברהם אבינו "הֲפָרַד נָא מַעְלִי!" □ והוא קיבל את ההצעה בחפץ לב... הלוא היה עליו להתחנן לפני אברהם אבינו לבל יכריח אותו להיפרד ממנו, אבל במקום זאת הוא העדיף לעזוב אל המישורים המפתים של סדום. כמו כן היא היתה נכדה של 'מואב', אשר שם זה מורה על חוסר בוש, כידוע מדברי חז"ל. ואולם, לבסוף □ רות תתקן את הכל! היא תשלים את העבודה של אברהם אבינו, להחזיר את כל העולם לדעת את ה', על ידי משיח בן דוד שבא מזרעה.

והנה רות וערפה, שני כלותיה של נעמי, מלוות אותה בחזרה לארץ ישראל, ונעמי מנסה להניא אותן מלחזור איתה. שוב ושוב מתאמצת היא לשכנע אותן לחזור, עד שהיא ואמרת להן: "שְׁבִנָּה בְּנֹתַי לָמָּה תִּלְכְּנָה עִמִּי? הָעוֹד לִי בָנִים בְּיָמַי וְהָיוּ לָכֶם לְאָנָשִׁים ... גַּם הָיִיתִי הַלֵּילָה לְאִישׁ וְגַם יָלַדְתִּי בָנִים, הֲלָהֶן תִּשְׁבְּרֶנָּה עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ? הֲלָהֶן תַּעֲגֹנָה? ...", אך כל זה עדיין לא מונע אותן מלחזור איתה, ואז היא אומרת להן את המלים הבאות: "כִּי מֵרַ לִי מְאֹד מִכֶּם, כִּי יֵצְאָה בִּי יָד ה'". מובא בספרים הקדושים, שכוונתה היתה לומר להן: אתן יודעות מדוע מר לי כל כך? "כי מר לי מאוד מכם!" זה ממכן! בגללכן הנסיכות היפות של מואב! אתן פיתיתן את בניי, הם התגרו ממכן, וראו מה קרה עכשיו בגלל זה!

סטירת לחי שכזו לכלות כה מסורות! מי מסוגל לשמוע כאלו מלים? כזו ביקורת ישירה ונוקבת?

אכן, לאחר שאמרה את הדברים האלו □ "וַתֵּשֶׁק עֲרֶפָהּ לַחֲמוּתָהּ" והלכה לה. כאילו אומרת היא לנעמי: הייתי כלה כה מסורה בשבילך וזה מה שאת חושבת עליי? שאני המקור לכל הצרות שלך? אם כך □ כל טוב! איני יכולה להמשיך להיות אתך. אבל 'ורות דבקה בָּהּ!'. רות אומרת: את יכולה לתת לי סטירת לחי, לומר שאני המקור לכל הצרות שלך, להטיח בי כמה גרועה אני ולא בסדר, תגידי לי מה שאת רוצה □ אבל אני אותך לא אעזוב!
"כִּי אֶל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִי אֶלֵּין עִמָּךְ עַמִּי וְאֶלְקִיךָ אֶלְקִי!".

שום סטירת לחי וכח דחייה אין בהם כדי למנוע את רות מלהמשיך הלאה במסע שלה אל הקדושה. היא יודעת שיש כעת "עת פקידה" והיא לא תפספס אותה!

*

כן הוא הדבר גם לגבי בועז. הגמרא מספרת (בבא בתרא צא ע"א) שבועז הוא השופט 'אבצן' המוזכר בספר שופטים (יב, ט) שהיו לו שלושים בנים ושלושים בנות, ואומרת הגמרא, שכולם מתו בחייו. כמו כן, באותו היום שהגיעו נעמי ורות לבית לחם □ מתה גם אשתו.

לכאורה החיים שלו נגמרו. הוא כבר בן שמונים, כל הילדים שלו נפטרו ועכשיו גם אשתו, מה עוד נשאר לו לעשות בעולם?! אבל לא. כפי שאנו רואים □ כאן זה המקום שהחיים שלו רק מתחילים! באותו יום שמתה אשתו מגיעה רות לבית לחם, וממנה תיבנה מורשתו הנצחית!

בועז מסוגל לאסוף את כל כוחות נפשו לאחר כאלו משברים שאין הדעת האנושי מסוגלת להכיל. לשכל ששים ילדים?! היכן שמענו על עוד אדם בעולם שסבל כזאת?! אבל בועז ממשיך הלאה! יש לו אמונה, הוא יודע שהכל בהשגחה פרטית וששום דבר אינו במקרה. הוא מאמין שלכל אחד מהילדים היקרים שמתו היה את תפקידו בחיים, הוא בא לעולם ברגע הנכון ויצא מן העולם ברגע הנכון. לכן הוא מסוגל גם עכשיו לעשות המוטל עליו. הוא יודע כי כעת מוטל עליו תפקיד, להקים שם למחלון שנפטר בלי בנים. הוא צריך תיקון, ובוועז עושה לו את התיקון. אכן, כפי הידוע □ מי שנתקן מהתיקון הזה היה דוקא הוא בעצמו! הוא זוכה לזרע של קיימא, ולהמשיך את האור של מלכות בית דוד!

זהו בעצם הרעיון של מצות יבום □ 'לְהִקִּים לְאָחִיו שֵׁם'. האמונה כי אין טרגדיה סופית. כל טרגדיה עתידה בסופו של דבר להמיר את עצמה לטוב, אם רק נעשה את שלנו, שלא ליפול לייאוש ורפיון ידיים.

זהו המסר אשר עמו אנו צועדים לקראת קבלת התורה, כי אין דרך אחרת לקבל את התורה! חייבים לקיים 'ויסעו מרפידים', ובכך זוכים לבוא ל'מדבר סין', לקבלת התורה!

*

במשך השנים שזכיתי ללמד בישיבת 'אור שמח', נפגשתי עם הרבה בחורים גיבורים שהקריבו את כל חיי העולם הזה כדי להתקרב לאבינו שבשמים. מבין כל הגיבורים, היה בחור שבלט באופן מיוחד, 'סטיב ספר' שמו. לפני שחזר סטיב בתשובה היה שר במשך שנים בלהקות 'רוק'. הוא היה זמר מצליח שטייל בכל ארצות הברית עם הלהקות שלו, והוציא דיסקים רבים. כאשר הגיע לישיבה לאחר מסע מעניין של חזרה בתשובה, היה כל גופו מכוסה בקעקועים, ממש כמו שכתוב 'מִפֶּף רֶגֶל וְעַד רֹאשׁ אֵין בּוֹ מָתָם'. אמנם קורה הרבה שבעלי תשובה צריכים להתמודד עם הכתם הזה, אבל בדרך כלל ישנו קעקוע אחד או שנים, ובמקומות שאינם בולטים באופן מיוחד, לעומת זאת אצלו לא היה שייך להסתיר את זה. הקעקועים כיסו את כל גופו, אפילו הידיים והצוואר שלו היו מכוסים בקעקועים... אבל □ היה לו אור בעיניים! הוא הסתער על היהדות כמוצא שלל רב! הבושה היתה עצומה, כמה אי-נעימות הוא סבל מהקעקועים... ולמרות הכל, הוא לא נתן לזה למנוע ממנו להתקדם בקבלת עול תורה ומצוות! הוא למד והתקדם, ובשלב מסוים עבר כמה ניתוחי לייזר יקרים כדי להסיר לפחות את הקעקועים שעל ידיו וצווארו. ללכת למקוה היה ניסיון מאוד גדול בשבילו... אני זוכר איך פעם לפני יום כיפור, כאשר כל כלל ישראל נוהגים לטבול, הוא דיבר איתי בשברון לב על כך שאינו מסוגל... סיפרתי לו את הסיפור על אחד מבעלי התשובה בירושלים שהיה לו קעקוע על זרועו, וכאשר ירד לטבול במקוה ניסה להסתיר את הקעקוע עם ידו השנייה. במקוה היה באותה עת יהודי מבוגר ניצול שואה, ששם לב לאי-הנעימות של בעל התשובה, ואז פנה אליו והראה לו את המספר שעל זרועו, ואמר לו: "הנה, אתה רואה? גם לי יש קעקוע, אין מה להתבייש בו, זהו אות של כבוד! צל"ש!"

*

לפעמים אנו מרגישים כי הטומאה חקוקה בנו, אבל אם יש לנו 'וְתָקַם', אם למרות כל הטומאה אנחנו ממשיכים הלאה, מקיימים 'וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים' □ אנו זוכים ל'ויבואו מדבר סיני'!

סיפרנו בעבר את הסיפור עם הרבי מסאטמאר, שכאשר עקר את מגוריו מירושלים לארה"ב שאלו אותו החסידים אל מי ילכו לבקש ברכה, וענה להם הרבי: בכל פעם שתראו יהודי שמרים את שרוולו להניח תפילין, ותראו קעקוע על בשרו □ ממנו אפשר לבקש ברכה! מיהודי כזה שעבר את שבעת מדורי הגיהנום, והוא מניח תפילין □ אפשר לבקש ברכה!

כי יהודי שעבר צרה ומצוקה, והוא אוסף את עצמו, הוא ממשיך הלאה ומצהיר "שִׁמְעֵ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", זהו יהודי שדבוק בריבונו של עולם! הקעקוע שלו הוא צל"ש, אות-כבוד של גיבור חיל!

*

כן הוא הדבר אצלנו, בהתמודדות שלנו עם ה'קעקועים' שלנו... גם לנו יש קעקועים שחקוקים בעצמותינו, אולי הם לא בולטים, אבל הם מסתתרים מתחת לבגדים שלנו. אלו

הם עניני 'רפידים' שמקיפים אותנו ומרפים את ידינו, גורמים לנו לחלישות-דעת ומכחישים לנו את הלב, בבחינת 'רפו ידיהם'. אבל בתוך כל הרפיון הזה מסתתרת הרפואה שלנו! כי דוקא במצב הזה שיש לנו את האפשרות לקיים 'ויסעו מרפידים' □ נזכה ל'ויבואו מדבר סיני', לקבל את התורה!

שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממעוררי תנועת התשובה

בעריכת הרב מנחם צבי גולדבאום, עורך ספרי 'קובץ פרשיות', 'קובץ מאמרים' ו'שמחת אלעזר'

מנין ישראל במספר ובשמות

שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלָתָם (א, ב)

כוכבים במספר ובשם

על הפסוק (שמות א, א) "ואלה שמות בני ישראל" מבאר רש"י טעם למנין בני ישראל בשמות: "שנמשלו לכוכבים, שנאמר (ישעיה מ, כו) 'המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא'". משמעות הדברים היא שיש לכל הכוכבים ביחד תפקיד להאיר את הלילה. אולם באמת כל כוכב וכוכב הוא עולם מלא וגדול בפני עצמו.

*

מנין אנשי צבא

נהוג שאת אנשי הצבא □ החיילים הפשוטים □ מונים במספר, ואילו את ראשי הצבא □ המפקדים הבכירים והאלופים □ קוראים בשמות. הטעם הפשוט לזה הוא, מפני שהצבא הוא כה גדול עד שאי אפשר לזכור את כל שמות החיילים, ולכן מונים אותם במספר. אבל קיים עוד טעם:

לחיילים הפשוטים אין חשיבות כיחידים, אלא שריבוי החיילים יוצרים גדודים. רק לגדוד יש חשיבות. החייל הפשוט אינו אלא מספר □ אחד מרובה. כאשר הרבה חיילים מתאגדים יחד לגדוד נוצרת עוצמה. על כן נותנים לחייל מספר וכך מתייחסים אליו, כפרט שכל חשיבותו הוא כחלק מהכלל.

לעומת זאת, לראשי הצבא □ למפקדים ולשרי הצבא □ ישנה חשיבות כיחידים, ולכן נותנים שמות לכל אחד ואחד מהם, "אלוף פלוני", "אלוף אלמוני" וכו'.

*

צבא השמים

הכוכבים הם סוג של צבא □ "צבא השמים". יש מיליוני-מיליונים של כוכבים. אך למרות המספר העצום של כוכבים, כל כוכב הוא עולם!

נמצא אפוא שיש לכוכבים את שתי הבחינות גם יחד □ ולכן לכל כוכב יש מספר וגם שם:

"המוציא במספר צבאם" מפני שהם רבים, וגם "לכולם בשם יקרא" מפני שכל כוכב עולם מלא.

*

ישראל נמשלו לכוכבים

וזהו מה שאומר רש"י על ישראל, "שנמשלו לכוכבים".

וזהו הטעם שמשנה רבינו נצטווה למנות את ישראל "במספר שמות". כלומר שהחשיבות של כל אחד מישראל היא הן כיחיד השייך לכלל, והן כיחיד בפני עצמו, כי כל אחד מישראל הוא עולם מלא.

[א"ה: עיין ספורנו שכתב "...כל אחד מאותו הדור נחשב בשמו המורה על צורתו האשיית למעלתם, על דרך 'ואדעך בשם'..."].

*

חשיבות המשפחה

וחשוב להדגיש שמפסוק זה רואים גם את חשיבות של המשפחה. על כן משה נצטווה למנות את בני ישראל גם "למשפחותם". כשמזכירים את האנשים בשמות, כחלק מכלל האומה, יש לזכור שהיסוד של כלל ישראל, זו המשפחה.

[א"ה: עד כאן ערוך מדברי מו"ר זצ"ל, ולהלן דברי הקדמה שכתב לקובץ "אור אלחנן / גנזים / בהקבץ":]

*

מצדיקי הרבים ככוכבים

בפירוש רש"י ריש ספר שמות הביא בשם המדרש: "אף על פי שמנאן בחייהן בשמותן, חזר ומנאן במיתתן, להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים" כו'. המשל לכוכבים הוא בבחינות ולימודים הרבה. כי הנה מפאת המרחק העצום בין הכוכבים והארץ, יש ויצויר שאפילו אם נכבה הכוכב, אור עדיין ממשיך להאיר לארץ זמן מרובה אחר כיבוי. ולכן צדיקים נמנין בחייהן וחוזרין ונמנין במיתתן, כי "מצדיקי הרבים ככוכבים", וגם לאחר חייהם האור שלהם נמשך לעולם ועד, תורת רבותינו הקדושים ממשיכה להאיר לדורות בחידושי ותיקין שנאמרו למשה רבינו ע"ה בסיני בתורת ה' תמימה מאירת עיניים.

אמנם צריך לדעת, להבין ולהרגיש, כי כמו שאין לחושינו שום מושג וציור מגדלם ומהותם של הכוכבים, ומכל מקום אנו נהנין מאורם לפי השגתנו, כן אנו זוכים □ כל אחד לפי כוחו □ ליהנות ממאור תורת רבותינו, אף על פי שבאמת אין לנו שום מושג כלל מגדלם ומדרגתם.

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

קודש ישראל לה'!

החילוק בין ראשית לבכורה / הראשית של תורה וישראל / הבכורה של 'בני בכורי ישראל / מדוע הבכורה תלויה ב'פטר רחם' / ראשית בכורי אדמתך / איחוד שמים וארץ / הקדושה העליונה השומרת מהשקפות זרות וירידת הדורות / החזרה למדבר, העניה כימי נעוריה, האירושין... טעם המנהג לשבות ממלאכה בזמן ספירת העומר

וְאֲנִי הִנֵּה לִקְחָתִי אֶת הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר רַחֵם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם (ג, יב)

בתורה יש עסק גדול מהענין של 'בכור', יש מכת בכורות, וקדושת הבכורה, ויש כמה סוגי קדושות בכורה □ בכור אדם ובכור בהמה, ופטר חמור, ויש גם את הענין של 'בכורים', וכמו כן יש בתורה קדושות של 'ראשית' כמו תרומה, וצריך להבין מה החילוק בין 'בכור' ל'ראשית', ולמה ביכורים יש להם את שני התוארים שנאמר 'ראשית בכורי אדמתך', ולמה הבכורה תלויה דוקא ב'פטר רחם'.

עוד יש להבין שנראה בפרשה שהלויים נתונים לאהרן תחת הבכורים, ומשמע מזה שאילו היתה הבכורה נשארת כמתכונתה היו הבכורים לויים, ואיך זה מסתדר עם הידוע לנו שמלפנים היתה העבודה אמורה להיות בבכורות, והיינו שהבכורות היו צריכים להיות 'כהנים'.

גם לא מובן איך זה שקדושת הלוי נעשתה קדושה עולמית של בן אחר בן, בשעה שכל הקדושה היא מכח ה'בכורה', והבכורים לא היו אמורים להוריש את קדושתם לבניהם.

הראשית והבכורה □ הפעולה והחפצא

ונתחיל שיש חילוק בין 'בכור' ל'ראש' או 'ראשון', כי 'ראשון' הוא מצד פעולת ההתחלה, ו'בכור' הוא מצד החפצא.

ולמשל, כאשר אדם יש לו כבר הרבה פירות, ורוצה 'להתחיל' להשתמש בהם, אז את אלו שיתחיל בהם הם יהיו 'ראשונים', וזהו ענין התרומה הקרויה 'ראשית', כי לפני שמתחיל לאכול את התבואה צריך להפריש את התרומה, נמצא שהיא הראשונה, אבל מצד החפצא יתכן שהתרומה תהא מהפירות שצמחו באחרונה.

וזהו גם הענין של 'בראשית ברא אלקים' שטוען רש"י שהשמים אינם הראשונים כי המים קדמו, אלא הכונה שהעסק הראשון בתהליך הבריאה היה שהארץ היתה תוהו ובוהו וגו'. ולפי זה מה שאומרים שהתורה וישראל נקראו 'ראשית', הכוונה שהתורה נקראת 'ראשית דרכו', מחמת שכאשר כביכול רצה ה' לסדר דרך חיים □ ההתחלה היתה שסידר

את 'דרך התורה', ואחר כך סידר עוד דרכים לאומות העולם, והסיבה לכך היא כי גם ישראל הם ראשית, שכאשר כביכול רצה לצייר איזה סוג בריות יהא בעולם, תיכנן את הסוג של ישראל, ונמצא שהלכתחילה של הבריאה היה שיהא סוג אנשים שיש להם נשמות ישראל, והדרך שלהם תהא דרך התורה, ואחר כך היו סיבות לייצר יצורים אחרים עם דרכים אחרים.

אך הנה כל זה מצד עסק ההתחלה, אבל מצד החפצא היו בעולם אלפיים שנות תוהו, והיו הרבה נשמות של גוים ודרכים של אלילים לפני שניתנה תורה לבני ישראל.

אבל 'בכור' הוא חפצא של ראשון, משהו הנוצר ראשון ביחס לבאים אחריו, ולכאורה המעלה שלו היא שכאשר רואים אותו משערים כיצד יראו הבאים אחריו, כי מסתמא יהיו דומים לו, זהו המראה של 'ביכורים' שהם הפירות שיצאו ראשונה, אך הנה כאשר נטעו את העץ היה הוא מכח זרע או נטיעה אחרים, ואפשר לומר שהם הביכורים, כי הפירות החדשים יהיו דומים להם, אך באמת אין זה כך, כי הפירות לא נוצרים רק על ידי העץ אלא גם על ידי הקרקע וכל מקום ושנה יש להם את התכונה שלהם, וזה גורם להשפיע על פירות המקום או השנה, ולכן יש בכל מקום ובכל שנה 'ביכורים' חדשים.

וזהו גם הענין שהבכור תלוי ב'פטר רחם', ולא בבכור של האב, כי הבנים אינם אמורים להיות דומים לאב, אלא תהיה בהם התערבות מצד האם, ועל כן לא שייך לראות בן שהיה לאב מאשה אחרת, ולומר שהלה יהא בכור כלפי הנולדים מהאשה הזאת.

ומה שהבכורים קרויים גם כן 'ראשית' זה מפני שצריך להקדים ביכורים לתרומה, והיינו שצריך להתעסק עם קדושת הביכורים לפני שמתעסק עם התרומה.

קדושת ישראל □ הראשית והבכורה

ועל כל פנים רואים אנו שה' רוצה לקדש את שני הענינים הן את הפעולה הראשונה, והן את החפצא הראשונה, והנה התורה וישראל היו ראשונים מצד ההתעסקות, אך לא מצד החפצא שלהם, כי היו בעולם הרבה יצורים ודרכים אחרים לפני שהופיעו בני ישראל, ובעצם הם הבכורים של תולדות הארץ, וכאשר מביטים על החפצות הראשונות הללו שנוצרו מההרכבה של רוח אלקים עם הארץ הארצית, התברר כביכול שה'פטר רחם' של העולם אכן יצר אנשים ארציים מגושמים שאינם דומים לרצון העיקרי והראשי של האב... והמצב הזה נתן לעולם מראה קודר שכנראה מה שהיה הוא שיהיה, הארץ לא מסוגלת להוציא יצורים קדושים...

והנה מצרים היתה 'ראשית ממלכות', כנראה כאשר ה' הוריד שפע לעולם □ היה העסק שלו עם מצרים, ומשם נמשך השפע לכל העולם, ולכן הם סברו שהם גם ה'ביכורים' שהם החפצא הראשונה בעולם, הם צריכים להיות דוגמא לכל העולם, הם יעצבו את ההשקפה לכל העולם, ולכן כאשר ה' הכה את הבכורים שלהם הכה גם את הבכורים מאב, להורות שיש להם טעות מבלבלים בין 'ראשית' ל'בכור'.

והאמת שבמצב של גלות מצרים והגאולה רצה ה' להוכיח שישראל הם לא רק ההתחלה, אלא גם 'בני בכורי ישראל', הם גם ה'פטר רחם' של הארץ, החפצא הראשונה של 'איחוד שמים וארץ'!

כי הארציות המגושמת לא היתה מושלמת בעצם החומר שלה, אלא ה' נתן בה רוחות חיים מגושמים שיגלו את המסואבות שלה, התולדות הללו לא היה בבחינת בנים לה', אלא כפירות חיים שנוצרו מתוך הארץ, ורק אחר כך יתאחד עמה להוציא מתוכה את הנשמות הטהורות שלו, הנשמות שיוולדו בתוך כור הברזל במצרים, והם יהיו ה'בכור', 'בני בכורי ישראל', הם אשר יקבלו את התורה ויהיו לאור גוים לצייר לעולם את ההשקפה הנכונה.

והסיבה לכל המהלך הזה היה מפני שרצה ה' להוכיח לבניו שה'ארציות והחומר' אינם תירוץ להיפטר מדרך התורה, כי כל הארציות עם כל הזוהמה והחומר שלה, הכל היה בשביל הראשית של תורה וישראל, ובהכרח שכמה שהארץ תהא מזוהמת, לא תוכל לפגוע ב'חפצא' של 'בני בכורי ישראל', ולא יהא בכוחה למנוע ממנו את היכולת לשמור את התורה.

(בספר 'תבונות משתה' שער 'פדיון הבן' הארכנו בס"ד בעניני הבכורה והפדיה).

בירורי האמת של הכהונה והלויה

ונמצא, שיתכן שיהא לעולם שני טעויות, האחד, שסוברים שהראשית הוא ה'בכור', וכגון שחושבים שמי שיש לו הכי הרבה שפע הוא אשר אמור גם לעצב את ההשקפה לעולם...

והשני שסוברים שכמה שהארץ מגושמת יותר כך נוצרים בתוכה בריות יותר מגושמים, ולא שייך לבוא להם בטענות, כי הארץ הזו היא האמא שלהם, ואם רואים ש'ירידת הדורות' מייצרת אנשים יותר ויותר מגושמים, סימן הוא שזה היכולת שלה מעתה, גם הבאים מעתה לא יהיו יותר טובים...

אולם קדושת הכהונה והלויה מכחישים את שני הטעויות הללו.

כי הכהנים שייכים לעבודת ה' ולהורות את דרך ה', למרות שאין להם כלל שפע, אדרבא מקבלים את השפע מאחרים.

והלויים מבררים שגם כאשר רואים שהכלל עם הבכורים חטאו בעגל, בכל זאת יתכן שבט שלם שלא נגררו אחר הבכורים הללו.

והיינו, שה' אומר לנו כך, ה'ראשית' שלי זה לא מי שיש לו הכי הרבה שפע, לא הוא האדם הכי חשוב אצלי, אלא ה'ראשית' שלי זה 'תורה וישראל' □ ישראל ההולכים בדרך התורה, זה העיסוק הראשון שהיה לי בבריאה, וזה העיסוק העיקרי שלי, כל שאר עניני הארץ הם דברים צדדיים, ואדרבא, כל המטרה שלהם היא כדי שהם יתמכו בישראל ותורה במישרין או בעקיפין, ולכן הכהנים המורים את דרך ה', יקבלו את חוקם מתרומות וכו'.

וה' בכור' שלי הוא זה שמרגיש את הכח שלי גם כשהוא עמוק בתוך הארציות, כמו שהלויים ביררו, מי שמגלה את הכח הזה, הוא אשר נושא עמו את כח הבכורה האמתית, ומי שאינו מגלה את הכח הזה הריהו סתם מנסה להצטרף בשעה שמתכחש לבכורה שלו.

ישוב השאלות

ומעתה מובן שהבכורות היו אמורים להיות כהנים כי הם צריכים להיות הדוגמא להשקפה ודרך ה' בעולם, אך במעשה העגל שהיה מחמת רוב זהב ככתוב בהפטרות הפרשה (הושע ב, י) וְכִסֵּף הַרְבִּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוּ לַבַּעַל, וכמו שכתב רש"י בפרשת דברים על פסוק וְדִי זָהָב - שהוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, ולכן הם דרשו מאהרן 'קום עשה לנו אלהים', ונמצא שאלו שהיה בעלי כסף ודעה באו לומר לאהרן מה לעשות, ולא שאלו בעצתו אף שהיה נביא, לכן אמר ה' שכדי לברר את הטעות הזו, יהיה מעתה ההיפך שאהרן ובניו יהיו הכהנים, והם יורו דרך ה', והבכורות יצטרכו לפדות עצמם אצל אהרן ובניו...

וזהו הבירור שלא בעל המאה הוא בעל הדיעה, אלא בעל המאה יתן מכספו לבעל הדעה שיורה לו דרך ה'.

ומובן גם כן למה קדושת הבכורה לא היתה אמורה לעבור בירושה ואילו קדושת הלוייה נמשכת בירושה, כי כל בכור אמור לברר למשפחה שנולד בה, שאף שיש אב ואם ארציים, בכל זאת השותפות של ה' חזקה יותר מהארציות, כל בכור צריך לגלות את התעצומות הללו ולהאיר אותם לאחים הבאים אחריו, ולכן לא שייך שהקדושה הזו תעבור בירושה, כי כל משפחה יש לה אב ואם אחרים, ומה יהא לנו מזה שבני בכור בזמן יציאת מצרים יהיו כולם קדושים, ובני מי שאינו בכור לא יהא כלל בכור במשפחתם... אך כאשר מצד אחד ראינו שהבכורות לא גילו את התעצומות שלהם, ולעומתם שבט שלם לא התפעל אף מכל העם ואף מהבכורות שבו, זהו בירור תקיף יותר מהבירור של הבכורות, זה יכול להאיר לכל העם שידעו 'שלא שבט לוי בלבד יכול לזכות בקדושה הזו אלא כל מי שיחליט להתלוות לה' לעזוב החשבונות הרבים שביקשו בני אדם ולגלות את הישרות של 'אלקים עשה את האדם ישר' וכלשון הרמב"ם הידוע בסוף הלכות שמיטה ויובל.

הפרשה וההפטורה □ הטעויות והתיקון

והנה רואים בפרשה שמצד אחד כלל ישראל מסודרים בשלמות הגדולה של הדגלים וסביב המשכן, אך לעומת זאת, אירעה דחיה לבכורות, וה' רצה לברר שני טעויות ארציים הגורמים לעם ליפול מקדושתם, דהיינו מה שמחשיבים את הכסף והארציות, ומה שסוברים שהם מגושמים ולא שייכים לקדושה, והמעין בתוכן ההפטורה יראה שמתאר איך שה' כביכול מרחק את עמו ומגדיר אותם כבני זנונים מחמת שהתרגלו בתאוות הארץ ונמשכו אחר ההשפעה של הגוים, אבל לא יטוש ה' את עמו אלא במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני קל חי, ומתאר כיצד יהיה המהפך הזה ואומר:

לְכֵן הִנֵּה אֲנִי מִפְתִּיחַ וְהִלַּכְתִּיהָ הַמִּדְבָּר וְדִבַּרְתִּי עַל לִבָּהּ... וְעָנְתָה שָׁמָּה כִּימִי נְעוּרֶיהָ וְכִיּוֹם עָלְתָה מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְהָיָה כִּיּוֹם הַהוּא נֶאֱמָר ה' תִּקְרָאִי אִישִׁי וְלֹא תִקְרָאִי לִי עוֹד בְּעָלִי...

וְאַרְשָׁתֶּיךָ לִי לְעוֹלָם וְאַרְשָׁתֶּיךָ לִי בְצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים: וְאַרְשָׁתֶּיךָ לִי בְּאַמוּנָה וַיִּדְעַתָּ אֶת ה':

מבואר שהמצב שחוזרים אל המדבר, וחוזרים לנעשה ונשמע ענו כאחד שהיא עניה של ימי נעוריה ויום עלותה מארץ מצרים, זה מעורר מחדש את הקשר של אהבת כלולותיך, ונעשים כל ישראל מאורשים מחדש, חוזרים לקדושה של בני בכורי ישראל, קודש ישראל לה' ראשית תבואתה...

והענין הזה מתחדש כל שנה בפרשה והפטורה הזו, עם סיום הספירה שהחלה ממחרת השבת של יום עלותה מארץ מצרים, כל ימי הטהרה הללו מקלפותינו ומטומאתינו והזוהמה של העגל הם בחינת 'הנה אנכי מפתיה והלכתייה המדברה ודברתי על לבה', הימים הללו הם שבע שבתות תמימות, צריכים לשבות בהם ולהסתלק מכל הרעש והשקר והטעויות הארציים, לומר 'אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה', לקבל את השפע רב של הטהרה והקדושה העליונה של חסד נעורייך של השנה הזו, עד מדת המלכות של הבחינה המבטלת ומוסרת עצמה לבעלה, מצפה לקבל את אירושיו, ללכת אחריו כרעיה אחר דודה... פֶּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרָעָה נִבְרָכָה לְפָנֶי ה' עֲשֹׂנוּ, כִּי הוּא אֱ-הֵינוּ וְאֶנְחֵנוּ עִם מַרְעִיתוֹ וְצֶאן יָדוּ...

*

תבונות ההלכה □ מלאכה בלילות ספירת העומר

כתב בשו"ע (אוח תצג, ד):

נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת, משקיעת החמה ואילך. וכתבו הפוסקים שם שאין הדין דוקא בנשים אלא גם באנשים, וזה לשון שו"ע הרב בטעם הדבר: "ורמז לזה שנאמר שבע שבתות מלשון שבות שבזמן הספירה דהיינו משקיעת החמה ואילך יש לשבות ממלאכה עד לאחר שיספור (ואותן הנשים שאינן סופרות אפשר שיש לשבות להן ממלאכה כל הלילה)", ועיין במשנ"ב שהביא עוד טעם ובמה שחילק בין הטעמים.

ויש לתמוה בהאי מנהגא, שאם הוא כולל גם את האנשים למה נוסח ההלכה הוא 'נהגו הנשים', וכן יש להבין מה שכתב הט"ז דהאיסור הוא רק עד אחר שספר מהיכן פשיטא ליה זה, דהרי הספירה היא על כל היום, ומנלן דהשביתה היא עד שיספור? גם יש להבין מה שמחדש השו"ע הרב שנשים שלא סופרות יהיו חמורות מאנשים ויהיו אסורות כל הלילה, וכן תמוה שהספירה תועיל להם אף שהן פטורות מספירת העומר, ועד שנעשה מצב שכאילו כל הדין ספירה שלהם הוא כדי להתיר להם עשית מלאכה.

אך הנה ידועים דברי הרמב"ן (ויקרא כג, לו) שימי ספירת העומר הם כמו חול המועד בין פסח לעצרת, ולכאורה אם כן היו צריכים להיות אסורים במלאכת עבודה? אולם ידועים גם דברי האוה"ח הקדוש, שימי הספירה הם כימי ספירת ז' נקיים של זבה ליטהר מטומאת מצרים, ובחת"ס (יו"ד סימן קצ"ז) כתב די"ל דיסוד ספירת טהרה מה"ת הוא בהיסח הדעת מכל הרהורים ומחשבות לתת לב שהיא נקיה, ונמצא שצריך בימי הספירה למצוא זמן

להסיח הדעת מכל מיצרי החומר ומעשה ארץ מצרים, להרגיש את החירות הזו, וזהו ענין חול המועד שכתב הרמב"ן, וסגי בזה. [והנה יש דיעה בפוסקים דבספירת טהרה סגי בבדיקת יום ראשון בלבד, ואכן בשבוע ראשון של הספירה שהוא כנגד יום ראשון עדיין הוא חול המועד ממש].

והנה בטור כשמזכיר את האי מנהגא כתב "...וכתיב שבע שבתות תמימות תהיינה מלשון שבות ולשון שמיטה שבע שבתות וכתוב וספרת לך שבע שבתות שנים מכאן שהספירה בבית דין מה שנת השמיטה אסור במלאכה אף זמן ספירת העומר דהיינו לאחר שקיעת החמה אסור במלאכה", ותמחו הלבוש והפרישה ועוד שהלשון מגומגם, ולא מובן מה השייכות לספירה של בית דין הסופרים את שנות השמיטה, ובכלל אם נדמה לשמיטה הרי שם מתוך מ"ט שנים רק שבע שנים אסורות במלאכה, ואין איסור כל שנה, ואין זה כמנהג של העומר שבכל מ"ט יום יש זמן אסור, ואולי יש לומר בכוונתו שהנה יש לתמוה למה בשמיטות הספירה היא דוקא בבית דין, ולא אצל כל בעלי הקרקעות והאחוזות, אלא הענין הוא שהתכלית של שמיטה ויובל הוא להגיע להרגשה של 'כי לי הארץ', ואין לאדם שום בעלות ואחריות להשיג קניני הארץ, וזה ממש הבחינה של 'שבת לוי', שזוכרים את היסוד הזה כל השנים, ולכן לא שייך לתת את מצות הספירה הזו לאנשים העסוקים בחרישה וזריעה, ונתנו אותה לבית דין שהם מתוארים בתורה כ'הכהנים והלויים והשופט' כי הם בחינת שבת לוי, והם המסוגלים להרגיש את הטהרה הזו של יובל ולספור את השנים מתוך היסח הדעת והקשבה לטהרה הזו.

ומזה מובן שוב שגם הספירה שלנו צריכה להיות מתוך מצב הטהרה הזו, ובפרט שגם התכלית של ימי הספירה הוא להגיע להרגשת הזכות והמעלה של 'והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ', להרגיש שאנו מנותקים מהארציות, מרוממים מכל עיסוקיה.

והנה כל הטהרה הזו של ימי הספירה הם להגיע לטהרה של כנסת ישראל כלה קרואה בנעימה, ולכאורה היה צריך להיות שהספירה תהא דוקא בנשים, אך פשוט שאדרבא, העבודה היא שכל ישראל יקבל את הבחינה הזו של מדת המלכות המבטלת דעתה ורצונה לפני דודה הרועה אותה, לגלות בתוכם את התכונה והבחינה הזו של כלה, וזה התכלית של ימי הספירה המסתיימים בשבוע של מדת המלכות, ולכן מובן שהנשים המוכשרות לכך [וגם לא נכשלו בזוהמת העגל], סגי להם להתכוון לטהרה בשביתה בלבד להרגיש את הטהרה וכדעת החת"ס הנ"ל, אבל אנשים צריכים גם פעולה להתנתק ולהסיח דעת, ולכן צריכים גם ספירה ממש, ומובן דעת שו"ע הרב שאשה שספרה די לה בזה ואין צריכה לשבות כל הלילה, כי מעשה הספירה מחזק את היסח הדעת והאיכות משלימה את הכמות.

ועל כל פנים מבואר מכל זה, שענין הספירה הוא לעבור למצב של 'והולכתיה המדברה' לעזוב את כל העיסוקים והקנינים הארציים, להיות כמו שבת לוי, לעורר את ההרגישות של חסד נעוריק אהבת כלולותיך, והייתם לי סגולה מכל העמים, זוהי ההכנה לקבלת התורה מרצון □ וענתה שמה כימי נעוריה.

תשובות הגר"ח □ פנינים מתורת רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א שחלקם טרם נדפסו / הרב אהרן הלוי גרנדש מח"ס תשובות הגר"ח

תשובות הגר"ח בפרשת במדבר

ש. במדבר א' ב'. פרש"י וז"ל לבית אבותם מי שאביו ואמו משבט אחר יקום על שבט אביו עכ"ל, וצ"ב דהא בגמ' ב"ב מבואר דלא התחתנו שבט עם שבט.

ת. זה רק אחר שאמר הקב"ה ולא תסוב נחלה.

*

ש. במדבר ג' א'. פרש"י ואלה כו' מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו עכ"ל, כאן זהו לימוד, וצ"ב דלכאורה מצינו זה מפורש יותר בלי לימוד, והוא, מדכתיב בדברים ושננתם לבניך ופרש"י "אלו" התלמידים, ואיך התלמיד יקרא בן אם לא שהרב כאילו ילדו.

ת. אלו התלמידים זה דרשא והדרשא נלמדת ממשה. כ"ד

*

ש. במדבר ג' י"ב. ואני הנה לקחתי את הלוי וגו' מבני ישראל והיו לי הלויים. מבני ישראל והיו לי הלויים ר"ת הלויים.

ת. יפה.

*

ש. במדבר ג' ט"ו. פקד את בני לוי וגו' מבן חדש ומעלה תפקדם. מבן חדש ומעלה תפקדם ס"ת אותיות נשמה, שמבן חודש יצא מכלל נפל כמשפרש"י.

ת. יפה.

*

ש. במדבר ג' ל"ב. ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הכהן וגו', פרש"י ממונה על כולם ועל מה היא נשיאותו פקודת שומרי משמרת הקודש על ידו היה פקודת כולם עכ"ל, צ"ב

כ"ד עיין מה שכתבנו על זה בספרנו מאור אהרן בפרשת במדבר שם. ועיין יו"ד בהל' מלמדים סי' רמ"ה ס"ג, וז"ל, כשם שמצוה ללמד את בנו כך מצוה ללמד את בן בנו שנאמר כו' ולא לבן בנו בלבד אלא מצוה על כל חכם מישראל ללמד לתלמידים שגם הם נקראים בנים אלא שמצוה להקדים בנו לבן ובן בנו לבן חבירו עכ"ל יעו"ש, ועי' סדור אוצר התפלות בפ"י עיון תפלה (בק"ש דשחרית) שהוכיח יפה דמה שאמרו ושננתם לבניך אלו התלמידים הכונה בדוקא לתלמידים ומה דכתיב ולמדתם אתם את בניכם הכונה בדוקא לבנים יעו"ש. ועי' קידושין כ"ט ב'. ועי' רמב"ם (הוצ' ר"ש פרנקל ז"ל) פ"א מת"ת ה"ו בביאור הגר"א מה דהובא שם מהספרי.

תשובות הגר"ח בפרשת במדבר

דלהלן ד' ט"ז פרש"י שעל גרשון ומררי היה איתמר הממונה (וכמב' פ' נשא) ואלעזר היה ממונה רק על קהת, ואיך כאן פרש"י שאלעזר היה ממונה על כולם.

ת. על כ"א הי' ממונה אחר, אבל חוץ מזה היה לו מנוי על כולם בכללות. כה

*

ש. בהנ"ל. האם אפשר ליישב כך, דכשכתוב "ומשמרתם" (שם ג' ל"א) היינו שמירה שבנ"י לא יגשו אל הקודש בעת החנייה, ולענין זה דוקא הי' אלעזר ממונה על כולם, אבל לענין המשא בעת המסעות הי' אלעזר ממונה רק על קהת, ואיתמר הי' ממונה על גרשון ומררי (דאולי כשכתוב ומשמרתם זה ג"כ הכונה לענין המשא בעת המסעות ואז ליתא לתי').

ת. אולי.

*

ש. במדבר ג' ל"ט. פרש"י וז"ל, אשר פקד משה ואהרן. נקוד על ואהרן לומר שלא היה במנין הלויים עכ"ל, כי יש לשאול אם גם הנשיאים לא היו במנין או שהיו כן במנין. ולכאור' יש להוכיח מן המקראות שהנשיאים רק מנו ולא גם נמנו, והראי', מדכתיב בתחילה כשמנו (א' כ"א) פקדיהם למטה ראובן ששה וארבעים אלף וחמש מאות, ולהלן מיניה (ב', י' י"א) כתיב דגל מחנה ראובן וגו' ונשיא לבני ראובן אליצור בן שדיאור, וצבאו ופקדיו ששה וארבעים אלף וחמש מאות, והשתא אם היו הנשיאים בתוך המנויים א"כ הי' צ"ל וצבאו ופקדיו ששה וארבעים אלף וארבע מאות ותשעים ותשע והיינו ששה וארבעים אלף וחמש מאות פחות אחד שהוא הנשיא, שהרי כתיב 'וצבאו' ופקדיו ווצבאו היינו צבאו של הנשיא. ולכאור' אין לומר דוצבאו הכונה לצבאו של השבט כי אם הכונה צבאו של השבט א"כ למה לא כתיב וצבאיו וכמו שכתוב ופקדיו דקאי על השבט ומדכתיב וצבאו ופקדיו משמע דוצבאו קאי על הנשיא ופקדיו קאי על השבט, וכיון שכן, נמצא דהנשיא לא הי' בכלל המנויים. ודאיתנין להכי, א"כ צ"ב למה נקוד רק אצל אהרן לומר שאהרן לא היה מן המנויים, והרי גם הנשיאים לא היו בכלל המנויים וכתבאר.

ת. אינו נכון ובודאי היו מן המנין. כז כה

*

ש. במדבר פ"ד. בארון סדר הכיסויים היה: פרוכת, עור תחש, תכלת, אמנם בשולחן העור תחש היה השלישי [ולא השני כפי שהוא היה בארון], ושאל בני אשר נ"י למה לא היו באותו הסדר, דלמה בארון היה העור תחש השני ובשולחן היה העור תחש השלישי.

כה עיין מה שכתבנו בזה במאור אהרן פ' במדבר שם.

כו עי' בכורות ד' א'.

כז הנה לתשובת מרן שליט"א ע"כ צ"ל דהא דכתיב וצבאו היינו של השבט ולא כמו שכתבנו להוכיח דוצבאו היינו של הנשיא, אך לכאור' קצת צ"ב למה אינה הוכחה.

כח ע"ע מש"כ במאור אהרן במדבר א' ד' לענין הנשיאים אם פקדו ממש יעו"ש.

ת. גזה"כ.

*

ש. במדבר. במד"ר פ"ה סי' א'. ומנין שהיו שבט קהת ממועט אלא אתה מוצא ג' משפחות
היו טוענין כל כלי המשכן כו' אבל משפחת קהת את מוצא אותן מרובין מכל המשפחות
כי מבן חודש הוא מונה אותן ומוצא אותן ח' אלף ו' מאות וכיון שהוא בא מבן ל' שנה הוא
מוצא ב' אלף ז' מאות וג' הרי שהיו אפילו פחות משלישית קי"ז למה כן אלא כו'. נשאלתי,
שהרי המנין שמנאום הי' קודם שנסעו וא"כ איך הראי', וצ"ב.

ת. היינו הך. כ"ט

לתגובות: A0548408381@gmail.com

בעזה"י, ניתן להשיג ספרי תשובות הגר"ח בכתובת הנ"ל.

חינוך

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

קטשופ או מיונז?

פותחים את 'חומש הפקודים', פר' במדבר העוסקת במנין בני ישראל (מפקד) ומינוי הלויים על משא המשכן (פיקוד). במרכז רבבות אלפי ישראל, שמסודרים בארבעה דגלים וי"ב שבטים, נמצא משכן ה', מקור הקדושה. בני לוי מונו להקימו ולפרקו, כל אחד על עבודתו ועל משאו. התורה מפרטת תפקיד כל אחת משלש משפחות הלויים. הכל בדיוק ובסנכרון.

העוסק במלאכת שמים, עבודת החינוך, משול לאותם בני לוי בעבודת משא ועבודת שיר. ישנם 'שוערים', הלוא המה המשימות החינוכיות בהן נדרשת 'נעילת שערים', שמירה על הגבולות והכללים, הקפדה על קיום 'המבנה' החינוכי המחויב. לצידם פועלים ה'משוררים', אלה המחנכים המכניסים רוח רענן וחי כנדרש בשדה החינוך. כמו בשיר □ כך בחינוך עליות וירידות, יצירתיות והפתעות. מי מהם צודק? השוער או המשורר? השמרן או המחדש? שניהם קדושים!

ברם, להפקת המירב ולהגיע להישגים חינוכיים, צריכים לשמוע זה את זה. להבין את מקום הזולת במערכת. בלעדי הקשבה לא תהיה שיתוף פעולה, תימנע מינוף והתפתחות. מהמסלולים השונים, מי"ב השבטים וד' הדגלים, יש יצור להבה אחת בעלת שלל גוונים, לא בולעים אחד את השני, אלא משביחים זה את זה, בהעצמת ייחודיותו של כל אחד.

מעשה ברשת חנויות 'שניצלים' באמריקה. מדי יום נכנסים אלפי סועדים, מזמינים מנת שניצל המוגש לצד צ'יפס, אורז וסלט ירקות, ומתיישבים לאכול. צוות זריז מטפל בהזמנות ובהכנה, צוות נוסף, יעיל ואדיב עוסק בפינוי וניקוי השולחנות, כי סועדים נוספים מצפים להתיישב. מפעל אוכל אדיר. חנויות 'מזון מהיר' כאלה ממלאים את המדינה.

ויהי היום, בעל הבית קיבל מאן ודו"ח המתריעים כי הרווחים פוחתים לצד גירעונות מאיימים. הוא שוכר צוות בקרה להתחקות אחר מקור הקושי, וכיצד לבלום את הירידה. גילו כמה שכירויות גבוהות, יש סניפים שאינם רווחיים, וכדו'. הכינו תכנית הבראה לשיפור המצב הפיננסי. הרי לא הקים מסעדות כמוקד 'הכנסת אורחים' לשם-שמים...

יעצו לבעל הבית כי יערוך יום עיון והוקרה למאות עובדי הרשת וישתף אותם בנעשה. במהלך יום העיון סיפר בעל הבית שחשפו 'סדקים' במבנה הפיננסי, העמיקו והגיעו למסקנות כיצד לעצור הפסדים, וכחלק מתוכנית הבראה הוא מזמין עובדים להשיא עצות ולהעניק תובנות מזווית ראייתם, מה ניתן לשפר, כיצד להתייעל, למען מינוף החברה.

קמה אשה בוגרת, עובדת בא' הסניפים בצוות פינוי אשפה, וביקשה לדבר. התפלאו. מהגרת שבקושי מדברת אנגלית, מה יכולה לחדש? היא מספרת שהבחינה שעל המגש שכל סועד מקבל, לצד האוכל והשתייה שהזמין, מוסיפים גם שלש קופסאות קטנות:

רטבים. קטשופ, מיונז וחרדל. "אני מפנה זבל ורואה כי רוב האנשים אוכלים או קטשופ, או מיונז, או חרדל. רוטב אחד נאכל - ושני קופסאות אחרות, מלאות, מושלכות לפח! בזבוז כסף!". התבוננו, קיומו דיון והחליטו כי מהיום לא יניחו בכלל רטבים על המגש. יהיו על הדלפק רטבים, וכל סועד יבחר ויקח לו את שאוהב.

בעל הבית הודה לאשה, והודיע לה שהיא מפוטרת! מה?! הרי היא הביאה רעיון שיחסוך הרבה! בעה"ב מסביר "היות ובמשך שנים הבחנת בדבר, ועד היום שְתַקַּתְּ, אינך ראויה לעבוד אצלנו! היה לך להתריע **מזמן!** קמה הזקנה בעוז, ולמרות שהתקשתה בהגיית השפה, אמרה בקול "ואם הייתי אומרת - היית מקשיב לי? בהנהלה שומעים עובדים?"...

מנהל מוצלח **מזמין** רעיונות מהצוות. "אני רוצה לשמוע דעתכם, תביאו רעיונות! מה יש לשפר ולשנות. אל תהססו להתבטא!" מנהל מקבל בפתיחות הערות מהורי התלמידים. **הערות אינן איום - אלא שיתוף פעולה!** מלמד טוב מאזין אף לתלמידיו! אני זוכר תלמיד שביקש ממני, 'רב'ה, במקום לעשות במבחן שאלות 'ארוכות', בבקשה, פֶּרַק את השאלה לכמה חלקים?'. התוצאה היתה מדהימה! התלמידים שלטו בחומר, אך התקשו להתנסח במבחן. כעת הצליחו!

אגב, כשנאזין לביקורת לא 'יפטטו' עלינו בחוץ, ברשות הרבים... 'מוסד' לא שייך **למנכ"ל**, אמנם הוא המנהל - אך כולם שותפים אתו. גם להם יש דעה. הזמנת 'דעות' מוכיחה גדלות, יציבות ובטחון עצמי. 'היודע הכל לבד' □ כסיל!

זה החן בעם ישראל. י"ב שבטים, ד' דגלים, ג' משפחות לוי, שוערים ומשוררים, ויחד משיאים אש קודש רבת גוונים!

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ'

123ymm@gmail.com

חידות

**פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא
יסור שבט מיהודה'**

חידה בפרשת השבוע!

להזמנת ברכות מחורזות ניתן לפנות דרך מערכת אספקלריא (לבקש עריכת 'פתשגן
הכתב')

הבנים לא כתובים בתולדותיו

רק הבנים של לימוד התורה

הקב"ה בתורה כך כתב

אחרי שקיבל מפי הגבורה

*

פתרון חידת 'פתשגן הכתב'

הפתרון: תולדות משה רבינו- נדב ואביהוא

בתורה כתוב 'ואלה תולדות משה ואהרן', אבל הבנים של משה רבינו אינם כתובים

ג, א- ב ורש"י שם

*

נדב ואביהוא מוזכרים גם כבניו של משה רבינו וגם כבניו של אהרן הכהן, כי כל המלמד
את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו

רש"י שם

*

כתוב 'ביום דיבר ה' אל משה בהר סיני', כי מאז שקיבל את התורה מפי הגבורה והעבירה
להם אז נעשו כבניו

רש"י שם

אספקלריא לדף היומי

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב

דף ג. חד אתי בעל ומערער ופסיל ליה. ופרש"י דאוקי חד לבהדי חד. וצ"ב דהא כל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי הוא כשנים ולמה יהא נאמן להכחיש העד ועי' בפנ"י, ועוד דהשליח האמינו רבנן אבל מהיכי תיתי שהבעל יהא נאמן ואם כוונתו למה שמבואר לקמן ט. דהבעל יכול לערער א"כ למה הוצרך לאוקי חד לבהדי חד תיפוק ליה מצד הק דינא, והאחרונים כתבו לתרץ שהך דין שנאמן כשנים אינו אלא היכן שצריך שנים מדינא אבל הכא מכיון שרוב בקיאים לשמה ואינו אלא חששא בעלמא אין זה נחשב לדבר שבערוה אלא כאיסורין וכן מבואר לקמן דף ה: דלמ"ד לשמה סגי אם אומר בפני שנים וא"צ בי"ד וכתב הריטב"א שם דנתנו לו דין דלהוי כאיסורין דא"צ בי"ד וממילא ניהא דנחשב כחד בהדי לחד אלא שעדיין קשה דמהיכי תיתי יהא הבעל נאמן, וכ"כ דלענין לבטל העד קמא יכול לבטל אפילו אם אין לו נאמנות וכדמוכח מהא שהוצרכו להדין דכ"מ שהאמינה התורה ע"א הרי הוא כשנים ועי' בחי' הגר"ח הל' רוצח, ומה שלא פירש מצד נאמנות דבעל עי' בחי' מרן רי"ז הלוי הל' גירושין דכתב דבעצם אין ערער פחות משנים ורק הבעל נאמן דנתנו נאמנות לבעל השטר לערער אבל זהו רק אם טוען מזויף שהמעשה בכלל לא היה שעל זה הוא בעל דבר אבל אם טוען שנכתב שלא לשמה שזהו דיני כשרות השטר ע"ז אין לו נאמנות, ולפ"ז בהמשך הסוגיא דהגמ' מקשה גם על רבא שם אפשר לפרש שזהו מדין ערעור דבעל.

דף ד. מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול. ופרש"י שחתם עליו קרוב או פסול או שלא לשמה. ומשמע דשלא לשמה הוי פסול בעדות כמו קרוב או פסול ועי' ברעק"א לעיל ג: אם אחד מהעדים חתם שלא לשמה אם כל העדות בטל מצד נמצא אחד מהן קרוב או פסול, והנה רש"י לא ביאר למה יהא פסול ולקמן דף י: כתב דפסול מדרבנן דילמא קאתי למימסרה באפייהו ומיסמך עליהו, ולכאוו' בשלא לשמה לא שייך הק טעמא [ועי' בתוד"ה מודה] ובסנהדרין דף כח: משמע מדבריו שפסול מדינא שכתב דנעשה חספא בעלמא ותו לא מהני מה שימסור אח"כ לפני עידי מסירה ועי' בחת"ס שעמד בזה, ואולי בודאי לרש"י הטעם הוא מצד גזירה וכמו שכתב לקמן דף י: אבל מכח הגזירה גזרו שאפילו לשי' ר"א אם יחתום עידי חתימה אז נעשה חלק מן השטר והגט, וממילא צריך שיהא לשמה, וכיון שזהו חלק מן הגט אז אם נעשה בפסלות נעשה השטר כחספא בעלמא ואפילו אם ימסור אח"כ בפני עידי מסירה לא יועיל, ולא שייך לומר דל מהכא העידי חתימה מכיון שכבר נפסל השטר ועי' בחי' ר' נחום.

דף ה: והכא בשליח נעשה עד ועד נעשה דיין. והיינו שכאן השליח הוא העד ובאותו זמן שמעיד יהיה גם הדיין לקבל העדות, ופרש"י שנחלקו אם אמרינן דכמו דשליח נעשה עד כמו עד נעשה דיין או שהגם ששליח נעשה עד אבל אין עד נעשה דיין וע"ע בתוס' רי"ד, וצ"ב דמהו השייכות דכמו דשליח נעשה עד כמו כן עד נעשה דיין, והנה הצד דשליח לא

נעשה עד מבואר בקידושין דף מג. דכיון שהשליח הוי כבעל דבר דהא מוסר לו הכח לעשות הגט נומה שהוצרך רש"י לעיל וכן לקמן כג. לבאר למה אין חשו"ק נעשין שליח להוליך הגט משום דבשליחות כתיב איש ולכאו' היה לו לפרש דקטן אינו יכול לעשות שום חלות אלא דהוצרך לזה באופן שמינה אותו כשהוא קטן ובשעת מסירה הוא גדול ובעל דבר אינו יכול להיות עד, ובאמת זהו גם סיבה דעד אינו יכול להיות דיין דכלפיה עדותו הוא בעל דבר על העדות שיתקבל עדותו וא"א שהבעל דבר יהיה הדיין, וזהו כוונת רש"י דאם שליח נעשה עד ואינו נחשב לבעל דבר כמו כן העד אינו נחשב לבעל דבר ויכול להיות דיין, ואידך מ"ד סובר שהגם שאינו נחשב לבעל דבר אינו נעשה דיין ומטעם אחר וכמו שמבואר ברשב"ם בב"ב קיד. דכתיב ועמדו לפני ה' או כמו שמבואר בתוס' כתובות כא: דהוי עדות שא"א יכול להזימה.

דף ו: שתיים כותבין שלש אין כותבין במתניתא תנא שלש כותבין ד' אין כותבין. והנה מדברי התוס' מבואר שהך דין שצריך לשרטט היינו מדין זה אלי ואנהו שדברי תורה יהיו כתובים ביופי, והנה התוס' הקשו דא"כ למה תפילין א"צ שרטוט תיפוק ליה מהך דינא דהכא, והר"ן בפ"ב דמגילה וכן בר"מ הל' תפילין פ"א יב' כתבו שזהו דוקא בדבר שניתן לקרותו משא"כ בתפילין שהם מחופין בעור, והיינו שהם למדו שזהו הידור בקריאת דברי תורה, אבל מדברי התוס' מבואר שזהו דין בכתיבה שדברי תורה יהיו כתובים באופן מכובד ונאה, וביותר אפשר להסביר עפ"י דברי החת"ס לקמן דף כ. דהידור בס"ת הוי מה"ת, דהיינו זה אלי שכל התורה כולה שמותיו של הקב"ה והוי מדאורייתא שיהא נכתב או נקרא בהידור ובזה מובן דהוי דין דוקא על כתבי הקודש ולא על תורה שבעל פה אפילו שניתן ליכתב היום [ועי' בהקדמת הרעק"א שהקפיד שיהא כתוב על נייר נאה וכתב נאה מטעם דהוי כקורא בלא נעימה] ומה"ט כתבו התוס' שאם כותב איגרת ליכא הך דינא ורק כשכותב לדרשה כי הכא, אבל מדברי הרא"ש בפ"ב דמגילה וכן בשו"ע סי' רפד' כתבו דהך הלכה הוי דוקא כשכותב בכתב אשורית ומדבריהם מבואר שזהו גזירה דלא לייטי לכתוב ס"ת בלי שרטוט, והנה לשי' התוס' מובן שיש שיעור של ג' או ד' דכשיש הרבה תיבות יש חשש שלא יכתוב ביושר ולא יהא נאה אבל לדברי הרא"ש יש לעיין מהו השיעור של ג' או ד' תיבות ואולי הוי שיעור שאז ניכר שנכתב כאן פסוק ובפחות מג' מובן שאין פסוק פחות מג' תיבות אבל ד' צ"ב.

דף ז. השתא בהמתן של צדיקים. ועי' בתוס' שכתבו שזהו דוקא במידי דאכילה דגנאי הוא לצדיק שיאכל דבר האסור, והנה לא כתבו מטעם שמאכלות אסורות פוגם אפילו כשאוכל בשוגג ועי' באוה"ח הק' סוף פ' שמיני דהא בבהמה לא שייך הך סברא, אבל הך דבר דגנאי הוא לכאו' שייך אפילו בבהמה והגם שכתבו התוס' דמה שאשתו ובניו אוכלים אינו נחשב לגנאי מכיון שהוא לא אכל ולפ"ז צ"ב דא"כ למה בבהמה שייך הך סברא, ואולי עפ"י מה דמבואר בשפ"א דאדם מוזהר של שביתת בהמתו ולא על שביתת כלים לשי' ב"ה וכתב שהאדם בכח להעלות חי שיהא במדריגה כמו האדם שישבות אבל לא כלים שהם דומם [ולעתיד לבוא יהא ההלכה כשי' ב"ש שאז יהא בכוח להעלות אפילו דומם] וכעין זה כתב בפ' בהר דמצות התלויה בארץ דתלוי בזמן שהמקדש קיים שאז היה בכל להעלות

הצומח שיתקדש [וע"ע במשך חכמה פ' וישלח ויהי לי שור וחמור] וא"כ אפשר לומר שרק בהמתו שזהו קנין חי של האדם אפשר להעלות לאותו מדריגה שגנאי הוא אם אוכל דבר האסור.

דף ז: הא ר' יהודה והא רבנן. מה שהגמ' מדמה משמע מדברי רש"י דלענין חיוב מעשרות לא סגי מה שיונק מקרקע א"י אלא בעינן שיהא נחשב פירי שנתגדל בא"י [ועי' בב"ב נו. שחיוב תרו"מ תלוי בראיית משה ועי' בצ"פ פ' פנחס ובמגיה שם שנתקדש ע"י ראיית משה וע"ע בב"ב קנח: אוריא דא"י מחכים וכתב ג"כ שזהו מכח ראיית משה רבינו] וזהו המ"ח אם בעינן גוששת וזהו שהגמ' מדמה לענין בפנ"ח אם הספינה נחשבת שנמצאת בא"י כשיש מים מפסיק אלא שצ"ב מדברי רש"י לקמן דף ח. ד"ה כו"ע דטעמא דגט לאו משום יניקה.

דף ח: קסבר כיבוש יחיד שמייה כיבוש. וחייב בתרומת ומעשרות וביותר מבואר שכותבין אונו מצד ישוב א"י אבל אעפ"כ המוכר עבדו לסוריא הוי כמוכר עבדו לחו"ל שיצא לחירות ופרש"י לעיל דעבד שייך במצות ואסור לצאת מא"י לחו"ל ובפשטות כוונתו מצד מצות ישוב א"י וזהו כוונתו שעבד מצווה בהך מצוה [והגם שנשים פטורות היינו מצד דאינן בני כיבוש וכתוב וירשתם וישבתם אבל עבדים דהוי בני כיבוש חייבים וכבר האריכו בזה] אלא שצ"ע דהא הוי כא"י וכותבין אונו מצד ישוב א"י, וביותר צ"ב דברי התוס' רי"ד לקמן מג: שכתב דהטעם דיוצא לחירות מצד שמבטלו ממצות התלויה בארץ וצ"ע דהא מבואר בסוגין שחייב בכל מצות התלויה בא"י בסוריא ואעפ"כ יוצא לחירות, ועוד צ"ב דהפנ"י כתב שהטעם שגזרו על גושה ולא על אוירה עפ"י דברי התוס' בנוזר דף נד: שגושה גזרו מצד מתי מבול או מתים הנקברים אבל אוירה גזרו מצד שלא יצאו לחו"ל וכיון שכיבוש יחיד שמייה כיבוש ליכא איסור, וצ"ע דא"כ למה במוכר עבדו לסוריא יוצא לחירות, ועי' בתוס' לעיל דף ב. שמבואר בדבריהם שהדין דיוצא לחירות במוכר לחו"ל אינו תלוי בקדושת הארץ אלא בזה שמרחיקו מעיקר הישוב של כלל ישראל ולדבריהם נוחא אבל דברי רש"י צ"ב רב.

רש"י ד"ה אפי' בשבת. אם לקחה מן העכו"ם. ומשמע שעצם הקנין אסור לעשות בשבת ורק הכתיבה וכן מובא במג"א סי' שו' יט' וצ"ב דאם הותר כתיבה למה קנין יהא אסור, וביותר דהא ליכא איסור קנין לצורך מצוה בשבת וצ"ל שסובר שרק שבות דאמירה לעכו"ם דנעשה ע"י גוי הותר אבל לא הותר לישראל עצמו לעבור איסור שבות, ומה שהתירו קנין לצורך מצוה זהו דוקא במצוה ששייך לאותו יום ויל"ע בזה.

דף ט. הלכה כר"מ. דלית ליה פלגינן ועי' ברש"י לקמן מב. ביאור הדברים והגמ' מקשה ממתנת שכ"מ דאמרי' פלגינן והגם דשם הטעם דיצא שם בן חורין היינו דמש"ה תקנו דלא יחזור וממילא כהיום משוחרר מן הדין שנתן ע"ד כן ועי' בתוס', והגמ' מדחה דטעם דר"מ דהכא היינו משום כרות גיטא ועי' ברש"י דאיכא למימר דשייריה ועי' ברעק"א לקמן מב. שמסביר שאין זה בעצם חשש בדינא חו"מ דלא ליקני מה"ט אלא לענין כרות גיטא בעינן שיהא בבירור כריתות ואם יש שום איזה צד ששייר אז חסר בכריתות, ולפ"ז מה שכתב רש"י לעיל ח: דנחית לשוירא היינו כמסקנת הגמ'.

דף ט: חוץ מגיטי נשים. ופרש"י דבשאר שטרות כשר מצד דינא דמלכותא דינא ולקמן כתב משום דעל דינין נצטוו בני נח והאחרונים כתבו לבאר דמה"ט ליכא דינא דמלכותא רק על מה שנצטוו והיינו דיני ממון ולא על גיטין וקידושין דלא שייך בהך פרשה, ולקמן בד"ה פסולא כתב שאין עדותן כשר לפי שאינן בתורת גיטין וקידושין ומשמע דמכח דאינן בתורת אין העדות כשר וצ"ב למה הוצרך לזה ועי' בתוד"ה אע"פ כתבו ד' טעמים לפסול ואכמ"ל.

לא יתנו לאחר מיתה. וכתב רש"י דאפילו לשי' רבנן דהוי זכות היינו לענין דאינו יכול לחזור אבל אם מת מודים דלא יתנו ועי' בתוס' שכבר נתקשו בזה וידוע דברי הדברי אמת דרש"י סובר דנתחדש דין זכייה שאנו יכולים לזכות לו מטעם דאנו יודעים דרוצה בזה אבל לענין שחרור בעינן שיגיע לידו ובלי מנוי שליחות בהדיא לא נעשה יד המזכה כידו, והיינו דבעבד יש קנין ממון וקנין איסור ולענין קנין ממון שייך לזכות לו הממון אבל לענין קנין איסור בעינן שיגיע לידו וצ"ל דאינו מזכה לו הממון רק אם לבסוף יגיע השטר לידו ומש"ה אם מת שלא שייך למסור השטר אז גם הזכייה בטל וע"ע בפנ"י.

*

הרב יצחק קלונימוס פריד, קרית גת

בדף לה. בעניין המרגלים, בדרשת פסוק 'ויהס כלב' וגו'.

שראה שפתח יהושע דקא משתעי אמרי ליה דין ראש קטיעה ימלל וכו' שירא שגם עליו ירמו מילתא ויפסיקוהו ולכן פתח לדבר באופן שנשמע כגנותו של משה ח"ו.

יש להבין מהו הכינוי 'ראש קטיעה' ומדוע אמרוהו על יהושע, ועפ"ז ג"כ לבאר מה ראה כלב שיפסלוהו הוא ג"כ מחמת טעם כיו"ב.

ואפשר הביאור בהקדם דרשה לחדוותא לאורייתא ע"פ מאי דאיתא 'אין אדם עומד על דעת רבו עד מ' שנה', דהנה ג' מוחין הם באדם, חב"ד, ודעת הוא כולל חו"ב, והחלק המוציא לפועל שלהם, החלק של המסקנה. היינו שאדם שוקל כל נושא שעומד לפניו על הפרק ע"י חכמתו ובינתו, ואח"כ מברר בעזרת הדעת את המסקנה העולה מתוכם ומוציאה לפועל.

והנה תלמיד מקבל מרבו את הדרך להבין ולהשכיל, אך כל זמן שלא נשלם אצלו מוחי החכמה והבינה כרבו, ממילא אם יחשוב על דעת עצמו יגיע למסקנות אחרות מרבו, כי כלי הניתוח שלו עדיין לא שווים לכלי הניתוח של רבו ועלולים להטעותו, ולכן אינו יכול לעמוד על דעת רבו. במצב כזה הוא חייב ומוכרח להיות ממושם לרבו בלי להבין ובלי להרהר ולבטל אליו את דעתו.

אמנם אחר שרוכש את כלי הניתוח מרבו באופן מושלם, יכול כבר להגיע מעצמו למסקנות שרבו היה מגיע אליהן. (כפי שישנם סיפורים ידועים מגדולי תלמידי גדולי ישראל שהשתדלו בכל דבר לעמוד על דעת רבם וכו')

והנה אמרו חז"ל באבות 'בן מ' לבינה' - היינו שמ' שנה לוקח כדי לבנות את הבינה, ממילא, אין אדם עומד על דעת רבו עד מ' שנה, שאז רוכש מרבו את הבינה, ויכול לעמוד על 'דעתו' דייקא ולהבין איך הגיע למסקנות שאכן הגיע אליהן.

והנה בזמן שילוח המרגלים אמר ה' למשה שלח לך - לדעתך, ע"פ הדעת שלך, שבנ"י עדיין לא יכולים לעמוד עליה, והיו מוכרחים המרגלים לבטל דעתם למשה. אך הם היו חכמים בעיניהם והלכו למטרה שונה מדעתו של משה, ולא הסכימו לבטל דעתם ו'לקטוע את ראשם' וללכת אחרי ראשו של משה בעיניים עצומות, ולכן השליחות נכשלה, כי היה צריך דווקא את כוחו של משה. ולכן נגזר להתעכב עוד מ' שנה במדבר, מ' שנה דייקא, זמן שלוקח התיקון, שיוכלו לעמוד ולקנות את דעת רבם באמת.

ומ"מ באותה שעה רצו ישראל לשמוע ממי שהוא בעל מחשבה בעצמו ולא תלמיד בטל לרבו שהוא 'ראש קטיעא' איננו חושב בעצמו. וטענה זו טענו על יהושע, וטענה כזו עלולה להיות גם פוסלת את כלב משמוע, ולכן טיכס עצה לדבר ערמה. ואף דבריו עצמם בעריכתם היו כדברי חכמה ושכנוע שנכון לשמוע בקול משה, שהרי קרע לנו את הים וכו'.

כ"ז אמרתי בחפזי, ואם אמת בדברים הלא נפשי תעלזי. ואחלה פני צורי להפן מני יצרי וליצור לי צרי לרפא לשון שוגגת לזהגת חוגגת ולהצל מפי דבר אמת.

סיפור

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק

פרק י"ג - פתרון יצירתי.

תמצית עדכנית:

דודי סטוויצקי עובר תהליך הכפשתי בדרך מתוחכמת ביותר, שלום צימר מנצל את זה ששכב חולה באיכילוב והיה מחוסר הכרה להפיץ עליו שמועות שהוא במצב אנוש ביותר ויש שמועות שהוא ניגף בחיידק אלים ביותר וזמנו קרוב, הוא מפיץ ידיעה שעושים לו הוספת שם רפאל לשמו, בכך הצליח לשכנע כי דודי עבר מחלה קשה מאד ונעשים ניסיונות לטהר את שמו אך הם אינם מועילים.

שני בחורים מהישיבה עולים על התוכנית של שלום, הם עוקבים אחריו ועוצרים אותו לבירור, לאחר כל הניסיונות לטשטוש שלא צלחו הודה במעשהו, הם מחייבים אותו לקום ולהודות במעשהו כדי לטהר את שמו של דודי, כדי ליתן תוקף לדבריהם הם מאיימים עליו בחרמות ובשמתות אם לא יעשה כדבריהם עד יומיים.

אלא שהאבא רב יואל צימר דיין חשוב באחד מבתי הדינים בירושלים, עוקב אחרי מעשיהם, הוא נחרד מדבריהם ומבקש מהם לחזור בהם מכל מה שאמרו, הבחורים ניאותים, אך הם מספרים לו גם את מעללי שלום (הם לא יודעים בשעת מעשה שהוא האבא) האם יוכל שלום לקיים את התוכנית ואם כן באיזה אופן? את זה נראה בפרק הנוכחי.

*

קהל של מאתיים איש ישב בבית הכנסת "אוהל משה" ברמת גן, הקהל היה מורכב מכל מיני גוונים, היו כאלו שהכיפה נראתה אזרחית לחלוטין, היא אינה מגוהצת ומונחת בתיק "ג'יימס בונד" לצרכים דתיים, אלא חלק מהתלבשות.

היו גם רבים שנמנו על הקבוצה שמגהצת את המטפחת או הכיפה הארעית לשמרה בנקיות כהלכה כדין דבר שבקדושה, אך לא מעט מהקהל היו כאלו שהכיפה שעליהם כן קבועה, אך מדין "כל קבוע כמחצה על מחצה" אך זהירים הם לא למחצה, כי זה מזכיר להם כי בעולם יש מחצה רשעים, וע"כ להרחיק עושים הם פשרה, הכיפה היא רק לרביע ולשמינית הקודקוד, ויש כאלו שמחמירים בשיעור הכיפה לפחות, כדין ת"ח שיש לו שמינית שבשמינית, אף הם חלילה להתגאות בגדולה שמראה אותם כמר בר אשי.

אם אצל דרשנים אחרים היו ניכרים הבדלי המעמדות בצחקוקים למיניהם, אך עתה לא ניכרת החלוקה ביניהם, כולם היו אחוזים התלהבות של ממש, בשל הטאלנט (כישרון) המופלא של הדרשן, לשזור את הפסוקים של הפרשה עם אגדות חז"ל, לבאר אותם עם המפרשים הרבים ראשונים ואחרונים והכל בשפה ברורה ושווה לכל נפש. הוא לא ניסה

לנסוק כלפי מעלה גבוה מעל גבוה, אלא דיבר בגובה העיניים והוציא מסקנות תועלתיות ביותר בחיי היום יום, בלי לרמוז שהוא מצפה ודורש זאת מהם.

אחרי הדרשה ניגשו כל הקהל לומר: תודה רבה ואנו מחכים לדרשה נוספת.

היותר ישיבישע מביניהם ידעו לומר "שכוייעח או חיילך לאורייתא. הצד השווה שבכולם שציפו לשמוע את הדרשן לעיתים מזומנות יותר.

איש לא היה מאמין כי זו היא הדרשה הראשונה שלו בפני ציבור רחב, כל מי שהיה במקום היה משוכנע שהוא דרשן משנות דור ודור שמופיע בכל רחבי הארץ וניאות להופיע גם בפניהם. רק אדם בודד ידע שבעצם זו הדרשה הראשונה שלו בציבור מגוון כזה, הדרשן בכבודו ובעצמו (מלבד אנשי ביתו).

(ונביא פרפרת נאה מדרשה שדרש באיזה מקומן וזה מקצת שבמקצת:

נחלקו חוקרי החקירות, שמעריל וגעציל מחכמי פומפה-בדעיתה, מה טעם אמרו חז"ל במס' שבת שכיסוי הראש נועד כדי שתהיה יראת שמים ולא יחטא וכמעשה דרב נחמן בר יצחק, האם זה פועל מצד דין כיסוי, שכשהראש מכוסה הרי הוא לא יכול לחשוב מחשבות לא טובות בשל מלכות שמים שעליו, אם כן צריכים כיסוי גמור לראש, כיון שכן צריכים שיעור של "רובו ככולו" פחות מזה אין זה נקרא שהראש מכוסה [ובנשים שאני משום ששער באשה ערוה לפיכך לא יועיל רובו ככולו].

או אולי הטעם, כדי שיכירו האנשים שהוא יהודי וממילא יתבייש לגנוב, שלא יאמרו לו "כל החרדים גנבים" דרובא גנבי ישראל נינהו כמו שכתוב גמ' בביצה, ואין ישראל כי אם חרדי ואכמ"ל, א"כ זה תו זיהוי שהוא לא שייך לגלויי הראש שהם פורקי עול. כיון שכן די בתג זיהוי, והרי ידוע שכל לבושי המדים למיניהם עוטים "תג זיהוי" שבקושי ניכר [צריכים למגדלת ענקית כדי לזהות את זהות איש הביטחון] וביחס לחולצה בה הוא נמצא הוא זעיר ביותר, על כן די אפילו בשמינית שבשמינית כדי שלא יתגאה.

[ויש להעיר על כך, שלפעמים רעמת השער מכסה אותו לחלוטין, בעיקר אצל צעירי הצאן ובטל כל הטעם. וכן יש כאלו שמקפידים להצטלם כשהכיפה נמצאת במורד הקודקוד, כדי שחלילה וחס לא יחשדו שיש כיפה לראשם, יש לומר להם שזה כיסוי למורד העורף ולא לראש. ויש להתיישב בדבר עם ב-נט בר נ"ט].

ברם הכריע לבסוף געציל המפולפל שעל כורחך זהו עניין של זיהוי, אבל לא מצד האחרים אלא מצד עצמו של המתכסה, שהרי דוק ותשכח שמי שהולך עם כיסוי שמכסה את רוב ולא כ"ש את כל הראש הוא אדם שמקפיד על קלה כחמורה, אך לעומתם אלו שמדקדקים בקוטן הכיסוי, פוק וחזי להיכן הם שייכים וכך הוכרעה המחלוקת הנצחית שנמשכה כמעט יובל שניות.

אך עדיין נותרה שאלה קשה לפיענוח, בעניין אלו שלא מכסים ראשם, אבל יש להם משהו מגוהץ בכיס או בתיק, מה טעם העניין? הרי אי אפשר לומר שזה מטעם יראת שמים וגם אי אפשר לומר משום תג זהות, דכל אלו עד עתה אינם ומה שנא בכותל המערבי...

וכי שם לפתע הגיע העת לכסות? אדרבה עצם הכותל עצמו מעורר את היראה ולא צריכים למשהו חיצוני, ואם זה לא יעזור מה תעזור המטפחת המגוהצת?!

ונתקשו בזה כמעט עד ביאת הגואל ויש אומרים שהוכרע לאחר כ"ב שנים, זה אומר בכה וזה מפריך כנגדו, עד שבא הכתוב השלישי הלא הוא צמח הגלציאנער שהיה גם חריף וגם פשטן והכריע ביניהם, באמת אין להם יראת שמים ואינם צריכים גם לתג זיהוי, שהרי אינם שייכים לכך כלל, אבל זיל בתר רובא שנמצאים למעלה מהכותל ושם כולם מכסים את ראשם ללא יוצא מהכלל ומשום דיש "אחוזה דבני דודים" אף הם מכסים, אלא שעדיין צ"ע, למה בעוד מקומות מכסים, תיבעי עד יבוא הגואל)

***

מי היה המרצה המהולל שכל הקהל יצא מגדרו?

ר' שלמה שרפנשטיין יהודי בני ברק היה דרשן בחסד עליון, הוא ידע לארוג מדרשי חז"ל זה בזה ולעטרם עם רעיונות מהמפרשים השונים, חסידי מוסרי ובדרך המהרש"א והמהר"ל בן יהוידע וכו', הוא לא פסח על שום גוון של פירוש, עד שהכל היה כפתור ופרח, ומה נאה איש זה לדרוש כי מידותיו היו להפליא.

הוא היה אדם שמצטנע כפי שראה את רבותיו בעלי המוסר בישיבות שלמד בכפר חסידים ובפונוביץ, את כוחו הגדול הראה בעיקר בבית או בבית המדרש שבשכונתו. שלושת בניו הפצירו בו מאד שיצא לקהל הרחב אך ר' שלמה סירב.

אך יום אחד יצא מגדרו, היה זה בעת שפנו אליו (ביוזמת בניו שלא בידיעתו) ציבור של מתקרבים שרצו לשמוע דברי חיזוק, ראש הקבוצה נעים נדיבי הסביר לר' שלמה שזה ממש חסד מיוחד עבור אנשי הקבוצה שעדיין פוסחים על שני הסעיפים, הם רצים לשמוע מרצים שונים ששייכים לסוג שונה לחלוטין וכך הם עושים קידוש והבדלה יחד.

אם רוצים שיתקבעו בקרב הציבור החרדי ששולח את בניו ובנותיו למוסדות המתאימים, חייבים הם לשמוע אחד שיש לו כושר השפעה מיוחד, סביר להניח כי לאחר שישמעו אותו הם יתקבעו בקרב הציבור החרדי לחלוטין. ר' שלמה היסס מאד, מוזר היה לו כי ציבור כזה שמעולם לא ידע עליו פונה ביום בהיר אליו.

ראש הקבוצה סיפר לו ששמע אותו באיזו חתונה משפחתית, אותם עשרים דקות עשו עליו רושם כל כך עז עד שחייב היא לשמוע אותו עוד ועוד. מאז נוצר קשר בינו לבין שלושת בניו היקרים של ר' שלמה וכעת הדבר מגיע לשלב מעשי.

לאחר הפצרות מרובות ניאות ר' שלמה לדרוש בפניהם, הוא הגיע לבית כנסת גדול ברמת גן שהיה מוצף וגדוש בעשרות יהודים מתחזקים, ר' שלמה דרש בפניהם במשך שעותיים רצופות, התגובות בעקבות הדרשה היו מלהיבות ביותר, ניכר היה כי הקהל מושפע מהדרשה מאד. נעים נדיבי החל להפעיל לחצים לקביעת דרשות נוספות, רב שלמה היסס אבל בניו ובנותיו הפעילו לחץ וכך יצא דרשן חדש לעולם.

בתחילה דרש רק באותו מקום בבית כנסת ברמת גן לאחר ניכין קיבל פניות נוספות בערים שונות, הוא הרחיב את מעגל הדרשות גם בצפון ובדרום הארץ, עם הזמן הרחיב את מעגל השורות ופתח מעין מכון קירוב רחוקים שנקרא בשם המצלצל "נותן יד" כשעל ניהול המוסד הופקד בנו בכורו רב ליפא שהיה מומחה בגיוס כספים אפילו מסלעים, המוסד התרחב ונאלץ לשכור עוד כמה מרצים.

עם הזמן החל רב שלמה לארח בביתו משפחות מתחזקות ופעמים גם בחורים בודדים, ולא אמר איש צר לי המקום.

***

אתה לא רצוי אצלנו:

פסח שולביץ אינו יודע את נפשו, שבועיים ימים חולפים ואין קול ואין עונה, עו"ד אורי לא יוצר איתו קשר, כנראה ששני התנאים לא התקבלו על דעת פיליפ מייזעס פרוידנט "נר תמיד".

לבו הצר לו מאד, אולי עשה טעות קרדינלית, משכורת עתק לאבד במחי יד אחת, זה ממש שגעון, כפי שאשתו הצדקת מרס אורה מרים לא חדלה מייסרו.

הכאב הגדול התעצם כשקיבל את משכורתו מאת ג'קי מיכאל גובר בית הכנסת שנתן לו מעטפה עבור החודשיים וחצי האחרונים, כשפתח את המעטפה מצא שני צ'קים, אחד על 1500\$ והשני על 950\$.

פניו האדימו והחוורו חליפות הוא שאג בקול כלפי עמיתו הגובר.

"אתם משטים באדם שמוסר את נפשו על הבית כנסת, מי אם לא אני זה שבנה את הבית כנסת מהמסד עד הטפחות. האם כך נוהגים בגבאי המסור, סוכם בהתחלה שהמשכורת שלי היא 3000\$ לחודש, אבל זה מספר חודשים החלטתם שהמשכורת הופכת להיות אחת לחודשיים וחצי. ולא עוד, אלא שגם קיצצתם בזה כהוגן, יוצא שאני עובד במשכורת של פחות מ-1000\$ משכורת לעג, איני מסכים לקבל כזו משכורת אני מגיש את התפטרותי בזה הרגע".

"התפטרותך מתקבלת בשמחה, אתה יכול לעבור בזה הרגע לבית הכנסת המתחרה "נר תמיד" שם תהיה מקובל עליהם ותוכל לסחוט אותם כהוגן" סיים הגובר את דבריו בלעג שנון.

פסח שולביץ חש כאלו הכו אותו בפטיש חמש קילו, לא מהלומה אחת אלא עשר בזה אחר זה, בלי מרווח נשימה באמצע.

"על מה אתה מדבר? אני חושב ששתית את המשקה האהוב עליך וודקה רוסית 96% בכמות ששיבשה לך את צלילות הדעת" רמז פסח למידת השתיינות של ג'קי.

"אני יודע היטב על מה אני מדבר. ובכן אספר לך סיפור קצר ומזה תסיק את המסקנות.

לפני מספר ימים מגיע אלי טלפון אנונימי שמסר לי פרטים ופרטי פרטים על המו"מ האינטנסיבי שאתה מנהל עם הנהלת "נר תמיד" הכל מסוכם, אתה תקבל משכורת מכובדת מהגזברות העשירה ואתה הולך להיות הגבאי הראשי שלהם, תפקידך להשיב את המתפללים אל הבית האהוב שלהם.

לא הסתפקתי בהודעה אנונימית זאת אלא ביקשתי סימנים מוכיחים שיש לסנסציה הזאת קורטוב של אמת, הלה נידב לי הרבה מידע ומכך הסקתי שאתה חושב על עריקה בקרוב, א"כ למעשה אנו לא צריכים לשלם לך סנט אחד על העבודה שלך בזמן האחרון, גם לא התנצלות, מה שנתנו לך היה לפנים משורת הדין.

לכזו הפתעה לא התכוון פסח, נראה שמישהו מתוך הנהלת "נר תמיד" דאג לכלך עליו כדי שיאלץ לבוא אליהם עם זנב מקופל.

"אני מכחיש מכל וכל את הוצאת השם רע עלי, בושה שבכלל אתם מקשיבים לאנשי רעים שתפקידם להעכיר את מערכת היחסים, אין לי מושג מי זה שלכלך עלי, אבל סבורני שאתם עצמכם מאסתם בי עם כל התרגילים של החודשים האחרונים בהם שילמתם לי משכורת רעב שאפילו בבית כנסת קטן בברונקס מתבייש לשלם, אז הבלגתי בגלל הסיפורים על המצב הכספי הגרוע שלכם, אבל עתה מתברר שהכל תירוצים, חיפשתם דרך איך להצר את צעדי, אשקול את צעדי בעתיד וכעת אני מחזיר לך את המעטפה המביישת.

הוא קם ממקומו כולו רותת מכעס, ראשו היה מעורפל עד שבקושי מצא את הדלת, הוא טרק את הדלת בחוזקה עד שכל זגוגיות החלונות רעדו המזכיר הביט בו בחיוך סדיסטי, זה זמן כביר חיפש את ראשו, עתה הגיע זמנו.

***

קווים לדמותו של שלום צימר:

שלום צימר אמר אי פעם לדודי את פתגם חז"ל "זרוק חוטרא אעיקרא קאי" (אם תזרוק מקל הוא יחזור למקום שלו) אדם לא יכול להשתנות טען לדודי, אף אנו נאמר: מה דודי אינו יכול, שלום על אחת כמה וכמה.

אמנם התחייב לפני התוקפים שיטהר את שמו ברבים, אבל הוא לא היה מסוגל לעשות זאת, איך יראה בישיבה אחרי שייוודע שהוא זה שרקח כל מיני מעשי מרקחת עד שכל ירושלים רעשה מהשמועות, עתה יקום ויודה ברבים שהוא האחראי לכל הסערה.

ראשו געש וסער איך הוא מתחמק מנטילת האחריות הלא בכך הוא מבצע קבורת שמו. ומה ראית להציל את חיי חבירו ולהמית את עצמו, הלא ישנן סוגיות ערוכות בש"ס ובפוסקים שאדם לא צריך למסור את נפשו כדי להציל חיי זולתו אם הוא ממש מסתכן בחייו, וכאן הלא זו סכנה גמורה שיצא מבוזה לחלוטין כשקרבן ורשע שנטל על עצמו להרוס את חיי זולתו.

איש לא יזכור את מעלותיו הגדולות שהוא מתעסק אחת לשנתיים, בחולי סי פי ומנווני שרירים באל"ן, כמה יודעים שהוא לקח על עצמו לדאוג לחתולות עלובות חיים שאין להן תזונה נכונה באשר הציבור רודף אותן עד חורמה, לא אחת ראה איך מבצעים מצוד חתולים ומסלקים אותם מהשכונה ותמיהה גדולה בלבו, הלא הם מביאים תועלת עצומה בכך שמבערים את כל המכרסמים למיניהם?

לא רק בהן הוא מתעסק, הוא הציל יונה שפרפרה למוות, כאשר חתול כבר נעץ בה את שיניו וכפסע בינה למוות.

בפתאומיות הגיח שלום והרעים על החתול המבוהל עד שהוציא את טרפו מפיו, שלום העניש את החתול כאשר שבועיים לא נתן לו את מזונו, למען ידע וישכיל שלא מתנפלים על יונה עלובת חיים, היונה הפצועה קיבלה שיכון בבית שלום, הוא טיפל בה במסירות נפש.

היונה כמעט חזרה אל עצמה, אלא שכבר היה מזוהמת מהטפרים של החתול וכעבור יומיים עצמה עיניה לנצח, כשבמעמד יציאת הנשמה היה שלום שאמר פרקי תהילים כשעיניו זולגות דמעות.

שלום התאבל על מותה יומם ולילה כאילו הייתה בתו האהובה, הוא רצה להקים קרן על שמה בשם "יונת שלום" אבל כשהחל לטפל בזה מעשית הבין שכל הרחוב יצחק עליו, על כן הסתפק באמירת משניות במשך כל השלושים.

עתה עמד בדילמה עצומה, איך יוקיע את שמו ברבים, מי ידע ללמד עליו זכות, שעשה כן כדי ללמד את דודי דעה והשכל, כי לא נוטלים עטרה בגיל כה צעיר ופוגעים אנושות בשני אנשי הצוות החשובים שכיהנו בנושאים ונותנים, רבי יונתן הכהן קליין ורבי דוב דייויס, גדולי תורה ויראה שמעמדם התגמד עד לארץ, אלמלי ששלום נכנס לזירה יתכן שהיו מתפטרים ממשרתם, כך נראה לו שהיה המצב אלמלי קינא לכבודם בכך שסטר לועז של אותו חצוף. אולי הגזים מעט בתגובותיו, אבל כבר נאמר בגמ' שקשה לצמצם. ובפרט שאין להשוות מה שדודי עשה לשני הרבנים למה שהוא עשה לבחור צעיר, בכך החזיר את כבודם ששח לעפר למקום הראוי.

כל הלילה התהפך על משכבו איך יוצאים מהרשת שפרשו לרגליו, עד שלפתע נצנץ במוחו רעיון גאוני, הוא ידע היטב מה עליו לעשות, הוא קם בבוקר השכם והתפלל וותיקין כדי שכל היום יהיה לפניו, הוא חייב להספיק עד הערב או יותר נכון מאוחר בערב את החומרים שיטשטשו את השם רע שנעשה לדודי בלי שיפול מכבודו שעה אחת ארצה.

טיהור השם בדרך מתוחכמת מאד:

במוחו של שלום נארגה תוכנית מדהימה, הוא היה בקי להפליא במלאכת החיקוי, הייתה לו טביעת עין חדה ויכולת לצמצם עד כדי דיוק מושלם. ברשותו נמצא לוגו של ד"ר שוסטר שניתן לו לפני כמה שבועות, זה היה למרשם שמעולם לא נטל, הוא חתך את הלוגו והכין שירטוט מדויק עד שמי שלא היה בקי בלוגו היה מסוגל לטעות בזה, הוא עמל במשך כמה שעות עד שהכין חמישה מסמכים כביכול רשמיים של הרופא, בהם נכתב הנוסח דלהלן.

"לכל מאן דבעי:

דודי סטוויצקי משיבת "קניין התורה" הוא מטופל אישי שלי, לאחרונה חלה בדלקת ריאות חריפה בשני הצדדים כתוצאה מהתקררות שפקדה אותו עקב התרטבות בגשמים, הוא אושפז על ידי בבית החולים איכילוב כדי שיהיה תחת חסותי, מצבו היה בתחילה לא קל, אבל גופו החזק התגבר על כך, לאחר שבועיים הוא יצא נקי לחלוטין ריאותיו בריאות ותקינות לחלוטין, הוא בריא ככל האנשים, לא נותר שום רשמי חולי ויכול להקים בית בישראל עם כל אשה, בלי כל חשש ופקפוק, כל מי שרוצה יכול לבוא אלי לקליניקה הפרטית שלי ויראה את כל הנתונים.

כל השמועות שיצאו בעיר הן חסרות אחריות ומצוצות מהאצבע, ואין להתייחס אליהן.

בזאת באתי על החתום.

פרופ' נתן שוסטר ראש מחלקה פנימית באיכילוב".

שלום ידע מתי להדביק את הפתקים בכל מיני מקומות מרכזיים כדי שתהיה לזה תהודה רבה, עכשיו ניקה את שמו של דודי בלי ליטול על עצמו את האחריות וכך יצא נקי וגם השיג את המטרה, שמו של דודי טוהר לחלוטין.

הפתקים היוו סערה חדשה בכל מקום שחו בגילויים החדשים, היו שקיבלו זאת בהבנה הם הבינו שאנשים לא אחראים הוציאו שם רע על דודי וכבר היו דברים לעולמים.

אך היו כאלו שכבר נקבע במוחם כי דודי סטוויצקי הוא אדם חולני מאד, אלא מאי? המשפחה חוששת מאד על שמו של הבן שעוסק בשידוכים, בשל כך ביקשו מרופא שיוציא מסמך רפואי לטהר את שמו. ועדיין למיחש מיבעי וחמירא סכנתא מאיסורא ואפילו בספק ספיקא המתהפך יש לחוש, כיון דעדיין לא נפיק משם ספיקא, עד שיבואו שני עדים שיעידו בפנינו שהבחור רפאל דוד לא חלה במחלה מסוכנת ביותר.

אלא שגם אז צ"ע, שהרי בבית כנסת "ישועות יעקב" מקום בו מתפללים עשרות רבות של אנשים עשו שם שינוי השם ומעשה רב שאני, על כן צריך לומר שיד המשפחה בדבר והם הרי נוגעים בדבר ואין להם שום אמינות, כך ישבו על המדוכה טובי הלמדנים ולא הכריעו בזה עד שיבוא אליהו.

***

רב שלמה שרפשטיין היה בבית כנסת "זיכרון אליהו" בגבעתיים שם החל בסדרת הרצאות לפני קהל מתקרבים, אחת לחודש היה מגיע למסור שיעור בנושאים מגוונים, השיעורים נקלטו בקרב הציבור ונתנו את אותותיהם, רבים מבין הקהל החלו להתחזק ולהתעניין בנושאים שונים, הוא התחיל לתת שיעורים בעוד מקומות עד שיצא שמו לשם ולתהילה בכל אזור המרכז, כל שבועיים מסר שיעור במקום אחר. כעבור שנתיים כבר לא היו צריכים הבנים לעשות פרסומת לאבא המרצה המהולל, שמו כבר נישא ברבים ורבים היו המתדפקים על דלת ביתו לעצה ולהדרכה.

באחד השיעורים ישבה מאזינה חדשה בעזרת נשים כולה קשב, ניכר היה עליה כי היא משכילה מיוחדת במינה, היא מעמיקה בכל דבר ודבריו של הרב נפלו על אוזן קשבת, למרות שרחוקה הייתה מחיי דת אבל הייתה לה משיכה חזקה ליהדות, היא הייתה שונה מכל בנות גילה שהתעניינו רק בחומר ובלבנים ולא העסיק אותם דבר בעניין יהדותן, אך היא שונה הייתה מהן כבר מגיל 12 חיפשה את עצמה בכל מיני חוגים והרצאות אך עד עתה לא מצאה את עצמה שם, אך כשהגיעה לשיעור של רב שלמה חשה כי היא שומעת דברים שיש בהם טעם, כדי לבוא ולשמוע שוב ושוב את ההרצאות הבאות, היא התעניינה אצל שכנותיה מתי יתקיים השיעור הבא, לשמחתה הגיע לאחת שידעה ליידע אותה כי מלבד השיעורים במקום מקיים הרב בעוד מקומות כך תוכל לרוות את צימאונה בעוד שיעורים בתכיפות רבה יותר.

מאותו יום נעשתה מקשיבה רצינית ומתמידה, היא לא חיסרה אפילו שיעור אחד וכך הצליחה להגיע לשנים ואף שלושה שיעורים בשבוע שמילאו את החלל שהיה עד עתה כמעט ריק לחלוטין, מעתה היא מצאה מקום בו ניתן לרוות ממקורות מים חיים בלי שמץ זיוף. אך עדיין הייתה בושה להציג שאלות את הרב, תחת זאת הייתה מדסקסת עם הנשים שהיו מאזינות רציניות של השיעורים ומהן הייתה מנסה להוציא יותר ויותר מידע על כל מה שחיסרה עד עתה, אך עדיין לא הצליחה להגיע למשאלה הגדולה שלה איך יוצרים קשר עם הרב יש לה הרבה שאלות להציג ואין להן פותר.

סיפור / מתוך המדור 'מעדני מלך' באספקלריא הנוכחי

סיפור מצמרר □ לדון לכף זכות

מסופר על בחור צעיר שומר תורה ומצות שהלך לתומו ברחוב ז'בוטינסקי המחבר בין הערים בני ברק ורמת גן, באחד מלוחות המודעות הוא ראה מודעה על בחור צעיר שחלה במחלה הנוראה וזקוק בדחיפות להשתלת מוח עצם.

"כל מי שמוכן יהיה לתרום יבוא על שכרו מן השמים".

הבחור התרגש והלך לקופת החולים כדי לבצע את הבדיקות הדרושות על פי הנתונים המופיעים במודעה.

לאחר כמה ימים התקשרו מקופת החולים להודיע לו שהוא נמצא מתאים, ניגש הבחור הצעיר אל הרופא המטפל וביקש לפגוש את הבחור החולה שאמור לקבל ממנו את תרומת מוח העצם, לאחר זמן מה כשנפגשו השניים ראה התורם למולו בחור חילוני אשר חזותו תעיד עליו שאין לו כל קשר לאורח חיים דתי.

השניים שוחחו שיחה ארוכה של כמה שעות, על המחלה, על הדת וכמובן על החיים, שיחה בה הם נקשרו אחד לשני בלב ובנפש, חיבור של השגחה פרטית.

חזר הבחור לביתו וסיפר לאביו על הפגישה המרגשת שהייתה לו היום, והוסיף על כוונתו לתרום מוח עצם לבחור צעיר שחלה במחלה נוראה.

אביו הקשיב לכל מילה ושאל מי הבחור ומאיזו משפחה הוא.

ברגע שהבין אמר מי הבחור ומי אביו, זעק אביו זעקה גדולה ואמר: "מי, הוא? אני אוסר עליך בכל תוקף לתרום לו, על גופתי המתה אתה לא תתרום לו האב היה נראה כעוס במיוחד.

הבן נבהל מאוד מתגובת אביו "אבל אבא זה פיקוח נפש!!".

והאבא המשיך בשלו: "אתה לא תתרום לו".

הבן לא הבין מה קרה לאביו, הוא ניגש וסיפר את זה לרב המשפחה אשר מתגורר בסביבה שהגיע באופן מיידי לביתם, וניסה לדבר אל לבו של האב ולשאול למה הוא מתנגד.

אמר האבא לרב: "אני מכבד מאוד את כבוד הרב.

ובודאי שלא אגרש אותך מביתי, אבל אם תמשיך לנסות ולשכנע אותי, אני אצא מביתי".

אמר לו הרב: "הרי כל המציל נפש אחת מישראל כאילו הציל עולם ומלואו".

אולם האב נשאר קר וקפוא ולאחר כמה דקות, ולעיני כל ההמומים, פתח האב את דלת ביתו ויצא לחוץ בכעס.

הרב היה בהלם ואמר: "כנראה יש פה סוד גדול שאני חייב לדעת אותו".

ענה הבן ואמר: "אבא אדם סגור, אבל כשהוא שותה יין, לבו נפתח. בליל הסדר יש מצוה לשתות ארבע כוסות של יין, אם כבוד הרב יוכל בבקשה להגיע אלינו בסוף ליל הסדר, אולי נוכל לדבר אל לבו".

אכן כך היה, הרב הגיע לביתם בסיום ליל הסדר, האב שכבר היה מבושם מהיין פנה אל הרב ואמר: "כבוד הרב, אני מתנצל לפניך על התנהגותי באותו יום, אספר לך את הסיפור שעומד מאחורי הסירוב שלי שבני יתרום לבנו מוח עצם, ואין לי ספק שהרב יסכים איתי". הקשיב הרב לכל מילה והאיש החל לספר: "אני ניצול שואה.

בגטו היינו כמה גברים בתוך חדר קטן, עובדים קשה ולא מקבלים אוכל, הבן שלי הקטן היה איתנו, אבל הגרמנים לא ידעו על קיומו כי היינו מחביאים אותו בתקרת העץ של החדר.

בלילה היינו מוציאים אותו והוא היה גונב לגרמנים אוכל ומביא לנו. אותו אדם שאתם רוצים ומתחננים שנתרום לבנו מוח עצם היה מומחה לבניית פצצות. הוא היה עובד בשביל הנאצים ובונה עבורם פצצות, ולכן הוא היה מכובד מאוד, היה מסתובב בגטו בגאווה עם שני שומרי ראש.

יום אחד הוא נכנס לחדר שלנו עם מקל בידו והחל לדפוק על הקירות עד שהגיע לתקרה. כשדפק בחוזקה על התקרה, נפלו כמה עצים והבן שלי צנח מהתקרה, הוא תפס בבני בחוזקה, עיקם את ידו, הוציא אותו החוצה, סגר את הדלת ושתי יריות נשמעו באוויר. שתי יריות שפילחו את לבי לנצח.

נו ועכשיו תאמר לי כבוד הרב, איך אוכל לסלוח? "בני לא יציל את בנו!". הרב, שהיה מוצף בדמעות, פנה אל האב ואמר: "אני מבין ללבך אבל מה הבן שלו אשם? אולי יש משהו שמסתתר כאן ואנחנו כלל לא מודעים אליו? הרי נסתרות הן דרכי האל". לאחר שעות רבות של שכנועים מצד הרב, הסכים האב.

הם הגיעו לפתח ביתו של האיש וכשנפגשו עיניהם, האב הנרגש כמעט והתמוטט. אבל אז פתח האיש את פיו ואמר: "אתה כועס עליי שנים רבות וכל החיים חיכיתי לרגע שאראה אותך כדי שתדע את כל האמת, ומשמים זימנו לנו להיפגש.

הגרמנים רצו להרוג את כל הגברים בחדר שלכם, הם ידעו שיש שם ילד קטן שגונב להם. אני רציתי להפחית את הנזק ואמרתי להם שאלך ואהרוג רק את הילד בכדי להציל אתכם.

כשהוצאתי אותו החוצה, לא הייתי מסוגל להרוג אותו, ולכן יריתי שתי יריות והרגתי את שני השומרים והברחתי את הילד למנזר בקרבת מקום.

הגרמנים ידעו שבגדתי בהם, ולא יכלו להרוג אותי כי הם היו זקוקים למידע שלי בבניית פצצות ולכן הם פגעו בגופי כדי שלא אוכל להוליד ילדים לעולם.

כשנגמרה המלחמה, ידעתי שאין לי סיכוי להוליד ילדים, והלכתי למנזר וביקשתי את הילד שהשארתי שם.
הם החזירו לי אותו, ואני גידלתי אותו כל השנים בחום ואהבה, והילד הזה, שזקוק להשתלת מוח עצם הוא בעצם הילד שלך."